

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Седма седница

(23 маја 1946)

Почетак у 11.15 часова.

Претседавао председник **Владимир Симић**.

Чланове Савезне владе и чланове Претседништва Савезног Већа на челу са председником Владимиром Симићем при уласку у дворану народни посланици бурно поздрављају.

Председник: Отварам седми редовни састанак I редовног заседања Савезног већа Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије. Данашњи записник водиће секретар Стеван Јовичић. Изволите чути записник прошлог састанка.

Секретар Воја Лековић чита записник VI редовног састанка.

Председник: Има ли примедба на прочитани записник. (Нема). Примедба нема, објављујем да се записник оверава.

Изволите саслушати саопштења: Одбор за молбе и жалбе Савезног већа и Већа народа подносе Савезном већу на решење свој извештај и предлог о додељивању сталне личне месечне доживотне помоћи Милки удови Петра Кочића из Београда.

Овај извештај је штампан и раздељен народним посланицима, а ставиће се на дневни ред кад Веће о томе донесе своју одлуку.

Отсуства народних посланика: Перо Ђукановић моли месец дана боловања, према лекарском савету. Предлажем да се народном посланику Пери Ђукановићу, с обзиром на

лекарско уверење, одобри месец дана боловања. Прима ли Веће овај предлог? (Прима). Објављујем да је народном посланику Пери Ђукановићу одобрено тражено боловање.

У смислу члана 48 Пословника, ја сам јуче примио од народног посланика др Макса Шнудерла питање управљено на Министра иностраних послова Савезне владе. Са овим питањем упознао сам Министра иностраних послова Савезне владе, и он ми је изјавио да је спреман да на њ одговори на данашњој седници, пре прелаза на дневни ред. Питање народног посланика др Макса Шнудерла гласи:

PRETSEDNIKU SAVEZNOG VEĆA

BEOGRAD

Pitanje

narodnog poslanika dr Maksa Šnuderla
Ministru inostranih poslova Vlade FNRJ.

Da li su tačne vesti izvesnih američkih listova i agencija koje tvrde da je Vlada SAD preko svog ambasadora u Beogradu predala našem Ministarstvu inostranih poslova i drugu notu povodom suđenja Draži Mihailoviću?

Ako su ove vesti tačne, šta je sadržaj note i šta je Ministarstvo inostranih poslova odgovorilo na tu notu? Molim za usmeni odgovor.

22 maja 1946 g.
Beograd

Narodni poslanik
Dr Maks Šnuderl, s. r.

Pozivam narodnog poslanika dr Maksa Šnuderla da, ako želi, obrazloži svoje pitanje na koje će Ministar spoljnih poslova odgovoriti.

Dr Maks Šnuderl (*Izborni srez Maribor — Desni Breg, NR Slovenija*): Drugovi narodni poslanici, jedna od najvećih odlika civilizovanog pravosuda uopšte jeste njegova nezavisnost. To znači da nijedna vlast nema prava da upliviše na donošenje presuda, na pitanje da li će optuženi biti oslobođen ili osuđen i kako će biti osuđen. To znači dalje da sudija zbog izricanja presude nema da odgovara nikome, da sudija ne treba da daje odgovor ma kojoj vlasti zašto je osuđenika oslobodio ili zašto ga je osudio, ili zašto mu je dao određenu kaznu.

Sudska nezavisnost je jedna značajna tekovina u istorijskom razvitku socijalne filozofije i anglosaksonski filozofi imaju takode svoj udeo pri izgradnji ovog shvatanja.

U našim narodima pravosuđe uživa naročito poštovanje. Pravni osećaj, poverenje u sudove i vera u pravdu tako su duboko ukorenjeni u shvatanju naših naroda da smatraju povredu svojih moralnih dobara kao duboku uvredu, a za pravdu naši su narodi išli u političke borbe i u borbe sa oružjem u ruci. „Za staro pravdo” bila je, na primer, borbena lozinka Slovenaca u davnoj prošlosti.

Naš Ustav, koji je registrovao i sva moralna shvatanja naših naroda, uzakonio je ovo značajno moralno dobro. U članu 116 Ustava kaže se: „Sudovi su u izricanju pravde nezavisni i sude po zakonu”. To znači da naši narodni sudovi izriču svoje presude samostalno, da se od strane naše vlasti ili uprave ne sme vršiti nikakav pritisak na njihovo suđenje. Ni Vlada, ni Prezidijum, ni narodni odbori, pa čak ni Narodna skupština, kao vrhovni organ vlasti i predstavnik suvereniteta naroda Jugoslavije, ne mogu i ne smeju da se upliću u naše pravosuđe.

U prirodnoj vezi s tim naši su narodi vazda duboko poštovali tuđe pravo. Naši narodi ne bi se nikada usudili da poriču pravo koga god naroda na nezavisnost njegovih sudova, jer i sami otklanjaju uplivisanje svojih vlastitih vlasti na svoje sopstveno pravosuđe.

Zbog toga, sasvim prirodno, naši narodi ne mogu da trpe, i to još mnogo manje, mešanje tuđih zemalja u naše pravosuđe. Zbog svog dubokog i ozbiljnog moralnog shvatanja pravde i pravednosti, naši narodi ne mogu da trpe bilo koju tuđu smetnju u zakonitom toku suđenja u našoj zemlji, bilo da se preuzima ma kakva strana intervencija u cilju da se optuženi optereti, bilo u cilju da se rastereti. (Burno odobravanje). Svaki takav pokušaj bi naišao na ogorčeni otpor svih naših naroda.

Drugovi narodni poslanici, ja vam ovo govorim kao pravnik. Govorim vam na osnovu stečenog iskustva kao bivši predsednik Zemaljske komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača za Sloveniju i kao član Državne komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača. Naši saveznici objavili su poznatu Moskovsku deklaraciju novembra 1943 godine, prema kojoj svakoj zemlji pripada pravo da sama u svojim sudovima sudi svim onim tuđim i domaćim ratnim zločincima koji su počinili zverstva u toj zemlji, a saveznici su se obavezali da će toj zemlji predati sve takve ratne zločince i da će ih tražiti do na kraj sveta. Međutim, sa žaljenjem utvr-

đujem da se našim sudovima želi da porekne ovo pravo. Premda smo mi tražili sa obrazloženim činjenicama prima facie od naših saveznika da nam se izruči veliki broj tih domaćih i tuđih ratnih zločinaca, do danas smo primili samo neznatan procenat traženih lica. Još do danas nije nam izručen Ante Pavelić, narodni izdajnik i masovni ubica, ratni zločinac i jedan od najvećih kriminalaca u istoriji. Na taj način naše pravosude nije u mogućnosti da za počinjena zverstva na preko milion naših nevinih žrtava izriče pravednu odmazdu. Pravni osećaj naših naroda duboko je povređen zbog toga nepravednog a istodobno i protivugovornog postupka. Još više. Ogromni broj tih ratnih zločinaca slobodno se šeta po susednim zemljama. Ratni zločinci drže vlast u nekim logorima, gde terorišu i one nesretne zavedene pripadnike naših naroda koji bi htjeli da se vrate kući i da se uključe u konstruktivan rad za obnovu i podizanje naše zemlje i da nastave čestit i ispravan život. Opet drugi, našli su pristup do strane štampe, kroz koju grde našu teško napaćenu zemlju u cilju da bi, nanoseći što veću štetu svojoj otadžbini, spasli svoje propale živote. Neki su pak našli pristup i do samih najviših organa nekih stranih zemalja, pa čak i do članova vlada i pokušavaju tim putem, između ostaloga, postići i mešanje tih vlada u samo naše pravosude u problemu ratnih zločinaca. Time su dirnuli u najosetljivije mesto ponosnih naših naroda, u njegovo moralno jezgro, u svetost pravnog osećaja, u veru, u pravdu čovečanstva. Meni je problem ratnih zločinaca vrlo dobro poznat. Ovo što sam gore spomenuo o intervencijama kod tuđih vlada odnosi se u prvom redu na problem oko Draže Mihailovića, problem koji ne postoji, ali koji se veštački stvara. Da li je Draža Mihailović narodni izdajnik ili nije, da li je ratni zločinac ili nije, da li je kriv ili nije, da li će biti osuđen ili ne, kako će biti osuđen, gde i kada, kakav će biti sudsko-krivični postupak, ko će se saslušati kao svedok — to je sve stvar isključivo naše države, a u našoj državi, opet, stvar isključivo našeg narodnog suda i zakona, po kojem će se održati pretres i doneti presuda. (Buran i dugotrajan aplauz). U ovo suđenje ne možemo da se mešamo ni mi sami ni naše vlasti, a ne mogu da se mešaju ni strane zemlje, a najmanje posredni ili neposredni potstrekači takvih nedopustivih intervencija, koji bi sami spadali pred naš narodni sud i koji se velikim brojem nalaze sami na listi naših ratnih zločinaca. (Buran i aplauz).

U poslednje vreme britanska i američka štampa i radio stalno se bave pitanjem o nekom „pravednom suđenju” Draži Mihajloviću. Piše se i govori o nekim desetinama avijatičara

koji su se spasili na četničkim terenima, a ne govori se o onim savezničkim avijatičarima koje su naše kvislinške formacije svih imena pohvatale i predale Nemcima i ustašama, ili su ih na zverski način pobili. Takođe se ne govori o oko dve hiljade savezničkih avijatičara koje je spasla naša narodno-oslobodilačka vojska, nego se gloriola spasavanja savezničkih avijatičara obaviya oko glave Draže Mihajlovića! (*Glasovi*: Tako je). Amerikanci su stvorili i nekakav komitet za »pravedno suđenje« Draži Mihajloviću, ali ne za kakvo suđenje negde u Americi — tamo se to ne bi usudili — nego u Jugoslaviji, komitet kažem, u koji su ušli i neki istaknuti ljudi. To sve, naravno, ima svoj cilj i ja mislim da neću mnogo pogrešiti ako krstim ovo mešanje anglo-saksonske javnosti prostim političkim manevrom naših političkih protivnika. Drugovi, shvatanje slobode štampe, reči i misli u stranim zemljama je stvar tih zemalja. Mi ove činjenice sa žaljenjem utvrđujemo i samo primećujemo da našom borbom za zajedničku stvar čovečanstva to nismo zaslužili i da žalimo što se saveznička javnost da zavoditi od naših otpadnika na takav put.

Stvar je, međutim, drukčija kad predmet prede iz obične javne diskusije u forum zvaničnog pretstavništva neke zemlje. Ja se čudim, a to ne uzimam kao razlog za interpelaciju, ako poslanici britanskog Donjeg doma smatraju za potrebno da pitaju svoju vladu šta je sa »pravednim suđenjem« Draži Mihajloviću. Ako smatraju dotični britanski poslanici da za njih ne postoje veće brige od Draže Mihajlovića i da treba da se pozabave i njegovim suđenjem, neka njima bude puna parlamentarna sloboda, premda time greše protiv načela nezavisnosti sudova uopšte, koje načelo u njihovoj zemlji — sasvim pravilno — toliko poštuju. Ali ja ne razumem zastupnika vlade kad na ova pitanja meritorno odgovara. Ja, izvinite drugovi, ne znam sve parlamentarne običaje Engleske, ali pri svem poštovanju engleskog parlamentarizma, ja ne razumem zašto zastupnik Pretsednika vlade nije pitaču odgovorio: Izvinite, zbog našeg vlastitog principa nezavisnosti naših sudova — suđenje Draži Mihajloviću isključivo je stvar Jugoslavije. I ništa drugo. Ja ne razumem zašto je, kršeći taj princip, odgovorio o nekim podacima koji se prikupljaju itd. To je, dapače, posredno uplivanje na naše pravosuđe ali naši sudovi će to odbiti i zahvaliće se za pokušaj kršenja njihove nezavisnosti. Zbog svega toga neće biti Draža Mihajlović ni više, ni manje kriv. Premda, kažem, ja sa žaljenjem konstatujem sve ovo, ipak ni to nije razlog za moju današnju intervenciju u ovoj Skupštini, nego je ovo samo jedna ilustracija i konstatacija.

Međutim, nije se ostalo samo kod toga. Prema mojim informacijama, ovi su događaji došli i do samih diplomatskih intervencija. Prema pisanju nekih američkih listova, vlada SAD predala je našoj Vladi u poslednje vreme već drugu notu u pogledu sudenja Draži Mihailoviću. Ja ne znam koliko je istine u toj stvari, ali zbog svega toga što sam dosada izneo, mislim da Narodna skupština mora znati o čemu se radi.

Mi moramo znati da li se tim intervencijama ugrožava nezavisnost naših sudova, da li se vređa pravni osećaj naših naroda i njihovo neprikosnoveno moralno pravo da sami preko izabranog narodnog suda, po svome zakonu i po svome pravu, nezavisno i bez ičijeg uplivisanja sude svome državljaninu zbog ratnog sločina, dok se, međutim, istovremeno ne pruža međunarodno zagarantovana mogućnost da i ostali naši ratni zločinci budu dovedeni pred naš sud. Mi moramo znati šta je naša Vlada preduzela za zaštitu našeg pravosuda od tuđeg mešanja, a zajedno i za zaštitu našeg suvereniteta i ugleda naše zemlje u svetu.

Iz tih razloga ja sam postavio drugu Ministru inostranih poslova ovo pitanje i molim ga za usmeni odgovor. (Buran i dugotrajan aplauz).

Претседник: Има реч Министар иностраних послова Савезне владе, који је изјавио да ће одговорити усмено још данас.

Министар иностраних послова Станоје Симић: Другови народни посланици, на питање доктора Макса Шнудерла имам да дам следећи одговор:

Своју прву ноту у вези са суђењем издајнику Дражи Михаиловићу влада Сједињених Америчких Држава била је објавила и пре добивеног одговора на њу са наше стране, те је стога и Влада Републике свој одговор изнела на оцену нашој јавности.

Нова америчка нота примљена је 7 о. м. Она је већ после неколико дана и објављена у Вашингтону. Та нова америчка нота изражава жељу америчке владе да буде обавештена о месту и времену суђења Михаиловићу, као и о мерама које је предузела југословенска Влада „да би омогућила сведочење оним лицима која то буду желела”.

Даље се у ноти тврди како постоји нека контрадикција у одговору наше Владе на прву ноту и да је та контрадикција у томе што се по тој ноти, с једне стране, тврди да „само војни суд..... има право да позове сведоке које он хоће

и да Влада ФНРЈ нема права да утиче на суд", док се, с друге стране, у истој ноти каже да су „сувише крупни и страшни злочини издајника Драже Михајловића

Даље нота тврди да је у америчко Министарство иностраних послова дошла једна група од 20 америчких авијатичара који су били спасени од Драже Михаиловића, тражећи да буду позвани на сведочење.

Како ова нота не садржи никаквих нових момената на које америчка влада није већ добила одговор у нашој поменутој ноти, и како Влада Републике налази да би даље дописивање по овом предмету заиста претстављало допуштање мешања у наше унутрашње ствари (први одговор је дат више из дипломатске и савезничке куртоазије) — то је ову последњу ноту оставило без одговора. (Буран дуготрајајан аплауз).

Влада ФНРЈ остаје при своме првом тврђењу, које је једино исправно, да је оптужени тј. његова одбрана надлежна да цитира сведоке у његову одбрану, а да је једино суд надлежан да одлучи које ће сведоке позвати на саслушање. Тражење последње америчке ноте „да би се омогућило сведочење оним лицима која то буду желела", јесте потпуно неумесно, и нема примене ни пред једним судом на свету. (Гласови: Тако је!). Како би изгледао, на пример, процес у Нирнбергу када би суд морао да саслуша не само све оне које одбрана цитира, него и све оне који би то желели. (Гласови: То би било страшно!) Нама уопште није познато да је и један озбиљнији правни писац ма где у свету покушао да унесе сумњу у правилно вођење нирнбершког процеса због тога што суд није позвао ни све оне сведоке на које су се оптужени и њихова одбрана позивали.

Исто је тако скроз неумесно тврђење да постоји нека недоследност у нашем тврђењу „да је једино суд надлежан да позове сведоке и да Влада нема право да утиче на суд у томе позивању", — са даљом тврђом у нашој ноти да је „Дража Михаиловић према народима Југославије страшни злочинац и да се уопште не може постављати питање да ли је он крив или није". Оптужени у Нирнбергу се тамо налазе на оптуженичкој клупи као „ратни злочинци" и никоме још није пало на памет да тврди да су они недужни, на пример, за то што суд није позвао све цитиране сведоке, или се врши „неки притисак на суд" од стране савезничких влада зато што их те владе називају „ратним злочинцима" и пре изречене пресуде суда.

Најчудноватија је пак основна идеја обеју ових нота владе Сједињених Америчких Држава, према којој би тобож сведочанство америчких пилота, који су били спасени од одреда Михаиловића, била као нека „олакшавајућа околност“ за злочине Драже Михаиловића.

Целом свету је позната непобитна чињеница да су током целог овог рата наци-фашисти примењивали два различита поступка према заробљеницима. Један, хуманији и човечнији, примењиван је према заробљеницима западних војски, а други, бруталан и злочиначки, према заробљеницима источних савезничких војски. Свима је познато да су најтежу судбину имали совјетски заробљеници. Овакву једну дискриминацију досада нико није сматрао за олакшавајућу околност ни немачкој команди ни извршиоцима наређења.

Било је случајева да су убијани и заробљени амерички и британски пилоти. Многи виновници ових злочина су пронађени, суђени и осуђени, али се није појавио ниједан глас који би тврдио да су они нешто мање криви зато што је било америчких и британских пилота који нису били убијени.

Тада светска реакција није показивала знаке слагања или неслагања са оваквим дискриминацијама. Зашто се она сада организује и ствара широм света неке одборе за заштиту Драже Михаиловића и пабирчи по свету оне савезничке пилоте које је спасао Дража Михаиловић? Зашто се не даје могућност стотинама и хиљадама оних савезничких војника који су спасени од наших партизанских одреда и народно-ослободилачке војске да се организују, или да бар могу да својим исказима захвалности даду већи публицитет у тим земљама.

Зашто ове људе не интересују више они случајеви у којима је Дража Михаиловић предавао Немцима савезничке пилоте, које су ови потом убијали; или убиство савезничких официра код њега, који се с њим нису слагали?

Шта се заправо хоће са целом овом акцијом, која је и неправична, и нехумана, и несавезничка?

Одговор на ова питања може да буде само један. Светска реакција је отворени непријатељ нове Југославије и њеног народно-ослободилачког покрета; цела акција ове светске реакције јесте један непријатељски акт; Дража Михаиловић је према томе био једна велика нада, један велики стуб те светске реакције. (Аплауз).

Зато смо ми америчку ноту оставили без одговора. (Аплауз).

Што се тиче „спасених“ америчких пилота који се јављају за „сведочење“ у корист Драже Михаиловића, ми их сматрамо само као оруђе те реакције. Нас и не чуди што код њих, на жалост, не постоји један извештајни степен солидарности и ратног другарства, према оним палим жртвама наше крви, према којима Дража Михаиловић није имао никакве милости.

Овом приликом желим да напоменем и ово: да су и претходна суђења сарадницима Драже Михаиловића била јавна и да су на њима учествовали и претставници југословенске и стране штампе, те ће исти такав поступак бити и приликом овога суђења, коме суд још није одредио ни време ни место, и да ће све писмене изјаве сведока бити достављене суду на надлежну оцену.

Ми исто тако не бисмо желели да овај процес издајнику Михаиловићу изађе из оквира наше унутрашње ствари, и ми нерадо гледамо на сваки покушај да будемо скренути са тог једино правилног пута који одговара духу савезничких односа у овој страховитој прохујалој борби, која нас је стајала толико жртава. (Буран, дуготрајан аплауз).

Претседник: Питам народног посланика др Макса Шнудерла да ли је задовољан одговором Министра иностраних послова?

Др Макс Шнудерл: Изјављујем да сам задовољан тим одговором.

Претседник: Прелазимо на дневни ред. На дневном реду су као прве три тачке:

- 1) решавање о предлогу Већа народа о законском предлогу о „Партизанској споменици 1941“;
- 2) решавање о предлогу Већа народа о предлогу Завршна о легализацији исправа у међународном саобраћају;
- 3) решавање о предлогу Већа народа о законском предлогу о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање.

То су, у исто време, предлози закона које је Савезно веће коначно изгласало.

Још у току рада пред Законодавним одбором, редакциони одбори су водили строго рачуна о идентичности текстова, а исто тако и претседништва и једног и другог већа, после изгласавања тих законских предлога и у једном и у другом већу, утврдили су да су текстови сва три законска пред-

лога, онако како су изгласани у оба већа, у свему идентични. Саопштавајући ово, питам Савезно веће да ли прима на знање и прихвата ли извештај свога Претседништва у овом погледу? (Прима). Има ли кога да не прима? (Нико се не јавља). Пошто нема никога који то не прима објављујем да су: предлог Закона о „Партизанској споменици 1941”, предлог Закона о легализацији исправа у међународном саобраћају и предлог Закона о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање, у смислу Устава и Пословника, од стране оба већа дефинитивно усвојени, и да ће бити послати Президијуму Народне скупштине ФНРЈ ради проглашења.

Прелазимо на следећу тачку дневног реда: претрес предлога Закона о попуни оружане силе Федеративне Народне Републике Југославије јахаћом, теглећом и товарном стоком и преносним средствима. (Видети прилог на крају књиге).

Известилац по овом законском предлогу је народни посланик Месуд Хотић. Молим известиоца да саопшти извештај Законодавног одбора и да образложење.

Иван Гранђа: Другови и другарице, пошто сте сви добили праводобно извештај Законодавног одбора предлажем да се тај извештај не чита, да не губимо вријеме.

Претседник: Прима ли Савезно веће овај предлог? (Прима). Објављујем да је предлог примљен.

Молим известиоца да да образложење.

Известилац Месуд Хотић: Не бих хтео да дам неко посебно образложење, сем онога што је изложено у извјештају Законодавног одбора. Само молим Савезно вијеће да прими овај законски приједлог.

Претседник: Прелазимо на претрес о овом законском предлогу у начелу. Ко од народних посланика жели да узме учешћа у начелној дискусији по овом законском предлогу, нека се јави за реч. (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља за реч, стављам на гласање у начелу предлог Закона о попуни оружане силе Федеративне Народне Републике Југославије јахаћом, теглећом и товарном стоком и преносним средствима. Гласа се дизањем руке. Ко је у начелу за овај законски предлог, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко против? (Нема). Пошто није нико против, објављујем да је предлог Закона о попуни оружане силе Федеративне Народне Републике Југославије јахаћом, теглећом и товарном

стоком и преносним средствима у начелу једногласно прихваћен.

Прелазимо на претрес у појединостима. Ако би ко од народних посланика желео да узме учешћа у претресу у појединостима о овом законском предлогу, који има свега 20 чланова, нека се јави за реч. (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља за реч, молим известиоца да чита наслов закона и чл. 1.

Известилац чита наслов законског предлога и чл. 1.

Претседник: Ко је за члан 1 са насловом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Пошто нико није против, објављујем да је чл. 1, заједно са насловом једногласно прихваћен.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, усвојило све чланове овог законског предлога, од 2 до 20 закључно, према извештају Законодавног одбора).

Претседник: Тиме је законски предлог прихваћен и у појединостима. Прелази се на коначно гласање о законском предлогу у целини.

Гласање је поименично. Молим секретара да чита имена народних посланика. Гласаће се *за* и *против*.

Секретар прозива народне посланике да гласају.

(После гласања)

Претседник: Објављујем да је укупно гласало 248 народних посланика и да су сви гласали за. Према томе, предлог Закона о попуни оружане силе Федеративне Народне Републике Југославије јахаћом, теглећом и товарном стоком и преносним средствима коначно је усвојен у Савезном већу и биће у смислу чл. 63 Устава и чл. 45 Пословника, упућен Већу народа на решавање.

Као што сам у почетку саопштио, ми смо добили један извештај Одбора за молбе и жалбе о додељивању сталне помоћи удови Петра Кочића. Ја бих предложио да овај извештај ставимо на дневни ред. Да ли се слажете са овим мојим предлогом? (Сви народни посланици одговарају да се слажу). Онда објављујем да се дневни ред допуњава тиме што се као последња тачка ставља извештај Одбора за молбе и жалбе о додељивању сталне помоћи удови Петра Кочића.

Сада ову седницу прекидам, с тим да ће се рад наставити у 17 часова.

(Седница је прекинута у 12,30 часова).

(Наставак рада у 17,20 часова).

Претседник: Настављамо седницу. Пре него што пређемо на наредну тачку дневног реда, извештавам Савезно веће да сам од министра Владе ФНРЈ Милована Ђиласа примио следећи акт:

ПРЕТСЕДНИКУ САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ
СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

На основу Пословника Савезног већа, као предлагач предлога Закона о заштити ауторског права изјављујем да се слажем са свим изменама и допунама које су учињене у Законодавном одбору и које су садржане у извештају тога Одбора.

У исто време слободан сам да Вас известим да предлагам неколико амандмана уз пројект закона, у којима су прихваћени предлози који су упућени после једне шире дискусије законског предлога од стране удружења аутора и појединих аутора.

Молим Вас, да приликом расправљања предлога Закона о заштити ауторског права у појединостима прочитате вашем Већу уз сваки одговарајући члан и предложени амандман.

Списак амандмана прилажем уз ово писмо.

Ови ће се амандмани прочитати у претресу у појединостима код сваког појединог члана.

Министар Владе ФНРЈ
Милован Ђилас, с. р.

Поред тога, претседник Законодавног одбора Моша Пијаде упутио је следећи акт:

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Пошто су чланови Законодавног одбора овога Већа Бубањ Андрија, Влахов Димитар, Карнер др Иво и Маринко Миха спречени да редовно и уредно врше своју дужност као чланови Законодавног одбора, то је Законодавном одбору част предложити да се поменути чланови Одбора за-

мене другима које Веће изабере, како Законодавни одбор не би трпео у своме раду који захтева скоро стално присуство својих чланова у Београду.

Претседник Законодавног одбора
Савезног већа

Моша Пијаде, с. р.

Предлажем да се, на основу овог захтева Претседника Законодавног одбора, избор нова четири члана Законодавног одбора стави на дневни ред. Прима ли Веће овај предлог. (Прима). Објављујем да је Веће прихватило да се на дневни ред стави избор четири члана Законодавног одбора Савезног већа.

Прелазимо на дневни ред. На дневном реду је претрес предлога Закона о заштити ауторског права. Известилац по овом законском предлогу је др Макс Шнудерл. Молим известиоца да саопшти извештај Законодавног одбора. (Видети предлог закона и одборски извештај као прилоге на крају књиге).

За реч се јавио народни посланик д-р Јаков Гргурић.

Dr Jakov Grgurić: Drugovi, ja predlažem da ove izmjene i dopune ne čitamo pošto smo ih pravodobno dobili, svak je upoznat sa izmjenama i dopunama, i čitajući izveštaj, samo bi gubili vrijeme. Zato je moj prijedlog da se izvještaj ne čita.

Претседник: Да ли Веће прима предлог народног посланика др Јакова Гргурића. (Прима). Објављујем да је предлог др Јакова Гргурића примљен. Молим известиоца да да своје образложење.

Izvestilac dr Maks Šnuderl: Drugovi narodni poslanici, nije slučaj da je Zakon o zaštiti autorskog prava postavljen na dnevni red Narodne skupštine kao jedan između prvih zakona posle donošenja Ustava. Ako prvi naši zakoni zaštićuju našu narodnu privredu i prava naroda, onda treba da među njima bude i zakon koji zaštićuje duhovno blago naših naroda. Takav zakon je Zakon o zaštiti autorskog prava, o kome sad imate da odlučite.

Drugovi, kad je autor svoje delo stvorio i oslobodio se svoje stvaralačke težnje, on je to mogao na osnovu svoga talenta, svoga rada i svoje stručne sposobnosti. Međutim, on je stvarao na osnovu jedne tradicije. Stvaranja ranijih generacija, duhovno blago čitavog čovečanstva, a naročito vlastitog naroda, pružili su mu onaj oslonac na kojem je mogao produžiti opšti

stvaralački rad kao jedna karika u lancu duhovnog stvaranja i razvitka jednog naroda. Iako autorova tvorevina nije isključivo njegova, on ima dapače neka autorska prava, ali, u izvesnim granicama, s obzirom na onu opću sferu duhovne aktivnosti iz koje je on sam izašao.

Kad je delo stvoreno i stupilo u javnost, onda nastaje dvostruki odnos:

1) odnos tvorevine prema autoru, i

2) odnos tvorevine prema zajednici u kojoj i za koju je delo stvoreno, a u prvom redu prema narodu u kojem počinje tvorevina svoju kulturnu delatnost.

Što se tiče samog autora, prirodno je da mu pripadaju izvesna materijalna i moralna prava. Moralna prava jesu: pravo autora na priznanje da je on tvorac dela, dalje, pravo da traži da tvorevina ne bude menjana, nedostojno upotrebljena, patvorena i iskvarena. Materijalno pravo autora tiče se prihoda od njegovog dela i to za njega lično, a i za njegovu užu porodicu. S tim pravom dovoljno je zaštićen odnos autora prema njegovoj tvorevini, a ničim nije povredjen onaj drugi odnos kojega sam spomenuo, naime, odnos prema njegovoj zajednici.

Taj drugi odnos koji se odnosi na duhovnu tvorevinu samu i na njenu društvenu funkcionalnost ima za narodni kolektiv veliko značenje. Tvorevina počinje svoju funkciju u narodnoj kulturi, ona je umnožava, produbljava, širi i podiže. Književna, umetnička i naučna dela stvaraju duhovnu kulturu jednog naroda, u toj kulturi se ogleda duša naroda, po njoj se meri stepen duhovnog razvitka i učešće naroda u podizanju opšte kulture čitavog čovečanstva. Zbog toga je razumljivo da društvenom kolektivu, koji je u tom slučaju država, pripada pravo i dužnost da sem autora i njegovih prava zaštićuje i samu tvorevinu te njenu društvenu funkcionalnost. Time štiti duhovno blago naroda.

Ako se osvrnemo na tradicionalnu zaštitu autorskog prava, naročito u staroj Jugoslaviji, onda vidimo da ova zaštita nije dovoljna. Do svetske Pariske izložbe uopšte nije postojala nikakva zaštita. Posle deklaracije književnika na ovoj izložbi u Parizu stvorila se Bernska konvencija u godinama 1908, 1914 i 1928, a pojedine države, među njima i Jugoslavija, stvorile su svoje zakone o zaštiti autorskog prava i pristupile Bernskoj konvenciji. U Americi postoje dva saveza koji nisu u vezi sa Bernskim savezom. Zaštita autorskog prava se odnosi u ovoj tradicionalnoj pravnoj sferi uglavnom samo na odnos stvorenog dela prema autoru. Autorsko pravo je prema tome pravu

jedna specijalna grana opšteg privatnog prava i označuje se kao duhovna svojina, kao privatno vlasništvo prava. Dosadašnje autorsko pravo razrađuje načela privatnog vlasništva do svih neograničenih konsekvencija tako da ostaje bez zaštite baš ono što je najvažnije, da država zaštiti ono što je za društveni kolektiv i za narodnu kulturu najbitnije, a to je sama tvorevina i njena društvena funkcionalnost u narodnoj kulturi. Da spomenem samo nekoliko činjenica. Tvorac dela je imao neograničeno pravo na svoje delo, kao da on nije nastavio duhovnu tradiciju svoga naroda i radio na njenom osnovu i kao da delo nema značenje za druge nego za samog autora, kao da tvorevina nema većeg značaja od neke obične stvari od vrednosti. Autorovi naslednici su mogli još 50 godina posle njegove smrti da raspoložu po svojoj volji sa njegovom tvorevinom. A ne samo to. Dok je bilo državi pridržano kaducitetno pravo na svu imovinu koja je ostala bez pravnih naslednika, država se izričito odrekla tog prava baš i jedino u pogledu autorskog prava! Država je, dakle, imala interes da kuće i ostale nekretnine i pokretnine od vrednosti prelaze u njeno vlasništvo, a nije imala interes da postaje nosilac autorskog prava na duhovnim tvorevinama, dakle na duhovnom blagu! Posle proteklog roka zaštite, duhovna tvorevina postala je ničija, (res nullius), to znači bez vrednosti i važnosti i svako je mogao da se koristi njome, da je iznakazi i pokvari, da zaraduje na njoj, premda nije ni u kakvoj vezi ni sa stvaranjem dela ni sa autorom. O tome da je duhovna tvorevina duhovno blago čitavog naroda u jugoslovenskom se zakonu o autorskom pravu nije vodilo računa.

Isto važi i za narodne umetničke tvorevine. Do sada nisu bile zaštićene. U našim narodima postoji ogromno bogatstvo u narodnim pesmama, melodijama, pripovetkama, motivima, slikama, skulpturama itd. Kod nas je svako mogao da se služi tim blagom, da ga štampa, objavljuje, priređuje po svom ukusu, da ga kvari, prodaje i zaraduje. Nas je bolelo srce kada smo čuli divne slovenačke narodne pesme prerađene na ritam fokstrota ili vanstapa, kada smo videli kako su se iz crkava i kapelica vadile stare narodne vajarke tvorevine i prodavale i izvažale u inostranstvo. S tim narodnim blagom postupalo se kao da je ničije i bez vrednosti, i kao da nije vlasništvo naroda. Niko se nije brinuo za čistotu, opstanak, originalnost i prirodnu funkciju tih narodnih tvorevina u narodnoj kulturi.

Ovo sam smatrao potrebnim da kažem pre nego odlučite po ovom zakonu. Taj zakon zaštićuje prava autora do po-

trebne granice, a istovremeno zaštićuje i samu tvorevinu, i njenu funkcionalnu delatnost u narodnoj kulturi.

Što se tiče autora, zakon mu garantuje gore pomenuta moralna prava. Priznaje mu pravo objavljivanja, prikazivanja, izvođenja, prevodenja i preradivanja. Priznaje mu isključivo pravo na materijalnu naknadu. Ali sve to do neke razumne granice. Autor može preneti svoja prava i na drugo lice, ali samo za deset godina. Posle njegove smrti prava prelaze samo na najužu porodicu. Već objavljenom dramskom i sličnom delu ni sam autor ne može više uskratiti prikazivanje. Besmisleni rok od 50 godina skraćen je tako da traje do smrti autora, odnosno njegovih naslednika. Ali kad autor nije više nosilac autorskog prava, država ima u opštem interesu pravo da ga otkupi, a naslednici ne mogu uskratiti objavljivanje. Iz toga i iz niza drugih odredaba vidi se da se sada više ne može govoriti o nekom neograničenom pravu vlasništva, o duhovnoj svojini, jer je to pravo reducirano baš zbog važnosti društvene funkcije tvorevine, koja je postala kao satvorac narodne kulture, deo narodnog duhovnog blaga. Ne može biti duhovne svojine pojedinaca na opštenarodnom duhovnom blagu u cilju neograničene upotrebe i eksploatacije na štetu opšte narodne kulture.

Država kao društveni kolektiv preuzima sada sledeća prava:

1) Država je zakoniti nosilac autorskog prava na svim narodnim umetničkim tvorevinama. Time su dobile naše narodne pesme, melodije, pripovetke itd. najvišu zaštitu. Time je pružena garancija za prisnost, čistoću, originalnost i sačuvanje našeg narodnog duhovnog blaga.

2) Kad umre autor odnosno kada umru njegovi naslednici kao nosioci autorskog prava, odnosno kada njihovo pravo prestane, država postaje nosilac autorskog prava. Ono što je raniji jugoslovenski zakon izričito otklanjao, to sada država apsolutno reklamira za sebe, to sada automatski zakonom prelazi na nju. Duhovna tvorevina sada više ne ostaje bez zaštitnika, res nullius, njena kulturna funkcionalnost u narodnoj kulturi ostaje sačuvana.

3) Dok se smatra da za vreme kada je autor sam nosilac autorskog prava svoje tvorevine nema opasnosti po samu tu tvorevinu, situacija postaje drukčija kada prelazi to pravo na druga lica, bilo nasleđem bilo prenosom za života autora. Zbog toga opet u interesu tvorevine i njene funkcije u narodnoj kulturi, državi pripada pravo da preuzme na sebe pravo objav-

ljivanja i pravo na materijalnu naknadu uz pravičnu naknadu dotadašnjem nosiocu autorskog prava. A država raspolaže prihodima iz autorskih prava u korist kulturnih radnika.

4) Ako ima autor nameru do objavi književno, umetničko ili naučno delo koje još nije bilo publikovano u inostranstvu dužan je da ga prethodno ponudi državi za objavljivanje. Time se štiti interes narodne kulture da delo stvoreno u njenoj sredini i iz nje ne otpada od nje i da ne bogati kulture tuđeg naroda.

5) Država ima konačno i pravo da zabrani objavljivanje naučnog dela, ako bi to bilo štetno po interese odbrane zemlje i može preuzeti autorsko pravo na takva dela uz pravičnu naknadu.

Time sam ukratko ocrtao odnos autora prema njegovoj tvorevini, značenje tvorevine za narodnu kulturu i zaštitu, koju po ovom zakonu uživaju autor, a, kao novina, i duhovna tvorevina i njena funkcionalnost u narodnoj kulturi.

Pošto predlog zakona odgovara tim potrebama zaštite autorskog prava, to vam, drugovi narodni poslanici, predlažem da taj zakon primete. (Aplauz).

Претседник: Приступамо претресу у начелу предлога Закона о заштити ауторског права. Ко жели да у претресу у начелу узме реч, нека се јави. (Нико се не јавља за реч). Не јавља се нико. Стављам на гласање предлог Закона о заштити ауторског права у начелу. Гласа се дизањем руке. Ко је у начелу за предлог Закона о заштити ауторског права, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Хвала. Има ли ко *против*? (Нема). Нема. Објављујем да је предлог Закона о заштити ауторског права у Савезном већу Народне скупштине прихваћен једногласно.

Приступамо претресу у појединостима. Закон има одељке, није подељен на главе. Има 29 чланова. Дискусијом у појединостима може се обухватити цео текст закона. Ко би желео да узме реч у претресу у појединостима, нека се јави за реч. (Нико се не јавља за реч). Пошто се нико не јавља за реч, молим известиоца да чита наслов закона и чланове редом.

Известилац чита наслов и чл. 1.

Претседник: Ко је за члан 1 са насловом законског предлога, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 1 са насловом и под-

насловом предлога закона једногласно прихваћен. Прелазимо на члан 2.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку, једногласно усвојило чл. 2, према извештају Законодавног одбора).

Претседник: Код члана 3 постоји амандман Владе, који ћу прочитати:

Став други овог члана мења се и гласи:

„Држава је законити носилац ауторских права свих народних уметничких творевина”.

Став је исти, само је место речи „на свим” стављено „свих”.

На крају овог члана додају се нови ставови 3 и 4 који гласе:

„Тиме се не спречава слободна употреба народних уметничких творевина у циљу уметничког односно научног обрађивања.

Аутор уметничког или научног дела створеног употребом народних уметничких творевина носилац је ауторског права тако створеног дела”.

Образложење. Предложена измена става другог је чисто стилистичке природе.

Културно-уметнички развој у нашој земљи све се више креће у знаку уметничког стварања на основу народних мотива. Првобитна стилизација члана 3 могла би дати повода погрешном тумачењу које би стављало сметње слободи уметничког или научног обрађивања народног уметничког блага.

Исто тако да би било сасвим јасно ко је искључиви носилац ауторског права тако створеног оригиналног уметничког и научног дела, потребно је да се дода и предложени став четврти.

Пошто вам је амандман саопштен са образложењем, стављам на гласање члан 3 заједно са амандманом, тј. са два нова става. Ко је за тај члан заједно с амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 3 са амандманом Владе једногласно прихваћен.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно усвојило чланове од 4 до 9 закључно, према извештају Законодавног одбора).

Известилац чита члан 10.

Претседник: И код члана 10 постоји амандман Владе, који гласи:

У ставу првом овог члана изостављају се речи „на кореографска и пантоминска дела траје 10 година“, тако да став гласи:

„Право аутора и његових правних следбеника на фотографска и на кинематографска дела уколико имају карактер фотографских дела траје 5 година; на периодичне публикације, алманахе, антологије и сл. 15 година, и то како право уредника на цело издање, тако и право сарадника на поједине радове први пут објављене у том делу.“

Образложење. Ово изостављање краћег рока заштите од 10 година за кореографска и пантоминска дела оправдано је јер је и тим делима потребно дати исти рок заштите као и осталим књижевним, уметничким и научним делима.

Стављам на гласање чл. 10 са прочитаним амандманом. Ко је за члан 10 са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 10 са амандманом једногласно прихваћен.

(Веће је затим, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно усвојило чланове 11, 12 и 13 према извештају Законодавног одбора).

Известилац чита члан 14.

Претседник: Код члана 14 постоји овај амандман.

На крају овога члана додаје се нов став 3 који гласи:

„Под објављеним делима треба у смислу овог закона подразумевати издата дела.“

Образложење. Пошто у пракси и теорији постоје разна мишљења шта се има подразумевати под „објављивањем“, било би потребно да се у овом закону тачно назначи шта се има подразумевати под објављивањем. У овом смислу дефиниција даје Бернска конвенција.

Стављам на гласање чл. 14 са прочитаним амандманом. Ко је за чл. 14 са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је чл. 14 са амандманом једногласно примљен.

Известилац чита члан 15.

Претседник: Ко је за чл. 15, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 15 једногласно примљен.

Известилац чита члан 16.

Претседник: Код члана 16 постоји амандман који се односи на тачку 13 и гласи:

Тачка 13 овог члана мења се и гласи:

„Дословно навођење одломака из објављеног књижевног, уметничког и научног дела под условом да навођење не износи укупно више од једне трећине дела у коме се врши навођење”.

Образложење. Разлог овој промени лежи у потреби да се право навођења не злоупотребава. Зато се одређује квантитативно колико навођење може износити укупно у делу у коме се врши навођење. Дозвољавање навођења половине дела које се наводи било би некад превише, а некад премало. Због тога се предлаже изостављање првобитног пасуса „више од једне половине дела које се наводи”.

Стављам на гласање члан 16 са амандманом код тач. 13 члана 16. Ко је за тај члан са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 16 са амандманом једногласно примљен.

(Веће је затим гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно усвојило чланове од 17—20 закључно, према извештају Законодавног одбора.

Известилац чита члан 21.

Претседник: Код члана 21 има амандман: у ставу 1, иза речи „касу” додаје се „и употребиће се за унапређивање културно-уметничког живота у земљи”.

Образложење. Ова измена се предлаже да би се осигурала материјална средства за оснивање и рад неопходно потребних културно-уметничких института.

Амандман је јасан и правичан. Ставља се на гласање члан 21 заједно са амандманом. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 21 заједно са амандманом једногласно прихваћен.

Известилац чита члан 22.

Претседник: Код члана 22 амандман Владе предлаже да се реч „старањем” брише.

Образложење. Брисање те речи је потребно како би функција удружења аутора била искључиво саветодавна и да се на тај начин избегну евентуални сукоби о компетен-

цији између удружења и државних органа заштите ауторских права.

Стављам на гласање члан 22 заједно са амандманом. Ко је за члан 22 са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 22 с амандманом једногласно прихваћен.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно усвојило све чланове од 23 до 29 закључно, према извештају Законодавног одбора).

Претседник: Тиме је законски предлог примљен и у појединостима. Приступа се коначном гласању по предлогу Закона о заштити ауторског права у целини. Гласа се поименично. Молим секретара да чита имена народних посланика. Гласаће се са *за* и *против*.

Секретар прозива посланике.

(После гласања)

Претседник: Објављујем да је укупно гласало 256 народних посланика и да су сви гласали *за*. На овај начин предлог Закона о заштити ауторског права у Савезном већу коначно усвојен и биће послат, у смислу члана 63 Устава и члана 45 Пословника, Већу народа на решавање.

Дајем одмор од 10 минута.

(После одмора)

Претседник: Пре прелаза на наредну тачку дневног реда саопштавам Већу да је Савезно веће Народне скупштине примило три акта од Већа народа којима извештава да је Веће народа усвојило дефинитивне текстове три закона и доставља их, у смислу Пословника, Савезном већу на решавање и то:

1) предлог Закона о попуни оружане силе Федеративне Народне Републике Југославије јахаћом, теглећом и товарном стоком и преносним средствима;

2) предлог Закона о заштити ауторског права, и

3) предлог Закона о конвенцији о културној сарадњи између Федеративне Народне Републике Југославије и Републике Пољске, закљученој у Варшави 16 марта 1946 године.

Предлажем Савезном већу да ове предлоге Већа народа ставимо на данашњи дневни ред. Прима ли Веће овај пред-

лог. (Прима). Објављујем да је дневни ред попуњен са ова три предлога Већа народа.

Поред тога, Претседништво предлаже Савезном већу да тачку дневног реда: предлог Закона о додељивању сталне личне месечне доживотне помоћи Милки удови Петра Кочића — засад скинемо са дневног реда из извесних техничких разлога. Питам Веће да ли се слаже са овим предлогом. (Слаже се). Објављујем да је ова тачка дневног реда засад скинута с дневног реда из техничких разлога.

Прелазимо на наредну тачку дневног реда, тј. на предлог Закона о конвенцији о културној сарадњи између ФНРЈ и Пољске Републике. Позивам секретара народног посланика Воју Лековића да прочита текст конвенције у целини.

Секретар чита текст предлога Закона о конвенцији о културној сарадњи између ФНРЈ и Републике Пољске, закљученој у Варшави 16 марта 1946 године. (Видети прилог на крају књиге).

Претседник: Пошто је у питању међународна Конвенција о културној сарадњи између Федеративне Народне Републике Југославије и Републике Пољске, приступамо начелном претресу овога предлога закона. Ко жели да узме учешћа у овом претресу, нека се јави за реч. Претходно има реч претседник Комитета за културу и уметност у Влади Федеративне Народне Републике Југославије, Владислав Рибникар.

Претседник Комитета за културу и уметност Владислав Рибникар (*Изборни срез Београд, IV, НР Србија*):

(Видети говор одржан у Већу народа на седмој седници од 23 маја на страни 300)

Претседник: Реч има народни посланик др Светозар Ритиг. (Аплауз).

Dr Svetozar Ritig (*Izborni srez Đakovo, NR Hrvatska*): Konvencija o kulturnoj saradnji između FNRJ i Republike Poljske nadopunjak je i dodatak Ugovoru o prijateljstvu od 16 ožujka između naših republika, ako bi kojom zlom kobi opet došlo do neke njemačke agresije. Ova konvencija spada u kompleks onih pitanja o kojima se prekjuče tako opširno i svestrano raspravljalo, kad je naša Narodna skupština jednodušno prihvatila pakt prijateljstva i uzajamne pomoći s bratskom Republikom Čehoslovačkom. Naš odlični Ministar vanjskih poslova razložio je smisao i doseg ovih ugovora sklopljenih lani u aprilu sa So-

vjetskom Rusijom i ovih sklopljenih s Poljskom i Čehoslovačkom ove godine, vrlo jasno i stručno, a drugi su govornici komentirali pozadinu ovih saveznih ugovora tako duboko i uvjerljivo, te nema sumnje da oni sačinjavaju za našu budućnost osnovnu liniju spoljašnje politike Federativne Narodne Republike Jugoslavije. (Aplauz).

Ova je stvar tako krupna i golema, te smatram da i ja, govoreći o Konvenciji za kulturnu saradnju s Poljskom, treba da iznesem neke svoje unutrašnje refleksije u vezi s tim pitanjima i nadopunim ih nekim momentima, koji će donijeti puno svijetlo često u nerazumljiva i tamna zbivanja evropske i slavenske politike za prošlih 100 godina.

Što se tiče samoga glavnoga predmeta ovoga moga govora o kulturnoj saradnji između Republike Jugoslavije i Republike Poljske, stvar je sama po sebi prirodna i naravna. Nije po srijedi samo politički rezon, kako su ranije i drugi govornici, a sada i drug Ribnikar, toliko naglasili, nego je po srijedi naš prirodni osjećaj, naš bratski osjećaj prema poljskom narodu. (Aplauz). Nikada ne možemo zaboraviti da su zakarpatski poljski krajevi, porječja Visle, Odre i Labe pradjedovina naših naroda, navlastito Hrvata i Srba. (Aplauz). Svima vam je poznato da su se izvjesna srpska i hrvatska plemena prije 1300 godina spustila iz sjevernih krajeva u današnju svoju postojbinu na Dunavu, Dravi i Savi, Moravi i Drini, Kupi i Uni, sve do sinjega našega mora. Prošlo je od one seobe 40 pokoljenja ali tragovi našega krvnoga srodstva i naši osjećaji prema staroj postojbini nijesu izbrisani. Mi koji se bavimo i volimo staru slavensku povijest tamo smo polazili, a ovakovi ugovor i konvencije kao što su ove s bratskom Republikom Poljskom, Čehoslovačkom, pa nadalje sa Sovjetskom Rusijom, dat će najveći zamah za izučavanje i istraživanje prošlosti i prosvijećenosti davnih Slavena. Pa zar nijesmo vidjeli već prve plodove ove saradnje, kada ono prošle zime dodoše k nama u Beograd, Zagreb, Ljubljanu i Sarajevo ruski historičari, te nam otkriše i one činjenice da su naši slavenski narodi u prehistoriji i prije nego primiše kršćanstvo živjeli urednim društvenim životom, u svojim porodicama i zadrugama, bavili se ratarstvom i stočarstvom, vjerno čuvali svoju narodnu predaju i običaje, poštovali viša božanstava, gajili pjesmu i glazbu. Tip slavenskih naroda, njihov duh i značaj, njihove rasne osobine bile su već prije dvije i tri hiljade godine izdjelane, a kršćanska vjera nije im karakter i psiholoških osobina poništila, nego ih je oplemenila i obla-gorodila.

Narodni poslanik profesor Moskovljević je prekjuče snažnim riječima ocrtao veličanstveno djelo slavenskih apostola Ćirila i Metodija u povjesti i životu slavenskih naroda. Oni će za vječna vremena ostati vrhovni prosvjetitelji slavenskih naroda. Svojim pismom i knjigom dignuli su slavenski narod na viši duhovni stepen, uveli ga u kolo prosvijećenih naroda, probudili u njemu narodnu slavensku svijest. S epohom Ćirila i Metodija počinje zapravo povijest slavenskih naroda. Dobro je primjetio prof. Moskovljević da je poslanstvo Ćirila i Metodija zbližilo i srednjoistočne i zapadne slavenske narode — ako je uopće onda u njihovim dušama bilo istoka i zapada. Djelo solunske braće bilo je univerzalno, nije dijelilo nego spajalo sve slavenske narode. Glagoljsko i ćirilsko pismo je opća slavenska baština, a prosvijećenost sačuvana u tim starostavnim knjigama je jednako svetinja istočnim, zapadnim i južnim Slavenima. Ona je svijetlost i milost, koja naše duše i srca i danas veže bratstvom i ljubavlju i vezat će zauvijek.

Profesor Moskovljević je posvetio pohvalno slovo velikoj slavističkoj nauci. Iako ta nauka postoji tek sto pedeset godina, ona je već donijela vanredne rezultate. U vrijeme epopejske borbe slavenskih naroda za svoje oslobođenje u 19 i 20 stoljeću, slavistička nauka je dizala duhove i palila srca iznoseći divne stranice iz stare slavenske povijesti, a ja sam uvjeren baš ovim tekovinama i tako bliskim kulturnim odnosima, kako danas postoje između Rusije, Poljske, Čehoslovačke i Jugoslavije da počinje zlatno doba slavističke nauke, koja će kao veliki svijetionik obasjavati divne zadatke, što će imati slavenski narodi da izvrše u općoj povijesti čovječanstva. (Burno odobravanje).

Ovom prigodom moram napose da spomenem da je u velikoj renesansi slavenskih naroda 19 stoljeća poljski narod bio protagonista ljudske i narodne slobode. Nije ga slomila tragična sudbina njegove države. On je u pet navrata parčan i mrvljen od Nijemaca i drugih siledžija, u pet navrata je ustajao i borio se i konačno je sada zauvijek uskrsnuo. Košćuško je iz groba pobjedio. Poljski narod je svima narodima, a najviše Južnim Slavenima za prošlih sto godina bio uzorom plamenoga rodoljublja slavenskoga, kako u borbi za slobodu i rodinu ne smije čovek nikada malaksati ni očajavati. »Ješće Poljska ni zginiela« bila je i nama Južnim Slavenima lozinka i budnica, a Konvencija prijateljstva i kulturne saradnje je samo svečana sankcija, koja potvrđuje stara naša bratska čuvstva i osjeća je sa poljskim narodom. (Aplauz).

No, drugovi narodni poslanici, duša mi ne dade da, iznoseći sve ono veliko i golemo što se sadrži u ovim savezima i konvencijama s bratskim slavenskim narodima, ne raspletom pragmatiku savremenih političkih događaja koja se ovija oko njih. Drug narodni poslanik Carević je pravilno označio da ono što se sada zbiva i kuje u Parizu i Londonu, u Moskvi i Vašingtonu znači historijske i presudne čine i događaje u evropskoj politici, i da ovo što mi ovih dana donosimo u Narodnoj skupštini znači historisku prekretnicu u politici slavenskih naroda. (Aplauz).

Da to bolje razumijemo spomenimo se, narodni poslanici, onih čudnih činjenica i prilika kako je stara Jugoslavija poslije prvoga svjetskoga rata prekinula svaku diplomatsku i političku vezu sa Sovjetskom Rusijom, pa obnevidjela za najveću političku stvarnost, da ne bi bilo na svijetu Rusije, nikada ne bi bilo ni Srbije, ni Jugoslavije! (*Uzvici: Tako je! — Buran aplauz.*) Republika Poljska je godine 1921 sklopila prijateljski savez s Francuskom i Rumunskom, Pilsudski je, pače, sklopio prijateljstvo s Njemačkom a tada su se svi ljudi u čudu pitali, je li se može uopće ustaliti nezavisna Poljska i slobodni poljski narod, ako ne nadu njezini državnici pravi put do iskrenoga sporazuma sa Rusijom. (Aplauz).

Spomenite se i starijega vremena 19 vijeka, koju i kakovu su politiku vodili poslednji Obrenovići u Srbiji, Ferdinand i Bugarskoj. Nikada nije bilo jedinstvene slavenske politike u svijetu. Nije ni carska Rusija imala pravog osjećaja. Najbolji vam je dokaz postupak ruskog cara Nikole I, koji je godine 1849 pomagao Austriji ugušiti ne samo mađarsku bunu nego i pokret naših slavenskih naroda, Čeha, Hrvata i Srba za svoju političku samostalnost.

Danas po prvi puta izlaze slavenski slobodni narodi na međunarodnu pozornicu svijeta kao solidarna politička zajednica. To je ona historijska politička činjenica koja smeta nekim inostranim državicima.

Hoću da konstatiram kako je carska Rusija tek poslije nesrećnog krimskog rata odlučno krenula voditi slavensku politiku. Onda je veliki državnik ruski Gorčakov definitivno preveo rusku politiku u slavenofilske struje. On je onda skovao glasovitu riječ poslije katastrofe na Krimu: Rusija se ne grozi, ali se sabire. Današnji položaj udruženih slavenskih naroda veoma liči položaju Rusije koja je godine 1877 dobila rat s osmanliskim carstvom, ali su zapadne vlasti ometale oslobođenje slavenskih naroda na Balkanu. A zar izvjesni govori u Vašingtonu, Ful-

tonu, Parizu i drugdje ne potsjećaju na iste namjere? — Stojimo pod dojmom kako je našim južnim slavenskim narodima lakše bilo izvojevati svoju narodnu slobodu i otresti se napadača, nego izvojevati pravedne granice za svoje zemlje. Nas to više zaprepastava, jer je prosvijećeni anglosaksonski svijet priznao i proglasio prirodnim pravom svakoga naroda njegovo slobodno samoopredeljenje za svoju političku državnost. Gdje je ona velika američka povelja s 14 tačaka, koju je izdao u oktobru 1914 godine čovjekoljubivi Vilson, kao smjernice svjetske politike Udruženih Američkih Država? Što je s ostvarenjem onih visokih načela što ih je prije pet godina tako svečano obećala Atlantska povelja svim narodima koji stupe u borbu protiv najsramnijeg državnog sistema i krvološtva što ga je bilo na svijetu?

Osjećaj pravice živi u svakom čovjeku, on živi i u savjesti cijeloga svijeta. Ne može biti unutrašnjega a ni vanjskoga mira u svijetu dokle elementarno etičko načelo pravde i zadane riječi ne bude i vrhovni zakon pri rješavanju političkih pitanja najvišim aeropazima svjetskih vijećanja. Pravda i mir bratac su i sestrice a nepravda vječito pečali dušu naroda i od najboljeg prijatelja učini gorkoga dušmanina.

U ovom svijetlu treba da zapadni svijet promatra posljednje političke događaje u slavenskim državama, koji sigurno nijesu smetnje za smirenje duhova, ali su i razumljivi memento za sve državnike. Kada se čuje za pojedine pojave, zar je čudo da se slavenski narodi sabiru i okupljaju u svoje saveze?

U doba prošle jezovite borbe s Hitlerom i njegovim krvavim služnicima, često su se čuli glasovi iz zapadnoga svijeta kako bi trebalo revidirati gledanje na partizane i na komunizam. No, poslije izvoštene pobjede opet ih gledaju samo u grotesknoj slici nekoga konkavnog ogledala. Ko može poreći da borba između materijalizma i idealizma traje oduvijek i tako će trajati dok bude svijeta i vijeka. A ipak, progres čovječanstva korača naprijed. Zapadni svijet vidi tuđe zlo, svojega ne vidi. Često ljudi ne umiju i ne znaju naći rješenja za mnoga pitanja, ali vrijeme ga nade. A mi koji objektivno izučavamo tužne i teške strane jugoslavenske povijesti i za svoj narod duboko osjećamo, slobodno možemo pred svijetom dati svjedodžanstvo da nikoja politička stranka do Komunističke partije Jugoslavije nije uspješno riješila prvi uvjet opstanka našega naroda, a to je pitanje bratstva i jedinstva svih naroda na slavenskom jugu. (Dugotrajan aplauz).

Istinoljubivost i poštenje zahtijeva od svakoga čovjeka da prizna ovu veliku historijsku činjenicu.

Neka mi bude dopušteno dotaknuti se i problema Julijske Krajine, Istre i Trsta. Prijatelj sam zaista neobično talijanskog naroda i poznam dobro njegov mali svijet. Divim se njegovoj umjetnosti i njegovim velikanima, koji su velikani čitavog svijeta. Vjerujem, kada bi se predalo u ruke Italiji i Jugoslaviji da one same među sobom riješe svoje susedske odnose da bi one u prijateljstvu i u pravilnom ocenjivanju svojih prilika i odnošaja brže i lakše došle do pravilnog rezultata, nego što to dolazi na internacionalnim vijećanjima, gdje se primjećavaju tudi interesi. Pitajte talijanskog borca iz poslednjeg rata, prosječnog radnog i poslovnog čovjeka iz samoga Trsta što bi on želio, da njegov grad bude mostobran ili izazovni bunker protiv Jugoslavije, ili da bude prsten i veliko i bogato tržište u korist obaju susednih naroda, uvjeren sam da će dati odgovor koji će Evropi otvoriti oči zašto se toliko tršćanskog talijanskog živilja zanosi za Jugoslaviju! Ili pitajte mali talijanski svijet, Corote i Puljeze, da li hoće da i dalje traju napeti odnosi između susjednih naroda, ili da Jadran postane ono što ustvari on i jeste po svom geografskom položaju, zajednička domena Italije i Jugoslavije — pa ćete razumjeti kako je trijezni talijanski narod ozdravio od bolesnih pustolovina Musolinija i rimskoga imperijalizma.

U ime velike etičke ideje mira i smirenja naroda u čitavom svijetu dižem sa ovoga mjesta apel na velike saveznike, neka ne dižu na Jadranu nikakve bunkere, jer ih i tako ima previše na svijetu! — Za veliko smirenje duhova na svijetu danasve je potrebno veliko ozdravljenje duša od egoizma.

I ovom prigodom sa zadovoljstvom konstatiram kako rukovodioci naše državne i narodne vlasti na svakom političkom sektoru budno stoje na straži naših narodnih interesa i kako vidno žanju uspjehe koji jačaju našu unutrašnju državnu snagu i dižu prestiž i ugled naše Federativne Narodne Republike Jugoslavije u cijelom svijetu! (Dugotrajan aplauz).

Претседник: Пошто више нема пријављених говорника за претрес у начелу и пошто се ради о међународној конвенцији, ја стављам на гласање ову конвенцију као предлог закона. Тим гласањем уствари се врши ратификација ове конвенције.

Ко је за ову конвенцију, нека дигне руку. (Сви народни посланици устају са својих места и снажним дуготрајним

аплаудирањем изражавају своју сагласност са законским предлогом о конвенцији).

На овај начин извршена је ратификација, односно коначно је усвојен у Савезном већу Закон о конвенцији о културној сарадњи између Федеративне Народне Републике Југославије и Републике Пољске, закљученој у Варшави 16 марта 1946 године. (Буран аплауз). Сагласно Уставу и Пословнику овај предлог биће упућен Већу народа на решавање.

Ми смо ставили на дневни ред и решавање о предлогу Већа народа о пројекту Закона о попуни оружане силе Федеративне Народне Републике Југославије јахаћом, теглећом и товарном стоком и преносним средствима, решавање о предлогу Већа народа о предлогу Закона о заштити ауторског права и решавање о предлогу Већа народа о предлогу Закона о конвенцији о културној сарадњи између Федеративне Народне Републике Југославије и Републике Пољске.

Као што сам и раније по оваквим предлозима изјављивао, сви ови законски предлози и са њима заједно и конвенција између нас и Пољске, идентични су у тексту са оним законским предлозима истих назива које смо ми овде и у начелу и у појединостима коначно усвојили, тако да отпада свака потреба за било каквим претресом у начелу и у појединостима по предлогу Већа народа.

Стога питам Савезно веће да ли прима извештај свога Претседника на знање? (Прима). Има ли ко *против*? (Нема). Проглашујем да су на овај начин Закон о попуни оружане силе ФНРЈ јахаћом, теглећом и товарном стоком и преносним средствима, Закон о заштити ауторског права и Конвенција о културној сарадњи између нас и Републике Пољске у Народној скупштини у оба дома дефинитивно прихваћени и да ће, сагласно Уставу, бити упућени Президијуму ради проглашења. (Буран аплауз).

На дневном је реду решавање о предлогу Претседника Законодавног одбора, који сам данас саопштио, да се у Савезном већу у Законодавном одбору уместо чланова Законодавног одбора Бубња Андрије, Влахова Димитра, Карнера др Ива и Миха Маринка изаберу четири нова члана, пошто су ови другови народни посланици спречени да редовно врше своју дужност у Законодавном одбору.

Да ли постоји какав предлог? (Звонко Бркић: Молим за реч). Има реч народни посланик Звонко Бркић.

Звонко Бркић (*Изборни срез Грубишно Поље, НР Хрватска*): Предлажем, према споразуму претставника група, да се за чланове Законодавног одбора умјесто Бубањ Андрије, Влахова Димитра, Карнера др Ива и Маринка Михе изабере народни посланици: Филип Лакуш, Мара Нацева, инж. Живојин Јоцић и Лампрет Жоже.

Претседник: Има ли ко какав други предлог? (Нема). Пошто других предлога нема, стављам овај предлог на гласање. Ко је за то да за чланове Законодавног одбора дођу народни посланици Филип Лакуш, Мара Нацева, инж. Живојин Јоцић и Лампрет Жоже нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је Савезно веће једногласно одлучило да на место Бубањ Андрије, Влахова Димитра, Карнера др Ива и Маринка Михе дођу за чланове Законодавног одбора народни посланици Филип Лакуш, Мара Нацева, инж. Живојин Јоцић и Лампрет Жоже. (Аплауз).

На овај начин ми смо исцрпили дневни ред. Пошто нема више никаквих предлога на дневном реду за решавање, ја ову седницу закључујем, а идућу седницу заказаћу писменим путем. Наиме, ово значи да се седнице одлажу. Народни посланици могу да путују, а идућа седница заказаће се писменим путем, тј. на начин да сваки народни посланик у своме месту благовремено буде обавештен о састанку Већа.

(Седница је закључена у 19,40 часова).

VEĆE NARODA

Osmo sednica

(15 jula 1946)

Početak u 18,10 časova.

Pretsedavao predsednik **Josip Vidmar**.

Pretsednik: Otvaram osmi redovni sastanak I redovnog zasedanja Veća naroda Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije.

Zapisnik današnjeg sastanka vodiće sekretar Joza Milivojević. Molim druga sekretara da pročita zapisnik prošlog sastanka.

Sekretar Joza Milivojević čita zapisnik sedmog redovnog sastanka od 23 maja 1946 godine.

Pretsednik: Ima li primedaba na ovaj zapisnik? (Nema).
Prima li Veće naroda ovaj zapisnik? (Prima). Pošto nema primedaba, zapisnik ću overiti sa sekretarom koji ga je vodio.

Pre prelaza na dnevni red svečana mi je dužnost, drugovi narodni poslanici, da ovo Veće potsetim na veliki gubitak koji je zadesio bratsku i savezničku zemlju, veliki Sovjetski Savez. U međuvremenu između poslednje sednice i današnje umro je bivši predsednik Prezidijuma Vrhovnog sovjeta Mihailo Ivanović Kalinjin. (Slava mu!) Molim narodne poslanike da jednim minutom ćutanja odadu počast velikom pokojniku. (Svi poslanici ustaju i jednim minutom ćutanja odaju počast Mihailu Ivanoviću Kalinjinu).

Saopštavam Veću da je Vlada FNRJ preko Saveznog veća uputila Veću naroda u smislu člana 63 Ustava sledeće zakonske predloge:

- 1) predlog Osnovnog zakona o zadrugama;
- 2) predlog Zakona o javnom tužioštvu;
- 3) predlog Osnovnog zakona o državnim službenicima;
- 4) predlog Zakona o službi u Jugoslovenskoj armiji;
- 5) predlog Zakona o Jugoslovenskom Crvenom krstu;
- 6) predlog Zakona o konverziji predratnih, unutrašnjih dugova i obaveza;
- 7) predlog Zakona o opštem pomilovanju krivica iz uredba o otkupu poljoprivrednih proizvoda;
- 8) predlog Osnovnog zakona o državnim privrednim preduzećima;
- 9) predlog Zakona o postupku sa eksproprisanim šumskim posedima; i
- 10) predlog Zakona o socijalnom osiguranja radnika, nameštenika i službenika.

U smislu člana 63 Ustava i čl. 36 Poslovnika Saveznog veća narodni poslanici Saveznog veća Moša Pijade i Mile Peruničić podneli su predlog Zakona o Prezidijumu Narodne skupštine FNRJ Narodnoj skupštini FNRJ.

Narodni poslanik Veća naroda dr. Miloš Popović podneo je Veću naroda na rešavanje sledeće zakonske predloge:

- 1) nacrt osnovnog zakona o čuvanju narodnog zdravlja;
- 2) nacrt osnovnog zakona o podizanju i zaštiti narodnog podmlatka;
- 3) nacrt zakona o hitnom obeštećenju ratom oštećenih; i
- 4) povelju o dečjim pravima.

Svi ovi zakonski predlozi upućeni su Zakonodavnom odboru u smislu čl. 12 Poslovnika Veća naroda na rešavanje.

Zakonodavni odbor Veća naroda dostavlja Veću naroda sledeće odborske izveštaje:

- 1) o predlogu Osnovnog zakona o zadrugama;
- 2) o predlogu Zakona o javnom tužioštvu;
- 3) o predlogu Osnovnog zakona o državnim službenicima;
- 4) o predlogu Zakona o službi u Jugoslovenskoj armiji;
- 5) o predlogu Zakona o Jugoslovenskom Crvenom krstu;
- 6) o predlogu Zakona o konverziji predratnih unutrašnjih državnih dugova i obaveza;
- 7) o predlogu Zakona o opštem pomilovanju krivica iz uredba o otkupu poljoprivrednih proizvoda;

8) o predlogu Osnovnog zakona o državnim privrednim preduzećima;

9) o predlogu Zakona o postupku sa eksproprisanim šumskim posedima;

10) o predlogu Zakona o socijalnom osiguranju radnika, nameštenika i službenika;

11) o predlogu Zakona o Prezidijumu Narodne skupštine FNRJ; i

12) o zakonskim predlozima koje je podneo narodni poslanik dr Miloš Popović.

Svi ovi izveštaji sa zakonskim predlozima otštampani su i razdeljeni narodnim poslanicima.

Otsustva narodnih poslanika: dr Siniša Stanković, Anton Augustinčić, Rato Dugonjić i Fadil Imamović mole desetodnevno odsustvo radi službenog putovanja u inostranstvo. Zbog neodložnog službenog posla mole petodnevno odsustvo narodni poslanici: Jovan Četković, Niko Pavić, Andrija Mugoša, Dušan Ivović, Mihailo Vicković i Živko Žižić. Celeski Lazar, Mitra Mitrović, Miloje Dobrašinović, Mihailo Grbić, Risto Bajalski, Skender Kulenović i Venko Markovski mole desetodnevno odsustvo zbog bolesti.

Molim i predlažem Skupštini da ova otsustva odobri. (Prima se).

Veće je primilo izvestan broj molbi i žalbi iz naroda, koje će se uputiti Odboru za molbe i žalbe.

Pre prelaza na dnevni red, odgovaram na pitanje narodnog poslanika dr Miloša Popovića — šta je Predsedništvo Veća uradilo sa njegovim zakonskim predlozima koje je podneo Veću na rešavanje. Predsedništvo Veća dostavilo ih je Zakonodavnom odboru, a Zakonodavni odbor podneo je svoj izveštaj o ovim zakonskim predlozima, koji će biti stavljeni na dnevni red kad to Veće odluči.

Da li je narodni poslanik dr Popović zadovoljan sa odgovorom?

Dr Miloš Popović: Da čujem mišljenje Zakonodavnog odbora.

Pretsednik: To ćete čuti kad dode na dnevni red.

Dr Miloš Popović: Dobro.

Pretsednik: Pozivam narodne poslanike Mihaila Vickovića i Osmana Muftari da posle današnje sednice ili za vreme pauze,

u smislu člana 3 Poslovnika Veća naroda, polože zakletvu, kako bi mogli vršiti svoju poslaničku dužnost.

Zakletva će se obaviti u kancelariji Predsednika Veća.

Narodni poslanik dr Dušan Bračić uputio je sledeće pismo:

PRETSEDNIKU VEĆA NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ
BEOGRAD

Molim da šef naše delegacije na Mirovnoj konferenciji, drug Edvard Kardelj odgovori na sledeće pitanje:

Kako tumači Vlada zaključke Konferencije ministara spoljnih poslova u Parizu po pitanju Trsta, Juliske Krajine i uopšte po pitanjima koja interesuju Jugoslaviju i kakav stav namerava da zauzme na Mirovnoj konferenciji?

Dr Dušan Bračić, s. r.
narodni poslanik

Ovo pitanje biće dostavljeno drugu potpredsedniku Edvardu Kardelju.

Prelazi se na dnevni red — utvrđivanje dnevnog reda. Predlažem za dnevni red izveštaje koje smo dobili od Zakonodavnog odbora, i to ovim redom:

1) pretres izveštaja Zakonodavnog odbora o predlogu Zakona o opštem pomilovanju krivica iz uredaba o otkupu poljoprivrednih proizvoda;

2) pretres izveštaja Zakonodavnog odbora o predlogu Zakona o Jugoslovenskom Crvenom krstu;

3) pretres izveštaja Zakonodavnog odbora o zakonskim predlozima koje je podneo narodni poslanik dr Miloš Popović;

4) pretres izveštaja Zakonodavnog odbora o predlogu Zakona o zadrugama;

5) pretres izveštaja Zakonodavnog odbora o predlogu Zakona o Prezidijumu Narodne skupštine FNRJ;

6) pretres izveštaja Zakonodavnog odbora o predlogu Zakona o konverziji predratnih unutrašnjih državnih dugova i obaveza;

7) pretres izveštaja o predlogu Zakona o službi u Jugoslovenskoj armiji;

8) pretres izveštaja o predlogu Zakona o javnom tužioštvu;

9) pretres izveštaja Zakonodavnog odbora o predlogu Osnovnog zakona o državnim službenicima;

10) pretres izveštaja Zakonodavnog odbora o predlogu Osnovnog zakona o državnim privrednim preduzećima;

11) pretres izveštaja Zakonodavnog odbora o predlogu Zakona o postupku sa eksproprisanim šumskim posedima; i

12) pretres izveštaja Zakonodavnog odbora o predlogu Zakona o socijalnom osiguranju radnika, nameštenika i službenika.

Prima li Skupština ovaj dnevni red? (*Glasovi: Prima*). Ko je za ovaj dnevni red, neka digne ruku. (Svi dižu ruke).

Objavljujem da je ovako predloženi dnevni red primljen.

Osim toga predlažem Skupštini da odmah nakon utvrđenog dnevnog reda pristupimo radu prema primljenom dnevnom redu. Prima li Skupština ovaj predlog? (*Glasovi: Prima*). Ko je za ovaj predlog, neka digne ruku. (Svi dižu ruke).

Pre samog prelaza na primljeni dnevni red dajem 10 minuta odmora.

(Posle odmora)

Pretsednik: Prelazimo na dnevni red. Prva tačka dnevnog reda je pretres izveštaja Zakonodavnog odbora o predlogu Zakona o opštem pomilovanju krivica iz ureda o otkupu poljoprivrednih proizvoda.

Molim izvestioca druga Mustafu Hodžu da pročita izveštaj Zakonodavnog odbora.

Известилац Мустафа Хоџа (НР Србија): (Чита извештај Законодавног одбора о предлогу Закона о општем помиловању кривица из уредаба о откупу пољопривредних производа. — Видети прилог на крају књиге)

Ове одредбе предложеног законског нацрта обухватају прекршаје прописа трију уредаба, а наиме Уредбе о откупу и промету хлебних жита, Уредбе о откупу вуне и Уредбе о откупу и промету уљаног семена.

Предложени законски предлог опрашта изречене неизвршене или делимично извршене казне, а обуставља поступак по оним кривицама које су обухваћене овим помиловањем. И овај закон још једанпут потврђује великодушност и бригу наше народне власти о малом човеку, о оним сиромашним радницима и сељацима који су се вољно и свесно или може

бити и несвесно огрешили о своју законску дужност. Зато се и ја придружујем великодушној тежњи законодавца и молим другове народне посланике да овај законски нацрт приме једнодушно и у начелу и у појединостима.

Pretsednik: Čuli ste izveštaj Zakonodavnog odbora i obrazloženje izvestioca Mustafa Hodže. Otvaram diskusiju u načelu o ovom zakonskom predlogu. Želi li ko reč? Ima reč drug Miloš Carević.

Милош Царевић: Другови народни посланици, предложени Закон о општем помиловању осуђених лица за кривице из уредаба о откупу пољопривредних производа, где спадају лица осуђена због непредавања жита, вуне и уљаног семена, поздрављам као умесну и нужну меру. Овај предлог који потиче од наше Савезне владе доказ је да наша Влада будно пази на збивања у народу и да је дубоко повезана са народним масама, да осећа било народа. Овај предлог је заиста још једна нова потврда, као што се у образложењу каже, морално-политичког јединства наших народних маса и њихове тесне повезаности са државом. Управо је доказ да је власт у нашој држави у рукама народа. Како је лепо и тачно казао претседник Савезне владе друг Тито пред народом у Чајетини, народна власт није и неће да буде осветник. Њене и репресивне мере кад их примени, уствари су васпитне мере, а кажњавања у нашој народној држави имају за циљ да се лице које је скривило казном поправи а не да му се свети. Ако смо у једном нужном и врло важном моменту, у моменту кад је иза рата и свих разарања и пустошења било нужно помоћи и снабдети наше опустошене крајеве и градско становништво потребном храном и одећом, ако смо тада били принуђени, спречавајући глад и беду код оних које је рат највише погодио, да хлеб правилно расподелимо на сва уста, ако смо тада прибегли репресивним мерама према онима који нису у том моменту били свесни своје грађанске дужности и опште народне солидарности, ми данас, пошто смо извршили тај задатак успешно, не желимо да те репресивне мере предузете у таквом једном критичном моменту продужимо и даље. Они које су те мере погодиле могу данас видети, могу се лако уверити да оно што им је одузето, да њихово жито и њихова вуна нису отишли у руке шпекуланата или повлашћених извозника, како је то у бившој држави обично био случај, да се тиме нико није лично богатио већ да је то отишло оном племенитом циљу коме је било

и намењено — да се нахране и одену наши другови, наши суграђани који нису имали хлеба, који су били голи и боси и то не својом кривицом, већ зато што је пустош рата преко њихових глава и домова, преко њихових поља и ливада прешла свом својом жестином, тако да им није остало ништа и да услед тога нису били у стању да себи обезбеде ни насушни хлеб без организоване помоћи државе. Свако ко је то увидео, нарочито онај који је несвесно пропустио да изврши своју грађанску дужност, мора увидети да је скривио и да су репресивне мере које су биле предузете биле и нужне и оправдане. То су биле васпитне мере. Снага наше народне власти ослоњена на плећа огромне већине широких народних маса радног народа тако је моћна, да она може без штете по државне и народне интересе да прашта грешке појединаца, нарочито да прашта овакве грешке, грешке које су у већини својој учињене због недовољне свести појединаца, а с друге стране те грешке имају свога корена у прошлости бивше не-народне државе, која је пљачкала широке народне слојеве у корист повлашћених појединаца.

Те грешке се морају првенствено отстрањивати васпитним средствима, подизањем свести и вере код тих појединаца у нашу народну власт и државу, да она служи опште-народним интересима а не интересима појединца. Ово помиловање има за циљ да ослободи даљег издржавања казне сва она лица која су осуђена зато што нису предала вишкове производа жита, вуне и уљаног семена осим оних који су злонамерно уништили те производе који су били предмет откупа, које је требало предати држави. Поред ослобођења од казне вратиће се конфискована имовина свим лицима сем малом броју оних чије кривице претстављају већу друштвену опасност. Овај уски изузетак од помилованих лица осуђених по овој уредби сасвим је разумљив и оправдан. Злонамерни појединци при уништавању ових производа показали су тотално непријатељски став. Благост према таквом појединцу била би слабост. А наша народна власт, исто онако као што не жели да буде осветничка, неће и не треба да показује ни слабост према непријатељима народа и државе.

Овај закон долази у повољан моменат, данас када ми, захваљујући привредним мерама Владе, стваралачком елану наших народа и добрим изгледима на жетву, можемо широко, еластично и слободно да поставимо цео систем исхране и с тим у вези и откуп пољопривредних производа. Данас се даје овим законом могућност осуђенима да сада покажу и

са своје стране спремност да помогну у општем напретку, да исправе своје грешке, као што и држава овим законом исправља могуће евентуалне грешке учињене можда од народних власти према неком појединцу, грешке које су и разумљиве с обзиром на важност момента када су учињене и уколико су учињене. Предложени начин спровођења овог закона је рационалан, довољно брз, правичан и умесан. Врши се преко судова. Уверен сам да ће овај закон имати васпитни карактер и да ће још више допринети одржавању и развијању грађанске свести наших пољопривредних произвођача па и других грађана о међусобној обавези свих народних слојева према народној држави, па с тога разлога изјављујем да ћу у начелу гласати за овај законски предлог. (Одобравање).

Pretsednik: Ima reč narodni poslanik Jovan Jegdić.

Јован Јегдић (НР Србија): Другови народни посланици, као посланик Војводине изјављујем одмах у почетку да ћу са задовољством гласати за овај законски предлог. Војводина је житница Југославије и због тога је било у Војводини доста тих оправданих и неоправданих одлука о кривицама. Али у то се сада нећу упуштати. Морам рећи да је та Војводина одмах схватила нашу ситуацију и одмах после ослобођења притекла у помоћ пасивним крајевима наше државе.

Основан је био у Војводини један одбор за помоћ пострадалим крајевима наше државе. Тај одбор је прикупио велике количине хране, готовог новца, одела итд., али због неуређеног саобраћаја после ослобођења било је места где то није отишло, но чим је саобраћај донекле био успостављен, преко пет до шест стотина вагона хране однето је у пасивне крајеве. Војводина је на тај начин дала велике количине хране и одела а затим и новца, а све у жељи да би са своје стране припомогла оним крајевима који су у току рата пострадали и којима је то било потребно. Значи, дакле, да је Војводина схватила своју дужност и да је она, у току овога рата најмање материјално оштећена, притекла у помоћ својој браћи. Као што је познато, Војвођани су увек били гостољубиви, па су се као такви показали и овога пута дајући велике прилоге.

Међутим, приликом прегледа вишкова дешавало се да преглед није свуда био правилан и била је маса случајева да је појединцима учињена неправда. Ми се Војвођани радујемо што је дошло до овог законског предлога који омогу-

ћава да се многи домаћини врате својим домовима, а исто тако што ће им се вратити одузета имовина. Али кад говоримо у начелу о овом законском пројекту, ја бих опет желео да се вратим на оно што сам овде једном рекао, а то је да садржина сваког закона треба да буде тако прецизна да не оставља широке руке онима који ће спроводити одредбе закона, а нарочито сада, када се тражи од тих људи да буду обазриви у погледу своје оцене, а у даном случају према онима којима треба да се врати већ конфискована имовина. Тако на пример у предлогу код чл. 4 каже се:

„Конфискована имовина вратиће се осуђеним лицима осим у случају веће друштвене опасности њихове кривице, при чему ће се нарочито узети у обзир вредност непредатих вишкова, имовинско и породично стање осуђеног лица“.

Код сваког таквог случаја амнестије, нарочито код враћања имовине, судија који о томе буде одлучивао имаће да решава да ли је овај богат довољно, да ли је он с обзиром на ново друштво поново заслужио да му се врати имовина и на тај начин биће остављено широко поље среским судовима у погледу тумачења овог законског прописа, а кад поред тога знамо да у многим местима код среских судова има мало особља, они ће, бојећи се одговорности, покушати да у многим случајевима не враћају ту имовину. На тај начин појавиће се нови спорови поред толиког броја старих спорова, и то све без потребе. Стога сам слободан да предложим да ми, ради таквих случајева што би се могао неко извући, не чинимо разлику. Тиме нећемо оштетити ни себе нити народ колико бисмо га оштетили на тај начин што бисмо остављањем овог текста предлога стављали на муке онога ко буде морао да доноси судску одлуку у погледу враћања имовине. Ја сам за то да се конфискована имовина врати свима онима којима се опрашта кривица и то би било сасвим правилно.

Код чл. 2 ја бих предложио да се предвиде и условне казне, а не овако како је овде назначено, јер ако се већ појединачно наводе какве казне, дакле, не генералише се, онда и условну казну треба споменути.

Поново наглашавам да се радујем што је донет овај законски предлог и желим да он што пре ступи на снагу, јер ће допринети много нашим привредницима. (Аплауз).

Pretsednik: Pošto se u načelnoj diskusiji nije više niko prijavio, prelazimo na glasanje u načelu. Ko je za ovaj zakonski predlog, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko protiv?

(Nema). Objavljujem da je zakonski predlog u načelu primljen. Prelazimo na diskusiju i glasanje u pojedinostima. Molim druga izvestioca da čita član po član zakonskog predloga.

Izvestilac čita član 1 prema predlogu Zakonodavnog odbora.

Pretsednik: Traži li ko reč o ovome članu? (Niko). Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Nema). Član 1 je primljen.

Izvestilac čita član 2 prema predlogu Zakonodavnog odbora.

Pretsednik: Traži li ko reč o ovome članu? (Niko). Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Nema). Izjavljujem da je član 2 primljen.

Izvestilac čita član 3 prema predlogu Odbora

Pretsednik: Traži li ko reč o ovome članu? (Niko). Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Nema). Član 3 je primljen.

Izvestilac čita član 4 prema predlogu Zakonodavnog odbora.

Pretsednik: Traži li ko reč o ovome članu? (*Jovan Jegdić:* Molim za reč). Ima reč narodni poslanik Jovan Jegdić.

Јован Јегдић: Мој предлог је да овај члан гласи: „Конфискована имовина вратиће се осуђеним лицима.“ Дакле, то да буде члан 4 а остало да се брише.

Образложење: да не би и овога пута направили читав низ спорова, што би произвело нове амнестије и нова тумачења. Због једног или десетак случајева не треба нашим властима отежавати рад.

Pretsednik: Traži li još ko reč? (*Dr Josip Hrnčević:* Molim za reč). Ima reč narodni poslanik dr Josip Hrnčević.

Dr Josip Hrnčević (NR Hrvatska): Drugovi narodni poslanici, ja razumijem prijedlog narodnog poslanika druga Jegdića, ali mislim da ne bi trebalo mijenjati ovako predloženi član 4. Kazne konfiskacije imovine povodom nepredavanja viškova izrečene su u vrlo neznatnom broju, a zatim te konfiskacije ostale su uglavnom neizvršene. Koliko ja znam, vrlo je mali broj slučajeva gdje su kazne izvršene, a veliki dio je onih koje su neizvršene. Prema članu 2 te neizvršene kazne neće se ni izvršiti.

Kada rasmatramo ovo pitanje, treba da uzmemo u obzir da ovo pomilovanje ne proizlazi iz činjenice što bi zakon bio pogrešno primjenjivan i da prema tome ispravlja pogreške presuda, nego naprotiv, cilj je ovog zakona da se pravilno sprovodi državna politika o otkupu viškova od poljoprivrednih proizvoda i radi razvijanja društvene discipline i građanske samosvijesti, kao što se to kaže u članu 1. U onim slučajevima koji su naročito grubi, u onim slučajevima gdje se ističe protudruštveni karakter učinioca, ja mislim da u tome slučaju ne bi trebalo vraćati konfiskovanu imovinu, kako bi kazna djelovala na osuđenog i na druge proizvođače koji neće da se pokoravaju državnim zakonima.

Drug Jegdić je rekao da nisu obuhvaćene uslovne kazne. Krivice po ovim uredbama kažnjive su po propisima o sabotazi i špekulaciji, a taj zakon ne predviđa uslovne kazne. Prema tome, prigovor u tome pravcu je bespredmetan s obzirom da nijedna takva kazna nije izrečena. Kad rasmatramo ovaj zakon ne može se polaziti sa jurističkog gledanja na stvari, nego kakva je namjera zakona, tj. da li unapređuje državnu politiku u pogledu otkupljivanja viškova poljoprivrednih proizvoda ili joj šteti. Ja mislim da jedan takav izuzetak koji se odnosi na krivce čija krivica predstavlja društvenu opasnost za sredinu, da taj izuzetak u ovom pomilovanju treba ostaviti. Zato bih ja predložio da se glasa za ovaj član 4 kako je predložen.

Pretsednik: Traži li još ko reč? (Niko). Pošto niko više ne traži reč, prelazimo na glasanje. Ko je za ovaj član 4 kako je predložen, neka digne ruku. (Većina narodnih poslanika diže ruke). Ima li ko protiv? (Tri poslanika glasaju protiv). Objavljujem da je član 4 primljen većinom glasova.

(Zatim je Veće, glasajući dizanjem ruku o svakom članu pojedinačno, jednoglasno i bez izmena usvojilo članove od 5 do 8 zaključno).

Pretsednik: Time je zaključena diskusija i glasanje u pojednostima. Prelazimo na glasanje u celini. Molim druga sekretara da izvrši prozivku. Glasaće se sa za i protiv.

Sekretar Joza Milivojević proziva narodne poslanike.

(Posle glasanja)

Pretsednik: Izvolite čuti rezultat glasanja. Glasalo je 89 narodnih poslanika. Svi su glasali za. Jedva smo imali kvorum. Molim još jedanput drugove narodne poslanike da budu toliko savesni i da izdrže ovde do kraja rada, jer će u protivnom sasvim onemogućiti rad našeg Veća. Ako ova moja molba ne bude

dovoljna, onda ću pokrenuti disciplinske mere. Svakog poslanika koji nije dobio dozvolu za odsustvo, a ne prisustvuje sednicama, predaću Imunitetskom odboru.

Utvrdjujem da je zakonski predlog o pomilovanju krivica iz uredaba o otkupu poljoprivrednih proizvoda primljen jednoglasno u Veću naroda. Saveznom veću Narodne skupštine FNRJ uputiću izveštaj sa sledećim pismom:

Veće naroda Narodne skupštine FNRJ na svom osmom redovnom sastanku I redovnog zasedanja, održanom 15 jula 1946 godine, konačno je usvojilo predlog Zakona o opštem pomilovanju krivica iz uredaba o otkupu poljoprivrednih proizvoda.

Na osnovu člana 63 Ustava i člana 44 Poslovnika Veća naroda, dostavlja se Saveznom veću na rešavanje u prilogu definitivni tekst predloga Zakona o opštem pomilovanju krivica iz uredaba o otkupu poljoprivrednih proizvoda, onako kako je usvojen u Veću naroda.

Druga tačka dnevnog reda je: pretres izveštaja Zakonodavnog odbora o predlogu Zakona o Jugoslovenskom Crvenom krstu. Molim druga izvestioca Dragoljuba Ilića da podnese izveštaj Zakonodavnog odbora.

Известилац Драгољуб Илић (НР Србија): (Чита извештај Законодавног одбора Већа народа о предлогу Закона о Југословенском Црвеном крсту. — Видети прилог на крају књиге).

Чини ми се да није нарочито потребно да образлажем и указујем на међународно признату корист установе Црвеног крста. Стога ћу овде са неколико речи указати на основне карактеристике предложеног законског нацрта.

Битно је код овог законског предлога, као што је речено и у образложењу које га прати, да се показала потреба да се у новим и измењеним друштвеним и политичким приликама у новој Југославији што тачније определи положај Црвеног крста, јасно и тачно означи његове функције и одреди однос према државним органима. Стога је већ у чл. 1 нарочито истакнуто и наглашено да Југословенски Црвени крст, као хумана установа приватног карактера, чије се пословање протеже на цело подручје државе, ужива, с обзиром на циљеве и задатке од опште користи, нарочиту заштиту закона.

Законодавац у чл. 2 законског предлога ближе опредељује те задатке. Ти задаци су врло важни и обилати и њима се Црвеном крсту отвара широко поље активности, како у

миру тако још и више за време рата. У циљу тих многоструких и изразито хуманитарних задатака које Црвени крст може предузимати сам или у сарадњи са државним органима, он је овлашћен да одржава везе са међународним органима Црвеног крста, као и са друштвима Црвеног крста по појединим државама.

Али, ма како била широка и разноврсна у време мира, улога Црвеног крста добија своју праву вредност и значај тек у време рата. Црвени крст постаје тада, по закону, помоћни орган војног санитета, али је у исто доба и претставник приватне помоћи за лечење рањеника, болесника, заробљених, интернираних и уопште свих жртава рата. Ништа мањи његов значај није ни у извршењу задатака при којима се појављује као посредник између земаља у рату кад се ради о нези, лечењу, подели помоћи, хоспитализацији, општењу са спољним светом, репатрирању болесних и рањених заробљеника и интернираних лица.

У циљу извршавања поменутих задатака држава овим законом указује Црвеном крсту нарочиту помоћ и заштиту. Она се састоји пре свега у томе што су сви државни органи и службена лица у земљи и на страни дужна да указују Црвеном крсту помоћ у извршавању његових задатака. Затим у томе што извесна министарства и комитети, ближе побројани у чл. 8, делегирају своје претставнике у средишни одбор Црвеног крста и главне одборе по републикама, како би ови у тешњем односу и приснијој сарадњи, као органи државне власти били увек у току пословања и потреба Црвеног крста. Најзад у извесним значајним повластицама материјалне природе, које су ближе означене у чл. 9—11 овога закона.

Али, дајући овако широке повластице једном ма колико хуманом, али ипак приватном друштву, држава је за себе задржала право контроле његовог финансиског пословања, не дирајући, како се то и у образложењу нарочито подвлачи, у његове основне задатке. Свакако да је та контрола и корисна и потребна.

Ближе одредбе о организацији и пословању Југословенског Црвеног крста биће прописане његовим правилима. Влада је у том погледу само задржала право да донесе посебне прописе о раду његовом у рату, кад он, као што смо раније напоменули, постаје помоћни орган војног санитета.

Све што сам овде укратко изложио и на што је, мислим, било потребно скренути пажњу, указује на нужност доношења овог закона који на један целисходан начин поставља

на правилну основу пословање Црвеног крста и уређује његов однос према држави, па стога молим Веће народа да га као корисног и значајног прихвати и у начелу и у појединостима.

Pre'sednik: Čuli ste izveštaj Zakonodavnog odbora. Želi li ko reč u načelnoj diskusiji? Ima reč ministar bez portfelja Kirilo Savić.

Министар без портфеља Кирило Савић (НР Србија): Другови и другарице народни посланици, потреба Закона о Црвеном крсту сама је по себи јасна свима нама; главне смернице овога законског предлога истакнуте су и у образложењу пројекта, тако да мени није остало да нашироко објашњавам његову потребу ни суштину.

Доста ће бити ако овде кажем неколико речи о историјату ове установе и затим подвучем намеру да се овим законом Црвеном крсту обезбеди државна заштита, материјална потпора и морална подршка.

Комитет Црвеног крста, као међународна установа, основан је у Женеви 1863 г. а у нашим земљама та је установа била најпре основана у Црној Гори 1875, затим у Србији 1876; у Хрватској 1882, а у Словенији 1902 године. На жалост, ова хумана установа, створена озго добила је више репрезентативан карактер и као таква није имала дубоког корена у широким народним масама. Зато је број чланова Друштва Црвеног крста у 1924 години износио свега 18.000 чланова. Отада, принудним уписом свих који су на државним касама примали плате и друга потраживања, број чланова повећао се у 1935 години на свега 104.000.

Нова организација Црвеног крста код нас датира од 1944 године, кад је у Дрвару НКОЈ донео одлуку о организовању Црвеног крста као народне хумане установе. Та нова организација проведена је по демократском принципу, оздо навише, а њен успех јасно се огледа у броју чланова, који данас износи 1,143.586 одраслих и 598.202 омладинаца и омладинки, укупно 1,741.788 чланова.

За време народно-ослободилачке борбе и по ослобођењу земље нови Црвени крст вршио је благотворну помоћ у свима областима социјалног старања, сарађујући на отварању првих деџјих домова, других установа за заштиту деце, за збрињавање породица палих бораца Југословенске армије и жртава фашистичког терора. Његовом помоћу и

сарадњом стварана су обданишта, школске кујне, домови стараца, организована летовалишта итд.

Делатност Црвеног крста за време мира упућена је у следећа два правца:

1) Указивање прве помоћи народу у случају елементарних несрећа и давање индивидуалне помоћи пострадалим од тих несрећа као и жртвама рата;

2) Црвени крст се стара и о чувању народног здравља, поглавито од ендемичних и епидемичних болести.

У случају рата он постаје помоћни орган војног санитета при евакуацији, превозу, нези и лечењу, како својих тако и непријатељских рањеника и болесника. Његова функција проширује се и на олакшавање судбине свих заробљеника, помажући њиховом општењу с њиховом домовином и породицом.

Ценећи велику потребу установе Црвеног крста и корист од њене помоћи на ублажавању и отклањању људских беда и невоља, држава му овим законом обезбеђује своју помоћ, дајући његовој активности законске санкције, уколико су оне нужне, а нарочито тиме што му пружа многе повластице које су побројане у чл. 9 законског предлога. Повластице које су биле предвиђене првобитним законским пројектом и предлогом поднетим Скупштини, проширене су још и приликом претреса овог закона у законодавним одборима утолико што је у тачки петој чл. 9 дато право на бесплатне пошиљке помоћи у иностранство.

Овај законски пројект одликује се од пређашњег Закона о Црвеном крсту тиме што је кратак, концизан. Он је прецизирао повластице које му даје држава; уредио његов однос према држави и њеним установама, пружио му нужну заштиту и моралну подршку, предвиђајући најдискретнију контролу државе у погледу економског и финансиског пословања. У даљем пословању Црвеног крста остављено је широко поље иницијативи његових руководилаца, не ограничавајући их излишним и неподесним законским одредбама.

Наслов овог закона говори о Црвеном крсту, а не о Друштву Црвеног крста. То је учињено са смислом и у следећој намери. Друштвени карактер ове установе сам је по себи јасан, јер истиче из саме његове организације, те није потребно да се нарочито и изрично подвлачи. Међутим, хтело се да се истакне његова одлика и већа важност од оне које имају многа друга друштва. Хтело се рећи да је Црвени

крст нешто више, да је он општенародна, вољна а од државе повлашћена установа, којој треба да припада сваки члан наше народне заједнице.

Толико сам сматрао за нужно да кажем, да бих ублажио значај примедбе која је учињена наслову овог законског предлога. Мислим да је ово довољно што сам рекао о овом законском предлогу, а исто тако увиђам да нема потребе да вас позивам да гласате за њ, јер ћете ви то, без сумње, учинити сами по свом нахођењу. (Аплауз).

Pretsednik: Želi li još ko reč u načelnoj diskusiji o ovom zakonskom predlogu? (Niko). Pošto se niko ne javlja za reč, objavljujem da je zaključena načelna diskusija, pa se prelazi na glasanje. Ko je za ovaj zakonski predlog, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Niko). Objavljujem da je zakonski predlog o Crvenom krstu jednoglasno primljen u načelnoj diskusiji. Prelazimo na pretres zakonskog predloga u pojedino-stima. Molim izvestioca da pročita naslov zakonskog predloga i član 1.

Izvestilac čita naslov i član 1 prema izveštaju Zakonodavnog odbora.

Pretsednik: Želi li ko reč? (Niko). Pošto se niko ne javlja za reč, prelazi se na glasanje. Ko je za naslov zakonskog predloga i član 1 kako ga je pročitao izvestilac, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Niko). Objavljujem da je naslov zakonskog predloga i član 1 primljen. Molim izvestioca da pročita član 2.

Izvestilac čita član 2.

Pretsednik: Traži li ko reč o ovome članu? Reč ima narodni poslanik dr Miloš Popović.

Др Милош Поповић (НР Србија): Ја бих предложио да се у овоме члану после речи „ендемичних и епидемичних болести“ дода „и социјалних болести“. Ту би дошла туберкулоза и друге социјалне болести. Мислим да би та допуна била корисна, јер би нагласила важност таквог рада поготову што Црвени крст може на том послу много да учини.

Pretsednik: Traži li još ko reč o ovome članu? Pošto niko ne traži reč, stavljам član 2 takav kakav je na glasanje. Ko je za član 2, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Nema). Član 2 je primljen.

(Veće je zatim dizanjem ruku jednoglasno i bez izmena, usvojilo sve članove od čl. 3 do čl. 8 zaključno).

Izvestilac čita član 9.

Pretsednik: Želi li ko reč o ovome članu? Reč ima narodni poslanik Miloš Popović.

Др Милош Поповић: Ја бих предложио да се Црвени крст ослободи плаћања поштарине не само за време рата и мобилизације већ и за време мира. То би олакшало његову кореспонденцију и ослободило га од великих издатака.

Pretsednik: Ко је за овај члан како је отштампан, нека дigne руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *protiv*? (Нико). Члан 9 је примљен.

(Затим је Веће dizanjem ruku, glasajući o svakom članu pojedinačno, jednoglasno usvojilo članove 10, 11 i 12 prema izveštaju Odbora).

Pretsednik: Zakonski predlog o Crvenom krstu u pojednostima је примљен. Prelazimo na glasanje u celini. Molim druga sekretara da izvrši prozivku. Glasa se za i *protiv*.

Sekretar Joza Milivojević proziva narodne poslanike.

(Posle glasanja)

Pretsednik: Izvolite čuti rezultat glasanja. Glasalo је svega 90 narodnih poslanika i svi су glasali za. Otsutnih је bilo 84. Na osnovu ovog glasanja proglašujem da је predlog Zakona o Crvenom krstu u Veću naroda usvojen. Poslaću Saveznom veću izveštaj o ovome glasanju i zamoliću ga da nam i oni pošalju svoj izveštaj. Ја neću da vam čitam ovo pismo, јер sam ga čitao već toliko puta.

Prelazimo na pretres izveštaja Zakonodavnog odbora o zakonskim predlozima koje је podneo narodni poslanik dr Miloš Popović. Molim druga izvestioca dr Dušana Bratića da podnese izveštaj Odbora.

Известилац др Душан Братић: Другови народни посланици, друг народни посланик др Милош Поповић поднео је Већу народа четири законска предлога и то: нацрт основног закона о чувању народног здравља; нацрт основног закона о подизању и заштити народног подмлатка; повељу о дечјим правима и предлог закона о хитном обештећењу ратом оштећених.

Законодавни одбор на својој седници од 2 јула узео је у начелан претрес сва четири законска предлога, те је једно-

гласно решио да ове законске предлоге одбије и да предложи пленуму Већа народа да овај извештај прими.

Нацрт основног закона о чувању народног здравља, нацрт основног закона о подизању и заштити народног подмлатка и повеља о дечјим правима садрже врло значајан и користан материјал за израду нашег новог законодавства на пољу социјално здравствене заштите и подизања народног подмлатка. Али се мора нагласити да је остваривање идеја и замисли у овим нацртима тесно везано за један низ сложених проблема који се данас постављају у самој стварности и од чијег претходног решења зависи и потпуно оживотворење предложених нацрта у пракси, а верујем да ни један народни посланик не жели да се озакони оно што се у пракси не може остварити. Довољно је овде истаћи само чињеницу да остваривање постављених задатака зависи у првом реду од економско-финансиске снаге наше земље и од добро припремљених стручних кадрова. Отуда све ова као и важност самих законских нацрта захтева једно шире, дубље и свестраније проучавање.

Законодавни одбор је мишљења да би ове законске нацрте требало доставити оним државним органима који су у првом реду позвани да о њима даду своје стручно мишљење и у чију би компетенцију спадало старање о њиховој правилној примени у пракси. Дакле, комитетима за заштиту народног здравља, за социјално старање, за школе и науке, за физкултуру, Министарство финансија и Министарство рада. Што се тиче предлога закона о хитном обештећењу ратом оштећених, Законодавни одбор је мишљења да треба тражити претходно компетентно мишљење Министра финансија.

То су били главни разлози да Законодавни одбор предложене законске предлоге народног посланика друга др Милоша Поповића у начелу одбаци и предлаже Већу народа да овај извештај са образложењем усвоји.

Pretsednik: Рећ има народни посланик др Милош Поповић.

Др Милош Поповић: Другови и другарице народни посланици, ја ћу дати сасвим кратку изјаву поводом ове одлуке коју је донео Законодавни одбор.

Као што вам је познато, још у фебруару месецу ове године био сам поднео поменуте законске предлоге и предао их био лично председнику другу Видмару, али су изгледа ови законски предлози били негде затурени, тако да сам

морао понова да их поднесем у мају ове године на последњој седници овога дома.

Подносећи ове законске предлоге имао сам најбољу намеру да се донесу основни и оквирни закони и то: закон о подизању и заштити народног подмлатка у вези са повељом о децјим правима, основни закон о чувању народног здравља, у коме су као врло неодложне и хитне предвиђене биле и одредбе и најнужније мере о сузбијању туберкулозе и алкохолизма од којих толико страда наш народ и предлог закона о овлашћењу Министра финансија за издавање привремених бонова лицима и установама ратом оштећених, да би се тиме указала брза помоћ онима који су у рату највише страдали, а и да би се на тај начин повећао обрт и обнова земље.

Што се тиче повеље о правима детета, то уствари и није законски предлог већ једна свечана декларација, којом би наше народно претставништво само исказало своје велико интересовање за добро наше деце, што би било потпуно у сагласности и са тежњама данашњих народних власти и новог социјалног поретка који заводимо.

Напомињем да су доношени и усвајани законски предлози из домена децје заштите (Закон о ученицима у привреди) пре него што је донесен оквирни закон о заштити деце.

Држао сам да су савезна министарства, сада комитети, имали довољно времена и могућности да саставе основне законе и о подизању и заштити народног подмлатка и о чувању народног здравља, као најважније и најхитније послове које је требало предузети, а о чијој потреби, мислим да не треба ни говорити, кад знамо како је страховито оштећено народно здравље и колико су страдала наша деца. Исто тако треба да нам је познато, да су баш због недовољне организације и недостатка потребних уредаба сви ови послови имали великих тешкоћа, а све на штету народног здравља и децје заштите.

Задовољићу се ипак одлуком Законодавног одбора, али под условом:

1) да се прочита повеља с правима детета и прими као декларација и да се тиме манифестује у овом дому велико интересовање и брига народних отаца о нашој деци;

2) да се тражи од надлежних министарства и комитета да се што пре приступи изради основних закона о чувању народног здравља и заштити деце, како би се на основу њих

могли доносити и израђивати детаљни правилници и одредбе и спровести јединствена организација ових важних социјалних послова од којих зависи у највећој мери обнова живља;

3) да се образује нарочити одбор у овом дому од стручњака — социјалних, здравствених и просветних радника за проучавање и доношење горњих и сличних социјалних питања као саветодавни и помоћни орган дотичним комитетима.

Молим да се ови моји предлози ставе на гласање.

Надам се да ће ме у овом разумети и помоћи народни посланици и тиме показати своје најживље интересовање и разумевање за ова наша неодложна и животна питања од којих зависи и наш опстанак и напредак.

Pretsednik: Prema čl. 42 Poslovnika našeg Veća stavljam izveštaj Zakonodavnog odbora o zakonskim predlozima narodnog poslanika dr Miloša Popovića na glasanje. Ko je za izveštaj Zakonodavnog odbora, neka digne ruku. (Većina poslanika diže ruku). Ko je protiv? (4 narodna poslanika su protiv). Objavljujem da je izveštaj Zakonodavnog odbora primljen sa većinom glasova i sa 4 glasa protiv. Time je današnji dnevni red iscrpen. Zaključujem današnju sednicu, a iduću zakazujem za sutra u 17 časova.

(Sednica je zaključena u 20,50 časova).

SAVEZNO VEĆE

Osma sednica

(15 jula 1946)

Početak u 18,15 časova.

Pretsedavao predsednik **Vladimir Simić**.

Pretsednik: Otvaram osmi redovni sastanak I redovnog zasedanja Saveznog veća Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije.

Zapisnik današnjeg sastanka vodiće sekretar Voja Leković. Izvolite saslušati zapisnik prošlog redovnog sastanka.

Sekretar Stevan Jovičić čita zapisnik sedmog redovnog sastanka.

Pretsednik: Da li ima kakvih primedaba na pročitani zapisnik? (Nema). Primedaba nema, objavljujem da se zapisnik o. erava.

Pre nego predemo na saopštenja u smislu Poslovnika, dozvolite mi da se sa ovog mesta setimo jednog velikana prijateljske i savezničke Sovjetske Unije.

Na dan 3 juna. t. g. posle duge i teške bolesti, umro je dokorašnji predsednik Prezidijuma Vrhovnog sovjeta SSSR, Mihail Ivanović Kalinjin. (*Glasovi:* Slava mu!) Bio je jedan od rukovodilaca sovjetske države i od osnivača Komunističke partije.

Rođen u seljačkoj porodici 1875 godine u tadašnjoj Tverskoj guberniji, on je kao mladić prešao u Petrograd i postao je fabrički radnik. Uskoro potom postao je aktivan član »Saveza borbe za oslobođenje radničke klase« koji je osnovao Lenjin.

U revoluciji 1905 godine pokazao je veliku hrabrost i istakao se svojom odlučnošću, pa je od toga vremena jedan od vođa petrogradskih radnika. Bio je hapšen i progonjen, ali uvek aktivan. Bio je delegat na partiskom kongresu u Štokholmu, sa Lenjinom i Staljinom bio je osnivač boljševičkog lista »Pravda«, i učestvuje u pripremama i docnijem sprovođenju Sovjetske revolucije.

Posle Oktobarske revolucije, već u martu 1919 godine, na predlog Lenjina, izabran je bio za predsednika Sveruskog Centralnog izvršnog komiteta.

U decembru 1922 godine on postaje predsednik tadašnjeg vrhovnog organa Sovjetskog Saveza, a posle preustrojstva sovjetske vrhovne vlasti postaje predsednik Prezidijuma Vrhovnog sovjeta SSSR i na tom položaju ostaje do na neki mesec pred smrt.

Punih pedeset godina svoga života posvetio je Kalinjin borbi za svoju partiju, za socijalističku izgradnju sovjetske države i za delo učvršćenja sovjetskog društvenog i državnog poretka. On je bio istaknuti državnik i jedan od najviših partijskih rukovodilaca. Doživeo je triumf pobeđe nad omrznutim fašizmom. Postao je simbol požrtvovane službe narodu, rodoljublja i nepokolebljive odanosti otadžbini. Kao takav stekao je iskrenu i odanu ljubav sovjetskih ljudi, a kao državnik i političar zauzima visoko mesto i u svojoj sovjetskoj domovini i u istoriskom razdoblju u kome je živeo i delao.

Neka je slava Mihailu Ivanoviću Kalinjinu! (Svi su poslanici stojeći saslušali komemorativni govor predsednika Vladimira Simića i na kraju govora kliknuli: Slava mu!).

Predsedništvo Saveznog veća primilo je od Vlade Federativne Narodne Republike Jugoslavije na rešavanje: predlog Zakona o javnom tužioštvu; predlog Osnovnog zakona o zadrugama; predlog Zakona o državnim službenicima; predlog Zakona o službi u Jugoslovenskoj armiji; predlog Zakona o konverziji predratnih unutrašnjih državnih dugova i obaveza; predlog Zakona o državnim privrednim preduzećima; predlog Zakona o postupku sa eksproprisanim šumskim posedima; predlog Zakona o Jugoslovenskom društvu Crvenog krsta; predlog Zakona o socijalnom osiguranju radnika, nameštenika i službenika i predlog Zakona o opštem pomilovanju krivica iz uredaba o otkupu poljoprivrednih proizvoda.

U smislu člana 13 Poslovnika svi ovi zakonski predlozi bili su upućeni Zakonodavnom odboru na proučavanje.

Pored toga, narodni poslanici Moša Pijade i Mile Peruničić podneli su Saveznom veću predlog Zakona o Prezidijumu Narodne skupštine FNRJ. I ovaj zakonski predlog, u smislu čl. 13 Poslovnika, upućen je Zakonodavnom odboru na proučavanje.

Pretsedništvo je primilo sledeće odborske izveštaje:

Zakonodavni odbor Saveznog veća podneo je Saveznom veću na rešavanje svoje izveštaje o upućenim mu zakonskim predlozima, i to: o predlogu Zakona o javnom tužioštvu; o predlogu Osnovnog zakona o zadrugama; o predlogu Zakona o Prezidijumu Narodne skupštine FNRJ; o predlogu Osnovnog zakona o državnim službenicima; o predlogu Zakona o Jugoslovenskom Crvenom krstu; o predlogu Zakona o službi u Jugoslovenskoj armiji; o predlogu Zakona o konverziji predratnih unutrašnjih državnih dugova i obaveza; o predlogu Zakona o postupku sa eksproprisanim šumskim posedima; o predlogu Zakona o državnim privrednim preduzećima i o predlogu Zakona o opštem pomilovanju krivica iz uredaba o otkupu poljoprivrednih proizvoda.

Svi su ovi izveštaji otštampani i razdeljeni narodnim poslanicima, a staviće se na dnevni red kada Veće o tome odluči.

Pretsedništvo Saveznog veća primilo je od narodnog poslanika Radovana Mijuškovića sledeće pitanje:

»Molim da šef naše delegacije na Mirovnoj konferenciji drug Edvard Kardelj odgovori na sledeće pitanje:

Kako tumači Vlada zaključak Konferencije ministara inostranih poslova u Parizu po pitanju Trsta, Juliske Krajine, i uopšte po pitanjima koja interesuju Jugoslaviju, i kakav stav namerava da zauzme na Mirovnoj konferenciji.«

Ovo pitanje je u smislu Poslovnika upućeno preko Pretsedništva Saveznog veća i ono je dovoljno obrazloženo, ali ipak pitam narodnog poslanika Mijuškovića da li bi želeo da ga naknadno obrazloži.

Radovan Mijušković (*Izborni srez tamnavski, NR Srbija*): Smatram da je dovoljno obrazloženo i nije potrebno naknadno obrazloženje.

Pretsednik: Molim potpredsednika Vlade Edvarda Kardelja za odgovor da li može i kada da odgovori na ovo postavljeno mu pitanje.

Potpredsednik Savezne vlade Edvard Kardelj: Ja bih molio Skupštinu da mi dozvoli da odgovorim u sredu.

Pretsednik: Objavljujem da će na postavljeno pitanje potpredsednik Vlade Edvard Kardelj dati odgovor u sredu.

Izvolite saslušati molbe narodnih poslanika za odsustva: Popović Jovan moli za 15 dana odsustva po lekarskom nalogu, Jakić Velimir moli za 15 dana odsustva zbog bolesti; Brkić Zvonko moli za 10 dana odsustva prema lekarskom uverenju; Joksimović Momir moli za 10 dana bolovanja prema lekarskom uverenju; Hadži Mustafa Hasan Šukri moli 5 dana odsustva radi hitnih i neodložnih poslova; Markotić Mato moli 5 dana odsustva radi hitnih i neodložnih poslova; Bisić Milorad moli odsustvo sa sednica prema lekarskom uverenju; Crnobrnja Bogdan moli za 5 dana odsustva radi neodložnih službenih poslova; Marin Cetinić moli 20 dana bolovanja prema lekarskom uverenju; Devedžić Dušan moli za 10 dana odsustva zbog bolesti; Jovanović Blažo moli 5 dana odsustva radi hitnih neodložnih poslova; Rašović Miloš moli 5 dana odsustva radi hitnih i neodložnih poslova.

Predlažem Veću da se narodnim poslanicima koji su zbog hitnih i neodložnih poslova tražili 5 dana odsustva, odobre tih 5 dana, a narodnim poslanicima koji su tražili po lekarskim uverenjima bolovanje od 15, 20 ili više dana odobri 10 dana odsustva. Da li prima Veće ovaj predlog? (Prima).

Objavljujem da su tražena odsustva odobrena onako kako sam malo čas rekao.

Veće je primilo izvestan broj molbi i žalbi koje su upućene Odboru za molbe i žalbe.

Prelazimo na dnevni red: utvrđivanje dnevnog reda.

Prema već saopštenim predlozima koji su nam došli od Vlade i Zakonodavnog odbora, čast mi je predložiti Veću da se na dnevni red stave:

- 1) predlog Zakona o opštem pomilovanju krivica iz uredba o otkupu poljoprivrednih proizvoda;
- 2) predlog Zakona o Jugoslovenskom Crvenom krstu;
- 3) predlog Osnovnog zakona o zadrugama;
- 4) predlog Zakona o Prezidijumu Narodne skupštine FNRJ;
- 5) predlog Zakona o konverziji predratnih unutrašnjih državnih dugova i obaveza;
- 6) predlog Zakona o službi u Jugoslovenskoj armiji;
- 7) predlog Zakona o javnom tužioštvu;
- 8) predlog Osnovnog zakona o državnim službenicima;
- 9) predlog Zakona o državnim privrednim preduzećima;

10) predlog Zakona o postupku sa eksproprisanim šumskim posedima; i

11) predlog Zakona o socijalnom osiguranju radnika, nameštenika i službenika.

Da li Savezno veće prima ovaj predlog? (Prima). Objavljujem da je na taj način utvrđen dnevni red ovako kako sam predložio. Prema današnjem dnevnom redu, time bi bio iscrpen naš rad. Međutim, ja, u ime Predsedništva, predlažem da mi na današnjoj sednici, posle kraćeg prekida, pređemo na pretres prve dve tačke dnevnog reda: predlog Zakona o opštem pomilovanju krivica iz uredaba o otkupu poljoprivrednih proizvoda i predlog Zakona o Jugoslovenskom Crvenom krstu.

Pitam Savezno veće da li prima ovaj predlog? (Prima). Onda objavljujem odmor od 15 minuta, a zatim ćemo preći na pretres pomenuta dva zakonska predloga.

(Posle odmora)

Predsednik: Nastavlja se sednica. Prelazimo na prvu tačku dnevnog reda: pretres predloga Zakona o opštem pomilovanju krivica iz uredaba o otkupu poljoprivrednih proizvoda. (Videti prilog na kraju knjige).

Čast mi je izvestiti Veće da je Vlada FNRJ za svoga poverenika prilikom pretresa ovog zakonskog predloga odredila dr Jovana Đorđevića, sekretara Komiteta za zakonodavstvo Vlade FNRJ.

Izvestilac Zakonodavnog odbora o ovom zakonskom predlogu je narodni poslanik Mehmed Hodža. Molim narodnog poslanika Mehmed Hodžu da saopšti izveštaj Zakonodavnog odbora.

Известилац Мехмед Хоџа (*Изборни срез грачанички — Приштина, НР Србија*): (Чита извештај Законодавног одбора. — Видети прilog на крају књиге)

Другови и другарице, пред нама се налази предлог Закона о општем помиловању кривица из уредаба о откупу пољопривредних производа. Са овим предлогом наша Савезна влада даје још један доказ више да у новој Југославији све мере, па и најоштрије, имају васпитни карактер, а не осветнички циљ.

Поједини људи питају: како је могућно да се ослободитвореници који су прекршили прописе уредаба о откупу пољопривредних производа у оно време када наша држава није још скупила вишкове жита и вуне на основу нове уредбе

донете за економску 1946 годину. Одговор је лак: наша Савезна влада предлаже ово помиловање баш из тих разлога што је наша држава јака, што је народ јединствен и сложан, и што он никакву интригу и никакву пропаганду неће да прими на штету праве економске и политичке линије наше државе.

По предлогу закона имају се помиловати и ослободити затвора сва она лица која су прекршила прописе уредаба о откупу и промету хлебних жита, вуне и уљаног семена бербе 1945. Ова лица не само што се ослобађају од казне и неиздржаног дела изречених казни, већ се њима враћа још и конфискована имовина. Разуме се, неће се помиловати она лица која су злонамерно уништила производе до којих је имала да дође држава, односно са којима је имао да се користи народ.

Ја сам убеђен да ће ово помиловање добро примити наш народ, и да ће се затвореници који се овим законом ослобађају вратити својим кућама и раду кајући се за кривице које су починили, и да ће убудуће они и душом и телом помоћи нашу државу и нашу народну власт у извршењу дужности у интересу народа.

Узевши у обзир образложење које је дао наш маршал Тито о пројекту закона о помиловању, ја гласам за предлог закона и молим све другове народне посланике да и они за исти гласају. (Аплауз).

Pretsednik: Otvara se načelan pretres o predlogu Zakona o opštem pomilovanju krivica iz uredaba o otkupu poljoprivrednih proizvoda. Želi li ko da uzme reč u načelnoj diskusiji o ovom zakonskom predlogu? (Niko se ne javlja). Pošto se niko ne javlja za reč, preći ćemo na glasanje u načelu o predlogu Zakona o pomilovanju krivica iz uredaba o otkupu poljoprivrednih proizvoda.

Ko je za neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je predlog Zakona o opštem pomilovanju krivica iz uredaba o otkupu poljoprivrednih proizvoda u Saveznom veću u načelu jednoglasno prihvaćen. Pristupamo diskusiji u pojedinostima. Pošto zakonski predlog ima svega osam članova diskusija u pojedinostima može se voditi o svim članovima zajedno, a ne mora se voditi po delovima. Ko želi da uzme učešća u diskusiji u pojedinostima po predlogu ovog zakona, molim da se javi za reč. (Niko se ne javlja). Pošto se niko ne javlja, molim izvestioca da čita naslov zakona i član prvi.

Izvestilac čita naslov i član 1.

Pretsednik: Ko je za naslov predloga zakona i član 1 kako je izvestilac pročitao, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Nema). Objavljujem da je naslov predloga zakona i član prvi u Saveznom veću jednoglasno prihvaćen. Izvolite čuti član 2.

(Veće je zatim, glasajući dizanjem ruku o svakom članu, jednoglasno usvojilo članove od 2 do zaključno 8, prema izveštaju Zakonodavnog odbora).

Pretsednik: Time je zakonski predlog prihvaćen i u pojedinostima. Pristupa se glasanju o zakonskom predlogu u celini. Glasa se poimenično sa za i *protiv*. Molim sekretara da čita imena poslanika, a poslanike da glasaju.

Sekretar Voja Leković proziva narodne poslanike.

(Posle glasanja)

Pretsednik: Objavljujem da je za zakonski predlog o opštem pomilovanju krivica iz uređaba o otkupu poljoprivrednih proizvoda glasalo ukupno 186 narodnih poslanika i da su svi glasali za. Na ovaj način konačno je usvojen u Saveznom veću Narodne skupštine predlog Zakona o opštem pomilovanju krivica iz uređaba o otkupu poljoprivrednih proizvoda, pa će ovaj zakonski predlog, u smislu člana 63 Ustava i člana 45 Poslovnika, biti upućen Veću naroda na rešavanje.

Prelazimo na drugu tačku dnevnog reda: pretres predloga Zakona o Jugoslovenskom Crvenom krstu. (Videti prilog na kraju knjige). Izvestilac Zakonodavnog odbora o ovom zakonskom predlogu je narodni poslanik Lampret Jože. Molim izvestioca narodnog poslanika Jožu Lampreta da saopšti izveštaj Zakonodavnog odbora.

Vlada Federativne Narodne Republike Jugoslavije odredila je za svoga poverenika prilikom pretresa ovog zakonskog predloga narodnog poslanika Kirila Savića, predsednika Komiteta za socijalno staranje, sa referentima dr Aleksandrom Baltićem i Slobodanom Vidakovićem.

Izvestilac Jože Lampret (*Izborni srez Šoštanj, NR Slovenija*): (Čita izveštaj Zakonodavnog odbora. — Videti prilog na kraju knjige)

Drugovi narodni poslanici, predlog Zakona o Jugoslovenskom Crvenom krstu dolazi pred naša veća baš u doba kada zaseda Međunarodna konferencija Lige Crvenog krsta u Londonu. Na toj konferenciji Lige Crvenog krsta saraduje preko

200 delegata sviju država sveta. Tamo je i naša delegacija Crvenog krsta.

O tome predlogu raspravljaje oba visoka doma u momentu kad se u našoj zemlji prikuplja pomoć za 5000 dece iz Trsta, Gorice, Tržiča, Milja i Krasa. Ovom pomoći moći će Pokrajinski narodno-oslobodilački odbor za Slovenačko Primorje i Trst organizovati letovališta za decu palih boraca i invalida u narodno-oslobodilačkom pokretu.

Zašto ističem i iznosim u ovom svom govoru u načelnoj debati, ova dva momenta, tj. internacionalni značaj pomenute organizacije i isto tako snažan i važan nacionalni momenat društva Crvenog krsta u našoj novoj državi?

Kome u zemlji nije bila poznata već u versalskoj Jugoslaviji ova organizacija? Na svakoj osnovnoj školi pa i gimnaziji i sličnim ustanovama mogao si primetiti ploču sa natpisom Podmladak Crvenog krsta. Po gradovima prikupljali su članovi Crvenog krsta dobrovoljne priloge za koje široke mase nikad nisu znale zašto će se upotrebljavati. Radni narod većinom je bio dezinteresiran za ovu organizaciju, koja nije bila narodna. Sistem ove organizacije bio je više ili manje nedemokratski. U starom zakonu Jugoslovenskog Crvenog krsta iz godine 1933 čitamo u članu 7 sledeće: »Na čelu društva stoji predsednik, koji je najviši predstavnik Crvenog krsta u državi. Predsednika društva imenuje i razrešava kralj na predlog predsednika Ministarskog saveta«. Asocijalni karakter pokazuje stari zakon Crvenog krsta u pogledu članstva. Ima sedam vrsta članova. Od počasnih preko velikih dobrotvora pa do onih koji pripadaju sedmoj grupi (članovi pomagači) kojima se zaključuje hijerarhiski red članova ove tada nenarodne organizacije.

Počasni članovi društva bili su opet predstavnici gornjih deset tisuća, prinčevi, princeze, dvorske dame, ljudi iz otmenog društva. A veliki dobrotvori opet industrijalci, krupni kapitalisti, razne ekselencije i eminencije, lica koja su zahvaljujući svome poreklu automatski sedala u mekane fotelje protivnarodnih režima i narodu tuđih državnih i privatnih organizacija, uključivši i humanitarnu ustanovu Crvenog krsta. Mesto glavnog sekretara služilo je kao sinekura izabranicima buržoaskog društva.

Na glavnim skupštinama si uzaludno tražio ženu seljanku u običnoj marami, ili radnika iz fabrike.

Po starim pravilima društva, radnička klasa nije bila zastupljena po sindikatima, tj. one organizacije koje bi po svojoj

suštini i ciljevima kao prve odgovarale da uđu u ovu čovekoljubivu organizaciju. Stara organizacija Crvenog krsta plivala je na površini radnih masa. Ona nikako nije mogla, zbog tadašnjeg društvenog poretka, u dubinu, u selo, na periferije gradova, u industriske centre, gde bi imala i zbog svoga programa i delovanja najviše mesta. Ustanova Crvenog krsta nije služila samo za vreme mira privilegisanoj društvenoj klasi, nego i za vreme prošlog strahovitog rata. Ona i u vreme koje je bilo najteže po narode Jugoslavije nije promenila svoje lice. Ona je još više postala centar korupcije, ovisna od volje iskvarenih individua. Mnogi prognanici iz raznih delova naše zemlje mogli bi nam ispričati kako se u društvu na nepravedan način raspodeljivala pomoć. Maksimalna pri doobi pomoći nije bila potreba, nego politička orijentacija, te legitimacija stranke.

Crveni krst je za vreme okupacije u našoj zemlji služio za transakcije različitih valuta — bio je u nekim predelima sedište belogardističke propagande itd.

Da vidimo kakva je organizacija Crvenog krsta u našoj vojsci. Kakve su povlastice, bonitete uživali i primali borci narodno-oslobodilačkog pokreta od nekadašnje organizacije Crvenog krsta, kao tobož narodne i zajedno međunarodne organizacije.

Organizaciju Jugoslovenskog Crvenog krsta kao narodnu organizaciju zatekla je ista sudbina kao i sve ostale slične narodne organizacije koje nisu imale podrške i oslonca u širokim masama. Većina organizacija ekonomsko-političkog značaja ušla je u sastav okupatorskog zavojevačkog sistema. Tako je bilo i sa Crvenim krstom.

U gradovima su postojale bolnice sa velikim znakovima Crvenog krsta na krovovima. Ali pod ovim krovovima nije bilo mesta za ranjenog partizanskog borca. Po sobama su brižno i laganim koracima stupale sestre milosrdnice Crvenog krsta, koje su se brinule o zdravlju okupacionih vojnika, četnika, ustaša, belogardista. Za ranjene borce oslobodilačkog pokreta nije bilo mesta u belim čistim krevetima. Njih su sakrivali po rupama kao divljač. Smestili su ih u podzemne bunkere bez čistog vazduha, gde nije bilo belog pokrivenog operacionog stola i mekanih dušeka, nego prljave krpe i tama. Bolesnici i ranjenici nisu bili u opasnosti samo od bombardovanja, već od svakog okupatora i tadašnjeg izdajnika.

Po ulicama naših okupiranih gradova vozili su automobili za spasavanje, snabdeveni znakom Crvenog krsta, ranjenike

u bolnicu. Sasvim drugojačije je bilo sa našim ranjenicima: obična nosila, dva štapa, možda okupatoru oduzeta cirada, neodređeni put u goru, u nesigurnost.

A ipak je društvo Crvenog krsta predaprilske Jugoslavije zasnovalo svoj rad:

»1) Na odredbama Ženevske konvencije za poboljšanje sudbine ranjenika i bolesnika u vojskama u ratu (od 27 aprila 1929 godine);

2) na Konvenciji o postupanju sa ratnim zarobljenicima od 27 jula 1929 godine.«

Principi glave I čl. 2 Ženevske konvencije važili su za sve osim za narodne borce koji su bili van zakona i svijuu naredaba nekadašnjih ustanova i formacija.

Naši ranjenici narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda nisu imali pravo da se koriste ovim povlasticama Ženevske konvencije. Na ovakav način izneverila se narodu stara organizacija Crvenog krsta, pa makar osnovana na naredbama Ženevske konvencije i osnovana Zakonom od 19 avgusta 1933 godine. Izneverio je potpisnik — zakonodavac — Aleksandar, izneverila je kuća Karadorđevića, pa je izneverio i stari Crveni krst. Novim društvenim uredjenjem stvara se novo društvo Crvenog krsta na novim osnovima.

Borba za novo društveno i političko uredjenje započinje danom ustanka naših naroda. U toj borbi za oslobodenje pored ostalih narodnih organizacija uskrsla je iz krvi i borbe nova organizacija Crvenog krsta.

Sve organizacije, počev od naše narodne vojske, rodile su se tokom borbe i izrasle su iz potreba naših naroda. Sve su ove ustanove narodne, dočim su sve prijašnje bile kvazi narodne.

Novo društvo Crvenog krsta je za vreme rata pomoćna organizacija naše vojske; naša vojska je narodna, pa je tako i narodna organizacija Jugoslovenskog Crvenog krsta. Ovo društvo nije narodno samo zbog toga što je nastalo za vreme narodno-oslobodilačke borbe, ili da je pomoćna organizacija našoj vojsci u slučaju rata, ne, ono je narodno zbog toga što je danas cilj ove organizacije da obuhvati u svoje redove čitavo stanovništvo naše nove države.

Počeci ove organizacije nikli su kao organizacija na oslobođenoj teritoriji. Društvo još nije imalo od vlasti potvrđenih pravila. Ova pravila bila su u srcima našeg nacionalno svesnog radnika, seljaka i radnog intelektualca, koji je opalio prvi metak u telo okupatora i kvislinga, i koji je prvi pru-

žio pomoć našim ranjenicima, bolesnicima, borcima u našim šumama. Koliko lekova je došlo u partizanske bolnice iz naših gradova koje je okupator držao u svojim kandžama. Koliko hrane su skupile naše devojke, žene članice Crvenog krsta. Naša deca članovi podmlatka Crvenog krsta skupljala su suve šljive, jabuke, med — za naše najbolje sinove, za partizane. Ovo je bila pomoć nove organizacije Crvenog krsta i to na potpunoj osnovi, na osnovi nacionalne svesti i uzajamne pomoći u cilju oslobođenja.

Rad Crvenog krsta posle oslobođenja je: briga za zdravlje naših naroda, suzbijanje posledica rata, ukazivanje prve pomoći, osobito u slučaju elementarnih nesreća, a naročito briga za obnovu naše zemlje. Crveni krst je odmah posle oslobođenja organizovao u blizini granica u gradovima, baze za repatrijaciju naših i tuđih državljana. Stotine hiljada prognanika vratilo se preko ovih baza u svoju domovinu. Bilo je bezbroj poruka koje je pismenim putem ili putem radia sproveo Crveni krst. Mnogim je roditeljima pronašao decu, sinove i kćeri, a mnogima grobove palih sinova i rodaka, koji su položili svoje živote na oltar domovine. Crveni krst, i kao međunarodna organizacija, mnogo je doprineo posle rata u suzbijanju kobnih ratnih posledica. Snabdeva i snabdevao je odjelom, obućom i hranom ljude i krajeve koji su najviše stradali u ovom ratu. Podupire materijalom naše omladinske radne brigade. Brine se za podizanje higijene i zdravlja u selu i u industriskim centrima. Preuzima patronat naših dečjih domova. Time je nova organizacija pokazala — iako nije politička organizacija, a ipak je plod krvi naših boraca, — da nije samo humanitarna ustanova nego da ona ima, i po svojoj suštini kao masovna organizacija, dužnost da saraduje sa svima onim organizacijama koje su, takoder, plod naše teške i dugotrajne borbe. Zbog toga, logički, mora da stoji, kao masovna organizacija, pod zaštitom narodne države.

Pošto ovaj zakonski projekat u celini ispunjava težnje organizacije Jugoslovenskog Crvenog krsta, izjavljujem da ću u načelu glasati za ovaj zakonski predlog. (Burno odobravanje).

Pretsednik: Prelazimo na pretres u načelu predloga Zakona o Jugoslovenskom Crvenom krstu. Ko želi da uzme reč u načelnoj diskusiji, neka se javi za reč.

Ima reč narodni poslanik dr Vojislav Kecmanović.

Др Војислав Кеџмановић (Изборни срез Сарајево II, НР Босна и Херцеговина): Другови, ја сам захвалан Влади

што је поднијела овај законски приједлог на озакоњење пред овај високи дом. О значају Црвеног крста мислим да је излишно говорити овде вама; проговорићу неколико речи о његовом развоју.

Црвени је крст настао у временима сличним као што су ова, у доба кад су подивљале страсти у рату прелазиле преко свих обзира и када је рањени и болесни војник био извргнут најгорим страдањима, а да и не говоримо о цивилном становништву.

Такви су догађаји бунили осјећаје људске и усљед тога је дошло до хуманих покрета у свијету, и до почетака једне организације која је имала за циљ да отклони у рату колико толико тегобе и да их сведе на хумани облик. Тако је настала 1863 године прва међународна организација Црвеног крста у Женеви. Та се организација развијала из године у годину и данас се може рећи да све културне земље учествују у тој организацији.

У нашим земљама Црвени крст јавља се 1875 године у Црној Гори, 1876 у Србији, потом у Хрватској 1882, у Словенији 1902 године, итд. Данас ова организација обухвата читаву нашу земљу.

Циљ је ове организације Црвеног крста у основи тај да би људе припремала да у случају рата помогну својој војсци, својој народној одбрани у њези болесних и рањених војника. У доба мира да се спрема за тај свој узвишени и велики задатак, али и да буде спремна, како би и приликом елементарних несрећа народу прискочила у помоћ. Тако се Црвени крст развијао и у бившој Југославији. Али о томе да се сада не упуштам у дискусију. Рећи ћу само ово. Ова организација нигдје у свијету не одговара толико духу народа колико одговара овдје код нас, у нашој земљи. Наш је човјек у својој основи племенит и хуман и без прописа и међународних конвенција, које су изашле из међународне организације Црвеног крста, наш је човјек знао да поступа по тим принципима и далеко више и далеко преко тих принципа, који су га законски обвезивали. Ми смо видјели да је наша војска, у првим годинама борбе, поступала са непријатељем, не само са непријатељским рањеним и болесним војницима, него и са оружаним непријатељем, далеко преко онога што међународне конвенције захтијевају. Наша војска заробљеног непријатеља само је разоружавала, па га је, након краћег или дужег времена, пуштала кући. Али непријатељ нашу хума-

ност није схватио као израз наше племенитости, него као нашу слабост и умјесто да те војнике задржи код куће, као деградиране и дисквалификоване за даљу борбу, он их наоружава, шаље натраг, да као побјесњеле звијери газе све међународне конвенције и чине чуда над којима се сав свијет згражава. Разумије се да су нас овакви поступци непријатеља лишавали наше претјеране хуманости према њима.

И наша војска и наш народ радили су у духу Црвеног крста у току овог рата на начин какав се ријетко гдје може наћи у свијету и у историји ратова.

Наш народ, по своме духу и одгоју, показао је чуда у пожртвовању за рањенике, болеснике и страдалнике уопште у рату. Искуство бораца у IV и V офанзиви без примјера је у историји ратова. Кад је требало спасавати три и по хиљаде наших рањеника и обољелих војника пред звјером непријатељем, онда је у пожртвованости наша војска, почев од врховног команданта до посљедњег војника, ишла до крајњих граница. И ја вјерујем да је у спасавању рањеника и болесника оне групе од три и по хиљаде било више изгинулих и рањених војника који су их спасавали, него њих самих. Била је у литању хуманост и част наше војске и осјећања љубави и оданости према своме рањеном и болесном другу. Ту се показао наш човјек на висини. Не мање ријетко такав се показао наш човјек за вријеме рата и у позадини. Позадина наша показала се онаква какву је ми ни у сну нијесмо могли очекивати нити смо могли претпостављати толико хуманости, толико племенитости и толико љубави за ближње и страдалнике. Примјере наводити значило би писати огромне књиге којима никад не би било краја. Наводити поједине примјере значи огријешити се о хиљаде и хиљаде сличних. Ја ћу само напоменути да су начела и прописи Црвеног крста примјењивани од нашег народа, од онога најмањег човјека па до највиших врхова, савјесније и хуманије него што се игдје могло наћи примјера у историји Црвеног крста. Људи су давали од себе све и сва своја материјална добра. Али то је минимум. С тим се није рачунало, није се рачунало да се посљедњи залагај да рањеним и болесним, него да се за њега стави на коцку и живот свој и својих најближих.

Разумје се само по себи да су наше мајке давале рухо своје дјеце на завоје рањеним и на покрове умрлих и погинулих другова. То се разумјевало само по себи. Нарочито оно што нас изненађује, то је да су се наши људи, а наро-

чито они мали људи, они људи који се раније у друштвеном животу нијесу могли примјећивати, понашали тако, да су као цинови израсли на пољу хуманости. Таквим се људима можемо поносити више него највећом нашом славом. И таквих људи било је безброј много, који су не једанпут, него више пута, по стотину пута, кроз ове четири године, помагали и излагали своје животе, и то не само своје личне животе, него и животе своје породице, жена и дјече, пред опасношћу да буду звјерски уништени, ако буде болесни или рањени партизан нађен у њиховој кући. Упркос тога, наши људи су то вршили без пропаганде, без тражења, спонтано, по својој вољи и по нагону свога срца. У таквом народу, у таквој средини Црвени крст ће ухватити дубоко корјена. Ако буде правилно постављена организација Црвеног крста даће веће плодове и успјехе код нас него што је игдје у свијету дао Црвени крст у својој историји. Ради тога Црвени крст у нашој земљи заслужио је ону пажњу, која му се показује у оним концесијама које му се дају од стране државе.

Црвени крст заправо није ни постојао као организација у почцима наше борбе. Кад је непријатељ провалио у нашу земљу, нестало је и бивше организације Црвеног крста, ишчезла је, као што су ишчезле и многе друге вриједности у нашој земљи. Али упркос тога што није било те организације као такве, упркос свега тога, рад на пољу задатака Црвеног крста био је не мањи, него, може се рећи, већи него икада откад је постао, а томе је већ седамдесет година. Али односи наши према иностранству, нарочито политички и војни, послије Другог засиједања АВНОЈ-а, концем 1943 године, изискивали су и обнову ове организације. Поједини црвени крстови у иностранству почели су да се интересују за нашу земљу. Тако је настала потреба да се у нашој земљи обнови организација Црвеног крста и то је учињено закључком Националног комитета у Дрвару половином маја 1944 године. Од тога доба нагло и брзо се проширила организација Црвеног крста широм Југославије, у свима појединим федералним јединицама, тако да је приликом коначног ослобођења Југославије обухватила читаву нашу земљу и та организација развила се у свим републикама на демократски начин, спроведена од основних јединица према горе, до главних одбора, у свакој појединој републици.

Да би се та организација могла до краја спровести, да би се могао формирати коначно на тим истим принципима и средишни одбор био је потребан овај закон, на основу

кога ће се донијети правила и дефинитивно формирати тај орган Црвеног крста у нашој земљи. Ја не бих био рад да се много хвалим са успјесима Црвеног крста, али чињенице говоре. Црвени крст у бившој Југославији, читао сам недавно један извјештај, чини ми се од 1936 године, имао је око 160 хиљада редовних чланова. Од тога је било преко 100 хиљада чланова којима је чланарина убирана путем платних спискова, а то су били чиновници и официри. Добровољних чланова није било ни 60 хиљада. Ја вас могу увјерити, другови и другарице, да данашња организација Црвеног крста броји преко милион редовног чланства и да ће вјероватно у блиској будућности далеко премашити тај број. Омладина се такмичи у организацији Црвеног крста са својим старијим друговима и држим да ћемо ускоро стићи милионску цифру. Сам тај факат да је организација Црвеног крста ухватила дубоки корјен у народним слојевима, најбољи је доказ како ради Црвени крст, какав је дух Црвеног крста, како је Црвени крст близак души нашег народа. Многи људи полазе са претпоставком да је Црвени крст потребан у доба рата и у доба елементарних несрећа и непогода. Али Црвени крст, ако хоће да одговори основном задатку, треба да буде помоћни орган војног санитета у одбрани земље. Црвени крст треба да мобилише на том пољу све оно што не мобилише војска у борбене редове; Црвени крст треба кроз читаво мирно доба да спрема кадрове и резервни материјал за ту службу. Црвени крст има велике задатке и у мирно доба, без обзира на пустош коју има да лијечи последице рата, без обзира на оно што има пред собом у случају елементарних несрећа, при којима мора да се покаже активан, Црвени крст имаће велике и крупне задатке и ове све бенефиције које му се дају путем овог законског приједлога су сасвим на своме мјесту и природне. Та права ужива Црвени крст и у осталим државама у културном свијету. Једну ствар ипак не бих могао да мимоиђем да је не напоменем на овом мјесту, да не би изгледало као да је све то у кругу Црвеног крста, лијепо, велико, без рђе, без мане итд. Ми смо у току рата имали тешко искуство у погледу односа непријатеља према нама. Али, зашто ћу о томе причати кад ви знате то боље него ја. То је као кад се каже; не знаш, мајко, шта је дијете родити. Али има ствари које су нама непознате, које треба нагласити. Рђа која хвата свет ушла је дубоко у људске душе и настојала је да и у редове међународног Црвеног крста увуче и ђавоље сплетке. Тако

се покушавало да се помоћу међународних организација Црвеног крста чине махинације које су служиле више нашим непријатељима, које су више служиле злу него хуманости. Покушало се и у оном монструозном вјештачењу о злочинима у Катинској шуми да се искористи међународна организација Црвеног крста. Покушало се, такође, путем тих организација да се и оно чудовиште, што се зове Јасеновац, прикаже као неко тобожње људско поправилиште и васпиталиште. Покушало се да се уопште скрене пажња од зла и да се зло тражи ондје гдје је по спољашним облицима, полазећи од становишта да некултурни Балкан не може друкчији да буде него варварски, а опет дух и хуманост могу да буду само у цивилизованом свијету. Међутим, показало се стопроцентно обратно. Осјећају то људи који воде о томе рачуна, који воде бригу да се баш у редовима Црвеног крста то осујети, да се то исправи и да се онемогући да би се више ова велика хумана организација могла искоришћавати у зле и наопаке сврхе. Малоприје друг предговорник напомену овдје, како је баш путем Лиге народа, то је једна од међународних организација Црвеног крста, покренуто то питање и да се већ трећи састанак одржава ових дана у Оксфорду и да је на дневном реду питање нове међународне организације Црвеног крста и његових облика, органа и функција у времену рата. Држим да ће ти преговори које воде у Оксфорду претставници свих Црвених крстова у свијету доћи до повољних резултата и да ће Црвени крст, као међународна организација, остати на демократској висини и да ће бити онемогућени покушаји да се искоришћава у зле сврхе.

Да вас не бих замарао даље, држим да је излишно говорити у детаљима о овом пројекту Закона о Југословенском Црвеном крсту и препоручивати га. Ја вас молим да за овај приједлог гласате. Држим да ће Влада, увиђајући велики значај Црвеног крста у нашем народу, и свој однос према њему, и даље чинити све са своје стране да ова велика наша национална хумана организација постане таква да ће бити понос наш пред Међународним Црвеним крстом. (Одобравање).

Pretsednik: Želi li još ko od narodnih poslanika da uzme učešća u diskusiji o ovom zakonskom predlogu? (Niko se ne javlja za reč). Pošto se niko ne javlja za reč, stavljam na glasanje u načelu predlog Zakona o Jugoslovenskom Crvenom krstu. Ko je za ovaj zakonski predlog u načelu, neka dignе ruku.

(Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Nema). Objavljujem da je zakonski predlog o Jugoslovenskom Crvenom krstu u načelu jednoglasno usvojen.

Pristupamo pretresu u pojedinostima.

Ovaj zakonski predlog ima ukupno 12 članova, nije podeľjen u delove ni u glave i, prema tome, diskusija u pojedinostima može se voditi o svih 12 članova zajedno.

Želi li ko da uzme učešća u diskusiji u pojedinostima o ovom zakonskom predlogu? (Niko se ne javlja za reč). Pošto se niko ne javlja da govori u pojedinostima, molim izvestioca da čita naslov sa članom prvim.

Izvestilac čita naslov i član 1.

Pretsednik: Ko je za član prvi sa naslovom kako ga je izvestilac pročitao, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Nema). Objavljujem da je član 1 sa naslovom jednoglasno prihvaćen.

(Za ovim je Savezno veće, u smislu odredaba Poslovnika, glasajući dizanjem ruku o svakom članu jednoglasno usvojilo članove predloga Zakona o Jugoslovenskom Crvenom krstu, i to od čl. 2 do čl. 12 zaključno prema izveštaju Zakonodavnog odbora).

Pretsednik: Time je zakonski predlog primljen i u pojedinostima. Pristupa se konačnom glasanju o zakonskom predlogu u celini. Glasaće se poimenično. Molim sekretara da čita imena narodnih poslanika. Glasaće se za i *protiv*.

Sekretar proziva narodne poslanike da glasaju.

(Posle glasanja)

Pretsednik: Objavljujem da su za predlog Zakona o Jugoslovenskom Crvenom krstu glasala ukupno 193 narodna poslanika i da su svi glasali za. Na ovaj način predlog Zakona o Jugoslovenskom Crvenom krstu konačno je usvojen u Saveznom veću i, saglasno Ustavu i Poslovniku, uputiće se Veću naroda radi rešavanja.

Dnevni red koji je usvojilo Savezno veće nije iscrpen, i stoga molim Veće da mi da ovlašćenje da zaključim ovu sednicu. (Glasovi: Dajemo ovlašćenje). Na osnovu ovoga ovlašćenja ovu sednicu zaključujem, a drugu određujem za sutra u 17 časova, sa nastavkom današnjeg dnevnog reda.

(Sednica je zaključena u 20,40 časova).

Prisposobiti predlogi in predlogi, ki jih je predložil ...
Prisposobiti predlogi in predlogi, ki jih je predložil ...

Ovaj zakonski predlog in predlogi, ki jih je predložil ...
Ovaj zakonski predlog in predlogi, ki jih je predložil ...

Prisposobiti predlogi in predlogi, ki jih je predložil ...
Prisposobiti predlogi in predlogi, ki jih je predložil ...

Prisposobiti predlogi in predlogi, ki jih je predložil ...
Prisposobiti predlogi in predlogi, ki jih je predložil ...

Prisposobiti predlogi in predlogi, ki jih je predložil ...
Prisposobiti predlogi in predlogi, ki jih je predložil ...

Prisposobiti predlogi in predlogi, ki jih je predložil ...
Prisposobiti predlogi in predlogi, ki jih je predložil ...

Prisposobiti predlogi in predlogi, ki jih je predložil ...
Prisposobiti predlogi in predlogi, ki jih je predložil ...

VEĆE NARODA

Deveta sednica

(16 jula 1946)

Početak u 17,20 časova.

Pretsedavao pretsednik **Josip Vidmar**.

Pretsednik: Otvaram deveti redovni sastanak I redovnog zasedanja Veća naroda Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije. Zapisnik današnjeg sastanka vodiće sekretar Ninko Petrović. Molim druga sekretara da pročita zapisnik prošle sednice.

Sekretar Ninko Petrović čita zapisnik osmog redovnog sastanka od 15 jula 1946 godine.

Pretsednik: Čuli ste zapisnik prošlog sastanka. Ima li primedaba na ovaj zapisnik? (Nema). Pošto primedaba nema, zapisnik će se overiti.

Izvolite saslušati sledeća obaveštenja: Pretsedništvo Veća naroda primilo je od Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ sledeći akt:

PREZIDIJUM NARODNE SKUPŠTINE
FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE

PRETSEDNIKU VEĆA NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ
BEOGRAD

Izveštavate se da je Prezidijum Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije sazvaó za 17 juli 1946 godine u 10,30 časova zajedničku sednicu Saveznog veća i Veća naroda sa dnevним redom:

Odgovor potpredsednika Vlade FNRJ Edvarda Kardelja na pitanje narodnog poslanika Radovana Mijuškovića, koje se odnosi na Trst i Julisku Krajinu i uopšte na pitanja koja se odnose na Jugoslaviju.

Molimo da se ovo dostavi članovima vašeg Veća na prvoj sednici.

16 jula 1946 godine
u Beogradu

**Prezidijum Narodne skupštine
Federativne Narodne Republike Jugoslavije**

Sekretar
M. Peruničić, s. r.

Potpredsednik
Moša Pijade, s. r.

Dakle, sutra u 10,30 časova biće zajednička sednica oba doma.

Pre prelaza na dnevni red obaveštavam Veće naroda da je Savezno veće primilo predlog Zakona o opštem pomilovanju krivica iz uređaba o otkupu poljoprivrednih proizvoda. Pošto su tekstovi ovih zakona identični sa zakonskim predlozima koje je primilo Veće naroda, predlažem da glasamo o konačnom prihvatanju ovih zakona samo dizanjem ruku. Prima li Veće ovaj moj predlog? (Prima). Ko je za ova dva zakona, neka digne ruku. (Svi poslanici dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Nema). Ova dva zakona su definitivno primljena u Narodnoj skupštini i oni će biti, u smislu člana 74 Ustava, dostavljeni Prezidijumu Narodne skupštine na proglašenje.

Otsustva narodnih poslanika: d-r Gjorgi Gavrilski, Osman Muftari, Edvard Kocbek, Stjepan Plepelić, Spasoje Đaković, Redža Zekerija i Naumovski Naum mole otsustvo od 10 dana zbog bolesti. Svi ovi poslanici priložili su uz svoje molbe lekarska uverenja. Predlažem Veću da ova otsustva odobri. Prima li Veće ovaj moj predlog? (Prima).

Pretsednik Privrednog saveta pri Vladi Federativne Narodne Republike Jugoslavije uputio je Pretsedništvu Veća naroda saopštenje da je prilikom pretresa predloga Zakona o zadrugama odredio za poverenike inž. Zvonimira Morića, pomoćnika Pretsednika Privrednog saveta i dr Mihaila Vučkovića, sekretara Komisije za zadrugarstvo pri Privrednom savetu.

Prelazimo na prvu tačku dnevnog reda: pretres izveštaja Zakonodavnog odbora o predlogu Osnovnog zakona o zadru-

gama. Molim izvestioca druga Dobrivoja Radosavljevića da podnese izveštaj Zakonodavnog odbora.

Известилац Добривоје Радосављевић (НР Србија): (Чита извештај Законодавног одбора Већа народа о предлогу Основног закона о задругама. — Видети прилог на крају књиге)

Другови и другарице народни посланици, пред вама је предлог Основног закона о задругама, који регулише једно од необично важних питања нашег привредног и друштвеног живота. Основни закон о задругама разрађује начела члана 15 Устава о задружном сектору као другом важном чиниоцу, поред државног, на који се држава ослања у циљу заштите животних интереса народа и подизања народног благостања као и члана 17 Устава, који каже:

„Држава посвећује нарочиту пажњу и пружа помоћ и олакшице народним задружним организацијама“.

Ова уставна начела нашла су пуну примену у овом Основном закону о задругама.

Задруге су постојале и пре овога рата у старој Југославији. И оне су се тада развијале на основу задружног закона, који је 1937 године донела профашистичка већина Стојадиновићеве скупштине. Али поред свих жеља многих искрених задружних радника и жеља сељаштва, задруге у старој Југославији нису могле да постану одлучан чинилац у побољшању живота радног народа. Оне то нису могле постићи поред свих теорија. Оне то нису могле постићи из простог разлога што су се задруге тада развијале у условима где је сву власт, и економску и политичку, држала владајућа клика капиталиста и велепоседника. Задруге су се развијале у условима где је царовало израбљивање, пљачка и угњетавање радног народа и задруге и задружни покрет нису могли да прерасту оквире које је диктирала група израбљивача на власти. Шта више, увидевши огroman утицај задруга у политичком животу, у последње време владајућа класа потчинила је задругарство и економски и политички својим интересима. Ово је у последње време у старој Југославији изазвало и кризу задругарства и неповерење радног народа, у првом реду сељаштва, према задругарству и његовим врховима.

Међутим данас, у измењеним политичким а и друштвеним приликама у нашој земљи, у којој је народ узео власт у своје руке а преко државе и моћна и најважнија средства за производњу, и када су та средства престала да буду сред-

ства za богаћење појединаца на штету огромне већине народа, задруге добијају тек сада, ослањајући се на државу и допуњајући се са државним привредним сектором, могућност да буду праве народне, праве задружне организације у интересу и служби радног народа. Да наши народи тако и схватају, показује најбоље пракса после ослобођења. Задруге се обнављају, развијају нове облике, обухватају све већи посао, стичу сваким даном све важнију улогу у нашем привредном животу. Број задруга се нагло повећава, њихово пословање је све боље и срећеније и све се више ослања и повезује са државним сектором. С обзиром на милионски број ситних произвођача у нашој земљи, задруге ће помоћи да се процес уклапања у општи државни привредни план те огромне масе произвођача изврши много лакше, скоро једино и могуће овим путем да се процес преображаја задругарства у нашој земљи, који се нагло развија, убрза и заврши. Овај закон ће помоћи и омогућити да задругарство у нашој новој држави заживи нови животом на добро радног народа, у првом реду радног сељаштва.

Закон, дајући тачну дефиницију задруга, одређујући њихову организацију, однос према држави и дајући им повластице, обухватио је све што је основно за овакав оквирни закон, остављајући законима народних република да регулишу рад задружних организација већ према специјалним условима појединих република.

У име Законодавног одбора молим вас да примите овај предлог закона са изменама које је дао Законодавни одбор (Аплауз).

Председник: Čuli ste izveštaj Zakonodavnog odbora. Otvaram diskusiju u načelu. Za reč se prijavio narodni poslanik Don Ante Salacan.

Don Ante Salacan (NR Hrvatska): Gospodo narodni poslanici, zakon samoobrane jeste najjači zakon u prirodi. Taj zakon je svima dovoljno svijetla dao o postojanju čovjeka. Čovjek se kroz svoj razvoj i svoju historiju sukobljavao sa raznim elementima i savladao ih je. Moderno društvo stvorilo je i nove uslove života i čovjek se našao pred novim problemima, ali zakon samoobrane jeste i najjači zakon današnjice. Čovjek se i danas bori za svoj život, za egzistenciju svoga života. Izrabljivači seljaka-privrednika stvorili su i svoj kapitalistički sistem sa kojim bi te proizvođače, tu milionsku masu što bolje izrabili. Zato je seljaštvo i tražilo razne puteve samoobrane. Zato su

sve produktivne snage radnika i seljaka utekle zakonu samoobrane kako bi se time zaštitili i održali i tako je stvorena prva seljačka zadruga koja će se razviti u zadrugarstvo iz koga će se crpsti novo zadrugarstvo i socijalno osiguranje. Naši seljaci bili su prvi koji su tražili zaštitu protiv kapitalističkog izrabljivanja, i oni su prvi stvorili seljačku zadrugu.

Historija naših naroda bila je teška borba samoobrane za goli fizički život — borba za slobodu. Isto tako bila je teška i druga borba za održavanje života — ekonomska borba.

Historija nas uči da nema slobode bez ekonomske slobode, kao što nikad nije bilo političkog mira bez ekonomskog mira.

Tu je ležala i nepomirljiva borba hrvatskog seljaka, radnika i hrvatskog intelektualca protiv stare Jugoslavije. U toj političko-ekonomskoj borbi hrvatskih seljaka leži nepomirljivost Hrvata prema staroj Jugoslaviji. Ista procedura bila je i kod ostalih naroda Jugoslavije.

Stare Jugoslavije je nestalo, jer je ekonomski izrabljivala seljake i radnike, a mesto nje stvorena je Federativna Narodna Republika Jugoslavija na novim političkim i ekonomskim principima. Sad se u tom duhu stvara i novo zakonodavstvo, koje ima da zamijeni stare reakcionarne zakone novim demokratskim zakonima. U tim zakonima treba da se ogleda socijalna demokratija, da se realizuje u potpunosti naš Ustav.

Pred nama je, drugovi narodni poslanici, jedan zakon koji za našu zemlju ima veliku važnost, ili bolje da se izrazim, on pretstavlja preokret u našoj ekonomskoj strukturi.

Zato sam i bio slobodan na uzmem riječ da u vezi ovoga zakona kažem o njemu svoje kritičko i realno mišljenje. Razne teorije o zadrugarstvu imale su i razne puteve, ali su imale jedan cilj — zaštititi većinu od izrabljivanja i podignuti standard života naroda. Dakle, pun princip demokratije. Na tome principu pune demokratije mora da počiva i moderno i zdravo zadrugarstvo.

Drug izvjestilac, analizirajući ovaj zakon, u ime Zakonodavnog odbora kazao je da je ovaj zakon stvarnost. Međutim, Ustav je taksativno nabrojao da postoje tri sektora u našem ekonomskom životu. Ta tri sektora su: državni, zadružni i privatni. Državni sektor je onaj koji mora da sa svojim planom obuhvati sve više privrednih mogućnosti; zatim zadružni sektor, koji ima da nivelise između privatnog i državnog sektora, koji će onda izvršiti onaj zadatak koji stvara zadrugarstvo. Analizom ovog zakona dolazimo do suprotnosti. U čl. 29, gde se govori o državnom nadzoru i gde se uopšte reguliše odnos

vlasti i države prema zadrugarstvu, to je u oprečnosti sa principima demokratije i samouprave zadrugarstva. Bez samouprave nema zadrugarstva. Ako zadrugarstvo mora da padne pod državni sektor, ako mora zadrugarstvo da reguliše ministar, kao što je to predviđeno ovim zakonom, onda će to zadrugarstvo postati samo prirepak državnog sektora i vršiti njegovu ulogu a neće izvršiti svoj zadatak, da bude samostalno i da da svoj doprinos u onom što može, da obuhvati sve produktivne snage, pa da da što više.

Govorim ovo, drugovi, iz prakse. Pokušalo se i dosada u Dalmaciji, a pokušalo se je takođe i u Hrvatskoj na ovaj način, ali nije se našlo sretno rešenje, tako isto i ovaj zakon nije našao formu da se uskladi državni, zadružni i privatni sektor naše privrede. Ovaj zakon ne predviđa samoupravu žadruga, koja je tako nužna kao što je nužan zrak za čovečiji život. Međutim, samouprave je nestalo, a zadružni sektor se potpuno utopio u kontroli države, počev od mesnih odbora do savezne i republikanske vlade, tako da će se rad u zadružnom sektoru kočiti u svemu osim u onom što mu država prepusti. Na taj način naše će zadruge kao i dosad biti samo rasparčivači, a neće biti produktivna snaga i neće moći unositi nov polet u ekonomski razvitak nove Jugoslavije.

Stoga izjavljujem da iz istaknutih razloga kao i radi još mnogih razloga ne mogu glasati za ovaj zakonski predlog, i ističem da bi se trebalo malo realnije pozabaviti ovim zakonom, kako bi se ublažila njegova forma, kako bi zadruge dobile svoju samoupravu.

Pretsednik: Reč ima dr. Vojin Carić.

Др Војин Царић (НР Србија): Другови народни посланици, говорим у име своје радничке групе и као војвођански фронтовац, те изјављујем да ћу гласати за овај нацрт Основног закона о задругама.

Желео бих да вам кажем реч-две о оном што је нагнало Владу да већ сада хитно поднесе овај законски предлог на претрес и озаконење и да нагласим који су били основни принципи при изради овог законског предлога, а и да понешто приметим у име своје лично и у име своје групе.

Сходно пропису чл. 17 Устава Федеративне Народне Републике Југославије, према коме држава посвећује нарочиту пажњу и пружа помоћ и олакшице народним задружним организацијама, наша Савезна влада ФНРЈ ево предаје

нама на претрес и озакоњење свој нацрт Основног закона о задругама.

У самом образложењу овог закона наведени су како задатак самога закона тако и разлози хитности доношења овога закона.

Један од најважнијих разлога је да се што пре прекине пословање према старим правилима и према одредбама Закона о привредним задругама који је донела профашистичка већина Стојадиновићеве скупштине и према томе да се најзад прекине и са меркантилним, бирократским и много пута антидемократским методама рада у нашим задругама које су се досад сретале у нашим задругама.

Други је важан разлог рашчишћавања појмова и кидане са учесталом конфузном праксом у односима државног сектора и органа народних власти као и задружних организација.

Наглашени су основни принципи за нове организације задруга и то: 1) добровољно организовање свих задруга, дакле организовање задруга на добровољној бази, 2) равноправност задругара, која се нарочито одликује и показује у тачном и равноправном гласању на скупштинама као врховном форуму самих задруга, и 3) проширење права и надлежности тих скупштина задругара.

Придржавање тих принципа је ради обезбеђења пуног остварења иницијативе одоздо, јер ми знамо да су и структура наше државе и наше данашње друштво тако удешени да се што више да могућности остварењу иницијативе одоздо. Сходно томе у чл. 4 овога законског предлога су набројане главне врсте задруга и то углавном њих шест на броју.

Много је пажње посвећено самом оснивању задруга, где је предвиђено много веће учествовање управних власти и органа истих. Држимо да је недостатак што се није предвидело веће ангажовање месних власти при оснивању самих задруга као и при њиховом пословању, јер су те власти најближе сеоским задругама, о којима се углавном и ради, тим више што би то било јевтиније за главне функционере задруга, који ту своју функцију углавном врше бесплатно, пошто је та служба, како закон нарочито каже, почасна.

У чл. 16 се нарочито види да је овај закон оквирни закон, према коме ће поједине народне републике да детаљно разраде своје прописе о задругама.

Овде се предвиђају нарочите врсте скупштина, њихова надлежност, сазив, доношење одлука и начин гласања. О свему томе у овоме закону није ништа подробније, детаљније речено, јер се претпоставља да ће то свака народна република да оствари.

Добро је да је баш на томе месту предвиђена санкција за случај да се скупштинске одлуке противне закону или правилима оглашују неважнима.

Та је санкција потпуно довољна, ако се узме у обзир да се овде углавном ради о сељачким задругама и њиховим члановима — сељацима, који ће много пута да доносе одлуке можда противно својим правилима. Много пута се то деси и из наглости, а богами, и из недовољног познавања ствари. Зато је и потребна та санкција.

Врло је добро да је у чл. 17 предвиђено да службеници задруга не могу бити чланови управног и контролног одбора, уз изузетак водећег службеника — пословође, да он може да буде и члан управног одбора, али само ако је то правилима задруге предвиђено.

Исто тако је врло добро што је искључено да блиски сродници буду чланови управног и контролног одбора.

Предвиђени су пословни савези: срески, окружни (реонски), покрајински и земаљски и главне задруге.

Мора се признати да се обавеза зачлањивања задруга у савезе противи принципу добровољности, кога се придржавамо при оснивању самих задруга.

Узме ли се пак у обзир државни надзор, који се предвиђа у VI глави закона, можемо бити уверени да се неће понављати случајеви из старе досадашње праксе, где су посве здраве задруге упропашћене рђавим пословањем у савезу.

Из ових разлога које сам навео овде, поново изјављујем да ћу гласати за овај законски предлог, са најбољом вером да ће само тако доћи до правога задругарског покрета и да ће само тако бити задругарство на оној висини на којој треба да буде, да би као други фактор помогло државу при оживотворењу и остварењу задатака у вођењу наше опште народне привреде. (Бурно одобравање и аплауз).

Pretsednik: Reč ima narodni poslanik Tomo Čiković.

Tomo Čiković (NR Hrvatska): Drugovi i drugarice narodni poslanici, unaprijed izjavljujem da ću glasati za ovaj prijedlog Zakona o zadrugama jer je ovaj zakonski prijedlog o zadru-

gama bez sumnje koristan po razvitak i napredak našega zadrugarstva, jer je zadrugarstvo u prošlosti bilo prepušteno samo sebi. Država kao i merodavni faktori nisu mnogo vodili računa o radu i napretku zadrugarstva; ono je bilo prepušteno slučaju i pojedincu, koji su tek toliko vodili računa o prosperitetu zadruga da sebi osiguravaju egzistenciju, a država se odnosila maćehinski na vapaj zadružnih ustanova. Nije se ništa poduzimalo da se zadružni sektor osposobi, ojača i tako posluži svojoj svrsi. S jedne strane nehaj državnih vlasti, koje nisu posvećivale dovoljno pažnje zadružnom životu i njegovom daljnjem razvitku, pogodovao je s druge strane privatno-kapitalističkom sistemu, koji je na svakom koraku nastojao da uguši zadružni napredak i život, jer je u zadružnom napretku gledao svog takmaca, i to vrlo opasnog, i zato je kapital nastojao da po svaku cijenu zakoči razvitak zadružnog života u bivšoj Jugoslaviji.

U samom unutrašnjem zadružnom životu nisu vladali zdravi odnosi, jer mnogobrojni zadružni savezi koji nisu svoj rad koordinirali, već je svaki radio na svoj način i na svoju ruku, doveli su u pitanje opstanak članica zadruga, a još više nesavjestan rad većine zadružnih saveznih funkcionera, koji su zloradili svoj položaj i svojim nezadružnim radom i nehajem proizročili propast nekoliko zadružnih ustanova, koje su iza sebe imale velika i bogata iskustva i tradicije u hrvatskim krajevima, pa je i s te strane pokolebana vjera u napredak zadružne misli.

No, ipak je zadružni pokret, kao i zadružna svijest širokih narodnih slojeva, nadživio sve te nedaće i dočekao svoje vrijeme da zakorakne snažnim korakom naprijed, jer danas su svi uslovi tu da zadružni pokret kao nezaustavna bujica poplavi sve naše krajeve FNRJ. Već je u samom Ustavu FNRJ zagaran-tovano da će država kod provadanja u život zadružnih načela i ustanova pružiti i pomagati zadružne organizacije, već kod postojeće zadružne svijesti naroda i gornjom odlukom osnovnog našeg zakona širom se otvaraju vrata zadružnom životu u našoj Republici. Nema sumnje da će to uticati na brzu izgradnju zadruga, koje će kao glavni oslonac države poslužiti kao faktor koji zaštićuje interes širokih narodnih slojeva sela i grada.

Razgranata zadružna mreža već i danas postoji, a ona će se za kratko vrijeme podvostručiti i u cijeloj našoj državi. Prihvatanjem zakonskog prijedloga koji stoji pred nama udarićemo čvrste temelje ekonomske povezanosti i narodne privrede, koji faktori su glavni preduslovi za napredak i blagostanje

širokih narodnih masa. U vezi sa općim državnim privrednim planom zadrugarstvo će odigrati najvažniju i najkorisniju ulogu. Uključiti se u taj plan — znači polovicu posla svršiti. Uz državni sektor, koji se uvodi u našoj zemlji, zadrugarstvo će preuzeti na sebe najvažniju i najkorisniju ulogu u našem ekonomskom životu izravnom izmjenom dobara između krajeva koji obiluju specijalnim prirodnim bogatstvima. Zadruge imaju učiniti svoje blagotvorno djelovanje koje će omogućiti ekonomsko podizanje pojedinca zadrugara kao i sela koje čini jednu zadržnu cjelinu.

Naši takozvani pasivni krajevi, kao Dalmacija koja obiluje dobrim kvalitetom vina i ostalim južnim plodovima, treba to da izvoze u zamjenu za kruh koji tamo manjka. Eto široko polje zadržnog rada sa krajevima koji obiluju žitom. U cilju pravilnog i brzog snabdijevanja sela sa potrebnim industriskim proizvodima, uz pristupačne cijene, imaće zadruge pune ruke posla i služice kao regulator tržišta. Razumije se da pravilnom ekonomskom politikom moramo stvoriti mogućnost kupovne moći sela i seljaka, koji je najveći potrošač, kao i proizvođač najosnovnijih potrepština za život, a to je kruh. Selo je najveći potrošač obrtničkih, industriskih i ostalih proizvoda. Njegovim ekonomskim pridizanjem stvorice se mogućnost potrošnje istih. Poznata je činjenica u prošlosti, kada je u staroj Jugoslaviji seljački rad bio slabo nagrađen, da je seljak izgubio kupovnu moć i to je prouzročilo gospodarsku krizu, koja je povukla za sobom sve ostale grane privrede u cijeloj državi. Danas kada je naše selo u velikoj mjeri i u velikom postotku uništeno i od okupatora opljačkano, takode nema velike kupovne moći, a nema na skladištima ni robe. Ali skora budućnost nam obećava da će biti, i zato moramo već sada voditi računa o tome da mreža zadržnog aparata bude sposobna da poprimi funkciju izmjene dobara najkraćim, najbržim i najjevtinijim putem, obostranom izmjenom, tj. prikupljanjem u selu artikala potrebnih za život radnika i građanskog stanovništva, a nabavkom iz prve ruke artikala potrebnih selu. Još bih htio upozoriti ovaj visoki dom i ostale mjerodavne faktore na kreditno zadrugarstvo i snabdevanje sela jevtinim dugoročnim kreditom, jer je to jedan od važnih faktora za ekonomsko podizanje našeg sela i seljaka. Ovo je neodgodiva potreba, jer će se samo na taj način moći popraviti ekonomsko stanje i podići kupovna moć sela uz pravednu politiku cijena seljačkih proizvoda.

Još ću se osvrnuti na preživjele kućne zadruge, koje su u prošlosti imale svojih dobrih strana, a čijih ostataka u manjoj mjeri ima još tu i tamo u nekim našim krajevima. No, one će

sasvim izumrijeti i nestati, a kao njihove posestrime javljaju se radne zadruge za zajedničku obradu zemlje, naročito u žitornim krajevima Sremu, Slavoniji i Vojvodini i to među kolonistima koji su shvatili značaj tih zadruga. U ostalim našim krajevima treba prije provesti komasaciju rascjepkanog malog posjeda koji je smetnja da se pribjegne mašinskoj obradi zemlje. Tome zadatku treba pristupiti gdje god ima uslova za to, a tamo gdje je razvijen zadrugarski duh ima uslova i za komasaciju, i time će se stvoriti mogućnost za mehanizaciju poljoprivrede u našoj zemlji. Dakako da se to ne može provesti u toku jedne godine, ali prve temelje i predradnje smo već obavili.

Javljaju se pojedina sela kao interesenti komasacije, javljaju se pojedine skupine kolonista i to dakako oni najsvjesniji (demobilisani borci i oficiri) da žele radnu zadrugu u svrhu zajedničke obrade. To su pioniri koji će služiti kao primjer zastarjelim konzervativnim metodama rada. Prilike nam same diktiraju da pribjegnemo tome poslu.

Zbog pomanjkanja radne snage u poljoprivredi, pomanjkanja sprežne stoke, koju je okupator opljačkao, moramo pristupiti mehaničkoj obradi zemlje i tako olakšati težak i naporan rad seljaka koji je prikovan uz svoju zemlju. Sve su to zadaci koji će se lakše i brže sprovesti putem zadrugarske svijesti, a vjerujem da će naše narodne vlasti, naša država kao narodna, u cilju ostvarenja osnovnih načela koja govore da će država posvetiti naročitu pažnju zadružnim organizacijama i da tako omogućimo brži proces obnove i preorijentaciju u obradi naših oranica. Htjeli mi to ili ne htjeli, mi moramo pristupiti tome da usporedo kročimo sa ostalim naprednim metodama rada i obnove na ostalim sektorima našeg privrednog života, jer je poljoprivreda usko vezana sa ostalim granama naše privrede, koja svaki dan ide svom usavršavanju i podizanju novih grana industrije, povećanju radnog elana pronalaženjem novih metoda koje omogućuju veću, bržu i bolju kvalitetnu proizvodnju. Istim putem mora ići i poljoprivreda ako hoće da ne doživi krizu, koja bi bila neminovna kod zastarjele i primitivne obrade. Zato se moraju mobilisati sve naše narodne snage da i na tom zadatku ne zaostanemo i ne zakasnimo, jer bi nam se to moglo ljuto osvijetiti. Inicijativa koja se javlja u širokim seljačkim narodnim masama treba da naide na podršku naših narodnih vlasti, naše države i svih mjerodavnih faktora i da tako opravdamo dobru nakanu i korisne smjernice predloženog zakona o zadrugama. (Odobranje).

Pretsednik: Ima reč narodni poslanik dr Branko Čubri-
lović.

Др Бранко Чубриловић (НР Босна и Херцеговина): Другови народни посланици, пред нама је заиста важан закон, закон о задругарству. Ја сам имао прилике да у Законодавном одбору говорим и у начелу и у појединостима о њему. Закон је тамо добро проучен и ми смо му дали један оквирни, идејни став. Ко се бавио јавним пословима у бившој Југославији, нарочито ко се бавио економским и социјалним проблемима, а тиме и задругарством, увидеће у први мах, чим овај пројект закона узме у руке и чим га мало проучи, да је овај закон о задругарству дело новог друштвеног поретка који је створила нова Република Југославија. Посматрајући овај закон из идеолошке и практичне перспективе морамо доћи до закључка да никакав други закон о задругарству не би могао да се створи, јер би се створила економска анархија, неслагање са временом у које улазимо.

Ја се чудим другу свећенику, попу, кад је расправљао у начелној дискусији о задругарству и кад је проблем новог задругарства гледао кроз кулачке очи, кроз капиталистичке очи, чудим се да није ушао мало дубље у овај проблем, јер је у члану 15 Устава јасно наглашено да су основи наше привреде: државни и задружни сектор, и да између државног и задружног сектора нема супротности, да се они допуњују. Приватни сектор данас се увлачи мало по мало на свима линијама у ново стање да га помало трује. Из тог приватног сектора они желе да створе прво своју ужу, па ширу ћелију, како би навалили на основу демократије наше нове Републике, на демократију државне и задружне привредне политике у овој земљи. Друг Салацан се залаже за старе задруге, за задруге у предратној Југославији. Питам га да ли се он залаже за старе задруге Пере Живковића и Милана Стојадиновића, које су стварале политичке експоненте старих режима, зависне од разних банака које су те задруге куповале. Ново задругарство је слободно, јер је народно. Оно је део народне власти, привредни део народне власти. Друг попо, кад тврди да ново задругарство није самостално, потпуно изопачује горе истакнуту тезу. Тек данас задругарство је постало једна слободна, добровољна економска организација која је заиста народна. У једном разговору један ми је трбушаста реакционар добацио исто

као и овај поп: „Па шта хоћеш ти, ти си присталица задругарства, ти си у Фронту, па што не браниш наше задругарство?“ Не брани тај трбоња задругарство, брани он своје интересе. Он зна да село сада не зависи од његове банке, не зависи од његове политичке котерије, да село има народни одбор, има државу на својој страни, има нову Југославију која га брани и која му даје могућности да се еманципује од капиталистичких схватања старих режима и свега другог. Ново задругарство и његова главна бит није само у принципу снабдевања, није само у принципу набављања робе, него оно уноси нова начела, на пример, начело сељачке радне задруге. Данас у читавом сзету постоје две струје у пољопривреди. Једна је екстремно индивидуалистичка, која хоће да читава сељачка производња остане у рукама индивидуалистичких великих капиталистичких газдинстава. Друга је теза више демократска, народна, то је теза да се приватна индивидуалистичка газдинства не могу одржати онако како су одржавана у XIX веку.

Ми живимо у времену у коме се стварају нове форме, нове садржине, па разумљиво је да у тим новим формама треба и село деветнаестог века да погледа у село двадесетог века.

Новина је у овом закону, а то је особито важно, да ситни произвођач, који је патио и од феудализма и од капитализма, данас добровољно улази у радне сељачке задруге, које ће бити ослонац задружног идеала, па ће сељак заједничком производњом и потрошњом да буде апсолутни господар на земљи као и радник у фабрици. У основи својој можда је за нас сувише рано да данас о томе говоримо са великим идеализмом и великим надама, али је ово овде будуће језгро и маја за једну вишу будућу форму земљорадничке производње, иза које, изгледа ми, у садашњем двадесетом веку стоји читав комплекс сељачких народа словенског порекла. Само ради ове идеје и ових мисли да ће човек бити господар земље, а не да робује земљи, и да ће човек своју земљу с песмом радити, да ће њене плодове са песмом уживати, само ради овога треба другови и, господине попо, и ми сви скупа да гласамо у начелу за предлог закона. (Одобравање).

Pretsednik: Ima reč narodni poslanik Don Ante Salacan, radi ličnog objašnjenja.

Don Ante Salacan: G. dr Čubriloviću, u vezi s ovim što me nazivate kulakom i popom, izjavljujem pred ovim visokim

domom da sam sin seljaka koji je svojim žuljevitim rukama i svojom mukom odvojio mene za intelektualca i svećenika. Izjavljujem takode da sam 1941 god., bježeći pred Italijanima, koji su me osudili na smrt, izgubio sve do poslednjeg komadića odjeće; da sam 1943 god. napuštajući po drugi put župu, kada sam još ilegalno živio, po drugi put bio opljačkan do temelja — nijedna žlica nije ostala u mome stanu. Naglašavam i to da je moj otac opljačkan a brat obješen 1943 na dan 16 oktobra u Metkoviću i da je moja kuća tada potpuno opljačkana. Čast mi je da sam katolički svećenik i sin seljaka-radnika a ne kulaka.

G. dr Čubriloviću, vi ste bili jedan od odlučujućih u seljačkom pokretu i u zemljoradničkom pokretu, Srbin iz Bosne i Hercegovine. Pitam vas koliko ste vi i vaša grupa učinili u zakonodavstvu da se seljaku omogući da zadrugarstvo bude na svojoj visini. Gospodine doktore i narodni poslanice, molim vas da uzmete na znanje da se u ovome visokom domu narodnom poslaniku ne kaže »popo« nego se oslovljava sa narodni poslanik i njegovim punim imenom. (*Dr Čubrilović: Primam, popo, na znanje.*)

Pretsednik: Ima reč narodni poslanik dr Dušan Bratić.

Dr Душан Братић: Другови народни посланици, нисам мислио да говорим о овоме законском предлогу, али говор друга Салацана натерао ме је на то.

Ја мислим да је један једини разлог да је друг Салацан овако говорио његова погрешна метода у проучавању овог законског предлога. Ни из овог законског предлога ни из иједног другог не може се извадити из комплекса многобројних питања која један законски предлог решава једно питање само да се оно разматра без икакве везе са комплексом свих осталих питања. И закон о задругама, као и остали закони, у једној је не само стварној него и у једној логичној вези. Није томе крив друг Салацан. Кривња је и до једног лошег саобраћаја између Законодавног одбора и народних посланика или, да се изразим, до технике нашег функционисања, што се законски предлози и извештаји не могу увек на време да доставе народним посланицима како би их они благовремено и темељно проучили.

Друг Салацан се нарочито окупио на члан 29 овога законског предлога. Међутим, ако се прочита само један члан овог закона тј. члан 1, став 3, видеће се да се једном неминовном и логичном и стварном нужношћу намеће не

само овакав надзор у члану 29 него још један већи надзор над пословањем задруга, јер се у члану 1 закона каже: „Задруге су ослонац државе у спровођењу државног привредног плана и у јачању савеза радних маса села и града“ итд. Задруге, дакле, нису посебни сектор ван привредног плана него задруге су сектор укључен у општи привредни план. Ако би ми искључили задруге из овог надзора, то би значило у томе привредном сектору створити не другу трачницу него други колосек, а ми желимо да наш привредни план буде један колосек.

Али, има једна друга ствар која може човека који се добро не упусти у анализу овога члана да заиста заведе на помисао како се овде спутава самоиницијатива или самоуправа задруга, а то је када се говори о надзору. Ако детаљно прочитамо члан 29, видећете да се надзор врши само у оном погледу и само у оном правцу где је задруга добила извршење одређеног привредног плана или производног задатка. Не само народни одбори него и републиканско министарство, па и савезно министарство врши контролу само у погледу извршавања привредног плана односно оних задатака које је задруга добила у оквиру тог привредног плана и у оквиру своје надлежности. Колико је овај закон био осетљив код нормирања тога појма надзора види се најбоље из става 5 тога члана где се говори о ревизији. Имамо посебан члан о ревизији. Државни органи не врше ревизију него само Главни задружни савез по својој иницијативи или на захтев надлежних државних органа. Члановима 25, 26, 27, 28 и 29 Закона о народним одборима одређени су задаци и надлежност народних одбора у погледу старања и помагања задруга и тамо је прописано какав надзор имају да врше: само у погледу извршења плана и производних задатака. Месни одбор има свој план и он у оквиру тога плана може дати у задатак једној задрузи извршење једнога одређеног посла и има право да контролише извршење тога задатка. Срески одбор има такође свој план на основу одобреног плана који добије од вишег државног органа.

Тај надзор, као што видите, врши се искључиво и само ради контроле да ли се привредни план и онај задатак који је добила задруга извршава или не, а ревизија у члану 30 искључиво је остављена ревизионом савезу. Колико се далеко ишло у заштити самоуправе најбољи је доказ пропис чл. 15 где се говори о органима задруге и где се каже да је највиши орган задружна скупштина, па се каже да виши

органи могу поништити решење задругe ako je у супротности са законом, са правилима или наређењима виших органа, која су издата само због тога да се може извршити привредни план и задатак који је поверен задрузи. Ја сам уверен да би задруге, када не би било овога члана који говори о државном надзору, сутрадан после ступања на снагу овога закона вапиле за тим да дође оваква одредба.

Ја бих ставио предлог другу Салацану: нека покуша са својом задругом да ради само месец или два, потпуно изоловано од овога закона, — што значи бити изолован од стварности и збивања у нашој привреди и економском животу. Гарантујем да би та задруга сама по себи усахнула. Овај члан није због тога што се хоће да спутава делатност задруга, него зато што се хоће да да иницијатива, импулс задрузи за извршивање њених задатака које буде добила за спровођење на привредном сектору.

Зато ја мислим да друг Салацан није говорио злонамерно нити напамет, него зато што је био заведен погрешном методом код студирања овога текста и што је проучавао једно питање без проучавања осталих питања која овај закон решава. (Одобравање).

Pretsednik: Reč ima narodni poslanik Tone Hafner.

Tone Hafner (NR Slovenija): Tovariši in tovarišice, s spretjetjem splošnega zakona o zadrugah bo storjen zgodovinski korak v našem narodnem gospodarstvu, ki bo povzročil, lahko rečemo, revolucionaren prelom nad starim načinom gospodarjenja.

Vlogo zadružništev v našem življenju je treba gledati z vidika našega narodnoosvobodilnega gibanja in njegovih demokratičnih ustavnih pridobitev.

Ljudske množice, ki so danes nosilec oblasti, so istočasno steber zadružništva, in zato bo zadružništvo opora ljudski oblasti in državi. S tako vzajemno pomočjo bo zadružništvo lahko služilo ljudskim množicam in jim dalo možnost hitnega napredka na vseh poljih. S tem se bo povečalo blagostanje ljudskih množic, kar bo imelo za posledico izboljšanje gospodarskih prilik in utrditev države.

Ako malo pogledamo statistiko, vidimo da je pri nas kmečkih gospodarstev nekaj nad dva milijona. Razkosanost teh gospodarstev v njihovi površini in primitiven način obdelovanja so tisti faktorji, ki so vzrok, da je naše kmetijsko gospodarstvo tako zaostalo v primeri z razvojem in poletom industrije v naši

državi. To zaostalost kmečkega gospodarstva moramo vglavnem pripisati nekdanjemu kapitalističnemu izrabljanju, ki je vodilo le politiko izkoriščanja ljudskih množic v svoje sebične namene.

Ako pogledamo našo industrijo, ki je danes v pretežni večini podržavljena, ugotovimo, da se je razvila po enotnih načrtih. Z njenim planiranjem je omogočen in zagotovljen industriji vsestranski razmah, kar ji je dalo tudi sedanji mogočen polet in povečanje produkcije. Pri teh ugotovitvah nastane vprašanje, kako dolgo bo mogoč tak polet pri industriji, če ne bo istočasno dvignjena produkcija kmečkih gospodarstev in s tem njihova kupna moč. Čeprav nimamo lastnih praktičnih izkušenj, lahko odgovorimo, da to ne more dolgo trajati. Če bi industrija napredovala z istim ali še povečanim tempom, kmetijska gospodarstva pa bi ostala na stari zaostali osnovi, mora tako stanje prej ali slej povzročiti razpadanje celokupnega narodnega gospodarstva. Edini izhod iz tega je, postaviti kmečko gospodarstvo na nove napredne osnove, da bo svojo produkcijo približalo industrijski proizvodnji. Naš zadružni zakon bo z svojo velikopoteznostjo omogočal hitar razvoj našega zadružništva. Posebno važne bodo zadruge za skupno obdelavo zemlje. S pomočjo teh zadrug bo mogoča zložitev malih nerentabilnih posestev v velika kmečka gospodarska podjetja kjer bo mogoče izkoristiti najmodernejše stroje, s tem povečati produkcijo in se tako čim prej približati produkciji industrije in ji zagotoviti potrebno prehrano in surovine. S povečano produkcijo bo povečana kupna moč kmeta in s tem se bo razlika v cenah med industrijskimi in kmetijskimi proizvodi zmanjšala. Z naraščanjem blagostanja delavskih in kmečkih mas se bo povezanost kmeta in delavca še povečala in s tem utrdila politična moč države.

Po osvoboditvi je naše zadružništvo dobilo velik polet in razmah. Mi pa tega poleta in razmaha nismo dovolj izkoristili, kakor nismo izkoristili navdušenja in razpoloženja množic, ker nismo temu vprašanju posvečali dovolj važnosti. Omenil bi samo zadruge za skupno obdelavo zemlje, katere so pri nas šele v razvoju, a so najvažnejše z ozirom na perspektivo njihove vloge v gospodarstvu. Veliko število teh zadrug se nahaja danes še v takem stanju, da z njimi ne moremo in ne smemo biti zadovoljni. Pri tem pa moramo biti samokritični in priznati, da nismo v dovoljni meri izkoristili tistih osnovnih faktorjev in zato nismo dali tem zadrugam pomoči za utvrditve njihove hrbenice in življenskih pogojev za njihov razvoj.

Posebno neznatna je agronomska pomoč. Pomanjkanje te pomoči se je najbolj občutno pokazalo tam, kjer so zadruge osnovali naseljeni kolonisti iz raznih krajev države, kakor: Črne gore, Makedonije, Bosne itd. Ti ljudi sedaj tukaj na novih mestih niso vedeli, katere agrotehnične mere je treba ukreniti pri obdelovanju zemlje. To pa lahko pripelje do zelo slabih rezultatov in razočaranj v produkciji. Potrebno bi bilo zadolžiti posamezne agronome za določeno število zadrug, kateri bi jim stalno dajali pomoč pri organizaciji dela. Ministrstvo za kmetijstvo pa je dolžno agronome, zadolžene za pomoč tem zadrugam, seznaniti z vsem, kar zadeva organizacijo in delo v zadrugah, ker le na ta način bo njihova pomoč res konkretna in efektivna.

Nadalje je pomoč premajhna pri organizaciji in tehniki združnega poslovanja, kajti prav pri tem delu so zadruge zelo šibke. Treba je najti način in čim prej priučiti potrebne knjigovodje, urediti delovne norme in način izračunavanja, združiti raztreseno združno zemljo v celoto ali vsaj v večje parcele. Napake se pojavljajo pa tudi take vrste, ki jih že dalj časa ugotavljajo tudi po drugih združnih sektorjih. Vse te napake je treba odločno odstraniti. Teh zadrug nikakor ne smemo postiti, da jim ne bi posvetili vse pozornosti, ker predvsem od njihovih rezultatov zavisi tempo nadaljnjega združevanja našega kmeta.

Kakor so kmečke množice takoj pravilno razumele, da je le v skupnem odporu proti fašističnemu okupatorju mogoča zmaga, in so zato dale velik odstotek borcev in istočasno v najtežjih prilikah preskrbovale našo vojsko z skupno pomočjo, tako bodo te množice, ako se jim bo zakon pravilno raztolmačil, razumele važnost in potrebo slediti njegovim navodilom. Te množice zaupajo v današnje politično vodstvo na temelju praktičnih izkušenj in radi tega bodo sledile smernicam tega zakona. Iz tega sledi, da naša dolžnost ne bo opravljena samo s tem, da glasujemo za zakon ampak takrat, ko bo ta zakon že prinašal ljudskim množicam svoje sadove. Da pa bo to mogoče, moramo poskrbeti za prepород ljudskih množic, tj. za povečanje njihove civilizacijske in kulturne ravni. Za dosego te stopnje moramo uspeti, da se bodo naše mase same zavedale važnosti združevanja. Z organizacijo zadrug bo mogoč prehod v najmodernejši način gospodarjenja človeške družbe.

Da pa bo mogoče vse to uresničiti, sa nam potrebni združni kadri, katerih nam danes še veliko manjka, kajti oni iz stare Jugoslavije niso kos velikim zahtevam današnjega časa, ker mnogi od njih še mislijo in hočejo delati po starem. Mi pa

potrebujemo za naše zadruge, ki so se prerodile, sposobnih in požrtvovalnih voditeljev, upravnikov, strokovnjakov in knjigovodij, ki so prekvašeni z duhom narodnoosvobodilne borbe in vdani narodu.

Mnogo združništva v naši novi državi in njegov pomen v našem političnem in gospodarskem življenju je treba gledati z vidika našega narodnoosvobodilnega gibanja in njegovih demokratičnih ustavnih pridobitev. Gledati ga je treba tudi z vidika borbe protiv vojaško poraženemu fašizmu, borbe proti mednarodni in domači reakciji, ki se skuša zabarikadirati v svoji zadnji poziciji, tj. v gospodarstvu.

Prav radi te vloge, ki jo mora naše novo združništvo odigrati z revolucionarno borbo za napredek, moramo biti budni proti vsem onim nezdravim elementom, posebno proti ostankom vojaško poraženega fašizma in profašističnim reakcionarnim domačim privrzcem, ki mnogokrat hlinijo vdanost, v resnici pa z namernim birokratizmom kompromitirajo združništvo in ovirajo njegov normalen razvoj. Razen teh pa so eden največjih sovražnikov v našem združništvu močne usedline anarhističnega kapitalizma in pa nezadostno urejena izmenjava produktov, kar povzroča velike težave celotnemu našemu gospodarstvu.

Te težave izkoriščajo elementi, ki se hočejo še danes naslantjati kakor za časa naše domovinske vojne na reakcionarne kroge v zapadni Evropi in ZDA, ki se še vedno nočejo sprijazniti z dejanskim stanjem, da je v Jugoslaviji nosilec oblasti ljudstvo. Prav izdatno pomoč je reakciji dajal in daje visoki kler, ki žrtvuje vse, samo da bi škodoval našemu ugledu in nam prizadejal materialno škodo. Ako se ozrem le na prilike, ki so bile prav v združništvu v Sloveniji do leta 1941., lahko izjavim, da je prav ta visoka duhovščina s pomočjo združništva vključila slovenski narod v težke verige. Kdorkoli je bil od njih zavisen, je postal njihov suženj. Ogromni kapitali so se letno zbirali od siromašnih žuljev našega delovnega ljudstva, da jih je ta gospoda iskoriščala spet proti progresivnim silam in podpirala z njimi cilje Vatikana. Mnogo pa niso za njimi zaostajali takozvani liberalci, ki so tudi izkoriščali geslo »vse za ljudstvo« — vse za svoj žep. Nezdrave razmere zagrizenega strankarskega boja so povročile, da smo v vsaki občini ali vasi imeli vsaj po dve zadrugi ako ne več, ki so se med seboj ločile samo po politični ideologiji, drugače pa so špekulirale z denarjem naših ljudskih množic v sebične namene in za dosego političnih ciljev. To taktiko je del zadrug obdržal tudi med osvobodilno borbo

in zato sodelovali z okupatorjem, ki se jih je poslužil kod gospodarske baze za boj proti narodnoosvobodilni borbi.

Slovensko ljudstvo, združeno v enotni politični organizaciji OF, je med osvobodilno borbo likvidiralo staro strankarstvo, ki je v preteklosti razkrajalo slovensko združništvo, in dalo s tem združništvu enotnost in bazo za zdrav razvoj. Kakor sem že poudaril, je glavni nedostatek danes pomanjkanje sposobnih in požrtvovalnih kadrov. Zato je dožnost voditeljev združništva, da se ne ukvarjajo samo z teoretičnimi vprašanji izboljšanja, ampak da poskrbe za zadostne kadre, ki bodo sposobni dati zadrugam konkretno pomoč in vzgojiti mase združnikov.

Ob zaključku naj poudarim, da je v petih glavnih točkah postavljen ves cilj novega združnega zakona:

1) Na temelju ostavnih načel z vso pozornostjo nuditi pomoč ljudskim združnim organizacijam,

2) z okrepitvijo in pospešenim ustanavljanjem zadrug dati trdno oporo državi pri zaščiti koristj delovnega ljudstva,

3) z združno organizacijo izkoristiti vso gospodarsko silo, kmeta in obrtnika, da se i ta dva vključita v splošni gospodarski načrt,

4) nuditi posebno pomoč in zaščito siromašnemu srednjemu kmetu in

5) skrbeti za pravilno organizacijo preskrbe najširših ljudskih množic.

Iz teh petih točk je razvidno, da je v našem združnem zakonu predvideno vse potrebno za izboljšanje gospodarskih prilik vseh slojev in s tem za utrditev države.

Izjavljam da bom z največjim veseljem glasoval za ta zakonski predlog. (Aplauz).

Pretsednik: Traži li još ko od narodnih poslanika reč? (Niko). Ne traži niko. Zaključujem diskusiju u načelu i stavljam predlog Opšteg zakona o zadrugama na glasanje u načelu. Ko je za, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ko je *protiv*? (Narodni poslanik dr Salacan dižući ruku glasa protiv). Jedan glas *protiv*. Objavljujem da je predlog Opšteg zakona o zadrugama primljen u načelu.

Pre prelaza na diskusiju i glasanje u pojedinostima dajem 10 minuta odmora. Molim drugove narodne poslanike da ne napuštaju zgradu.

(Posle odmora)

Pretsednik: Nastavljamo rad. Prelazimo na pretres u pojedinostima predloga Osnovnog zakona o zadrugama. Molim druga izvestioca da čita član po član.

Izvestilac Dobrivoje Radosavljević čita uvod i član po član zakonskog predloga, pa Veće, glasajući dizanjem ruku, usvaja sve članove od člana 1 do zaključno člana 48 bez izmena, prema predlogu i izveštaju Zakonodavnog odbora.

Pretsednik: Time utvrđujem da je predlog Osnovnog zakona o zadrugama u pojedinostima izglasan. Prelazimo na glasanje u celini. Molim druga sekretara da izvrši prozivku. Glasace se za i protiv.

Sekretar Ninko Petrović proziva narodne poslanike.

(Posle glasanja)

Pretsednik: Glasalo je 109 narodnih poslanika, od toga 107 za, a dva protiv. Utvrđujem da je time predlog Osnovnog zakona o zadrugama primljen u Veću naroda. Tekst izglasanog zakona uputićemo Saveznom veću na pretres.

Prelazimo na drugu tačku dnevnog reda: pretres predloga Zakona o Prezidijumu Narodne skupštine FNRJ. Molim druga izvestioca Tona Hafnera da pročita izveštaj Zakonodavnog odbora.

Izvestilac Tone Hafner čita izveštaj Zakonodavnog odbora (Videti prilog na kraju knjige).

Pretsednik: Čuli ste izveštaj Zakonodavnog odbora. Otvaram diskusiju u načelu. Molim drugove poslanike koji žele da govore u načelu o ovom zakonu da se prijave.

Utvrđujem da niko ne traži reč, te prelazimo na glasanje u načelu. Ko je za ovaj zakonski predlog u načelu, neka digne ruku. (Svi). Ima li ko protiv? (Nema). Zakon je u načelu primljen.

Prelazimo na diskusiju i glasanje u pojedinostima i molim druga izvestioca da čita član po član.

Izvestilac Tone Hafner čita član po član ovog zakonskog predloga prema izveštaju Zakonodavnog odbora, pa Veće, glasajući dizanjem ruku, usvaja sve članove od člana 1 do člana 11 zaključno, prema izveštaju Zakonodavnog odbora.

Pretsednik: Time je predlog Zakona o Prezidijumu Narodne skupštine FNRJ izglasan u pojedinostima. Prelazi se na

glasanje u celini. Molim druga sekretara da izvrši prozivku. Glasaće se za i protiv.

Sekretar Ninko Petrović proziva narodne poslanike da glasaju.

(Posle glasanja)

Pretsednik: Izvolite čuti rezultat glasanja. Glasalo je 110 narodnih poslanika i svi su glasali za.

Utvrdujem da je Zakon o Prezidijumu Narodne skupštine FNRJ u Veću naroda primljen. Tekst ovoga zakonskog predloga uputiće se na pretres Saveznom veću. Upozoravam narodne poslanike da još nismo svršili današnji zadatak i neka se ne razilaze.

Prelazimo na pretres izveštaja o predlogu Zakona o konverziji predratnih unutrašnjih državnih dugova i obaveza. Obaveštavam Skupštinu da je za poverenika Vlade određen dr Obren Blagojević. A sad molim druga izvestioca narodnog poslanika Milana Popovića da podnese izveštaj Zakonodavnog odbora.

Известилац Милан Поповић (НР Србија): (Чита извештај Законодавног одбор Већа народа о предлогу Закона о конверзији предратних унутрашњих дугова и обавеза. — Видети прилог на крају књиге).

Другови и другарице, пошто су наши народи у овом рату са пуно верности, љубави и пожртвовања према својој отаџбини водили беспоштедну борбу против фашистичког освајача и са највећим успехом окончали своју ослободилачку борбу, и као такви потврдили још једном пред целим светом своје високе квалитете слободољубивих народа, наши народи су исто тако после рата — у миру — својим великим напорима на обнови опустошене земље показали и своје високе организаторске и трудољубиве квалитете. Као што су у рату наши народи били начисто с тим да нема слободе и мира без одлучне и непоштедне борбе, исто тако по завршеном рату они су били потпуно свесни да нема обнове, привредне изградње и благостања у опустошеној земљи без сложног и трудољубивог напора свију наших народа. И ми с правом можемо бити поносни резултатима које смо постигли у овом погледу од ослобођења па до данас, јер је чињеница да тако велике резултате на обнови и сређивању унутрашњих прилика своје земље, сем нас, ниједна друга земља која је била потпуно под непријатељском окупацијом није успела да постигне.

Зато што је наша земља данас национално слободна и независна, политички сређена, економски већ уравнотежена — она и јесте у могућности да већ сада улази у детаљна решавања и разрађивања сваког проблема и питања у вези са дефинитивним сређивањем наших политичких, економских, финансиских и друштвених прилика.

Један детаљ у овом склопу питања тих проблема јесте и овај Закон о конверзији предратних унутрашњих дугова и обавеза, који се данас налази пред нама на решавању.

Овај закон сређује и даје једно правилно решење свем оном шаренилу и свој оној разноликости облика предратних унутрашњих државних дугова и обавеза, па чак и оних укључених дугова и обавеза предратне Србије пре 1918 године; дугова и обавеза са безброј разних рокова доспећа и разних начина плаћања и уговорених услова које дугове бивша Југославија ни за двадесет година није успела да среди а још мање да ликвидира. Данашња нова народна држава овим пројектом закона не само да преузима на себе те обавезе већ успева да то питање у овако кратком року по ослобођењу среди и да му да једно правилно и једнообразно решење. Ако узмемо с једне стране степен пустошења које је за собом оставио рат у нашој земљи и мало времена од ослобођења до данас, које је било нашој новој народној власти на расположењу за привредну обнову и сређивање наших прилика у земљи — и с друге стране ову чињеницу да је наша Влада доспела да стави чак и ово питање предратних унутрашњих дугова на дневни ред и на решавање, онда се јасно види да су од ослобођења до данас постигнути неслућени резултати у свим правцима сређивања прилика у нашој новој народној држави.

Што се тиче самога закона, његова материја регулише и даје једно крајње могуће решење путем опште конверзије, за све предратне унутрашње државне дугове и обавезе, изражене у хартијама од вредности, текућим рачунима, другим државним дуговима, као и дуговима и обавезама гарантованим од државе а насталим и оствареним до 18 априла 1941 године за које Влада ФНРЈ донесе одлуку, без обзира на држављанство и седиште повериоца, признаће се овим законом, унифицирати и обрачунати по односу 10 предратних динара за један данашњи динар.

У исплату овога дуга држава ће издати повериоцима обвезнице новог државног 3% конвертованог дуга, које се

могу залагати и примати на свим државним благајнама као кауција.

Сви дугови и обавезе о којима је реч у овом закону утврђују се стањем на дан 18 априла 1941 године обвезница по званичној курсној вредности. Дугови и обавезе ако гласе на страну валуту преводе се по уговореном курсу у старе југословенске дугове, а ако није уговорено онда се узима званични курс. Обвезнице старих српских предратних дугова узимају се у вредности старих југословенских динара; а код лозова узима се износ предвиђен у случају амортизације о првом року по 5 априлу 1941 године. Док за доспеле ануитете и камате по текућим рачунима и хартијама од вредности код којих се камата не плаћа купонима, уколико нису застареле и већ урачунате у дуг, додају се износу дуга на дан 18 априла 1941 године. Исто то важи и за хартије од вредности са каматом коју носи купон за време од првога рока доспелости купона који је претходно 18 априлу 1941 године.

Тек овако утврђени износ дуга прерачунава се 10 југословенских динара за 1 данашњи динар. На тај начин целокупни номинални износ новог конвертованог дуга (чл. 1 овога закона) изражен у данашњим динарима износиће за 90% у односу на стање на дан 18 априла 1941 године изражено у југословенским динарима и у курсној вредности обвезница и хартија од вредности.

У погледу рока пријаве потраживања по овом закону, предвиђено је довољно време од близу године дана (до 30 јуна 1947 године), а рок за извршење конверзије почиње од 1 октобра 1946 године и траје до 31 децембра 1947 године.

Овај закон предвиђа исплату одједном целокупног дуга повериоцу у обвезницама које гласе на доносиоца и носе 3% камате годишње. Износи испод 500 динара, као и разлика до 500 динара приликом обрачуна плаћа се у готову повериоцу.

Законом је одређен и рок од 30 година за амортизацију обвезница почев од 1 октобра 1947 године.

Исто тако закон даје овлашћење Министру финансија, да утврди текст и облик обвезнице; да до 1 јула 1948 године донесе дефинитивни амортизациони план и коначни износ стања 3% конвертованог дуга; као и да правилником пропише ближе одредбе за примену овог закона.

С обзиром на јачање, из дана у дан, наших финансија и сву озбиљност којом је у том правцу вођена досад наша финансиска политика и успехе који су постигнути, а нарочито с обзиром на чврстину Министра финансија у вођењу динарске политике, ми можемо са сигурношћу очекивати да ће и ови нови финансиски терети које прима на себе наша млада држава наћи своје место без поремећаја равнотеже нашег државног буџетирања. Верујемо да ће привредна снага наше земље и солидна финансиска политика која се води у њој одржавати курсну вредност ових обвезница 3% конвертованог дуга на висини њиховог номиналног износа, а и премаштити га.

На крају желим да подвучем, да доношење овог закона има троструки значај:

1) Политички, јер признање у начелу ових дугова и обавеза сведочи о снази наше нове народне државе и одређује јасан степен сређености прилика уопште у нашој земљи као и зато што се у решавању овог питања иде конзеквентно оним истим путем који је у складу са новоствореним стањем у земљи, путем који је служио и досад у извођењу осталих важних финансиских мера у нашој земљи;

2) финансиски, јер свођење ових дугова и обавеза на вредност која одговара фискалним, социјалним и кредитно-политичким приликама у нашој земљи и њихова унификација јесте један значајан прилог у низу мера на дефинитивном сређивању финансиских прилика у нашој новој држави и

3) кредитни, јер овакво решење овог питања улива још јаче поверење код грађана у солидност државних финансија и ствара једну грађанску базу за будуће државне кредитне мере. Зато молим другове народне посланике да овај законски предлог из наведених разлога прихвате онако како је предложен од стране Законодавног одбора. (Аплауз).

Pretsednik: Čuli ste izveštaj Zakonodavnog odbora. Otvaram načelnu diskusiju. Želi li ko da govori o ovom zakonskom predlogu u načelu? (Niko). Pošto se niko ne javlja, objavljujem da je načelna diskusija zaključena. Prelazimo na glasanje. Ko je za ovaj zakonski predlog u načelu, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko protiv? (Niko). Prema tome objavljujem da je zakonski predlog o konverziji unutrašnjih dugova primljen u načelu. Prelazimo na diskusiju u pojedinostima. Molim druga izvestioca da pročita naslov i član 1 zakonskog predloga.

Izvestilac čita naslov i član 1 prema odborskom predlogu.

Pretsednik: Traži li ko reč? (Niko). Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko protiv? (Niko). Objavljujem da je član 1 primljen.

(Za ovim je Veće naroda, glasajući dizanjem ruku, jednoglasno usvojilo sve članove od 2 do 23 zaključno prema predlogu Odbora).

Pretsednik: Time je zakonski predlog o konverziji predratnih unutrašnjih državnih dugova i obaveza primljen u pojedinostima.

Prelazimo konačno na glasanje u celini. Molim sekretara da izvrši prozivku.

Sekretar Ninko Petrović proziva narodne poslanike da glasaju.

(Posle glasanja)

Pretsednik: Glasala su 104 narodna poslanika i svi su glasali za.

Time je zakonski predlog o konverziji predratnih unutrašnjih državnih dugova i obaveza izglasan u celini. Tekst izglasanog zakona biće upućen na pretres Saveznom veću.

Time je današnji dnevni red iscrpen.

Zaključujem današnju sednicu, a iduću zakazujem za sutra u 17 časova.

Sutra pre podne je zajednička sednica oba doma u 10 i 30 časova.

(Sednica je zaključena u 21 čas)

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Девета седница

(16 јула 1946)

Почетак у 17,20 часова.

Чланове Савезне владе и чланове Претседништва Савезног већа, на челу са претседником Владимиром Симићем, при уласку у дворану, народни посланици топло поздрављају.

Претседавао претседник **Владимир Симић**.

Претседник: Отварам девети редовни састанак I редовног заседања Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ. Записник данашњег састанка водиће секретар Љубчо Арсов. Изволите саслушати записник прошлог састанка.

Секретар Стеван Јовичић чита записник осмог редовног састанка.

Претседник: Да ли има примедба на прочитани записник? (Нема). Примедба нема, објављујем да се записник оверава.

Президијум Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије упутио је Претседнику Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ овај акт:

ПРЕЗИДИЈУМ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 8597

ПРЕТСЕДНИКУ САВЕЗНОГ ВЕЋА

БЕОГРАД

Извештавате се да је Президијум Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије сазвао за 17

јули 1946 године, у 10,30 часова, заједничку седницу Савезног већа и Већа народа са дневним редом:

Одговор потпретседника Владе ФНРЈ Едварда Кардеља по питању народног посланика Радована Мијушковића, које се односи на Трст и Јулијску Крајину и уопште на питања која се односе на Југославију.

Молимо да се ово достави члановима Вашег већа на првој седници.

16 јула 1946 године
у Београду

**Президијум Народне скупштине
Федеративне Народне Републике Југославије**

Секретар

Потпретседник

М. Перуничкић, с. р.

Моша Пијаде, с. р.

Законодавни одбор поднео је Савезном већу на решавање свој извештај о предлогу Закона о социјалном осигурању радника, намештеника и службеника. Овај извештај штампан је и раздељен народним посланицима, а ставиће се на дневни ред када то Веће одлучи.

Отсуства народних посланика: Тома Кутурец моли месец дана боловања, према лекарском уверењу; Едхем Побрић моли отсуство са седница, према лекарском уверењу; Драгослав Марковић моли 20 дана боловања, према лекарском уверењу; Божидарка Дамњановић моли 6 недеља боловања, према лекарском уверењу; Иван Стефановић моли шест недеља боловања, према лекарском уверењу; Кирил Петрушев моли десет дана отсуства због хитних и неодложних послова; Круме Наумовски моли девет дана отсуства због хитних и неодложних послова; Чеда Грбић моли десет дана отсуства због хитних и неодложних службених послова; др Светозар Ритиг моли 30 дана боловања према лекарском уверењу; Кирил Михајловски моли пет дана отсуства, према лекарском уверењу; Пане Ђукић моли два месеца отсуства, према лекарском уверењу; Димитар Влахов моли десет дана отсуства, према лекарском уверењу; Новак Мاستиловић моли пет дана отсуства, према лекарском уверењу; Омер Глухић моли петнаест дана боловања, према лекарском уверењу и Бошко Крстић моли четрнаест дана отсуства, према лекарском уверењу.

Као што видите, највећи број посланика моли отсуство ради болести и према лекарском уверењу. Предлажем Већу да се народним посланицима који су молили отсуство од пет и седам дана одобри петодневно односно седмодневно отсуство, а онима који су молили отсуство на основу лекарског уверења, да се одобри према лекарском уверењу. Слаже ли се Савезно веће с овим? (Гласови: Слаже се). Објављујем да су тражена отсуства одобрена.

Савезно веће је примило изванредан број молби и жалби које се упућују Одбору за молбе и жалбе.

Веће народа Народне скупштине ФНРЈ доставља Савезном већу на решавање законске предлоге онако како су усвојени у Већу народа, и то:

предлог Закона о општем помиловању кривица из уредаба о откупу пољопривредних производа и предлог Закона о Југословенском Црвеном крсту.

Мени је част обавестити Савезно веће да сам ове пројекте закона који су усвојени у Већу народа упоредио са пројектима закона који су изгласани у Савезном већу и установио сам да су текстови и једног и другог пројекта закона идентични. И овај свој извештај, по уобичајеној нашој пракси, стављам на гласање. Прихвата ли Савезно веће извештај Претседништва да су ови пројекти идентични у текстовима са пројектима које смо јуче у пленуму Савезног већа изгласали? (Прихвата). Има ли ко да ово не прихвата? (Нема). Објављујем да је извештај Претседништва о идентичности текстова предлога Закона о општем помиловању кривица из уредаба о откупу пољопривредних производа и предлога Закона о Југословенском Црвеном крсту од стране Савезног већа прихваћен једногласно и, на тај начин, објављујем да је Народна скупштина ФНРЈ ова два законска предлога прихватила коначно и да ће њихови текстови бити упућени Президијуму Народне скупштине ФНРЈ ради проглашења.

Прелазимо на дневни ред: претрес предлога Основног закона о задругама. (Видети прилог на крају књиге). Надлежни министар је присутан. По овом законском предлогу извештај је народни посланик Иван Гранђа. Молим извештај да поднесе извештај Законодавног одбора.

Извештај Иван Гранђа почиње да чита одборски извештај (Видети прилог на крају књиге).

Dr Jakov Grgurić: Drugovi i drugarice, mi smo svi upoznati sa izmjenama i dopunama ovog zakonskog prijedloga. Po mome shvatanju, bilo bi suvišno da se čita cio ovaj izvještaj, jer bi se na taj način samo gubilo vrijeme. Zato predlažem da se izmjene i dopune ne čitaju.

Председник: Прима ли Савезно веће предлог народног посланика др Јакова Гргурића да се овај извештај о изменама и допунама у овом законском предлогу не чита пошто је раздјељен народним посланицима? (Прима). Има ли неко ко не прима овај предлог? (Нема). Онда молим известиоца да дâ своју реч поводом овог законског предлога.

Izvestilac Ivan Granda (Izborni srez Sv. Ivan Zelina, NR Hrvatska): Drugovi i drugarice narodni zastupnici, pred nama je na rješavanju nacrt Osnovnog zakona o zadrugama.

Poslije našeg Ustava i Zakona o narodnim odborima, ovo je jedan od najvažnijih zakona po život i napredak širokih slojeva našega radnog naroda sela i grada. Ovaj osnovni zakon daje zdravu direktivu po kojoj će se moći naše zadrugarstvo razvijati i u svome pravilnom razvitku donijeti one plodove kakve naše dosadašnje zadrugarstvo na pogrešno postavljenoj osnovici nije moglo donijeti.

Ja ću biti slobodan da u kratkim crtama iznesem kakva treba da bude zadruga u duhu i smislu ovoga zakonskog projekta.

Imenom »zadruga« nazivala se naša staroslovenska kulturno-privredna ustanova u kojoj se kroz stoleća odvijao sav kulturni i privredni život starih slavenskih pa i naših naroda. Naša stara kućna (obiteljska) zadruga, utemeljena na krvnom srodstvu svojih članova, bila je jedini odgovarajući oblik za održanje seljačkog života u mračno feudalno doba, te je u feudalnom sistemu kao takova pretstavljala jedinu proizvođačku i potrošačku jedinicu, jer nijedan od mnogobrojnih članova — kojih je u pojedinoj zadruzi ponekad bilo i do stotine — nije sam za sebe ništa proizvodio, niti se sam brinuo za podmirenje svojih životnih potreba, kao ni za sredstva proizvodnje u ondašnjem autarhičnom gospodarstvu, već je o svemu tome vodio brigu izabrani predstavnik ili rukovodilac kolektiva, kojega su nazivali kućnim starješinom, kućedomaćinom ili kućegospodarom.

Zadruga je, dakle, u potpunom smislu te riječi takva organizovana zajednica u koju uzadruženi pojedinci daju sve svoje produktivne snage, i iz koje — odnosno preko koje — primaju,

odnosno nabavljaju sve potrebno za uzdržavanje i jačanje svojih produktivnih snaga.

Prema tako ispravno postavljenoj definiciji, naziv »zadruga« posve je kriv i neispravan naziv za današnje moderne zadruge, jer nijedna ne obuhvata cijeli život svojih članova, pod kojim se podrazumijeva jedno seljačko gospodarstvo ili domaćinstvo, već obuhvata samo pojedinu specijalnu granu od toga domaćinstva: marvogojstvo, pčelarstvo, vinogradarstvo, mljekarstvo itd. Dakle tu su udružene pojedine grane, odnosno, udruženi su pojedini interesi udruženih grana seljačkog domaćinstva, to dakle nijesu »zadruge«, nego »udruge« interesenata. To je i bila ta pogrešna osnovica na kojoj se nije uz ostale nedostatke moglo razviti naše seljačko zadrugarstvo, a na takvoj krivoj pretpostavci izgrađen je i stari zadružni zakon u bivšoj Jugoslaviji, te je i taj zakon bio od glavnih zapreka razvitku sveopćih zadruga, koje bi bile kadre obuhvatiti cjelokupni kulturno-privredni život sela, te tako zamijeniti nekadašnju kućnu zadrugu, prilagođenu novom dobu i novim potrebama života.

Predložena zakonska osnova u punoj mjeri zadovoljava razvitak takvih sveopćih zadruga, kada u članu 4, stav 2, kaže: »Zemljoradničke nabavno-prodajne zadruge bave se snabdijevanjem svojih članova sredstvima za potrošnju i proizvodnju i prikupljanjem poljoprivrednih proizvoda svojih članova radi zajedničke prodaje. Ove zadruge mogu se pored toga baviti i proizvodnjom, preradom, štednjom i kreditom«.

Iz ovoga propisa se vidi da je ovaj zakonski projekat pravilno ocijenio bit i zadatke seljačkih zemljoradničkih zadruga, a budući je okvirni zakon, to će narodne republike u svojim zakonima razraditi ovu materiju prema svojim potrebama.

Ovakve zemljoradničke nabavno-prodajne zadruge jedan su veliki korak ka osnivanju najsavršenijeg tipa seljačko-zemljoradničkih zadruga, a to su seljačke radne zadruge, koje će u seljačkom kulturnom i privrednom životu nadomjestiti nekadašnje naše stare kućne zadruge, u duhu i prema potrebama današnjice. Jer će samo seljačke radne zadruge moći da proizvodnju našega sela podignu na takav stepen da će naši seljački poljoprivredni proizvodi moći izdržati konkurenciju na svjetskom tržištu, a našem će seljaku — zemljoradniku omogućiti bolji i srećniji život, dostojan njegova truda i znoja. Drugoga puta nema, jedino te i takove zadruge učinit će ono za čim je težio i uzdisao veliki učitelj hrvatskog seljačkog naroda blagopokojni dr Ante Radić, kada je prije 60 godina gledajući šarenilo našeg seljačkog naroda na zagrebačkoj živežnoj pijaci, na ondašnjem Jelači-

čevom trgu — sada Trgu republike — uzdahnio i rekao: »Najveći dobročinitelj ovoga patničkog naroda biti će onaj koji provede to da neće ovaj napačeni seljak morati donositi svoju muku ovamo i biti izložen raznim šikanama raznih krivih i pravih milostivica«. Trebalo je da prođu godine, trebalo je proći i izdržati dva teška svjetska rata i još težu i krvaviju narodno-oslobodilačku borbu da se počne obistinjavati san našeg neumrlog učitelja. Na žalost imade još i danas kod nas, a naročito u inozemstvu, raznih pokvarenjaka koji se prikazuju kao jedini i pravi seljački ideolozi i pokušavaju razbijanjem Narodnog fronta, i ističući kako seljaštvo treba da nastupa samo, bez Komunističke partije i ostalih pravih i poštenih rodoljuba iz svih bivših stranaka, koji danas sačinjavaju nepokolebivi Narodni front, a sve samo zato da se domognu izgubljenih položaja. Ali se ljuto varaju, jer je »progledao veliki slijepac« i sam ide ravno svome cilju i ne treba mu više vođa koji bi htjeli živjeti na njegov račun. Danas radni narod sela i grada i poštena narodna radna inteligencija gradi budućnost boljeg i ljepšeg života za svakoga koji hoće da radi.

Drugovi i drugarice, i ovaj zakonski predlog biti će jedna jaka poluga koja će doprinijeti još čvršćoj vezi seljaka i radnika te poštene radne inteligencije i nema više nj sile ni lukavstva koje bi taj savez raskinulo, jer je bilo i previše žrtava dok se je taj savez kao i savez bratstva i jedinstva naših naroda skovao i učvrstio.

I pošto sam uvjeren da će ova zakonska osnova pomoći ostvarenje one težnje za koju su živeli, radili i ginuli naši najveći ljudi, počev od Matije Gupca, braće Radića pa do sadašnjeg našega vođe druga maršala Tita, to izjavljujem da ću glasati za ovaj zakonski projekat u načelu i pojedinostima, a uvjeren sam da ćete to učiniti i vi svi, kao pravi pretstavnici svoga naroda. (Aplauz).

Претседник: Приступамо начелном претресу предлога Основног закона о задругама. Ко жели да узме учешћа у начелној дискусији нека се, сагласно Пословнику, јави за реч. Реч има претходно Министар индустрије друг Борис Кидрич.

Ministar industrije i predsednik Privrednog saveta Boris Kidrič (*Izborni srez Ljubljana I, NR Slovenija*): Drugovi narodni poslanici, naše je političko i državno rukovodstvo već u toku narodno-oslobodilačkog rata, a naročito posle oslobođenja, jasno podvuklo da zadugarstvo u novoj narodnoj državi, tj.

u državi radnog naroda treba da dobije nov, zbilja narodni karakter, koji će prvi put u istoriji naše zemlje biti u saglasnosti i sa idealnim, ali nekada iluzionističkim i utopističkim zamislama naših požrtvovanih pionira zadrugarstva. U staroj su Jugoslaviji zadruge mnogo puta bile sa političke strane sredstvo demagogije narodnih neprijatelja, a sa ekonomskog gledišta sredstvo za bogaćenje eksploatatora. Zadruge u novom odnosu treba da pretstavljaju: prvo, faktor koji pomaže oslobodenju radnog naroda sela i grada od svakojake eksploatacije, faktor za podizanje blagostanja radnog naroda; drugo, faktor za podizanje organizacionog smisla i kulturnog nivoa radnog naroda; treće, faktor koji naš državni sektor pomaže i koji sa državnim sektorom saraduje; četvrto, faktor koji samostalno, podižući najširu inicijativu radnih masa uopće, a seljaštva napose, pomaže sprovođenje naše opšte privredne linije.

U praksi sve te karakteristike našeg zadrugarstva još nisu mogle doći do punog izražaja. Tome su krivi ostaci stare prakse i starih odnosa, koji su sasvim u protivrečju sa našom novom sadašnjom praksom.

Narodna skupština ima danas počasnu zadaću da dovede naše zakonodavstvo u pogledu zadrugarstva u sklad sa ciljevima radnog naroda uopšte, a našeg sitnog i srednjeg seljaka napose. Ja mislim, drugovi narodni poslanici, da projekt Osnovnog zakona o zadrugama u celosti tome i odgovara. Ovaj nacrt Osnovnog zakona o zadrugama postavlja naše zadruge na onu organizaciju i pravnu bazu koja omogućuje da zadruge budu sredstvo radnog naroda, da zadruge budu u najtešnjim vezama sa državnim sektorom, da se međusobno pomažu, koja omogućuje da naše zadruge odgovaraju našim opštim ekonomskim naporima i privrednim ciljevima i koja onemogućuje da zadruge postanu sredstvo narodnih neprijatelja. Protivnici radnog naroda, protivnici srednjeg i sitnog seljaštva sa ovim zakonom o zadrugama neće biti saglasni. Protivnici jedinstva radničke klase i seljaštva naći će desetine »argumenata« protiv pojedinih odluka i namera ovog zakona, ali naš radni narod, i napose naše seljaštvo naći će u njemu nova sredstva za podizanje blagostanja i učvršćenje svoga jedinstva. Zbog toga, narodni poslanici, ja vas molim da ovaj zakon u celini prihvatite.

Претседник: Има реч народни посланик Костадин Лукић.

Костадин Лукић (Изборни срез таковско-качерски, НР Србија): Другови и другарице народни посланици, народно-

ослободилачка борба, — кад то кажем мислим да тиме уједно кажем и наш јединствени Народни фронт, све наше борбене антифашистичке странке и организације које су учествовале у ослобођењу наше земље и нашег народа славни партизански одреди, из којих је израсла садашња Југословенска армија и маршал друг Тито, — има огроман значај за наше народе и нашу Федеративну Народну Републику Југославију. Та наша ослободилачка борба, не само да је ослободила наш народ и земљу од фашизма и окупатора, већ нам је створила углед у иностранству, уздигла нас је на достојну висину пред целим иностранним родољубивим светом, показала је свету како треба ништити окупаторе и издајце, научила нас је како треба мрзети непријатеље и све оно што је непоштено, и како се воли свој народ, отаџбина и све оно што је часно и поштено. Народно-ослободилачка борба и жртве које су у њој пале научила је наше народе како да чувају тековине те борбе, како да бирају народну власт, како да стварају јединство, — такво јединство где се сви народи који живе у једној земљи воле и поштују, научила је наше народе како да створе народни устав и како се по томе уставу стварају праведни народни закони као и како да се по тим законима обнови и унапреди земља.

Па ево, другови и другарице народни посланици, једног конкретног закона, којим се народу даје могућност да што брже обнови своју земљу. Овај закон о задругама, нарочито његове одредбе о сељачким радним задругама за једничку обраду земље, пружа могућност не само за обнову него и за остварење пароле „стићи и престићи“. Руководећи се прописима овог закона, ми ћемо брже обновити нашу земљу и остварити најглавнију паролу нашег друга Тита и осталих руководилаца и бораца који су увек и свуда кроз народно-ослободилачку борбу говорили своје народу: боримо се за бољу будућност. И, баш, ево, остварење те боље будућности видећемо кроз ове радне задруге, као што смо то већ видели у занатским и радничким задругама у граду. Занатлије и радници, удружени у своје задруге, постигли су много боље резултате, не само у производњи, већ и у приходима, при чему су остварили вишкове који би иначе отишли у руке шпекуланата и црноберзијанаца. Другови удружени у радничке градске задруге производе више и много бољу робу него што су то индивидуално производили.

Какве резултате показују градске радничке задруге, не само овде у Београду, што је вама свима познато, него и на

другим местима, навешћу само један пример из мог краја, пример Занатлиске металске задруге у Љубићу. Код ове задруге, која је на делу народу показала какве користи задруга пружа, постигнути су велики резултати и производни трошкови су смањени за око 20%. А колико ће још бити бољи резултати сељачких радних задруга, кад овај закон нашим сиромашним сељацима да могућност да своје ситне парцелице здруже у велике комплексе и кад их буду обрађивали са новим машинским справама: тракторима, сејалицама, комбајнима и др. Од велике ће користи бити кад наши сиромашни земљорадници своје парцелице здруже у велике комплексе, у нова поља. Раније је наш земљорадник од свог богатијег комшије по месец дана очекивао волове да би своју њиву поорао и посејао, и у том чекању задоцнио би са сејањем, и напослетку дочекао кишу или сушу. И не само што није на време посејао, но и даље није могао на време да обрађује, јер је морао да иде код истог богатог сељака комшије да својим надницама одради што му је дао волове или коње, са којима је себи у невреме урадио. Поред тога овим удруживањем наши ће сељаци отклонити сваку досадашњу мржњу, завист и парничење и много којегчега другог што се не може све овде навести, а ви сви знате како се досад наш сељак међусобно парничео.

Због чега се све наш народ досада толико парничео? Највише због међа: те преорао Радован — Павлу, Драгољуб — Милораду, Петронијева деца пустила стоку у Живанову ливаду и стотине сличних незгода, које су доводиле наше људе пред суд као парничаре. Знам да је било сељака који су половину свога домаћег буџета давали на парнице, а четвртину годишњег времена дангубили у томе парницењу, проналазећи сведоке, одлазећи судовима и адвокатима. Можда је онима који су раније били на власти то био и интерес, јер тада су претставници власти то народно парницење лично користили. Они који су били адвокати имали су највише користи, неограничено су могли уцењивати, обмањивати, лагати или боље рећи пљачкати; судије су добијале мито, а главни политички функционери преко тих народних завада долазили су до великих положаја.

Нека ме извине другови судије и адвокати који су у овом дому и они који су ван овог дома а у сарадњи су са нама, јер ја се ограђујем, правим разлику између оних који су из свог личног интереса помагали ондашње режиме и правили раздор и заваду међу народом и ових који данас своје:

личне интересе запостављају да би што више дали од себе за остварење јединства нашег народа и за бољи економски и културни живот свих радних људи и жена, па ма они живели у градовима или селима.

Раније су старе власти намерно удешавале да се наши народи међусобно мрзе. Не само што су удешавали да се мрзе Срби и Хрвати и остале народности, него су подржавали такве услове живота да се комшија са комшијом, па и брат са братом мрзи и парничи. Свако зна, да је њихова главна парола била: завади па владај. И заиста, они су на тај начин владали и уживали. Међу собом су говорили да је народ маса, једна врста стоке, а нас сељаке су сматрали нижим бићима. Назив „сељак” за њих је била најпогрднија реч.

А сада, другови, дозволите ми да вам испричам једну причу о људима из тих њихових редова, који су сматрали да смо ми сељаци глупи и да ништа не знамо. Можда ће неком ова прича изгледати невероватна, али вас убеђујем да је истинита. Да бих одбранио углед радничког и сељачког staleжа, морам да вам је изнесем. После ове истините приче, видећете ко је био већи глупак и незналица, да ли наши радни сељаци, или ондашње режимлије, ладолежи и бадавације.

Један мој комшија сељак уживао је кад је имао неког од господe из вароши за познаника и пријатеља. И он ми једног дана дође сав весео и замоли ме да идем са његовим коњима и каруцама у варош да му довезем те његове пријатеље, који су дошли возом из Београда. Мени је то добродошло, јер сам и ја хтео мало до вароши. Успут сам размишљао о којечему, како ће мој комшија да се поноси што су господа варошани дошли код њега и како се само он са њима спријатељио, па онда сам мислио како ли ћу се ја снаћи са том господом док их довезем до комшијине куће.

Не беше их много, свега њих четворо, али, верујте ми, њих четворо тежило је колико седам обичних сељака.

Још док нисмо били изишли из вароши, прво им је питање било да ли ће Јереза имати већину у моме селу. Одмах сам видео куд навијају. Један ми господин рече како има сељака који су у политици тврдоглави и како би хтели главом разбити зид. А једна госпођа додаде, како сељаци не треба да воде политику, но треба само да раде и гледају своја посла и увек када је гласање да гласају само за краља

и владу. Друга додаде да сељаци и не умеју да воде политику, јер су глупи и показа као пример на једног сељака који беше угртно пуну торбу и један бакрач, а главу подигао па гледа у једну велику кућу.

Када смо изашли из вароши и ушли у лепоте поља, на све стране зеленило, птице лете у јатима, стока по пашњањима, а њима све то непознато и ново и они од политичког навијања за Јерезу пређоше на посматрање сељачке стоке и летине. На једном месту, поред пута, угледавши добро одраслу конопљу, једна госпођа рече: „Како је ова пшеница добра!“ Рекох јој да је конопља, а не пшеница.

Мало даље појави се густ багрењак, а друга госпођа повиче: „Ено, погледајте, како је ова конопља одрасла!“ И ту сам морао да им објашњавам. Опет успут угледаше једну прилично велику ливаду на којој бејаше неколико великих храстова. Једна од њих ме запита „А које су ово биљке?“ Рекох јој да су то храстови. А она ће друга: „Па, бога ти, да ли на њима расту јабуке или крушке?“ Док господин додаде: „Није ниједно од то двоје, јер јабуке и крушке имају другачије лишће, изгледа да на овом дрвећу рађају кајсије“. А док она друга додаде: „Шта рађа да рађа, добро је, само су луди ови сељаци што чешће не саде ово дрвеће кад је овако велико одрасло“ почеше озбиљно да се свађају шта рађа на тим великим грмовима. Када су од мене затражили да им рекнем ко је од њих у праву, ни сам могао да их убедим да ниједно није погодило.

На једном месту, угледавши како нека жена стриже овцу, једна госпођа зачуђено узвикну: „Куку, шта она луда ради од оне животиње?“ Рекох јој да жена стриже вуну са овце. И услед тога опет поче међу њима препирка: „Је ли то она вуна што се од ње праве одела, па зашто овце не терају у фабрику да се тамо острижу, но их овако муче, ала су тлупе ове сељанкуше“ итд. И ту сам морао да им објашњавам да у нашој земљи, а нарочито у селима, нема још фабрика за шишање оваца, па им додадох са иронијом, што оне не приметише: „Ваљда ће сада, ако Јереза остане и даље на власти, и ту фабрику створити“. Мало даље, када смо одмакли од оваца, угледасмо у једној ливади добре краве, а једна госпођа загледа се у краве па рече: „А када су ове краве ошишали, да ли и њих онако обаљују и муче кад их шишају као и овце?“

Онај господин, који беше са њима, да би се показао да је од њих паметнији, рече им да се краве не стрижу, но

само овце и коњи и додаде како је једном видео фијакеристу како својој кобили шиша реп и гриву.

Другови и другарице, када сам и то чуо, нисам знао шта да радим; стегао сам уста да не насмејем, а у себи сам мислио какву интелигенцију има наша држава, и како ови себе сматрају паметнијим од радника и сељака.

Заиста, онда, у њиховој владавини, радници и сељаци су изгледали сасвим глупи. А због чега? Зато што им нису дали да слободно изразе своје жеље и мисли, да слободно решавају о својој судбини, да слободно решавају о друштвеном и државном уређењу. Зато што је тада радник нудио своју радну снагу скоро забадава. И кад сте проматрали сељака или радника који је живео под таквим условима живота, како дроњав и траљав, с торбом о рамену у којој је тврда проја и празилук, иде кроз улице гладан, а свуда пред пекарама бели сомун и печење, како је у ходу задигао главу и гледа у велике куће, наравно изгледа да је глуп, али је опет био паметнији од оне госпоштине какву је имала наша стара Југославија и која је сматрала да је нешто много узвишеније, достојније и паметније од радника и сељака.

А радници и сељаци иако су били подрпани и гарави, неизбријани и непреобучени, опет су знали због чега су тако бедни. Знали су да су они створили оне велике куће, лепе улице, мостове, електрику, громобране и све оно што је та госпоштина на непоштен начин присвојила и тако омогућила себи удобан живот.

А шта су ти јадници знали — мислим на ту господу? Знали су само за експлоатацију, заваду и обману свога народа, за све оно што је убијало углед и понижавало наш родољубиви и поштени народ. А нису знали које је која биљка, шта је пшеница, а шта кукуруз и конопља, од које је биљке хлеб што га једу, нити су знали од чега су им она вунена одела: да ли од овце, краве или кобиле. Па су чак сматрали да су сељаци глупи зато што не терају овце у неку непостојећу фабрику за шишање оваца.

А сада, ево, другови, наша Влада и народни претставници доносе закон о задругама. Пре свега морамо да видимо какве смо користи и некористи имали од задруга, а какве ћемо користи тек имати.

Пре рата задруге су служиле оним режимима који су били на власти, а за време окупације да и не говоримо, јер

не зна. Ни о послератном раду задруга не би требало много говорити, јер сте могли и ви сви сами да видите да су наше задруге доста помогле народним властима на сузбијању црне берзе и шпекулације, а нарочито у снабдевању народа. Истина, негде је било и несугласица између појединаца из народних одбора и појединаца из управа неких задруга. Али те несугласице нису долазиле ни од народних одбора, нити од задружних управа, већ су те иступе чинили појединци који нису схватали међусобне односе. Али се већ у последње време и то ускладило.

Хтео бих још, што је најглавније, да кажем неколико речи о пољспривредним радним задругама за заједничку обраду земље. Имало би много и много да се о њима говори али нема довољно времена да се све то овде ређа. Ипак морам да нагласим да су се сељачке радне задруге самоникло појавиле скоро у свима нашим крајевима. Оне су, дакле, створене одоздо, од самог народа, који је осетио потребу удруживања исто онако као што је осетио потребу стварања народне власти одоздо. Народне власти, које је сам народ створио, показале су огромне резултате. Исто ће такве резултате показати и сељачке радне задруге, које су поникле у народу.

Досада су за регулисање односа у овим сељачким радним задругама постојала упутства, која је израдила Комисија за аграрну реформу и колонизацију и Правила сељачких радних задруга која су недавно објављена.

Нови закон о задругама допуњује и ова упутства и ова правила и омогућује правилан развој сељачких радних задруга. Ове су се задруге, дакле, прво појавиле самоникло, па су онда дошле законске одредбе да каналишу и регулишу њихов рад, исто онако као што су основни темељи наше државе прво постављени од стране народа, кроз народно-ослободилачку борбу и кроз период изградње наше народне власти, па тек онда законом регулисани. Ето, зато нови закон о задругама има велики и важан значај за даљи развитак и напредак сељачких радних задруга, које је сам народ остварио, као и за општи напредак нашег радног народа на селу.

Какве ћемо од њих имати користи?

Ви добро знате да данас, када ма ко тражи рада и запослења, он првенствено јури у Београд. Природно је, јер у Београду постоје културно-просветне установе; поред школа и студија постоје биоскопи и позоришта; разна пре-

давања, добре куће, улице, електрично осветљење, разни специјалисти, болнице итд. И зато код сељачког, радничког и чиновничког света постоји тежња за Београдом, за великим градовима и бољим животом у њима. Сви ти који желе да се у Београду запосле, изговарају се како морају да школују децу или да су ближи болницама и докторима. Према навали за досељавање у Београд, требало би да он прими преко половине нашег народа. Али, кад се у нашим селима буду развиле пољопривредне радне задруге, задруге за заједничку обраду земље, тад ће се одмах изменити и изглед села и сељака, нагло ће се поправити живот нашег сељачког живља, нарочито оног сиромашног. Прво, као што напред рекох, нестаће спорова око земље, а у вези с тим и дангуба и издатака. Услед тога природно је да ће међу самим земљорадницима наступити хармонија. А кад нестане тих комшијских спорова око међа и другог, почеће да мисле како ће се боље и више произвести са мање напора; како ће се подићи просвета, како ће да наводњавају своју груписану земљу и да тиме учине сваку годину родном, како ће да израде боље путеве, па чак и асфалтиране; како ће подићи нове савремене болнице, школе, купатила и остале културне установе; како ће извршити електрификацију и осветлити своје зграде и путеве и како ће добити струју за погон машина.

А кад наши сељаци у радничким задругама дођу у ближи додир са радницима трактористима, другим стручњацима и са интелектуалцима, — поред учитеља још и са лекарима, ветеринарима, агрономима, инжењерима, професорима, књиговођама и другим — који ће доћи да им помогну, када наши сељаци буду упознали важност њихових радова и њих саме, онда ће сви признати да је постао прави савез радника и сељака и добре народне интелигенције. И тек ће тада у нашој земљи нестати супротности у погледу услова живота у селу и у граду. А тада неће више сељаци бежати у Београд и друге велике велике градове. Па чак може да буде и обратно. Па и они који су раније држали власт и експлоатисали народ, који нису знали колико знају и вреде радници и сељаци, ево сада се и њима указала прилика да раде и да се са свим тим упознавају. Ако хоће нека дођу у село да раде па нека виде каква су дрвета на којима рађају крушке и јабуке, а каква су она на којима рађају кајсије и шефтелије, која је биљка пшеница, а која је конопља, и тако редом. Ако хоће нека дођу у фабрике, па да виде како се

праве одела, ципеле, мотори, и тако редом. Ако хоће, да се покажу као неки нови научници, као што су Мичурин и Цицин, да дају нешто још новије но што су и они стигли да учине, као на пр. да на кравама и кобилама порасте вуна, на великим храстовима јабуке, да род крушака буде велики као бундева, или пшенична зрна крупна као јабуке, — никим неће бранити да и то учине.

Можда је некоме ова мисао чудна, али ја тврдим да је она мање чудна но што би пре механизације биле чудне машине које данас имамо, и пре онога времена када се са својим проналасцима појавио Мичурин. Њему је владавина радног народа омогућила да створи огромна чудеса у корист целог света.

Претседник: Ви говорите у своје име. Немате право да говорите дуже од пола сата. Имате још пет минута времена.

Костадин Лукић: Другови и другарице, мислим да не би требало много говорити о овим пољопривредним радним задругама, јер какве су оне дале резултате сведоче најбоље сељаци Совјетског Савеза, који су одмах после револуције почели заједнички да обрађују земљу са новим пољопривредним справама. А када их је напао немачки и светски фашизам, они не само да се нису хтели предати но су устали у одбрану и крваво уништење тог непријатеља, и у том рату, упркос свих тегоба, производили су још и више него што су то чинили у мирнодопском времену, те су тако издржавали своју Црвену армију. А они који нису у доба рата остали на обради земље већ су отишли у Црвену армију, показали су се као велики борци, јер су знали да бране своје добро и добро целог напредног совјетског народа. А кад се запита, зашто су они били такви, одговор је јасан. Зато што су ти сељаци у обради земље савременим машинским справама у својој совјетској земљи и власти, а под мудрим Стаљиновим руководством, извојевали себи много бољи живот но раније под царизмом и при индивидуалној и примитивној обради.

Не треба, другови народни посланици, да заборавимо да ћемо у овом новом важном и почетном делу имати много сметњи и препрека. Реакција ће употребити све могуће лажи. Говориће да ће машине разагнати облаке са наших њива и да неће падати довољно кише на наше њиве. Говориће то и све друге глупости да би покушали да растуре заједничку

обраду земље. Говориће, као што су говорили прошле године у месту где сам ја био, када је била суша, да неће киша пасти све док не дође краљ. Неке баке, верујући у то, говориле су: „Е, бог убио ове партизане, зашто не дозволе краљу да дође да би нам киша пала“. А оно неком срећом, баш ту где сам се ја десио, на сам рођендан Титов, паде киша. А, ево, ове године, кад смо наш Устав изгласали и са њиме оформили републикански поредак, пада киша, и у изгледу је да ће година бити родна. Ово не значи да ми тиме хоћемо да кажемо да је због нас кишовита и родна година, или да се хвалимо како смо неким чаролијама и знањем навели кишу на Титову Федеративну Народну Републику Југославију, и учинили ову годину роднијом од лањске. То не, али настојаћемо да наука и то некад постигне, да наука доспе дотле да народ кишу наведе онда кад је потребна и где је потребна. Другови, имајмо на уму да не могу све године бити родне, макар оволико колико је ова; а ми смо још далеко од тих успеха да удешавамо кишу према нашим потребама. Пожуримо да још од сада припремимо и оснујемо за идућу годину, која можда прети великом сушом, што више ових пољопривредних задруга и да их снабдемо потребним средствима за рад и да што више ископамо водних канала са којих ћемо да наводњавамо наша земљишта у времену суше, те да би идуће некишне године учинили роднима.

Многи ће казати да ово води комунизму. Нека говоре што год хоће, на то нећемо обраћати пажњу. Ми ћемо сваком одговорити да ово што чинимо — ми, влада радног и родољубивог југословенског народа, да то води бољем животу целог радног и поштеног народа.

Ево, са овим да завршим и да вас ја као радник, сељак, члан Пословног одбора Главног савеза српских земљорадничких задруга и народни посланик, замолим да пре тога што ћете гласати за овај закон, учините све од себе за остварење оних услова живота и рада који ће нашим сељацима, као и целом радном народу, омогућити много бољи и срећнији живот.

Претседник: Има реч народни посланик др Драгољуб Јовановић.

Др Драгољуб Јовановић (*Изборни срез нишавски, НР Србија*): Другови и другарице народни посланици, пред нама се налази један врло важан привредни закон, који ће,

ако га изгласамо, значити прелом у једној од најважнијих народних организација у нашој историји. Задругарство је било код свих наших народа највећи понос на привредном и културном пољу. Код Срба — Светозар Марковић, код Словенаца — браћа Вошњак и Јанез-Евангелист Крек; код Хрвата — др Антун Радић, Стјепан Радић и Ђура Басаричек, који је оставио велики траг нарочито у једном облику задругарства, у задругарству за колонизовање; код Бугара — Александар Стамболиски; код Срба, из Србије нарочито, творац земљорадничког задругарства — Михаило Аврамовић; — сва та велика имена везана су за овај народни покрет. Народне масе прихватиле су њихову иницијативу. И ево већ педесет година, и преко педесет година како се у нашој земљи практикује једна народна, истинска народна установа, која је претрпела све буре и издржала све режиме, коју никаква диктатура, ни режим кнеза Михаила, у доба Светозара Марковића, ни владавина краља Милана, ни чудо и покори једног и другог краља Александра, — ни један режим није успео да поколеба и да уништи ту племениту биљку, која је на нашем тлу порасла.

Ми бележимо у историји нашег задругарства највећа достигнућа: кредитне задруге у Словенији, електричне задруге такође у Словенији, као оригиналност, кредитне, потрошачке и набављачке задруге у Србији; сточарске задруге у Војводини; и једна нарочита врста која нас је одликовала у читавом свету, врста задруге које нигде нема осим код нас, то су здравствене задруге, које је основао Србин из Војводине др Гаврило Којић. Кад странци дођу у нашу земљу, и кад хоћемо да се похвалимо оним што најлепше имамо, водимо их у виноградарске задруге у Бањи и Смедереву, а после тога у Јовац, у Власотинце, у Неготин и у друга места где су створене те задруге за прераду грозђа у вино и у друге племените продукте. Ми смо показали на многим пољопривредним изложбама, и у земљи и у иностранству, да смо путем задругарства створили нешто велико.

Оно што чини највећу вредност задругарства то је виталност, коју је показало не само у нашој земљи него у читавом свету. Била су два светска рата, и ми још не знамо тачно какве је трагове на задругарству оставио други светски рат, али знамо шта је било после оних страшних догађаја од 1914—1918 године. И у Немачкој, где се родило кредитно задругарство, и у Енглеској, где се родило потрошачко, и у свима другим земљама, приметило се да је задру-

гарство издржало све олује и да је преживело велику светску катастрофу. Шарл Жид, највећи проповедник и пророк задругарства, професор политичке економије у Француској, ишао је у Совјетску Унију, ишао је да види какво је велико дело тамо учињено. Нашао је две ствари које су му обрадовале старачко срце, обрадовале срце човека који воли задругарство и који воли друштвени прогрес. Он је тамо нашао нешто што га је изненадило: да комунисти, противници приватне својине, стварају велики број нових, неколико милиона, неколико десетина милиона, могло би се рећи, нових сељачких поседника. И друго је приметио да је револуција преврнула тумбе све царске установе, све оно што је било под царизмом, али је оставила нетакнуто задругарство. Оставила га је због тога што је оно било способно да у новим догађајима, у новим приликама такође буде корисно за општу ствар. Задругарство је нарочито много користило Совјетима у доба глади, у доба кад је требало делити храну, која је долазила из других земаља као помоћ совјетском народу, у тешким годинама суше и глади.

Задругарство је, дакле, издржало и оне олује за које се мислило да морају све да сруше. У нашој земљи, задругарство је преживело све режиме. Његова глава, његова централа, дуго је била здрава, све док је била у рукама народних и правих задружних људи. Међутим, касније се глава разболе. Режими су хтели да акапаришу задругарство, они су хтели да узму у своје руке Главни савез српских земљорадничких задруга и друге савезе у нашој земљи, корумпирају задругарство, да у њега унесу политику и да узму у своје руке ту велику народну установу. Ја ћу рећи, без страха да ме историја демантује, да једина здрава ствар, — у сваком случају најздравија коју је имала стара Југославија, — било је њено задругарство, нарочито земљорадничко задругарство. Глава је била здрава у задругарству све докле, докле се режими за задругарство нису интересовали. Поједини ненародни режими хтели су да кокетирају са задругарством. 1898 године донет је први закон, под једним непопуларним, диктаторским режимом у Србији. Касније, режими су почели да се занимају са задружним организацијама и да бацају око на њих. Нарочито краљ Александар хтео је да се популаризује помоћу задругарства и сам се уписао у Венчачку виноградарску задругу у селу Бањи, називао се краљем-задругарем, имао је тамо своје бачве, итд. Међутим, диктатура од 6 јануара хтела је дефинитивно да узме

цело српско задругарство у своје руке. Вођство тадашњег Главног савеза у знатној мери у томе је помогло. Милан Стојадиновић узео је Воју Ђорђевића у владу и хтео је да се покаже као пријатељ села и града, а нарочито задругара, кад је 1937 године донео Закон о привредним задругама.

Међутим, сви покушаји, да се задругарство баца на леђа, да се та стонога окрене са ногама у зрак, нису успели. Ако је глава била каткад здрава а чешће болесна, основне ћелије биле су скоро увек здраве. Зато ја са жаљењем констатујем да овај данашњи закон није уважио оне поуке које смо морали стећи из прошлости и да није у довољној мери изразио поверење тој великој народној установи.

Нарочито имам да приметим да је закон који је пред нама у извесној несагласности са самим Уставом. По нашем Уставу, предвиђена су три сектора: предвиђен је државни сектор, задружни и приватни сектор. Овога пута нећу да говорим о приватном сектору, али морам да кажем да је задружни сектор паралелан са државним сектором, да он њему не подлежи, да он не стоји испод њега, већ да је његов парњак. Наш привредни план носе два привредна сектора државни и задружни, а не само државни. Према томе у овоме закону требало је говорити више о том другом привредном сектору, о задружном сектору. Међутим, о њему се уопште не говори.

Друга моја примедба јесте, да ми овде имамо уствари два закона у једном. Имамо један закон о задругама уопште, а укључен је у њега и један закон о сељачким радним задругама. Ја мислим да је то било погрешно. Нама је потребан један општи, основни закон о задругарству, а исто тако потребан нам је и један закон о сељачким радним задругама. Само ја налазим да је било још рано да се доноси закон о сељачким радним задругама, док се не изврши више студија, док се не испита народно расположење у вези с том установом, коју непријатељи новог поретка називају колхозом и која личи на нешто што наши људи неће.

Исто тако, требало је спровести велику пропаганду, требало је људе упознати са техником тих задруга, требало је пажљиво проучити бугарске радне задруге. Најзад, кад већ постоји извештај број тих задруга, требало је да се причека да оне на пракси покажу резултате, пре него што се донесе о њима закон. Али ако се закон већ доноси ваља скренути пажњу да се са применом тога закона не жури, јер то је велика ствар. Не треба на томе великом експерименту који

се зове заједничка обрада земље претрпети неуспех и обесхрабрити људе за неколико година.

У нашем закону, предвиђен је за сељачко радно задругарство нарочити статут. Ја сам свестан тога да не могу бити те задруге стављене на исту ногу са другим задругама које су пролазног карактера и не везују људе као што то чине сељачке задруге. Нити улажење у задруге нити искључење из њих не може бити на исти начин и у закону је то предвиђено. Али ту морам приметити да се у обичне задруге примају људи женског и мушког пола од 18 година, док у сељачке задруге улазе сви чланови сељачких газдинстава, а право одлучивања имају не само који имају преко 18 година него сви који су старији од 16 година. Мислим да је то погрешно и апелујем на Министра индустрије да донесе један амандман и да у погледу решавања изједначи сеоске задруге са обичним задругама.

Забрињава задругаре у чијим се рукама задруге налазе по новом закону. Ја налазим да је задругарство оваквим законом изгубило своју аутономију и то не само у врховима него и у ћелијама. Правила одобрава извршни одбор окружног народног одбора, а региструје задругу срески извршни одбор. Ја налазим да је тиме одузета могућност задружним савезима да они примају у чланство поједине задруге, да они оцењују која је задруга исправна а која није, да они контролишу преко својих органа, а не управна власт. На тај начин, власт је сувише ангажована у одобравању правила и регистровању задруга. Надзор државних органа над задругама и сувише је претеран и ставља задруге у велику зависност од тренутног политичког стања у појединим окрузима. Најзад, државни надзор и сувише је строг. Ја знам да у привредном плану мора бити велики државни надзор, ја знам да се задругарство мора укључити у привредни план, али налазим да је требало оставити више маха, више слободе, више иницијативе задружним савезима да они врше тај надзор, а не да се све даје у руке државним органима.

Што се тиче плана рада, јасно је да свој план задруге морају да ускладе са општим привредним планом. Али мислим да у закону то није јасно речено, него је само речено да министарство контролише план рада задруга. То је сувише широко, и може бити великих злоупотреба.

Најслабије место у овом закону јесте оно где се говори о задружним савезима. По правилу, предвиђени су само

срески задружни савези. Ја мислим да је то најтежи ударац који је задат нашем задругарству. У даљим члановима закона речено је да се могу стварати и покрајински и земаљски савези, па је предвиђено да може бити и савеза са пословним територијама које захватају једну, две или три републике. Али што мене брине то је тенденција овога закона да ограничи задруге на територију само једнога среза. — Срески савез, то је нормала. Ја бих молио да нам Министар објасни зашто се укидају окружни савези као пословни и зашто се све баца на среске савезе. У овом моменту ради се на томе да се и среске задруге укину и да се створе државни срески магацини. Та пракса изазвала је велико незадовољство међу нашим задругарима и они моле да се у закону пружи гаранција да ће постојати и задружне организације веће од среских. Наши задругари траже да се оставе и окружни, покрајински и земаљски пословни савези. Предвиђено је за велике градове да се створе главне задруге али само за велике градове и индустриске басене. Међутим, није предвиђено да се оне створе и за округе.

Из целога текста закона изгледа, а то смо осетили и у дебати о Уставу, да се ишло на то да се укине задругарство као друштвена појава. Ми смо у првом нацрту Устава имали предвиђено „народно задругарство”, па је дошао други нацрт у коме је речено „задруге”, и најзад у тексту изгласаног Устава речено је да ће држава потпомагати задружне организације. Та дискусија није била случајна. Задругарство се не жели као нешто посебно, што ће имати своју физиономију. Хоће се задруге, али се неће задругарство. Ја то не могу да разумем. Не може се то објашњавати општим привредним планом, јер наш привредни план признаје не само државни и задружни сектор, он признаје и приватни сектор. Према томе, не може задругарство као носилац задружног сектора да буде сметња за спровођење привредног плана у коме смо сви сагласни. Јер ако ми хоћемо да спроведемо оно што је прописано Уставом, а то је планска привреда, ми морамо ићи једним одређеним путем. Задругарство или се жели или се не жели. Ако се жели, оно мора постојати као парњак, а не као слуга државног сектора. Сарадник то је најлепша реч у нашем језику, то је реч која чини суштину задругарства — кооперација. Задругарство ако изгуби самосталност — а оно ће је изгубити ако остану одредбе у овоме закону, — оно више неће постојати.

Задруге нису чисто пословне установе као што синдикати радника и намештеника, нису само шалтери за уплаћивање чланског улога. То је једна економска установа, али задруга је у исто време и школа. Она је и нека врста модерне цркве. Задругарство је оно што је у старо доба била црква, што је у 19 веку — нарочито при крају 19 века — била наша народна општина. Данас, најбољи људи у нашим селима не окупљају се више да разговарају о јавним пословима у црквеним портама, не окупљају се више као што су то раније чинили у општини, зато што су изгубили веру и у цркву и у општину. Наши људи данас се скупљају у задругама. Задруга је њихово светилиште, ако неће јучерашњу цркву. То је место где се они договарају о задружним, па и политичким пословима.

Ја нећу говорити о пракси која данас влада на терену и шта се данас све чини са задругама. Волео бих да док правни задругари да кажу како многи људи на терену непријатељске гестове праве, како хоће да гуше задруге, како хоће да их узму у незадружне руке, како морају задругари да се гушају, да се боре са неукима, често пута са рђавим људима а најчешће са незадругарима.

Нарочито се олако схватају сељачке радне задруге. Оне се оснивају олако, а негде се и намећу. То није потребно да се чини. Сељачке радне задруге су тако здрава и добра ствар, нарочито у крајевима где треба да се спроведе колонизација, да ми можемо оставити људе да сами нађу формулу — боље него ми овде — како можемо у нашим приликама заједнички да обрађујемо замљу.

Та пракса, која није редовна, али која је врло честа, показује извесно неповерење које данашња власт има према задругарству. Ја мислим да је то неповерење неоправдано, нарочито је неоправдано бојати се од тога да задругарство буде једна зграда, да задругарство буде једна пирамида, да задругарство буде — како бих се ја изразио — једна преко-океанска лађа, онако као што су то наши јединствени раднички синдикати. Добро је што је створена величанствена зграда синдиката. Зашто се не помогне да се она такође створи? Ако радничка класа хоће да има — и треба да има — своје јединствене, моћне и на целом терену државе раширене установе, зашто да сељаци такође немају своју заједничку установу? Зашто да задругарство буде гушено, зашто да буде

разбијено у мале барке од којих се никада не може направити велика лађа? (Гласови: Види се шта хоћете.)

Постоји страховање да се у задругама не гаји капитализам. Задругари нису капиталисти. Најраднији људи, најнапреднији људи — привредно и политички најнапреднији — окупљају се у задруге. У Словенији једино био је јак утицај свештеника, утицај често пута рђав, можда не увек рђав. Ми треба да учинимо да задруге дођу и тамо у праве, леви-чарске и антифашистичке руке . . . (У сали граја и протест) треба да учинимо да задруге дођу у руке људи који су у Освободилајној fronti. У Србији не треба у томе правцу правити никакве напоре, јер су задруге биле у добрим рукама чак и у старој Југославији . . . (У дворани настаје граја, чују се протести и смех). Ја сам рекао на терену. Нисам рекао у врховима; нисам рекао у централу, већ у оним основним организацијама које чине праву снагу задругарства.

Исто тако постоји страх да се у задругарству не крије реакција. Сувише се лако баца у ваздух та реч — реакција. Реч је тешка, она је тежа од речи фашизам. Фашизам — то је лажни социјализам; фашизам — то је лажни национализам; фашизам — то је лажни народни покрет. Али фашизам чини макар један напор: да се удвара масама, да их лаже, да их вара. Реакција је, међутим, голо насиље. Фашизам је један напор, а реакција је насиље без организационог напора. . . (У дворани смех). Реакција у данашњем смислу значи повратак на старо. Међутим, задругарство не може бити за повратак на старо, јер је задругарство, нарочито код српског народа, било оличење онога најбољег што нова Југославија ствара. Задругарство је било југословенско од првог дана, оно је имало прво поред Комунистичке партије — ја сам то нагласио и у Уставотворном одбору — национални карактер. Затим, задругарство је било од почетка федеративно. Задругарство је било и у суштини јесте републиканско. Оно је, значи, садржавало оне три ствари које су данас основне: југословенство, федерација и република. Те три ствари, које су остварене Уставом, биле су дакле у заметку у нашем задругарству.

Данас је 16 јули. Тај дан биће дан жалости за наше задругарство, ако се овај закон изгласа. (У дворани веселост и смех).

Претседник: Опомињем говорника да има још два минута времена да говори. (Моша Пијаде: Ја предлажем да му

се продужи време, нека говори неограничено. — *Гласови:* Нека све искаже...).

Драгољуб Јовановић: Сељаци у овим јулским данима скупљају хлеб за све нас. Они су ошамућени великим радом. Они су опијени плодносном жегом. Они су срећни, јер је дошао час да једанпут у години приме плату. То су ови дани када плату примају. Они немају времена ни да читају новине, ни да слушају радио, нити да воде рачуна шта ми радимо. Утолико је већа наша дужност и одговорност: какав ћемо закон о задругама донети када сељаци немају времена да наш рад контролишу... (У дворани се чују громки протести и негодовање). У историји света видимо да су противници радног народа, нарочито сељака, бирали јунске и јулске дане, дане жетве, да свршавају извесне послове на брзину, да свршавају извесне послове који неће бити добро примљени од сељака... (У дворани граја, отворено негодовање и протест). Ми не треба на брзину, без детаљне дискусије, — као што се показала тежња да се учини, — да донесемо један тако важан закон, који ће значити прелом у нашем народном животу. Ми не треба да ударимо сељацима нож у леђа у доба када скупљају храну за све нас. У сваком случају, ја то нећу урадити. Зато ћу, — први пут откад заседавам у овом дому, — гласати у начелу против овог закона.

Претседник: Има реч Министар индустрије Борис Кидрич.

Ministar industrije i pretsednik Privrednog saveta Boris Kidrič: Drugovi narodni poslanici, ja ne bih uzimao odmah reč i time kršio dobre običaje ove Skupštine, da g. Jovanović nije ovde klevetao naše narodne vlasti, da nije klevetao naš demokratski pokret radnog naroda, da nije klevetao naše namere prema zadrugama. (Buran aplauz). Neću odgovarati na sve takozvane argumente koje je g. Jovanović ovde izneo. Neću odgovarati zbog toga što sam uveren da će se i sami poslanici — seljaci koji sede u ovoj Skupštini — dići i govoriti jasno i određeno. Ograničiću se samo na neke naročito interesantne tačke u izlaganju g. Jovanovića. G. Jovanović je odmah u početku kazao kako su se svi bivši režimi uplitali u zadruge. Time je hteo optužiti Vladu FNRJ da se i ona »upliće u zadruge«. Za njega nije važno kakvog su karaktera bili bivši režimi i kakvog je karaktera naša narodna vlast. Za njega nije važno kakva je bila politika protivnarodnih režima i kakva je politika države radnog naroda. Ne radi se, dakle, Jovanoviću o interesima radnog naroda, pa prema tome izgleda da on, kukajući nad sada-

šnjom politikom, žali za starom, za protivnarodnom politikom, koja se nekada unosila u zadruga. (Aplauz). Ali mi smo se borili i borićemo se da se u zadruga unosi politika radnog naroda. (Buran aplauz).

Drugo pitanje sa tim u vezi jeste pitanje odnosa naših vlasti prema zadrugama. Ne samo da naše vlasti imaju pravo da se brinu za zadruga, ako su te vlasti zbilja narodne vlasti, a one to jesu, nego one imaju i dužnost da se za njih brinu. (Buran aplauz). A iza ovoga straha nalazi se nešto drugo. U ovome se krije strah protivnarodnih elemenata da naše vlasti zaštite zadruga od eksploatatora i pljačkaša... (Buran aplauz) da naše vlasti, zbilja, pomognu siromašnom i srednjem seljaštvu, da ono, zaista, postane samostalno u svojim zadrugama.

Pitanje odnosa zadružnog i državnog sektora. Ja mislim da je taj odnos toliko puta raščišćen da o tome ne bi bilo potrebno trošiti mnogo reči. Ne može zadružni sektor da ostane zaštićen od eksploatatorskih težnji, ako se taj sektor ne oslanja na državni sektor, koji je pod rukovodstvom države radnog naroda. (Buran aplauz).

Državni sektor je najviša forma naše društvene svojine i zadruga koja se ne bi oslanjala na državni sektor ne bi mogla ostati u rukama radnog naroda nego bi pre ili docnije došla u ruke pljačkaša, u ruke onih koji eksploatišu radni narod. (Aplauz). Stoga se u strahu da se zadruga osloni na državni sektor krije strah onih ljudi koji neće da zadruga budu sredstvo radnog naroda, a koji žele da zadruga postanu, odnosno ostanu, sredstvo za pljačkanje od strane narodnih neprijatelja i eksploatatora. (Aplauz).

Na kraju, drugovi, pitanje upoređivanja zadruga i radničkih sindikata. Ja mislim da je ovo upoređivanje iz osnova pogrešno, zato što se kod radničkih sindikata radi o društvenim organizacijama, a kod zadruga o privrednim organizacijama. A iza ovog upoređenja krije se ustvari želja za razbijanjem jedinstva između radničke klase i sitnog te srednjeg seljaštva.

G. Jovanović je kazao da zadruga neće biti reakcionarne. To je jedino što mogu da mu potvrdim. Ja verujem da zadruga neće biti nikada više reakcionarne zato što radni narod ima danas i uslova i volje da ih odbrani od reakcionara i kapitalista. Ali ovi »argumenti« koje je izneo g. Jovanović su reakcionarni. (Aplauz). Ovi argumenti nisu na liniji interesa našeg radnog naroda; ovi argumenti, napose, nisu na liniji interesa našeg srednjeg i siromašnog seljaka. Oni su na liniji interesa onih

koji bi, između ostalog, hteli velike zadružne poslovne saveze starog tipa zato da bi se od rada zadrugara koristile eksploata-torske klike.

Predlažem ponovo da Skupština manifestativno, jer se radi o principu koji je bio reakcionarno napadnut, ovaj zakon u celini prihvati. (Poslanici ustaju i burnim aplauzom pozdravljaju govornika).

Претседник: Има реч народни посланик Томо Војковић.

Томо Војковић (*Izborni srez Đurđevac, NR Hrvatska*): Drugovi narodni poslanici, pred nama se nalazi nacrt Osnovnog zakona o zadrugama. On se temelji na odredbama glave IV našeg Ustava, koja daje opšte smjernice našeg društveno-ekonomskog razvitka, određujući odnos zadružnog sektora prema državnom privrednom sektoru, te njegovu ulogu u našem društveno-ekonomskom razvitku, određujući njegove zadatke i funkcije.

Iako su se ljudi udruživali od pamtiveka, gonjeni ekonomskim uslovima pod kojima su živjeli, moderno zadrugarstvo u Evropi pojavljuje se istom nakon prelaza iz naturalnog na novčano gospodarstvo, uvjetovano stvaranjem kapitalističko-liberalne privrede, koju je donijelo građansko društvo i njegov društveni poredak. To zadrugarstvo okuplja ljude jednakih interesa da se zajednički odbrane od izrabljivanja vlasnika proizvodnih sredstava, koji su pomoću svojih kapitala postali odlučujući činilac i političkog i ekonomskog razvitka građansko-kapitalističke države.

Prema tome, zadrugarstvo je imalo u toj eri kao glavni zadatak i cilj da združenim snagama poboljša životne uslove onih slojeva koji nisu imali druge mogućnosti da utječu na društveno-ekonomski razvitak, jer je državna vlast de fakto bila u rukama vlasnika kapitala.

Da li je zadrugarstvo pod takvim okolnostima moglo imati vidnijeg uspjeha? Pogledajmo to u praksi. Ni u jednoj zemlji sa visoko razvijenom industrijom nije zadrugarstvo uspjelo da zagospodari krupnim industriskim objektima, nego su oni ostali u rukama privatnog kapitala, koji se u posljednje vrijeme ujedinio u proizvodne trustove, namećući svoju moćnu volju skoro cijelom svijetu i određujući po svojoj volji životne uslove širokih narodnih slojeva. Pogledajmo u tim zemljama tko je vlasnik palača, tko je vlasnik zlatnih rezervi itd. itd. Zadrugarstvo u staroj Jugoslaviji, a prije nje i u ostalim krajevima iz kojih je ona nastala, počelo je svoj život izazvano istim uzrocima kao

i u drugim zemljama. Ne može se reći da nije ono imalo baš nikakvih rezultata, ali da nije narodno-oslobodilački pokret srušio stari društveni sistem, pitanje je dokle bi zadrugarstvo uopće moglo vegetirati.

Da razmotrimo kojim smjerom je išao ekonomski razvitak stare Jugoslavije, i kakovom bi se ulogom zadrugarstvo moralo zadovoljiti.

U saveznom budžetu FNRJ susrećemo cifru od preko tri i po milijarde kao prihod viškova državnih privrednih preduzeća i imanja. Kakova su to državna privredna preduzeća i imanja, jer ih prije rata nikad u budžetima nije bilo. Bila je jedna stavka prihoda u budžetima stare Jugoslavije, u partiji neposrednih poreza, sa naslovom: »Porez od društava obaveznih na javno polaganje računa«. 1938 god. predviđen je bio porez od tih društava u visini od 230 miliona dinara. Kakova su to društva? To su razna dionička, akcionarska, trgovačka, industrijska, bankarska i druga društva, koja su jednim dijelom podržavljena, i odatle ona svota od preko 3 i po milijarde dinara u budžetu FNRJ sa naslova »Viškovi prihoda državnih privrednih poduzeća i imanja«. Dakle, ta poduzeća koja su prije rata plaćala tek 230 miliona, već danas država od njih očekuje preko 3 i po milijarde kao čisti višak njihovog poslovanja, a pošto i ta preduzeća moraju plaćati i državni i mjesni porez na dohodak, to će od njih država i u formi poreza dobiti još oko 2 i po milijarde dohodka.

Ako se uzme da, obzirom na uništenost postrojenja, te umanjenje trgovačko-privrednog poslovanja i pomanjkanje sirovina, neće privredno-trgovačka djelatnost dostići ove godine ni 50% predratnog privrednog djelovanja, onda bi ta preduzeća, da je djelatnost kao što je bila prije rata, dala državi oko 12 milijardi dohodka, taman koliki je bio budžet stare Jugoslavije. Prije rata država je dobila od tih preduzeća jedva 200 miliona, a ostatak je u formi profita išao u džep privatnih špekulanata, koji su, uglavnom, taj profit izvlačili u inozemstvo, kupovali palače, ulagali u banke, njihove milostive su išle u Nicu itd., a narod je morao da u raznim oblicima namakne državi sredstva da bi podmirila svoje potrebe. Ovo ne bi spadalo u debatu o združnom zakonu, ali valja osvjetliti privrednu organizaciju u bivšoj državi, za čijom demokracijom mnogi žale, te da vidimo kakovu bi ulogu imalo zadrugarstvo u takovoj privrednoj organizaciji, gdje su svi privredni izvori bili u rukama ljudi kojima je profit bio jedini potstrek proizvodnje.

Pogledajmo tu organizaciju i u praksi kako je utjecala na privredni život uopće, i kako se nužno morala odnositi napram

zadrugarstvu. Politički nije bilo oportuno da se zadrugarstvo rastjera, i formalno, u zakonodavstvu, njemu je bio osiguran rad. Međutim, vlasnici industrije bili su udruženi u kartele, a obično su to bila ista lica koja su i u bankama i u velikim trgovačkim kućama imala svoje udjele. Zato su počam od najvećeg preduzeća pa do najmanjeg detaljiste bili ukopčani u jedan lanac, koji je nužno morao sprečavati zadrugarstvo i njegov razvitak, kao vlastitu opasnost. U praksi je zadruga imala uvijek teže uslove da dođe do robe nego privatnik i pod težim uslovima, jer je trgovački svijet bio preko svojih organizacija međusobno povezan, a liberalni ekonomski sistem dozvoljavao je tobože slobodnu utakmicu. Dakle, zadrugarstvo je moglo živjeti i razvijati se samo tako daleko, koliko mu je iz milosti davao taj sektor tzv. slobodne krupne privrede, koji se uvijek nužno naslanjao na krupni inozemni kapital i bio samo njegov privjesak. Promjenom društvenog sistema u našoj zemlji nema više društvenih suprotnosti, jer je narod i država jedan te isti pojam, pošto je narod jedini nosilac državne vlasti: ekonomski razvitak državne privrede je i njegov vlastiti, prihodi države su njegovi vlastiti, kako se već sada to očituje u prihodima državnog privrednog sektora. Jačanjem toga sektora, jača se i njegova ekonomska snaga, jer dobit iz toga sektora ne odlazi netragom, nego što je ona veća, tim su njegovi tereti manji, a što još danas nije život onakav kakav bismo mi htjeli da bude, leži krivnja na onima koji su nas opustošili i na onima koji su ih pomagali. Ali, ako usporedimo prilike u našoj zemlji, koja je ratom opustošena kao nijedna zemlja u Evropi, sa drugim zemljama, onda istom vidimo šta smo sve svladali i kakova je razlika za narod u državi gdje narod sam vodi svoju brigu bez skrbnika, i u državi gdje o narodu odlučuju oni kojima je narod sredstvo za dobivanje profita. Naravno da se je nužno promjenom društvenog reda u našoj zemlji morala promijeniti i uloga koju je zadrugarstvo prije imalo. U državi kakva je bila stara Jugoslavija, zadrugarstvo je nužno moralo biti u obranbenom stavu protiv plajčke koja je išla na račun ekonomski ovisnih, a da ipak nije bilo u stanju da ih obrani, jer su ekonomski izvori bili u rukama nezastitnih organiziranih bogataša, a u narodnoj državi ono ima da zauzme mjesto kraj državnog privrednog sektora, sa zadatkom da ga dopuni i da bude čvrsta karika u lancu kako u obnovi zemlje, tako i u podizanju općeg narodnog blagostanja.

Drugovi, tokom zasjedanja Narodne skupštine donesen je već niz zakona koji određuju smjer i udaraju temelje našeg političkog i ekonomskog razvitka u budućnosti. Kakav duh provi-

java tim zakonima i kojim pravcem oni upućuju taj razvitak? U prvom redu njima se osigurava narodni suverenitet, tj. da narod sam odlučuje o svim svojim potrebama, od najmanjeg lokalnog značaja, pa sve do najvišeg državnog posla. Ti zakoni ne poznaju protekcije i ne dozvoljavaju da netko živi na tud račun.

Mi znamo da ima još ljudi koji se sa tim zakonima ne mogu sprijateljiti. Nije ni čudo kad znamo ekonomsku pozadinu njihovog nezadovoljstva. Za njih je, tobože, državni privredni sektor stvar koja ne miriše na slobodu. Istina je da bi oni predviđene viškove prihoda koje daje državni privredni sektor znali kavalirski trošiti. Znamo da oni imaju i u inozemstvu prijatelja koji su eksploatisali naše podzemno i nadzemno blago, i ne čudimo se da im i oni pomažu plakati nad udesom naših naroda, misleći pri tom na umanjenje svojih dohodaka.

Znamo da je kod njih i izvor straha za vjeru, premda nikada ni u šta osim novca nijesu vjerovali. Znamo da je kod njih izvor straha i za narodne slobode, kojih osim u frazama nikad nisu i ne bi dozvoljavali. Oni znaju svoje, a narod svoje.

Kao i svi doneseni zakoni, i ovaj zakonski nacrt, koji je pred nama i o kojem ćemo danas odlučivati, biće čvrsta karika u lancu ostalih mjera za ekonomski i politički razvitak snaga naše zemlje, kao preduslova ljepšeg i boljeg života naših naroda. On u duhu ustavnih odredaba određuje zadrugarstvu, u općem naporu na ekonomskom polju, odgovarajuće mjesto, dajući svim zadružnim oblicima apsolutnu mogućnost djelovanja i razvitka, a naročito su važne njegove odredbe koje se odnose na seljačko zadrugarstvo uopće, na seljačke radne zadruge napose.

Ja nisam ulazio i ne ulazim u detaljno rasmatranje pojedinih njegovih odredaba, predmnijevajući da su ga svi drugovi isto proučili, a ujedno da su pročitali i obrazloženje druga ministra Kidriča, i ne bih imao ništa više da dodam, osim da ću glasati za ovaj nacrt, preporučujući i vama, drugovi, da isto učinite. (Odobranje).

Претседник: Реч има народни посланик Добросав Томашевић.

Добросав Томашевић (*Изборни срез колубарски, НР Србија*): Због тешких услова живота радног народа села и града појавило се и задругарство као једно од средстава борбе за бољи економски живот радног народа. Задругарство има своју историју, која показује колико је радни народ села и града улагао труда у борби против капиталисти-

чког система који га је гушио и који је баш својим експлоататорским уређењем нагонио људе да се удружују ради свога опстанка. Задругарство се, другови, јавља баш у граду, код радника, јавља се да би путем заједничке набавке хране могли да издрже експлоатацију својих господара. Видите, оно није могло да се одржи дуго у граду, а уколико је капиталистичка експлоатација продирала у село, утолико је задругарство ишло тамо. Задруге су се развијале ради заштите малог, ситног земљорадника. Видите, другови и другарице, овим се законским пројектом чувају баш те тенденције првога законодавства, на тај начин што се даје могућност да ситни, мали сопственик уђе у задругу.

Поставља се питање зашто се мења задружни закон, односно зашто се доноси нови закон под таквим условима, као што је то рекао предговорник Јовановић. Јасно је да је у борби коју је задругарство водило са капиталистичким системом, оно морало да прође кроз шибу и све тешкоће капиталистичких и профашистичких режима. Ми се још добро сећамо како је задругарство у Србији, у почетку било социјално, било је понекад помагано и од саме владе. У тадашњем закону видимо оно исто што и данас видимо у пројекту овога закона: бесплатну поштарину, бесплатне таксе, бесплатна путовања ревизора на државном возном парку. Али крајем последње деценије прошлог века, уколико је задругарство узимало маха, утолико је више и трговачко-банкарски капиталистички поредак насртао на њега, па су укинуте све повластице које је задругарство имало. Сељаштво је потискивано организованом трговином, организованим банкарским системом, а задругарство је наставило да се бори да би олакшало економска изабљивања која је режим наметао радном народу. Све је то ишло тако док није дошао фашистички поредак 6 јануара. Тада су се ствари у задружном развоју измениле. Фашизам је тежио да задругарство подјарми и политички потчини и у томе је успео. Предговорник Јовановић сигурно да се не сећа да је чак био сазван конгрес свих задруга да се закуне на фашизам. Видите, како је ту све ишло плански, како се ту радило да се тај борбени сељачки елемент разбије и привуче себи. Према закону који је донео 1937 године профашистички режим Милана Стојадиновића, задругар је могао бити ко год хоће, и трговац, и банкар, и земљорадник итд., а право гласа зависило је од тога колико је ко уложио капитала у задругу, колико има удела; ту је одредбу унео Корошец у задругу.

Даље, подела добити ишла је такође према уложеном капиталу, а не према пазару или према броју чланова-задругара који врше пазар. Стога се види да није тачно оно што каже г. Јовановић да су те задруге раније имале боље услове и да је овај нацрт врло тежак за задруге. Ранијим законом је постављено начело капиталистичког уређења у задругама, док је овим законом усвојено да се помаже државни сектор, тј. радни народ, народ који, како у задругама, тако и у народној власти држи у својим рукама крмило и нимало нема бојазни, као што је изјавио г. Јовановић, да ће задругарство отуда претрпети неки крах или неки политички удар. (Дуотрајап аплауз). Ја то не видим. Јер, радник и сељак који држе власт у рукама, и радник и сељак који имају у својим економским организацијама опет исти положај немају за то интереса и ја не видим из каквих разлога би дошли у неку колизију или опреку која би им сметала и која би их спутавала. (Аплауз). Другови и другарице, овај законски предлог о задругама ће, на сваки начин, имати успеха утолико уколико се прилагоди баш томе новом систему, уколико задругарство послужи друштвеној заједници. Задруге ће радити директно са државним сектором и тако ће, избегавајући трошкове посредништва, робу својим члановима учинити приступачнијом. Према овоме закону, задругама се кроз среске савезе, који су најеластичнији, који су најближи задругама и задругарима омогућује да одговоре својим задацима у разним видовима: да сакупљају и прерађују воће, да га извозе, и да га дају државном сектору, или да га продају из слободне руке. То исто важи и за задруге у житарском крају, итд. Али, оно што је најважније у овом пројекту, то је да он тражи производњу. Трговца ћемо наћи, али треба робе. Морамо зато настојати да се развију произвођачке задруге. Пре су биле највише развијене потрошачке и набављачке задруге које су набављале робу из треће, па често и четврте руке и доносиле је својим члановима по врло високим ценама. Све ће то по овоме пројекту, као што сам рекао, да отпадне и ми ћемо робу набављати из прве руке од државне индустрије, од државног сектора, и преносићемо је путем задруга директно потрошачу. Према томе, ја не бих рекао да је тај тежак дан данас, као што је г. Јовановић рекао, (Смех) то је његово уверење, ја поштујем свачије уверење, али ја то уверење не делим. Мислим да је са мном

сагласан, ако би избацили нешто шпекуланата, цео сеоски народ. (Дуготрајан аплауз).

Из свих тих разлога ја ћу гласати за овај законски нацрт. (Аплауз).

Претседник: Има реч народни посланик Моша Пијаде.

Моша Пијаде (*Изборни срез Београд I, НР Србија*): Другови народни посланици, моменат који смо данас доживели говором народног посланика Драгољуба Јовановића очекивао се већ дуже времена. (Смех). Најзад се у овој Народној скупштини, тако јединственој као што никада наши народи раније нису имали, чуо један туђи глас, чуо се глас једног познатог демагога. (Аплауз и смех). Он је почео мирно и тихо како је велика ствар донети овакав закон, ако га изгласамо значеће прелом итд. То се скоро није приметило, то „ако“ у првим његовим реченицама. Али полако и полако ишао је све даље и даље у своме разорном нападу, тако да је свршио са „ударцем ножем у леђа“, најтежим ударцем против задругарства, „рушењем зграде задругарства“, и супротстављањем радничке класе и сељака у нашој земљи. (*Драгољуб Јовановић: Радничких синдиката*). Молим, молим, тиме што сте упоредили шта је ова држава све дала радничкој класи у „величанственој згради синдиката“, а насупрот томе поставили да ми рушимо зграду сељачког задругарства, тиме сте хтели да сукобите сељаштво и радништво. (*Гласови: Тако је*).

Није никакво чудо што је то дошло од Драгољуба Јовановића. То је човек који уме да иде по селима са два клипа кукуруза, једним малим и жгољавим и једним најкрупнијим, изабраним, и да прича сељацима како је онај крупни родио на приватној њиви, а онај жгољави на државном сектору. (Смех). То је човек који знак српа и чекића, симбол савеза радника и сељака, претставља сељацима, у својој демагошкој пропаганди, тако да се српом сељак ухвати за врат и привуче, а чекићем удари по глави. Те две ствари показују какав менталитет, какве мисли испуњују Драгољуба Јовановића и за чим он тежи. А овај данашњи његов говор био је велелепна химна задругарству у бившој Југославији. (*Драгољуб Јовановић: Не у бившој Југославији.*) Ви сте говорили о поносу кроз педесет година, ви сте говорили о виталности тога задругарства, кога никаква реакција није могла да поколеба, али ми добро знамо да је она успевала да га учини и својим оруђем. Читав тај говор одише непријатељством,

по мом дубоком уверењу, према читавом данашњем поретку. (Бурно одобравање и аплауз).

Има код њега један рачун да он и ствари које добро познаје изврше, када нам на пр. цитира Шарла Жида, који се тамо у Совјетском Савезу забезекнуо када је видео да се стварају милиони нових земљорадничких поседа и када он каже да је револуција оставила нетакнуто задругарство. То је лаж! У том смислу смо и ми оставили нетакнуто задругарство. Али, ми му дајемо нову садржину, нови правац, нове тежње, ми га везујемо за радника и сељака, а отимамо га из руку политиканата и шпекуланата. (Одобравање). Он нас је чак напао да смо били толико подмукли да смо ово заседање сазвали у овој врућини, када је сељак највише заузет на њиви, па хоћемо да му подвалимо, кад сељак не може да види шта радимо! То може да говори само демагог невелике вредности. (Живо одобравање).

Ја ћу се мало осврнути на оно што је говорио Јовановић о сељачким радним задругама. Пре свега, он је нашао да у овом закону о задругама има два закона. Он би желео да се та два закона поцепају и да се стварно претворе у два закона, с тим да остане један о старим задругама, о формама наслеђеним од раније, а онај други закон, о сељачким радним задругама, да студирамо више година, па ћемо једнога дана доћи до њега! Јовановић је рекао да је још рано за доношење закона о сељачким радним задругама које непријатељи упоређују са колхозима и наши људи неће. Неће то Драгољуб Јовановић! Он је овде говорио за те непријатеље, за те што то неће! За њих је он говорио. „Не треба се журити са тим задругама”, рекао је он, треба студирати бугарско искуство, ово и оно.

Другови, познато је како су код нас никле сељачке радне задруге. Онда када су прва упутства за њихово оснивање написана, многе су задруге већ постојале више од годину дана, створене сопственом иницијативом сељака. Та су упутства дошла на основу проучавања баш те појаве да су те радне задруге код нас никле из сопствене иницијативе, из нужде, из потребе сељака у току ослободилачког рата, из њихове навике, у крајевима где је борба била најтежа, да сви раде заједнички. Јер да нису заједнички радили не би се ни одржали. (Одобравање).

И када Јовановић говори да се те задруге данас намећу, ја кажем да је то лаж! Ја ћу вам цитирати из оп-

штих упутстава која су писана у фебруару месецу ове године, где се, у првој тачки, за оснивање и пословање сељачких радних задруга каже ово:

„Комисије које врше додељивање земље колонистима и аграрним интересентима дужне су да што пре уведу њихово домаћинство у посед куће, окућнице и остале земље, тако да до пролећних радова свака насељена породица зна да је власник своје куће и своје земље“.

После тога у овим општим упутствима каже се ово:

„Постављајући то питање (сељачких радних задруга) пред колонисте и аграрне интересенте зато да би се пре додељивања земље имали потребни подаци о задругама, не сме се то чинити у облику неке агитације, него треба дати сва потребна објашњења тако да се домаћинства слободно одреде за задругу или за инокосно газдинство, после пуног упознавања са начином организације, рада и поделе прихода у задрузи. На конференцијама са колонистима и аграрним интересентима треба комисије да се увере да се људи одлучују за задругу *доиста добровољно* и треба сузбијати сваки покушај да се врши притисак на људе да стварају задруге.“

То је наша линија. Из такве линије нигде се није родило никакво наметање, него се напротив родило то да је међу колонистима од 42 хиљаде насељених породица до пре два месеца преко 80% ушло у сељачке радне задруге својом сопственом вољом. (*Један глас: Драгољуб би им забранио!*)

Али Драгољуб Јовановић неће то што је сам живот донео, што је донела сама свест и воља тих колониста, а и сељака неколониста у разним крајевима и у Словенији, и у Хрватској, и у Македонији, и у Србији, свуда, нигде са притиском. Али позната је вредност измишљотина и клевета у данашњем свету. Познате су те клевете и измишљотине још и из времена колективизације у СССР.

А код нас се уопште не ради о колективизацији. Ради се само о томе да се помогне сељаку у ономе што он хоће. А ово се у првом реду и скоро искључиво односи на колонисте и аграрне интересенте да се они помогну у стварању задруга, које су сами хтели да остваре. Међутим, Јовановић је иступио тако као да се ради о некој колективизацији, па чак и насилној колективизацији.

Када се у овај закон унело неколико чланова који говоре о сељачким радним задругама, то је учињено из неоп-

ходне потребе. Те сељачке радне задруге настале су из самих потреба сељачког живота. Зато су упутства дошла кад су задруге већ биле створене, али те задруге још немају законску подлогу. Оне сада, у овом Основном закону о задругама, добијају законску подлогу. Ко је за то да се избаци ово неколико чланова, тај директно иде за тим да се те задруге, које су створене, укину и униште, а то ми нећемо дозволити. (Аплауз). Ми то нећемо дозволити, јер су оне дело самих тих сељака. Они чекају ово неколико параграфа, јер су им они потребни да би могли заокружити своје поседе које су добили итд.

Није никаква омашка што је у члану који говори о сељачким радним задругама речено да на њеној скупштини имају право решавања сви задругари старији од 16 година.

Друга су ствар задруге потрошачке, кредитне и друге, где долазе претставници домаћинства, домаћини и уписују се у задруге итд. Тамо треба да буде граница она која је за грађанска права. Али овде је читава породица која улази у задругу, и онај младић и цура од 16 и 17 година, раде ту, можда као бригадир ради важан посао у задрузи и доприноси задрузи, и способан је да са 16 и 17 година учествује у одлучивању о пословима задруге. То је сасвим у реду. (Аплауз). (Др Драгољуб Јовановић: Зашто не од 14 година?) Јесте. И младићу од 13 година ја бих то дао. (Др Драгољуб Јовановић: Ви то само кажете). Приватно кажем, али то нисмо метнули у закон. У закон смо метнули 16 година. Ми по школама и гимназијама имамо још деце која нису ни данас напунила ни 16 година, а била су неколико година борци. (Гласови: Тачно је). Јесте, неколико година су били борци. Имали смо децу која су имала 12—13 година кад су пошла у рат и ишла да ратују у време када је друг Драгољуб у женским хаљинама седео у буцаку. (Буран аплауз), у времену кад је њему било тешко да се из ћошка и из рупице извуче на шумски ваздух. (Аплауз).

Тешке и крупне оптужбе диже Драгољуб Јовановић данас против народне власти, против нашег данашњег поретка и вели да нам је циљ да се укине задругарство, говори о неповерењу данашње власти према задругарству, пита зашто се руши зграда задругарства. Он каже да је 16 јули дан жалости за задругарство, а ја мислим да је данашњи дан, а с њим у вези и јучерашњи дан, дан жалости за Драгољуба Јовановића. (Буран и дуготрајан аплауз).

Ja mislim da nije slučajno, a to je, ja mislim, увек у природи било, да иза јуче долази данас, није случајно што је баш иза јуче, данас, Драгољуб Јовановић први пут узео реч да покаже право лице у овој Скупштини. (Буран аплауз). Има то и везе и смисла.

Другови, овај закон значи ослобођење задругарства од свега онога што га је некад у прошлости, у старој Југославији окивало. (Дуготрајан аплауз). И ја сам уверен да ће се друг Јовановић тешко преварити, јер ће видети да ће сиромашно и средње сељаштво са одушевљењем прихватити овај закон и учинити све да своје задругарство на овој бази подигне, јер ће га и народна држава у томе свесрдно помагати. (Сложен буран и дуготрајан аплауз).

Претседник: Реч има народни посланик Јанез Хрибар.

Janez Hribar (*Izborni srez Krško, NR Slovenija*): Drugovi i drugarice, danas smo ovde čuli vrlo čudne stvari. Izgleda kao da su neki ljudi prespavali ove 4 godine rata i da spavaju još i dalje. Izgleda da neki ljudi još misle da se ovde zakoni primaju »u ime kralja i naroda«, da će narod koji se borio, pod krinkom i njihovim frazama o raznim ideologijama o zadrugarstvu, izbaciti iz toga zakona ono, za što se radni narod borio 4 godine. Ja mislim da nema smisla na ovakav način upoređivati zadrugarstvo u staroj Jugoslaviji sa onim što je bilo dobro i sa onim što je radni narod stvorio u zadrugarstvu. Cilj je ovome zakonu da se narodu pomogne da se otrese raznih špekulanata, tipova i mešetara, da se sačuva onaj trud što ga je uložio radni narod Jugoslavije i da se naš svet oslobodi onih raznih tipova, banaka i velekapitalista. Ja mislim da niko između nas i niko od radnog naroda neće odobravati reči koje je ovde izrekao Dragoljub Jovanović. Ustvari ovaj je zakon potvrda onoga što se steklo u borbi i što se stvorilo na terenu i nećemo dozvoliti da se kaže da je ovakav način zadrugarstva potčinjavanje državnom sektoru. Mi znamo da bi neki ljudi hteli da rade u zadrugarstvu kao što su radili pre u staroj Jugoslaviji i da bi hteli da zadruge postanu plen različitih protivnarodnih elemenata. Stoga oni govore da je preuranjeno donositi zakon o zadrugarstvu. To znači isto kao kad su govorili 1941 da je preuranjeno ići u borbu protiv okupatora. (Aplauz). Ali, drugovi, naš narod nije ovakve prijatelje slušao, da je prerano ići u borbu, već je radni narod Jugoslavije slušao tada Komunističku partiju i oslobodilački front, pošao je u borbu i stvorio je uslove pod kojima možemo primiti ovakav zakon kao što je zakon o zadrugama. Ko pita

danas, ima li pod ovakvim uslovima zadrugarstva ili nema, taj nije prijatelj radnog naroda, i hteo bi da zadruge postanu posleratni plen protivnarodnih elemenata.

G. Dragoljub Jovanović je kazao da će 16 juli biti dan velike žalosti, a ja mislim da će to biti dan koji će naš poštenu radni narod smatrati kao dan kada su postavljeni temelji našem novom zadrugarstvu, dan, koji će voditi boljoj i srećnijoj budućnosti narode Jugoslavije. Ovaj dan je crn za one koji su dosada kočili narodni život i koji hoće i dalje na račun naroda da žive. On je rekao da je ovim zakonom udaren nož u leđa našem seljaštvu, a ja mislim, kad bi naši seljaci to čuli, da bi onda slabo prošao Dragoljub Jovanović. Zato drugovi, ja mislim da neće biti nijednog među nama osim Dragoljuba Jovanovića, koji neće glasniti za ovaj narodni zakon. (Odobranje i aplauz).

Претседник: Има реч народни посланик Милорад Вујичић.

Милорад Вујичић (*Изборни срез младеновачки, НР Србија*): Другови и другарице, пре рата много сам пута зажалио што сам остао обичан сељак те нисам могао да браним наше сељаштво од лажних сељачких пријатеља, а данас ћу много више зажалити што не могу да браним сељаке од овог лажног сељачког пријатеља Драгољуба Јовановића. Ја сам мислио, као што је и друг предговорник казао, да су многи преспавали ово време и да и данас спавају, али нисам мислио да ће бити људи који ће имати куражи да устану и да пљују у лице оним људима који нису спавали за све време прошлога рата, који су жртвовали и себе и своју породицу ради свога народа, не само ради народа у граду, него и ради сељака и радника. (Одобравање). Ти су се људи борили и жртвовали за слободу свога народа. Ја рекох да не умем да браним како бих желео, али хоћу да питам Драгољуба Јовановића, када је поменуо виноградарске задруге, како су цветале пре рата и када је поменуо Смедеревску задругу, питам ја њега ко бејаху чланову Смедеревске задруге? Све сами издајници народа, све народне крвопије и дерикоже! Ко бејаху у оној задрузи на Венчацу у селу Бањи, на коју се он такође позива? Ту бејаху чланови само богати сељаци. И ако је ко хтео, другови и другарице, да уочи овога рата постане члан те задруге у Бањи, није му било довољно цело имање да би могао да уплати уделе за чланство у њој. Драгољуб Јовановић није о томе мислио, а ако је мислио, онда ја држим да онај нож за који он каже да смо га ми заболи народу у леђа, да он није 16 јула забоден

народу у леђа него је забоден оним разним народним „пријатељима“ какав је и сам Драгољуб Јовановић. (Одобравање). Он је говорио о неким сељачким радним задругама, као да је он сељак, и као да је њему досадио будак, и као да му је сада криво што му се узима будак из шака. А он није мислио шта значи будак, он није видео да се сељак опаметио и да наш сељак више воли да каже: наш трактор — а не будак. (Одобравање). И наши сељаци не ступају више у задругу да би очували свој будак из онога времена када је могао да га јаше неки накркани Драгољуб Јовановић, него ступа у задругу, јер је свестан и уверен да се модерна пољопривреда не може више замислити на ситном поседу, као што је било до овога рата, него да је потребно да се пређе на удруживање на добровољној бази. Па нека види господин Драгољуб Јовановић овде у околини Београда да ли је неко дотеривао сељака и говорио му: хајде, мораш ући у задругу. Јер сада је престало време када је важила она народна изрека „Снага кладе ваља“ јер је настало време када машина кладе ваља. Али, ја сам уверен да Драгољуб Јовановић не мисли добро томе сељаку као што ни рођени отац не би мислио добро своме сину ако би му казао: чувај, сине будак, и немој да узимаш трактор. Још онда када је била реч о Уставу, ја сам говорио о тоцилу, па и овај задружни закон дошао је зато да сељак више не окреће тоцило, као што је то раније морао радити.

Драгољуб се Јовановић хвали неким задругарством пре рата и каже да смо ми и пре рата имали задругарство. Међутим, ја му могу на прсте избројати све задруге које су биле праве задруге, а све остале нису биле истинске народне задруге. Задруге су упропашћивали баш они људи који су радили у њиховим управама. Ако је понека задруга и била добра, то је било изузетно, да се нашао неки поштен народни учитељ или свештеник који је одржавао задругу како треба. А ево сада уплашио се Драгољуб Јовановић што закон о задругама доноси људи у гуњевима.

На крају могу да кажем да жалим што ни овога пута нисам могао да изнесем све што је требало и да набројим све оне увреде које је нашем сељаштву својим говором нанео данас Драгољуб Јовановић. (Одобравање и аплауз).

Претседник: Има реч народни посланик Живота Ђермановић.

Живота Ђермановић (Изборни срез ваљевско-подгорски, град Ваљево, НР Србија): Другови и другарице народни

посланици, ето видимо, можда се дискусија о овом закону нешто и одужила, али истакнути су неки нови моменти који изазивају живу дискусију о самом закону. Ја баш због тога што је о овоме закону, на онај начин и са оним приговором, говорио о самом закону Драгољуб Јовановић, сматрам и као народни посланик овога дома, и још са извесних специјалних разлога, за дужност и за нужност да се осврнем са неколико речи на садржину излагања Драгољуба Јовановића. Због чега са специјалних разлога? Због тога што хоћу на самом почетку свога говора да се оградим од садржине и схватања Драгољуба Јовановића. Јер и један и други смо у Народној сељачкој странци, и у име већине Извршног одбора Народне сељачке странке и у име свих осталих народних посланика Народне сељачке странке овога дома, на првом месту желим да се оградим од његових изјава које су овде пале. (Одобравање). Морам да учиним један озбиљан приговор као народни посланик фронтовац и у име својих гласача, јер је овде испало да смо се ми, овог јулског дана, као претставници народа састали да некемо ударимо нож у леђа. (Гласови: Срамота, срамота). То је, ја сматрам, увреда и мени лично као посланику и овом високом дому. То прелази границе обичне демагогије, прелази границе обичних политичких трикова. Ја, ако бих се хтео осврнути на извесне бриге, на извесна страховања која има и која је изложио Драгољуб Јовановић у својој критици предложеног закона, ја бих то резимирао једном реченицом, пошто сам ја са извесним дубљим познавањем личности Драгољуба Јовановића и његових схватања можда у том погледу и најауторитативнији. Наиме, не ради се о бризи изложеној кроз Драгољубове речи да ли ће закон бити овакав или онакав, не ради се о томе да ли ће задругарство бити онакво или овакво, не ради се о томе да ли ће сељаштво бити погођено или погодновано, него је брига у томе да ли ће се и да се нова Југославија не консолидује. То је била брига и када се расправљало о закону о народној власти, то је била брига и када се расправљало и о осталим законима, ту бригу и та страховања ја слушах годину и по дана од Драгољуба Јовановића, а ви сте је данас први пут чули.

О самом закону, а нарочито ако бих хтео да говорим откуда баш данас, овог јулског дана, откуда да баш овог дана Драгољуб Јовановић иступа у вези са овим законом, онда бих морао рећи и ово: на седници Извршног одбора

Народне сељачке странке, пошто му је претходно Кирило Савић, члан Извршног одбора и министар, доставио закон о задругама, Драгољуб Јовановић је био референт на тој седници и повољно говорио о том закону ... (Гласови: Срамно, срамно поступање). Ја могу да схватим и може да се деси да један човек у року од два-три месеца промени своје схватање. Али, ја бих хтео да видим шта је сада то да се у основи сматра да овај закон треба да буде „нож у леђа”, кад се пре извесног времена о првобитном пројекту овог закона, на коме и почива садашњи закон, сасвим лепо изјашњавао и тај закон бранио. Шта онда то значи? То значи да није посреди питање закона, није посреди питање сељаштва, него је посреди један политички маневар. Ја, као народни посланик и у име другова већине Извршног одбора Народне сељачке странке, улажем приговор и ограђујем се од тих и таквих политичких маневара.

Ја знам да ће многи бити незадовољни овим законом и то је подвучено са другог места. То је јасно. Има људи који ће заплакати и за старом организацијом, и за старим духом, и за старом слабошћу задругарства у овој земљи. Трговци, шпекуланти, многи политичари-шпекуланти биће незадовољни овим законом. Али ја сматрам да сељачка сиротиња, средње сељаштво неће жаљити за старим задругарством, него ће бити задовољно овим новим законом о задругама, у коме ће наћи ослонаца да оствари оно за чим је увек тежило да оствари кроз задругарство. (Буран аплауз). Не ради се о овој или оној форми, него се ради о једном оруђу помоћу кога се жели да се оствари циљ. А шта хоће сељаци да остваре? Они желе да искључе посреднике, да искључе експлоатацију, да искључе шпекулацију, да себе снабдевају што јевтиније индустријским производима, а да своје производе доставе директно потрошачима, те да се кроз сељачке производе нико не богати. (Буран аплауз).

Ето, то је циљ сељаштва. Овај закон у пуној мери задовољава и може да задовољава, јер ће он бити моћно оруђе народа да самог себе штити, да себе снабдева и да своје производе изузме од шпекулације.

Ја хоћу да поздравим у закону баш одредбу о сеоским радним задругама. Онај ко се боји тих одредаба о сеоским радним задругама, чега се уствари боји? Боји се да се сељачка сиротиња, да се средњи сељак не удружи. Ја се зато питам чија је то брига, да ли је брига сељака или капита-

листа и оних који очекују да сељак осиромаше све више и да прода и последњу њиву.

Поздрављајући овај закон, ја сам хтео да истакнем ово неколико момената поводом излагања Драгољуба Јовановића. Ја сматрам да су излагања која је Драгољуб онако сурово учинио, да је његово данашње иступање, уствари нож у леђа сиромашним и средњим сељацима од стране Драгољуба Јовановића, а не од стране овог закона који је пред нама. Зато ћу гласати за закон. (Буран аплауз).

Претседник: Када сам у почетку позвао народне посланике да се јаве за реч, у смислу Пословника, ја сам предвидео да ће се многи јавити. Међутим, остао је пријављен још само један говорник. Реч има народни посланик Ратко Петровић и тиме се закључује листа пријављених говорника. (*Др Драгољуб Јовановић:* Молим за реч због личног оправдања). Не можете добити реч по Пословнику. (*Министар индустрије Борис Кидрич:* Ја предлажем да се посланику др Јовановићу да реч). Има реч народни посланик Ратко Петровић.

Ратко Петровић (*Изборни срез моравски, НР Србија*): Другови и другарице народни посланици, ја као посланик Среза моравског, а и као посланик Сељачке странке, узимам реч. Ја сам пре неколико дана наишао овде у Скупштину и узео сам овај закон и читао сам га на селу са нашим задругарима и тамо су се наши виђени задругари сложили са овим законом и радују се и надају се да ће овај закон очистити задруге од оних задругара који су их пљачкали. Јер се данас наш народ који има веру у нашу народну власт и даје јој пуну подршку — нада да ће му наше народне власти помоћи да се очисти од издајника. Г. Јовановић говори да бисмо овим законом ударили нож у леђа нашим задругама и сељацима. Ја, опет, видим да се др Јовановић хвата за оне који су раније ударили нож у леђа нашим задругарима. И док др Јовановић каже да 16 јули задаје смртни ударац сељацима, у моме ће се селу 16 јули прославити, јер је на данашњи дан изречена казна многим љотићевцима који су постређали наш народ, 20 и неколико њих у нашем срезу, и то на челу са Динићем, Јовановићем и Дражом Михајловићем.

Могу рећи и то да сам више пута био код г. др Јовановића и разговарао са њим као посланик и као сељак и члан Сељачке странке, и видео сам да др Јовановић говори

против данашњих наших народних власти. Видео сам да се код њега окупљају само они чији су рођаци осуђени на смрт стрељањем или вешањем, а никако добри људи. (Аплауз).

Баш се види из његовог говора који је данас одржао, да је против овога закона и народне власти. Ја, другови и другарице, сматрам, као сељак и човек из народа, да народ има пуну веру, пуно поверење у нашу власт и нашу будућност, те да ће само наша власт да помогне сељаку да се наш народ отргне пљачкаша.

Пошто сам у пуној мери упознао овај законски пројекат, изјављујем да ћу гласати за њега и да ћу га подржавати у пуној мери. (Аплауз).

Претседник: Завршена је листа говорника и према томе закључена дебата у начелу о Основном закону о задругама. (Др Драгољуб Јовановић: Молим за реч ради личног објашњења).

Изволите узети реч само тако ако хоћете да говорите ради личног објашњења.

Др Драгољуб Јовановић: Прво, нисам ни једном речи бранио задругарство у старој Југославији као целину. Ја сам се одмах изјаснио да правим разлику између задругара и задруга на терену, задружних ћелија и врховних задружних организација, нарочито водећих људи у врховима. Ја сам се интересовао задругарством од 1924 године непрестано. Ушао сам у Главни савез српских земљорадничких задруга као почасни члан 1927 год.; избачен сам од Воје Ђорђевића стварно већ 1928. Избациван сам физички са многих конгреса и задружних скупштина зато што сам критиковао начин како је задругарство вођено.

Друго, добио сам први текст закона о задругама, о коме говори Живота Ђермановић, у фебруару месецу, када је пред Савезну владу тај текст изнесен. Тада сам већ констатовао тенденције које преовлађују у томе пројекту, нагласио сам извесне критичке примедбе које се могу учинити, али које се не морају учинити ако се стане на гледиште на коме данас стоји Народни фронт руковођен од Комунистичке партије. Указао сам затим на извесне детаљне замјерке које се могу учинити и у оквиру тих схватања. Пошто сам знао да професор Кирило Савић стоји на гледишту да је овакав Фронт добар, ја сам изнео само детаљне примедбе. Према томе, критику сам учинио и констатовао још онда,

али сам од професора Кирила Савића тражио да поднесе измене које су у складу са његовим схватањем.

Своје схватање изнео сам у говору у Уставотворном одбору, кад сам дао критику о месту задругарства у Уставу и о задружном сектору, 11 децембра прошле године.

Треће. Да ли ја браним интересе ситног и средњег сељака, или се заузимам за шпекуланте, капиталисте и за оне који су искоришћавали задругарство, — то остављам оцени јавности, кад је реч о целокупном моме животу, а остављам историји да цени мој рад у будућности. (Приговори).

Претседник: Реч има Министар индустрије Борис Кидрич.

Ministar industrije Boris Kidrič: Drugovi narodni poslanici, što smo svi očekivali, to se i desilo. Ustali su sami seljaci iz redova ove Skupštine i odgovorili su g. Jovanoviću najbolje. Desilo se i to da je na ovu tribinu došao član Izvršnog odbora njegove stranke, i u ime većine Izvršnog odbora jasno odgovorio kao što smo odgovorili i mi drugi.

Što se tiče poslednjeg pitanja koje je postavio g. Jovanović, mislim da ne treba čekati, da će odgovoriti tek istorija. Već današnjica na to pitanje odgovara. Onaj koji je protiv što prisnije saradnje između državnog i zadružnog sektora, taj je za vezanje zadružnog sektora na eksploatatorski deo privatnog, taj ne govori u interesu sitnog i srednjeg seljaštva, nego govori u interesu pljačkaša toga seljaštva. Mi znamo da su danas samo špekulanti, da su samo pljačkaši protiv ovakve organizacije zadruga kakvu predlaže zakon. U vezi s tim današnja diskusija, drugovi narodni poslanici, jasno je razotkrila da se ovde radi o principijelnim stvarima koje ne diraju samo u pitanje zadruga, nego u principijelna pitanja naše privrede i našeg privredno-društvenog razvitka uopšte.

Da li je put nesalomljivog saveza radničke klase i radnog seljaštva koji zauzima naš radni narod pravilan ili ne, i o tome se radi u našoj diskusiji. Razbijanje toga saveza je u interesu ne sitnog i srednjeg seljaka, nego je u interesu pljačkaša i eksploatora radnog naroda. A suprotstavljanje radničkih sindikata zadrugama i zadruga radničkim sindikatima nije ništa drugo nego suprotstavljanje seljaka radničkoj klasi i radničke klase seljaku. To nije ništa drugo nego razbijanje jedinstva našeg radnog naroda. A gospodin Jovanović danas je jasno istupio

u društvu razbijanja tog jedinstva. Skupština mu je odgovorila na njegov istup tako jasno i jednostavno. (Buran aplauz).

Претседник: Пошто је начелна дискусија о предлогу Основног закона о задругама завршена, стављам на гласање овај законски предлог у начелу. Гласа се дизањем руке. Ко је у начелу за овај законски предлог, нека дигне руку. (Сви дижу руке, сем двојице народних посланика). Имали ко *против*? (Два народна посланика дижу руке). Објављујем да је предлог Основног закона о задругама у начелу прихваћен са два гласа *против*. (Одобравање).

Пре него пређемо на претрес овог законског предлога у појединостима, дајем одмор од 15 минута.

(После одмора)

Претседник: Настављамо рад. На реду је претрес у појединостима предлога Основног закона о задругама. Он је подељен по главама које су врло кратке и мале. По материјалу, може се узети у дискусију прва и друга глава са уводним делом. Ко жели да говори о овом делу законског предлога, нека се јави за реч (Нико се не јавља). Нико се не јавља за реч. Молим известиоца да чита наслов законског предлога са уводним одредбама и чл. 1.

Извештач Иван Гранђа чита наслов предлога Основног закона о задругама, уводне одредбе и чл. 1, према предлогу Законодавног одбора.

Претседник: Ко је за наслов законског предлога, увод и чл. 1 нека дигне руку? (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да су наслов законског предлога, уводне одредбе и чл. 1 једногласно прихваћени.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руке о сваком члану, једногласно усвојило чланове 2, 3, 4 и 5, према извештају Законодавног одбора).

Претседник: Приступа се трећем делу. За дискусију у појединостима, може ући трећи и четврти део заједно. Ко жели реч у појединостима по овим деловима законског предлога, нека се јави. (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља молим известиоца да изволи читати.

Извештач чита наслов III одељка и чл. 6.

Претседник: Ко је за члан 6 трећега дела нека дигне руку. (Већина диже руке). Има ли ко *против*. (Двојица

дижу руке). Објављујем да је члан 6 трећег дела са насловом прихваћен са два гласа *против*.

(Веће је затим, гласајући дизањем руку о сваком члану, усвојило чланове 7 и 11 са два гласа *против*, члан 9 са једним, а члан 8, 10, 12 и 13 једногласно, према извештају Законодавног одбора).

Известилац чита члан 14.

Др Драгољуб Јовановић: Ја предлажем да се овде дода оно што је додато у чл. 11.

Моша Пијаде: Не можете по Пословнику да сада предложете.

Претседник: По Пословнику се не може сада подносити никакав предлог за убацивање, ако тај предлог није раније поднет.

Ко је за чл. 14 како га је известилац прочитао, нека дигне руку. (Већина диже руке). Има ли ко *против*? (Један диже руку). Објављујем да је чл. 14, како га је известилац прочитао, прихваћен са једним гласом *против*. Изволите чути чл. 15.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, усвојило једногласно чланове 15, 16, 18, 19, 20 и 21, чланове 17 и 22 са једним, а чланове 23 и 24 са два гласа *против*, према извештају Законодавног одбора).

Претседник: Прелазимо на V део. Да ли би ко евентуално желео да узме реч у претресу у појединостима. Не јавља се нико. Молим известиоца да продужи читање.

Известилац чита наслов V дела и члан 25.

Претседник: Ко је за члан 25 са насловом, нека дигне руку. (Сви осим двојице дижу руке). Има ли ко *против*? (Два посланика гласају против). Објављујем да је члан 25 прихваћен са два гласа *против*.

(Пошто се на питање Претседника, нико није јавио за реч о VI и VII делу, Веће је, гласајући дизањем руку о сваком члану, усвојило све чланове законског предлога и то: 26, 27, 28, 29, 31 и 46 са два гласа *против*, чланове 30, 32, 33, 40, 44, 45 и 47 са једним гласом *против*, а чланове 34, 35, 36, 37, 38, 39, 41, 42, 43 и 48 једногласно, према извештају Законодавног одбора).

Претседник: Тиме је законски предлог прихваћен и у појединостима. Прелазимо на гласање о законском пре-

длогу у целини. Гласаће се појединачно са *за* и *против*. Молим секретара да чита имена народних посланика, а народне посланике молим да гласају.

Секретар прозива посланике да гласају.

(После гласања)

Претседник: Изволите чути резултат гласања. Гласало је свега 246 народних посланика, од којих 244 *за*, а два *против*. Према томе, предлог Основног закона о задругама усвојен је у Савезном већу дефинитивно и биће, у смислу Устава и Пословника, упућен Већу народа на решавање. (Аплауз).

На дневном реду је предлог Закона о Президијуму Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије. (Видети прилог на крају књиге). Известилац по овоме предлогу је Филип Лакуш.

Известилац Филип Лакуш (*Изборни срез Загреб, НР Хрватска*) чита извештај. (Видети прилог на крају књиге).

Претседник: Ко жели да узме учешћа у начелној дискусији о овоме законском предлогу, нека се јави за реч.

Има реч Драгољуб Јовановић.

Др Драгољуб Јовановић: Другови и другарице народни посланици, жао ми је што се о овом важном закону говори тако касно и пред тако малим бројем присутних посланика. Важност је овог закона због тога што он регулише једну материју од највећег значаја. Ми смо укинули монархију, ми смо прогласили Републику, али нисмо ставили на чело државе, као у другим западним земљама, једног човека за претседника републике, него смо на чело наше Републике ставили један колектив, једно зборно тело. Ја сам имао прилике у дискусији поводом Закона о Президијуму (није се онда још тако звао) да баш тумачим гледиште народних посланика из Србије. Ја сам поздравио тај начин да се организује Претседништво Републике, због тога што сам сматрао да је наша земља сложена, компликована, са више народности. Она ће боље бити претстављена у једном врховном телу које замењује монарха, краља, ако се истовремено и перманентно у њему налазе претстављени сви наши народи, а не само ако с времена на време, сваке четврте или пете године, дође на чело републике човек из једног од наших народа. Ја сам поздравио тај колектив, Президијум, због тога што сам хтео да покажем да наша нова Република неће да иде за једним човеком, па био то монарх или прет-

седник републике, него хоће да њу претставља једна заједница која стално претставља вољу свих наших народа.

Предлог закона који се налази пред нама само прокламује прописе нашег Устава, само их класира, и пошто сам гласао за Устав, морао бих гласати и за овај пројекат закона, ако он ништа ново не садржи. Међутим, ја сам сматрао да је, кад се доноси Закон о Президијуму Народне скупштине, требало да се учине извесна разграничења између ужег и ширег Президијума. Нећу моћи да гласам за овај пројекат зато што то разграничење није учињено како га је требало учинити. Президијум Народне скупштине је тако важно тело да је требало са више пажње и са више детаљисања разликовати важне послове од неважних и одредити компетенције ширег и ужег Президијума.

Утолико је императивнија моја дужност да говорим о томе што сам и сам члан Президијума. На жалост, наш Президијум од дана свога именованја није се састао ни једанпут. Да бих био тачнији морам да кажем да се састао у непотпуном саставу два пута. Први пут, када је у фебруару требало да се закуне нова Влада маршала Тита. Известан број нас који смо се затекли овде отишао је у другу салу и тамо присуствовао том свечаном чину. Други пут, чини ми се у истом заседању, састао се Президијум, опет у непотпуном саставу и без нарочитог сазивања, онда када је требало одредити новог јавног тужиоца за Југославију. Ми смо томе приступили без нарочитог и претходног обавештења, иако смо тога пута бирали једног од највиших функционера наше Републике. Тог пута нисам ништа казао зато што сам веровао друговима који су реферисали, а и данас се не кајем, зато што сматрам да је нови врховни тужилац Југославије потпуно на свом месту.

Међутим, морам да замерим што се наш Президијум још никада није састао. Публика која чита новине и обични грађани, као и посланици, вероватно имају другу идеју о Президијуму, кад читају да је он донео важне одлуке, да је поделио одликовања, да је у иностранство послао разне мисије, да је маршалу Титу дао овлашћење да закључи Уговор са братском Пољском и братском Чехословачком, и обавио многе друге послове који су истицали из надлежности тога великог и највишег органа наше власти.

Они свакако мисле да то ради Президијум у свом пуном саставу. Међутим, то Президијум не ради. Има један задатак, који је прошло Претседништво Скупштине радило

у пуном саставу, а то је било када се решавало о помиловању смртних казни. Ми смо тада донели одлуку да више то не врши Президијум у пуном саставу, него да се тај посао повери ужем Президијуму. Када је у Уставотворној скупштини прављен нови Устав, ја сам молио друга Претседника Уставотворног одбора да се изврши разграничење компетенција, како би се знало шта ће радити ужи, а шта шири Президијум. Моша Пијаде је тада рекао да је незгодно да улазимо у те детаље и да правимо неке разлике. Ја сам то објашњење примио, мислећи да ће Президијум, који је на тако високом месту и ужива поверење народа, вршити неке функције и нешто радити. Зато сам очекивао сваког дана да се састане Президијум, ако ништа друго да саслуша Владу.

Међутим ту се десило нешто што није сасвим у реду. У Президијуму се налази врло велики број министара и ту су сви претседници влада народних република. У дискусији која је вођена у Уставотворном одбору, ја сам скренуо пажњу на ту ствар и рекао да је незгодно да министри одговарају самима себи, јер по Уставу Влада одговара Президијуму. Велики број министара, можда 14 или 15 су и чланови Президијума. Мени се чинило — а чини ми се и сада — да је то незгодно. Скрећем поново пажњу на ову чињеницу. Треба да останемо верни Уставу у коме смо казали да Влада одговара Президијуму за свој рад, што је и у овом пројекту закона предвиђено.

Врло је тешко замислити како ће Влада да одговара Президијуму када се скоро сви њени чланови налазе у самом Президијуму. Ја мислим да недостатак у овом погледу не лежи у Уставу, не лежи у овом закону, него лежи у нашој пракси, и у том погледу чиним сугестију Народној скупштини да ту ствар што пре измени. Ми смо донели одлуку да се из Законодавног одбора искључе министри, зато што смо сматрали да је добро да министри долазе као одговорна лица и као компетентни руководиоци, али да не буду у самом Одбору. Колико је мени познато, ово је до краја спроведено. Нешто слично би се можда — кажем можда, то је моја сугестија — могло учинити и у самом Президијуму, што би допринело његовој великој улози и поверењу које народне масе у њега имају.

Овде је направљено извесно разграничење — не сасвим јасно — између функција које су додељене ужем и функција које су додељене ширем Президијуму. Ја сматрам да је то рађено доста непрецизно, да не кажем површно. Жалим што

ова ствар није имала шири публицитет, што је закон рађен на брзину, што је предложен од свега два члана Президијума, а да се није водила дискусија у оквиру Народног фронта, у оквиру нашег заједничког посланичког клуба. Тако важну ствар требало је више претресати. Пошто налазим да овај закон није онакав какав је требало да буде, ја ћу морати да гласам против њега.

Претседник: Има реч чародни посланик Моша Пијаде.

Моша Пијаде (*Изборни срез Београд I, НР Србија*): Као предлагач овог законског предлога, нисам сматрао да треба нарочито да говорим. Законски предлог је сасвим једноставан, прост, готово препис уставних одредаба, које су само мало сређене, допуњене у најбитнијем и најнужнијем, тек толико да Президијум може да ради на бази не само одредаба растурених по Уставу, него на бази једног закона и да на бази тог закона може да изради правилник о своме унутрашњем устројству и раду. Тај правилник ће детаљније да одреди пословање Президијума, да изврши разграничење између Президијума и његовог Претседништва.

Међутим, није тачно да у овом законском предлогу није врло прецизно и јасно речено шта спада искључиво у компетенцију пуне седнице Президијума, а шта седница Президијума може да пренесе на ужи Президијум, односно на Претседништво Президијума. То је све врло јасно и оштро разграничено.

Према томе, о овоме нема шта више да се говори. О томе да се Президијум у своме пуном саставу није састајао од заседања на коме је био изабран, нема шта много да се каже. Погледајте само послове који спадају у искључиву компетенцију пуне седнице Президијума и запитајте се је ли таквих послова за све то време било; видећете да их уопште није било. Послови који су вршени за ово неколико месеци откако се пленум није састао припадају ужем Президијуму, и зато је ужи Президијум те послове радио и о њима решавао. (*Др Драгољуб Јовановић*: По чијој одлуци припадају ужем Президијуму?) Г. Јовановић треба да зна да ми имамо и своје уставне традиције још из Бихаћа, из Јајца итд., и да ми имамо своје прописе. Ако они и нису до овога часа, за ову ситуацију, ушли у закон, они су били још у АВНОЈ-у, у Привременој народној скупштини, па су били и у Уставотворној скупштини. (Аплауз) И још нешто. Ми смо имали и Закон о Претседништву Уставотворне скупштине, који тек

сада уствари ишчезава, ма да се он са престанком Уставотворне скупштине угасио. Али, сви ти принципи које смо ми стекли и рад који смо ми вршили кроз године били су такви да се знало шта припада пленуму, а шта припада ужем Президијуму. И ми радимо на бази тих традиција. Ја бих разумео да се овде устало са неком критиком, па да се рекло шта смо рђаво радили. Те критике нема, него се искористила једна чисто формална ствар да би се тек још по једном закону гласало против. (Сложан аплауз).

Претседник: Пошто се нико више у начелној дискусији о овом законском предлогу није јавио за реч, стављам на гласање у начелу предлог Закона о Президијуму Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије. Ко је у начелу за тај законски предлог, нека дигне руку. (Сви посланици дижу руке, сем др Драгољуба Јовановића). Има ли ко *против*? (Посланик др Драгољуб Јовановић диже руку). Објављујем да је нацрт Закона о Президијуму Народне скупштине ФНРЈ у начелу Савезно веће прихватило са једним гласом *против*.

Прелази се на претрес у појединостима. Жели ли ко реч у појединостима? (Не јавља се нико). Не жели нико. Молим известиоца да прочита законски предлог, члан по члан.

Известилац чита наслов и члан 1 предлога Закона о Президијуму Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије.

Претседник: Ко је за наслов и члан 1 законског предлога, нека дигне руку? (Сви). Има ли ко *против*? (Нема). Члан 1 са насловом примљен је једногласно.

(Затим је Веће гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно усвојило чланове 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10 и 11, а чл. 7 са једним гласом *против*, према извештају Законодавног одбора).

Претседник: Тиме је законски предлог примљен и у појединостима. Приступа се гласању о законском предлогу у целини. Гласа се према Пословнику, поименично, са за и *против*. Молим секретара да прозива народне посланике, а народне посланике молим да не напуштају салу док не гласају.

Секретар прозива народне посланике.

(После гласања)

Претседник: Објављујем да је гласало 188 народних посланика, и то 187 за а један *против*. На овај начин је предлог Закона о Президијуму Народне скупштине ФНРЈ прихваћен у Савезном већу и, у смислу Устава и Пословника, биће упућен Већу народа на решавање.

Време је већ одмакло, и ја питам Савезно веће да ли се слаже с тим да се садашња седница закључи. (Слаже се). Седницу закључујем а идућу заказујем за сутра, у 17 часова, са наставком дневног реда који се већ утврђен.

(Седница је закључена у 22,35 часова).

ZAJEDNIČKA SEDNICA SAVEZNOG VEĆA I VEĆA NARODA

Peta sednica

(17 jula 1946)

Početak u 10,40 časova.

Pri ulasku u dvoranu, članove Savezne vlade na čelu sa potpretsednikom Edvardom Kardeljom i članove pretседništva oba doma na čelu sa pretседnicima Vladimirom Simićem i Josipom Vidmarom narodni poslanici burno pozdravljaju.

Pretседavao pretседnik Saveznog veća **Vladimir Simić**.

Pretседavajući: Otvaram petu zajedničku sednicu oba doma Narodne skupštine. Zapisnik današnje sednice vodiće sekretar Ljubčo Arsov. Izvolite saslušati zapisnik prošle sednice.

Sekretar Ljubčo Arsov čita zapisnik IV sednice, održane 21 maja t. g.

Pretседavajući: Da li ima primedaba na pročitani zapisnik? (Nema). Primedaba nema. Objavljujem da se zapisnik overava.

Prelazimo na dnevni red: odgovor potpretsednika Vlade Federativne Narodne Republike Jugoslavije druga Kardelja na pitanje narodnih poslanika Radovana Mijuškovića i dr Dušana Bratića, koje se odnosi na Trst i Julijsku Krajinu. Pošto je potpretsednik Kardelj izjavio da može da dà svoj odgovor danas, to mu dajem reč. (Pri stupanju na govornicu Skupština druga Kardelja stojeći pozdravlja burnim aplauzom).

Potpretsednik Savezne vlade Edvard Kardelj (*Izborni srez Ljubljana II, NR Slovenija*): Drugovi poslanici, iz izjava koje su dali Pretседnik Vlade drug Tito i drugi zvanični pretstavници naše zemlje, vi ste videli da se jugoslovenska Vlada nije saglasila i da se ne može saglasiti sa nekim zaključcima koji su doneseni na

Pariskoj konferenciji, a tiču se životnih interesa naroda Jugoslavije. To je u prvom redu pitanje razgraničenja između Italije i Jugoslavije i u vezi sa tim pitanje položaja samog Trsta. Vi znate gde idu predložene granice između Jugoslavije i Italije, odnosno predložene granice između Jugoslavije i Trsta. Vi znate takođe koliko su svi ti granični predlozi nepravedni prema narodima Jugoslavije. Za ilustraciju navodim samo nekoliko najkarakterističnijih činjenica.

Zaključci, na primer, oduzimaju Jugoslaviji grad Goricu. Gorica je administrativni centar pokrajine Goriške, koja prema francuskoj liniji ostaje Jugoslaviji i kojoj je grad dao ime. Ujedno je Gorica stari kulturni centar primorskih Slovenaca, koji je ne samo po imenu, nego i po etničkom sastavu slovenački grad. Sa oduzimanjem Gorice ostaje ova pokrajina, iako broji 100.000 stanovnika, bez ijednog centra većeg od 3.000 stanovnika. Na taj način čitav privredni sistem Goriške porušen je, a stanovništvo te pokrajine bačeno je u izvanredno težak ekonomski položaj.

Jedini argumenat koji navode za dodeljivanje Gorice Italiji jeste činjenica da je u njoj 14.812 Italijana i 10.868 Slovenaca i to prema popisu iz 1910 godine, znači da u Gorici ima prema popisu iz 1910 god. nepune 4.000 Italijana više nego Slovenaca. Da bi se sprovedo priključenje Italiji ove italijanske manjine u gradu Gorici, morali su autori francuske linije priključiti i okolne potpuno slovenačke opštine Podgora, Števerjan, Štandrež, Sovodolj i selo Vipolže, u kojima živi 9.741 Slovenac i svega 280 Italijana. Prema tome, »pravednost« i »objektivnost« autora francuske linije sastoji se u tome, da oni daju Italiji 20.609 Slovenaca samo da bi se navodno udovoljilo »etničkom principu« i priključilo Italiji 14.812 Italijana iz centra Gorice. Ponavljam da su čak po popisu iz 1910 g. tu Slovenci u većini.

Uzmimo dalje Kanalsku Dolinu, koja je u geografskom pogledu produžetak gornje Savske Doline, veza između slovenačkih dolina Zilice i Soče i prelaz ka Slovenačkoj Reziji. Njen istočni deo (Bela Peč) jeste istoriski sastavni deo Kranjske, a ostala Kanalska Dolina sastavni deo Koruške. U Londonskom paktu zahtevali su Italijani Kanalsku Dolinu samo do razvoda kod Žabnice. Pa još i danas njihovi geografi smatraju kao italijansku teritoriju Kanalsku Dolinu samo do ovog razvoda. Do 1918 g. u čitavoj Kanalskoj Dolini nije bilo nijednog Italijana. Danas je pored importiranih Italijana i ostataka Nemaca (oko 700) tamo još najmanje 3.000 Slovenaca, koji su jedino autohtono stanovništvo. Jedino opravdanje italijanskog poseda Kanalske Doline jeste stvaranje ofanzivnih pozicija prema Jugo-

slaviji — mogućnost napada preko slovenačke Koruške u Dravsku Dolinu. Italijani su godine 1941 sa ovih pozicija počeli napad na Jugoslaviju.

Potpuno je takođe nerazumljivo kakvi etnički razlozi traže da francuski predlog oduzima Jugoslaviji obalu između Trsta i Tržiča. U tom pojasu Slovenci predstavljaju po statistici iz 1920 godine više od 95% stanovništva. Italijani predstavljaju dakle jedva 5% stanovništva. Ovaj deo nema ni istoriskih ni naročitih ekonomskih veza sa Trstom. Jedini razlog za koridor jeste stvaranje veze između Italije i Trsta na račun čiste slovenačke teritorije. Koridor oduzima slovenačkom narodu jednu polovinu obale na kojoj on ima pristup ka moru, drugu polovinu on gubi južno od Trsta. Prema tome francuski predlog čitavu Narodnu Republiku Sloveniju odvajava od njenog mora i to svega par kilometara od obale.

Sam Tržič je ekonomski povezan sa Juliskom Krajinom. U Tržiču radi više hiljada radnika koji dolaze iz Krasa i Vipavske Doline. Prosečni broj ovog radništva možemo utvrditi iz statistike iz 1921 godine. Tada je Tržič imao 11.838 stanovnika, a u samim brodogradilištima je istovremeno radilo 9—10.000 radnika i nameštenika. To su bili radnici iz Goriške i Furlandske Nizine. Zato je danas teško tačnije oceniti pravu etničku strukturu Tržiča, ali je činjenica da je ogromna većina stanovništva za priključenje Jugoslaviji. Osim toga Tržič je centar trgovine za obližnji Kras, a životne namirnice dobija iz Vipavske Doline.

Predeo između Morganove i francuske linije na jugu u Istri po svom etničkom sastavu je jugoslovenski. Prema popisu iz 1945 godine, od 75.588 stanovnika je preko 40.000 Jugoslovena, a oko 34.000 Italijana. Ovaj broj postaje još ubedljiviji ako odvojimo gradsko stanovništvo. U gradskim opštinama Kopar, Milje, Izola, Piran, Umag i Novi Grad živelo je 1945 godine od gore navedenih Italijana 29.504, što znači njih 4/5. Ovi gradovi su ostatak venecijanske prevlasti nad Jadranom i Sredozemnim Morem. Venecija i ostale italijanske gradske republike imale su po čitavom Sredozemlju svoje kolonije, u koje su importirale italijansko stanovništvo — a niko ne misli na to da bi zbog toga proglasio sve pokrajine Sredozemlja kao etnički italijanske.

Ako uzmemo na zapad od francuske linije teritoriju do najstrožije etničke granice bez Trsta, utvrdićemo da na toj teritoriji, prema popisu iz 1910 godine, sa korekturama popisa 1945 godine za Istru, živi 99.126 Jugoslovena i 55.724 Italijana. Seče se dakle od Jugoslavije pojas na kome imaju Jugosloveni skoro

2/3 većinu. Ako zatim uzmemo za Jugoslovane u Trstu brojku iz godine 1910, tj. 51.108 — a ova brojka je očigledno premalena — onda ćemo videti da ostaje van jugoslovenskih granica na zapadu od francuske linije 150.234 Jugoslovana. Tome treba još pribrojiti Slovence koji žive na zapadu od najstrože etničke granice. Tih su nabrojili 1910, odnosno 1911 godine, 14.740. Faktički iznosi njihov broj najmanje 30.000.

Prema tome, ostalo bi van Jugoslavije na njenoj zapadnoj granici 180.000 Jugoslovana. S druge strane na ovoj teritoriji, ubrajajući Reku, ostalo bi pod jugoslovenskom vlašću, prema popisu od 1945 godine, 80.000 Italijana, od kojih 53.000 živi u obalskim gradovima Poreč, Rovin, Pula i Rijeka.

U svakom slučaju u Italiji ostaje mnogo više Jugoslovana nego što Italijana ostaje u Jugoslaviji. I to kažu »etnička granica« ili »etnička ravnoteža«!

Pariski zaključci oduzimaju Jugoslaviji prirodni i njen najvažniji izlaz na more — Trst, dok u isto vreme Trst izoliraju od zaleđa i osuđuju ga na privrednu propast. Jasno je da takvo rešenje ni sa privredno-političkog ni sa etničkog stanovišta nema nikakvog opravdanja.

Kada pogledamo sve te činjenice, onda postane tek u punoj meri jasno kolika se nepravda pariskim zaključcima čini narodima Jugoslavije. Mi nismo tražili ništa što nije naše. Čak smo se saglasili i s tim da otstupimo na mnogim mestima od našeg prvobitnog predloga italijansko-jugoslovenske granice, tamo gde smo iz lokalnih ekonomskih i saobraćajnih razloga tražili izvesne manje delove italijanske teritorije. Nismo tražili da nam se dadu strateška obezbeđenja na etnički italijanskoj teritoriji, iako bi moralno bili u pravu da ih tražimo, kada se uzme u obzir kako smo podmuklo bili napadnuti od strane Italije. Nismo to tražili zato jer je nova Jugoslavija izgrađena na istinski demokratskim principima samoodređenja i ravnopravnosti naroda. Upravo zato jer želimo da naši narodi slobodno žive na svojoj teritoriji, upravo zbog toga ne želimo da otimamo tuđu teritoriju. Zato smo mi naše granične zahteve postavili sa jasnim shvatanjem pune moralne odgovornosti. Mi smo ih postavili tako da nam istorija nikada neće moći reći da smo, iskorišćujući položaj pobednika u ratu, tražili nešto na što nemamo moralno pravo, nešto što nije u punom skladu sa principima istinske demokratije i nacionalne slobode i samoodređenja. Takođe mi nismo tražili više da bi dobili manje. Pošteno, a ne kao imperijalistički trgovci, postavili smo svoj zahtev i na svaku stopu zemlje koju smo tražili naš narod ima sto puta pravo. (Dugotrajan aplauz i odobravanje). Nama su u Parizu rekli: Šta se žalite,

mi vam dajemo 3/4 Juliske Krajine. A mi smo im odgovorili i danas im ponovno odgovaramo: Ništa Jugoslaviji niko ne daje. Juliska Krajina je 13 vekova bila zemlja našeg naroda, a samo 25 godina bila je u jarmu italijanskih imperijalista. I koliko god su naši Ljubljana, Zagreb i Beograd, koji su takođe bili vekovima pod tuđom vlašću, isto toliko je naša i Juliska Krajina, koja je bila takođe pod vlašću ugnjetača. (Živo odobravanje u celoj dvorani). Zaista je tuđe najelementarnijim osećajima pravde, kada se opravdava davanje našeg naroda pod tuđi jaram time što je on i u prošlosti bio ugnjetavan, što je takoreći »naviknut« na ugnjetavanje. Ne može biti sumnje da se u takvim argumentima razotkrivaju ona imperijalistička, kolonijalna shvatanja, koja posmatraju druge narode, a naročito male narode, samo kao robu sa kojom se može trgovati.

Naši zapadni saveznici govore nam, kada opravdavaju davanje naše kompaktne etničke teritorije na zapadu Italiji: Vi imate Italijane u Zadru, Rijeci, Puli, prema tome, treba dati slovenačke seljake na zapadu Italiji da se dobije nekakva »etnička ravnoteža«, da bude jednak broj Italijana i Jugoslovena pod tuđom vlašću. A mi možemo našim saveznicima koji tako postavljaju pitanje reći: A zašto, gospodo, treba kažnjavati i bacati u tuđe ropstvo slovenačke seljake na zapadu, čije generacije vekovima kompaktno žive na toj svojoj teritoriji, zašto njih kažnjavati ako su se u prošlosti venecijanski trgovci naseljavali u našim gradovima? Zašto se onda taj princip ne primenjuje i u pogledu onih Italijana koji žive u mnogim drugim gradovima po čitavoj obali Sredozemnog Mora? Moram odmah primetiti da ja pri tome ne optužujem italijanski narod ili da mu poričem pravo da slobodno živi u našim gradovima. Ne, naprotiv, ubeden sam da italijanski radni ljudi po tim gradovima sami najbolje shvataju da je njihova srećna budućnost mogućna samo u bratstvu i jedinstvu sa narodom usred koga žive i koji im bratski pruža ruku, poštujući njihova nacionalna prava. Ali niko nema pravo otimati nacionalnu slobodu Slovencima i Hrvatima na zapadu u ime stvaranja nekakve »etničke ravnoteže«, u ime toga što su se sticajem istorijskih okolnosti naseljavali po nekim našim gradovima Italijani. Pojam etničke granice je samo jedan, to je granica između kompaktno naseljene italijanske i kompaktno naseljene jugoslovenske teritorije. (Burno odobravanje). A ta granica ide rubom Furlandske Nizine prema severu. Tu liniju više ili manje tačno beleže sve objektivne etničke karte Evrope. I na toj osnovi mi tražimo da se povuče granica između Jugoslavije i Italije. (Ponovno burno odobravanje).

Upravo iz svih tih razloga Sovjetski Savez je odlučno i jasno podržavao zahteve Jugoslavije. (Buran, jednodušan aplauz). Nemajući nikakvih drugih tendencija nego pomoći jednome svome savezniku, koji se čestito i hrabro borio za opštu savezničku stvar, u njegovom opravdanom zahtevu da ujedini svoj narod pod svojim krovom, Sovjetski Savez se snažno založio za očigledno pravednu stvar Jugoslavije. Sovjetski Savez je time ponovo pokazao da mu je tuda svaka imperijalistička tendencija i da mali narodi mogu sa pouzdanjem očekivati njegovu podršku u obezbedenju svoje slobode i nezavisnosti. (Aplauz). Na žalost, nisu svi naši saveznici pošli sa tog stanovišta. Došle su do izražaja tendencije koje nemaju nikakve veze ni sa demokratijom, ni sa interesima samog stanovništva Juliske Krajine, ni sa željom da se u ovom delu Evrope postave čvrsti temelji mira. Nema potrebe da se upuštam u analizu tih tendencija. Ali ja ne mogu a da jasno ne formulišem svoj utisak: ili se kod takvih tendencija radi o totalnoj neobaveštenosti u pogledu stvarnog stanja u Julskoj Krajini — što takode ponekad ne isključujem iz prostog razloga što sam se uverio na svom sopstvenom iskustvu da je taj faktor na Pariskoj konferenciji još uvek velik i uticajan gospodin — ili su se tu umešale snage koje ne žele učvršćenje mira u ovom delu Evrope i koje idu za svojim sopstvenim ciljevima ekspanzije, o kojima se, doduše, ne govori, ali o kojima se utoliko više misli.

Jasno je da takva politika ne može biti osnova za zdrave odnose među narodima i državama. Pustimo po strani opravdanost jugoslovenskih zahteva. Takva politika već kao metod i instrumenat u međunarodnim odnosima ne može imati drugih posledica nego jačanje agresivnih snaga i slabljenje pozicija mira. To je politika koja seje sumnju i nepoverenje u duše svih onih koji su se u toku ovog poslednjeg rata borili za opštu savezničku stvar u uverenju da ta opšta saveznička stvar znači uništenje agresije i izvora fašizma, istinsku demokratiju, a ne demokratske fraze, slobodu i samoodređenje naroda i obezbedenje čvrstog mira. Ako stvar nije takva, onda se postavlja pitanje šta je zapravo »opšta saveznička stvar« značila za one koji danas osporavaju Jugoslaviji pravo da njeni narodi žive slobodni na svojoj zemlji, koji osporavaju Jugoslaviji pravo da obezbedi mir na svojim granicama, koji grubim pritiskom hoće da nametnu Jugoslaviji mirovne uslove koji su teži nego što ih nameću jučerašnjim agresorima. Te iste snage odriču Jugoslaviji takode pravo da traži reparacije od Italije. Drugim rečima ratne reparacije ima da plati Jugoslavija a ne Italija. I ne samo to, Jugoslavija bi prema nekim predlozima imala da plati čak jedan deo

italijanskog državnog duga, a fašističkim fabrikantima, koji su pobjegli, oštetu za fabrike koje su posle prvog svetskog rata oteli starim vlasnicima. Zaista, neki naši saveznici odnose se prema Jugoslaviji kao prema jučerašnjem neprijatelju a ne kao savezniku.

U Italiji fašistički ostaci i imperijalistički šovinisti sada organizuju historične akcije, kako bi uverili svet o tome da će se u Italiji desiti strašne stvari ako Trst i Pula ne budu pripali Italiji. To isto su italijanski imperijalisti i fašisti radili na kraju prvog svetskog rata, jer su svojom šovinističkom drekom hteli da nadviču i uguše demokratske snage u italijanskom narodu i u čitavoj Evropi. To isto, — u malo drukčijoj formi ali sa istim ciljem — rade sada. Njima možemo samo reći da njihova vika neće uplašiti ni nas ni italijanski narod u Julijskoj Krajini. Italijanski narod može biti siguran da je nama sigurno mnogo više stalo do sreće i blagostanja italijanskog radnog naroda u Julijskoj Krajini nego tim huškačima, upravo njima do toga uopšte nije stalo, jer oni viču jezikom ugnjetača i izrabljivača. (Opšte i burno odobravanje). Ali ono što je važno u čitavoj toj galami to je činjenica da je ona moguća samo zato što politika o kojoj sam gore govorio hrabri ostatke agresije i fašizma u Italiji i u čitavoj Evropi.

Sve su to razlozi koji ostavljaju u duši svakog poštenog građanina naše zemlje osećaj dubokog nezadovoljstva i uvređenosti zbog stava koji naši zapadni saveznici zauzimaju prema opravdanim zahtevima Jugoslavije.

Vlada FNRJ smatra da se naši narodi ne mogu saglasiti da im se nametne takav »mir«. Zato ona odbija da primi pariske zaključke ukoliko se oni odnose na Jugoslaviju.

Ne treba zaboraviti da je Jugoslavija zemlja kojoj je fašistička Italija nanela najviše zla i stradanja. Mi se italijanskom narodu ne mislimo svetiti, ali posle svega što je naš narod pretrpeo od italijanske imperijalističke agresije, ima bar puno pravo da traži da bude oslobođen jarma italijanskog imperijalizma i da bude slobodan na svojoj zemlji.

Na toj osnovi Jugoslavija je spremna da razgovara na mirovnoj konferenciji 21 države, iskreno nastojeći da se nađe jedno sporazumno rešenje. Vlada Jugoslavije smatra da mirovni ugovor koji bi bio donesen bez Jugoslavije i protiv volje Jugoslavije ne bi bio ni demokratski, ni pravedan, niti bi stvorio uslove za izgradnju mira u ovom delu Evrope. Iz toga razloga Vlada FNRJ se nada, ako na mirovnoj konferenciji bude samo deseti deo one savezničke solidarnosti i volje za uništenje agresije kakva je postojala u vreme rata, da će se naći sporazumno

rešenje i u pitanju Juliske Krajine sa Trstom. Ako smo valjali kao saveznici u ratu, treba da valjamo i kao saveznici u izgradnji mira. (Aplauz). Vreme je da se od savezničkih reči pređe ka savezničkim delima. (Aplauz). Ovo ne govorimo u cilju da vršimo pritisak na naše saveznike da nas podupru u neakvim osvajачkim zahtevima. Ne, mi samo tražimo da svi saveznici budu dosledni onome što su proklamovali u vreme rata kao svoj ratni cilj, a to je uništenje fašizma i agresije, izgradnja čvrstog mira i davanje slobode i demokratskih prava svima narodima.

Drugovi poslanici, ja sam uveren da će ovakav stav Vlade ova Narodna skupština jednodušno podržati kao što ga podržava i čitav naš narod. (Buran i dugotrajan aplauz).

Pretsedavajući: Shodno Poslovniku pitam narodne poslanike Radovana Mijuškovića i dr Dušana Bratića da li su zadovoljni odgovorom potpredsednika Vlade Edvarda Kardelja?

Radovan Mijušković (Izborni srez tamnavski, NR Srbija): U ime svoje i u ime dr Dušana Bratića koji me je za to ovlastio, izjavljujem da smo potpuno zadovoljni odgovorom potpredsednika Vlade Edvarda Kardelja.

Pretsedavajući: Pošto je dnevni red iscrpen, zaključujem sednicu, a naredna će se sazvati pismenim putem.

(Sednica je zaključena u 11.10 časova).

ВЕЋЕ НАРОДА

Десета седница

(17 јула 1946)

Почетак у 17,15 часова.

Претседавао председник **Јосип Видмар**.

Претседник: Отварам десету редовну седницу Већа народа I редовног заседања. Записник седнице водиће секретар друг Јоза Миливојевић. Молим друга секретара да прочита записник прошле седнице.

Секретар Јоза Миливојевић чита записник прошле седнице.

Претседник: Чули сте записник. Има ли ко каквих примедба на прочитани записник? (Нема). Примедба нема. Записник се оверава.

Народни посланици Михаило Апостолски, Вељко Мићуновић, Борко Темелковски, Агуши Куртеш и Флоријан Сушић моле петодневно отсуство због болести. Предлажем Скупштини да ова отсуства одобри. (Прима се). Свима наведеним посланицима Скупштина је одобрила тражено отсуство.

Прелазимо на дневни ред: претрес извештаја Законодавног одбора о предлогу Закона о служби у Југословенској армији. Молим известиоца народног посланика Милоша Царевића да прочита извештај Законодавног одбора.

Известилац Милош Царевић: (Чита извештај Законодавног одбора. — Видети прилог на крају књиге)

Другови народни посланици, пред нама је трећи закон који се односи на нашу народну Армију. У прошлим заседањима Народне скупштине донета су два организациона за-

кона овакве природе — Закон о војној обавези држављана ФНРЈ и Закон о попуни оружане силе ФНРЈ јахаћом, теглећом и товарном стоком и преносним средствима. Овај закон о служби у Југословенској армији и треба да углавном утврди основе организације наше народне Армије, тако да она у миру настави на законској основи даље усавршавање и напредовање, да би могла у будућности да испуни задатке који је очекују.

Југословенска армија је, како то формулише овај закон, чувар неповредивости државних граница, државне независности, слободе народа и активни носилац братства и јединства наших народа. Њен корен лежи у недрима наших народа, који су је створили у најтежим али и најславнијим данима наше историје, у данима народно-ослободилачке борбе и славом овенчаних партизанских одреда и народно-ослободилачке војске. Из малих партизанских одреда ницали су батаљони, из батаљона дивизије, а из дивизија корпуси, из којих се развила победоносна народна Југословенска армија, која је у то време, ослањајући се на наше народе и своју славну традицију, славно извршила своју дужност, те ће и у будућности оправдати поверење и наде које наши народи у њу полагају.

Савремена армија значи, како се то и у експозеу друга маршала Тита подвлачи, компликован механизам, где улоге делова и појединаца морају бити тачно прописане, права и дужности потпуно одређени, лични односи у целини и појединостима постављени.

Наша је Армија данас заиста модерна армија. Овим законским пројектом треба да дамо законску форму за њено напредовање, развијање и усавршавање. То што је прописано у овом закону нема никакве везе са ранијим законом о устројству бивше војске у бившој држави, као што ни наша народна Армија нема никакве везе са бившом војском. Други су темељи на којима је наша Југословенска армија постала, други су сокови који је хране, други су задаци који је очекују. Све је то исказано у пројекту овог закона, који се базира на принципима нашег Устава и начелима на којима је створена наша демократска народна држава. У нашој Армији служе грађани наше народне државе, којима је то и дужност и част. Сва звања у војсци од војника до генерала доступна су под законским условима свима грађанима. Предложени законски пројект, према томе, регулише у основи службу свих војних лица како у

њиховим односима на целу Армију, тако и у њиховим међусобним односима, дужностима и правима.

Законски пројект у целини произишао је из искуства модерних армија с једне стране, а с друге стране из искуства наше народне Армије како у рату тако и у миру. Са изнетих разлога у име своје као и у име Законодавног одбора молим да примите предложени законски пројект. (Аплауз).

Претседник: Чули сте извештај Одбора. Реч има народни посланик Ладо Амброжич.

Ambrožič Lado (*NR Slovenija*): Drugovi i drugarice narodni poslanici, ovaj zakonski projekat koji stoji pred nama prožet je dvojakim principima — stečenim iskustvom modernih armija i principima koji su bili provereni kod nas u Jugoslaviji u našem narodno-oslobodilačkom ratu. Ovaj se zakonski projekat, dakle, oslanja na velika iskustva iz ovoga rata u našoj zemlji s jedne strane, a s druge strane na iskustvima velikih armija koje su u ovom ratu smrvile fašističku snagu Osovine. Istoriski put naše Armije bio je veličanstven. Naša narodna Armija je nova armija, ona je izrasla iz novog ljudstva, ona je izrasla iz naroda, razvijala se iz malih jedinica u veliku armiju, u modernu armiju koja će čuvati naše granice, koja će čuvati našu bezbednost i slobodu.

Rekao sam da je naša Armija moderna armija. Zakonski projekat to naročito ističe. Moderna armija tek može pod uslovima koji postoje danas u svetu da zaista odgovori zadacima koje joj postavlja država. Moderna armija treba da bude organizovana armija, treba da bude stroj koji je izraden do potankosti, do pojedinosti. Ali moderna armija treba da ima naoružanje, treba da ima tehniku da bi bila jaka, da bi bila moćna, da bi bila silna. Jačina armije ne računa se po broju vojnika, po broju vojnih lica, nego se jačina armije računa po bojnoj spremnosti ljudstva s jedne strane, a s druge strane po upotrebi moderne tehnike u toj armiji. Usavršavanje vojne tehnike, ovladavanje vojnom tehnikom nije laka stvar. Da bi mogli još bolje ovladati vojnom tehnikom, da bi mogli zaista utvrditi i razvijati našu modernu Armiju, ovaj projekat zato postavlja određene principe. Ovaj projekat reguliše dužnosti i odnose vojnih lica u našoj Armiji. Ovaj projekat određuje zadatke i dužnosti svim vojnim licima i to glavne, osnovne dužnosti: čuvanje i odbranu naše otadžbine. Jedna od velikih dužnosti koja se postavlja našim vojnicima i rukovodiocima je usavršavanje vojne veštine, vojnog znanja i rad na usavršavanju i ovladavanju vojne tehnike. Naši kadrovi i rukovodioci koji će rukovoditi ovom

Armijom, ne rastu formalno i birokratski, nego rastu iz trupe, oni se razvijaju tamo gde je njihovo mesto, među vojnicima, razvijaju se iz vojnika, iz najboljih naših branilaca. Isto tako i oficiri. Ovim zakonskim projektom data je potpuna perspektiva razvoja svim vojnim licima. Time će biti ovaj zakonski projekt i ovaj zakon korak napred u izgrađivanju naše Armije, on će biti osnova za organizaciju naše Armije. Ja sam ubeđen da će ovaj zakon mnogo pomoći razvijanju i usavršavanju naše Armije, koja će biti u mogućnosti da u svako doba, pod svakim uslovima izvrši sve zadatke a to su odbrana i obezbeđenje naših granica, odbrana naše slobode i nezavisnosti i čuvanje bratstva i jedinstva naših naroda. Zato ću glasati za ovaj zakonski projekat. (Aplauz).

Претседник: Тражи ли још ко реч у начелној дискусији о овоме закону? (Нико). Не тражи нико. Због тога закључујем начелну дискусију и прелазимо на гласање у начелу. Ко је за овај закон, нека дигне руку. (Сви). Ко је против? (Нико). Нико није против. Објављујем да је пројект Закона о служби у Југословенској армији у начелу примљен.

Прелазимо на гласање и дискусију у појединостима. Молим друга известиоца на чита нацрт Закона о служби у Југословенској армији.

Известилац чита наслов и члан 1 према извештају Одбора.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме члану? (Нико се не јавља за реч). Пошто се нико не јавља за реч, прелазимо на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је против нека дигне руку. (Нико). Нико није против. Објављујем да је чл. 1 примљен.

(За овим је веће народа, гласајући дизањем руку, усвојило све чланове овог законског предлога од члана 2 до 72 закључно према одборском извештају).

Претседник: Објављујем да је нацрт Закона о служби у Југословенској армији примљен у појединостима. Прелазимо на гласање у целини. Молим друга секретара да изврши прозивку народних посланика. Гласа се за и против.

Секретар прозива народне посланике да гласају.

(После гласања)

Претседник: За нацрт Закона о служби у Југословенској армији гласало је 111 посланика. Сви су гласали за. Тиме је нацрт овога закона у Већу народа изгласан и према

члану 44 Пословника биће упућен Савезном већу на даљи претрес.

Одређујем одмор од 15 минута.

(После одмора)

Претседник: Настављамо рад. На дневном је реду претрес Закона о јавном тужиоштву.

Молим друга известиоца Јосипа Хрнчевића да прочита извештај Законодавног одбора.

Izvestilac dr Josip Hrnčević: (Čita izveštaj Zakonodavnog odbora. — Videti prilog na kraju knjige)

Zakonodavni odbori unijeli su izvjesne dopune u projekat ovog zakona, ali one nisu izmijenile sadržaj projekta već su ga samo učinile jasnijim. Te dopune su sljedeće:

Dodat je član 3 koji propisuje tekst zakletve Javnog tužioca FNRJ i njegovih zamenika. Ostali službenici javnog tužništva polažu opštu službeničku zakletvu, koja je predviđena u projektu Zakona o državnim službenicima.

Drugo, član 9 sada član 11 izmijenjen je utoliko što je pravo javnog tužioca na pokretanje disciplinskog postupka i učestvovanje u disciplinskom postupku protiv državnih službenika prošireno i na druga lica na radu u službi države kao i na ostale disciplinske postupke koje propišu društvene organizacije u pogledu svojih članova kao na primer Advokatska komora, i slično.

Sve ostale izmjene koje su usvojili zakonodavni odbori stilističke su naravi.

Dozvolite mi sada da povodom pretresa ovoga zakonskog projekta kažem par riječi o našoj novoj zakonitosti, kao i o zadacima i organizaciji javnog tužništva.

Osnovni zadatak javnog tužništva je da putem nadzora nad pravilnim ispunjavanjem zakona, dakle, putem učvršćenja zakonitosti, štiti ustavni demokratski poredak FNRJ, da štiti narodnu vlast, opštu narodnu imovinu, kao i na zakonu osnovana prava i interese građana od zločinaca, sabotera, štetočina i svakog onog koji ugrožava državno i društveno uređenje naše nove države i povrijedi pravo i zakonite interese društvenih organizacija i građana. Javni tužilac je, dakle, čuvar našeg novog pravnog poretka.

Osnovni principi našeg novog pravnog poretka sadržani su u Ustavu FNRJ. Polazeći od principa izloženih u Ustavu, raz-

raduje se naš pravni sistem putem saveznih i republikanskih zakona, uredaba, uputstava i drugih pravnih propisa, kao i putem odluka narodnih odbora. Svi ovi pravni propisi čine jedan jedinstven pravni sistem.

Koje su karakteristike naše nove zakonitosti? Te karakteristike su sledeće:

1) Naš pravni sistem, kao i naša Federativna Narodna Republika Jugoslavija, rodio se u oslobodilačkoj borbi naroda Jugoslavije, on je, dakle, nastao borbenim putem, i stupio na mesto pravnog sistema koji je vladao u staroj Jugoslaviji i služio za zaštitu interesa šake eksploatatora i vlastodržaca, i koji je isto tako u toku okupacije vjerno služio okupatoru za ugušivanje općenarodnog ustanka i podržavanje okupacije. Zato je pravni sistem stare Jugoslavije doživio sudbinu okupatora i protivnarodnih vladajućih klika u staroj Jugoslaviji.

Prva, dakle, karakteristika našeg pravnog sistema je da je nastao borbenim putem, u borbi.

2) Naš novi pravni sistem, naši zakoni i drugi propisi su sredstvo u rukama najširih slojeva naroda za zaštitu njegovih interesa. Narodne mase svjesne su toga i zato svjesno i dobrovoljno ispunjavaju ove nove demokratske zakone. Upravo u dobrovoljnom i svjesnom ispunjavanju zakona sa strane naroda i leži unutrašnja snaga našeg novog pravnog poretka, za razliku od starog poretka i zakona koji su bili u narodu omrznuti i protiv njega nasilno primjenjivani.

3) Naši zakoni učvršćuju ustavni demokratski poredak nove Jugoslavije, ali oni ne kočje taj poredak već ga i dalje razvijaju u interesu radnih slojeva naroda. Danas kad se vlast nalazi u rukama naroda, narod je u mogućnosti da i putem zakona unaprijedi svoj državni i društveni život, svoj privredni sistem i izvrši promjene koje bi se u drugim prilikama mogle izvršiti samo putem većih ili manjih potresa. U tome se izražava progresivni karakter našeg zakonodavstva.

4) Naši novi zakoni su istinski demokratski zakoni i zbog toga što ih sam narod donosi preko svojih izabраниh predstavničkih tijela i što kontroliše njihovo izvršavanje.

Kad se ima u vidu ovakav karakter naših zakona i njihova uloga u našem državnom i privrednom životu, onda je posve jasno da se ti zakoni moraju striktno izvršavati. U cilju osiguranja efikasne i jedinstvene primjene zakona na čitavoj teritoriji Federativne Narodne Republike Jugoslavije osnovan je poseban organ za nadzor nad pravilnim ispunjavanjem zakona.

Taj organ je javno tužništvo, Javno tužništvo osnovano je najprije odlukom AVNOJ-a od 3 februara 1945 godine, koja je odigrala pozitivnu ulogu za pravilno postavljanje organizacije i funkcionisanje javnog tužništva.

Dalji razvoj u tom pravcu pretstavlja glava 14 Ustava FNRJ koji je postavio osnovne principe o organizaciji, zadacima i pravnim sredstvima javnog tužništva. Projekt ovoga zakona s jedne strane razrađuje ove ustavne principe, a s druge strane on zakonski učvršćuje onu praksu koja se razvila u praksi javnog tužništva. Javno tužništvo osnovano je na principu organizacionog jedinstva, koji je princip izražen u čl. 5 projekta. Taj član kaže da je Javni tužilac odgovoran za svoj rad Narodnoj skupštini FNRJ odnosno Prezidijumu Narodne skupštine FNRJ, te da su organi javnog tužništva nezavisni u svome radu od drugih organa državne vlasti i svih organa državne uprave i podređeni samo Javnom tužiocu FNRJ.

Ustav kaže da je Javni tužilac odgovoran za svoj rad Prezidijumu Narodne skupštine. Ovaj naš projekat napisan je u tom smislu. Jasna je stvar da je Javnom tužiocu potrebna jedna efikasna pomoć u njegovom operativnom radu. Da bi ta pomoć bila efikasna i da bi došla u pravo vreme, potrebno je da se oslonimo na jedan organ koji tu pomoć može da mu da. To je Prezidijum Narodne skupštine, pošto Narodna skupština nije uvijek na okupu da bi mogla dati upute Javnom tužiocu za rad.

Ovo proširenje ustvari nije nikakvo proširenje nego je na liniji naših ustavnih odredaba. Prema Ustavu Skupština bira Vladu i Vlada je odgovorna Narodnoj skupštini i Prezidijumu i onda je logično da Javni tužilac treba da odgovara Prezidijumu. O ovome pitanju bila je diskusija u Zakonodavnom odboru, pa su zakonodavni odbori prihvatili predlog projekta u tom pravcu.

Dalje, taj je princip izražen i u članu 6 projekta koji kaže da su uputstva i naredenja kao i rešenja viših javnih tužilaca u pojedinim predmetima obavezna za podređene javne tužioce, i u članu 20 ovog projekta, koji kaže da viši javni tužilac može svaki predmet izuzeti iz djelokruga nižeg tužioca i sam ga riješiti. U ovim ustanovama dolazi do najpunijeg izražaja princip starešinstva i odgovornosti koji je potreban radi brzog i efikasnog funkcionisanja ustanove javnog tužništva i ispunjavanja njegovih zadataka.

Kao i ostali državni organi Federativne Narodne Republike Jugoslavije i javno tužništvo je istinski demokratska usta-

nova. Demokratski karakter javnog tužništva proizlazi iz činjenice da Javnog tužioca FNRJ i njegove zamenike bira i razrešava Narodna skupština FNRJ i da je Javni tužilac FNRJ za svoj rad odgovoran Narodnoj skupštini. Osnovna demokratska suština javnog tužništva slijedi nadalje i u prvom redu iz istinske demokratske suštine naših zakona, o čijem sprovođenju u život i pravilnoj primjeni ima da se stara javno tužništvo. I konačno, javno tužništvo je u svom djelovanju usko povezano sa narodom na razne načine, putem narodnih tužilaca koje bira narod iz svoje sredine i koji su dobrovoljni saradnici javnog tužioca, kao i putem organizovanja širokog prijema molbi i žalbi iz naroda i intervencije koje javno tužništvo vrši po tim molbama i žalbama.

Ustanovljavanje narodnih tužilaca sada se organizuje ovim projektom. Bilo je govora u zakonodavnim odborima o tome kakav je karakter ovih tužilaca, da li su oni državni službenici ili nisu. Narodni tužioci nisu državni službenici, nemaju prava da izvidaju, hapse, nego su oni dobrovoljni saradnici javnog tužioca koga obavješavaju o događajima u preduzećima i mjestima gdje žive i rade, koji mu sugerišu opasnost koje mogu da nastupe kao i krivična djela, kako se požar ne bi gasio tek kad bukne. U tome i jeste zadatak javnih tužilaca da oni opažaju pojave koje mogu da dovedu do kršenja zakonitosti, kako bi oni preduzeli mjere da do krivičnih djela i do kršenja zakonitosti ne bi došlo. Javno tužništvo, osnovano na izloženim organizacionim principima, iz osnova se razlikuje od državnog tužništva i državnog pravobranioštva stare Jugoslavije. Državni tužilac stare Jugoslavije bio je policijski organ, kojemu je osnovni i jedini zadatak bio da vrši krivično gonjenje protiv svakog onog ko se borio protiv ugnjetavanja i bezakonja a za bolji život i demokratske slobode, za razliku od državnog pravobranioštva stare Jugoslavije koje je bilo organ ministra finansija sa zadatkom da štiti fiskalne interese stare protivnarodne države i da nastupa kao punomoćnik države u građanskim sporovima. Javni tužilac se u građanskom sporu pred sudom ili pred upravnim organom nikad ne pojavljuje kao punomoćnik stranke, već kao zastupnik općenarodnih interesa. U tom pravcu on ne štiti samo interese države nego i zakonite interese građana a naročito onih koji se nalaze pod naročitom zaštitom zakona, kako je to propisano u čl. 10 projekta.

Ima pogrešnih shvatanja da javni tužilac kad nastupa u građanskom sporu nastupa kao punomoćnik stranke. Međutim javni tužilac nikad ne nastupa kao zastupnik stranke, nego kao

zastupnik javnih interesa i naravno on pomaže onu stranu koju treba pomoći, a naročito onima koji su usljed maloljetnosti nesposobni da brane svoje pravo, te im je potrebna pomoć.

Javno tužništvo vrši nadzor nad pravilnom primjenom zakona na svim područjima državnog i društvenog života, kako na sektoru državne uprave tako i na sektoru pravosuđa. On je osim toga organ krivičnog gonjenja. Ove funkcije javnog tužništva detaljno su razrađene u čl. 8—12 projekta Zakona o javnom tužilstvu i osvijetljeni u obrazloženju projekta, pa nije potrebno da o njima posebno govorim. Napomenuću samo to, da po članu 11 projekta isljednje krivičnih djela postaje isključivo funkcija javnog tužioca i njegovih isljednih organa. O kvalitetu i rezultatu isljedjenja ovisi rezultat čitavog krivičnog postupka pa je potrebno da se vođenje isljedjenja usredotoči u jednim rukama tj. u rukama javnog tužioca, kako bi ono bilo brzo, efikasno i uspješno. Dioba isljedne djelatnosti između javnog tužioca i istražnog sudije, kako je to bilo propisano u starom zakonu o krivičnom postupku, bila je zasnovana na obmani o tobožnjoj nezavisnosti sudova u staroj Jugoslaviji i o suprotnosti između suda i državnog tužništva, jer su i sud i državno tužništvo bili sredstva u rukama vladajućeg sloja društva za zaštitu njegovih interesa i kao takvi nisu mogli biti u stvarnoj suprotnosti. Ujedinjenje cjelokupne isljedne službe u rukama javnog tužioca i njegovih isljednih organa bezuvjetno će doprinijeti boljem kvalitetu isljedjenja i efikasnijem gonjenju zločina. Time nije narušeno akuratorno načelo krivičnog postupka, jer ono dolazi do punog svog izražaja na glavnom pretresu pred sudom.

Aparat javnog tužništva je već danas, nakon godinu i po dana svoga postojanja, prilično razvijen i odgovara svojim zadacima. Kadrovi javnog tužništva sastavljeni su iz starih stručnih pravnika i onih novih pravnika koji su se u toku oslobodilačke borbe i u periodu izgradnje naše nove države pokazali kao svjesni i odani borci za interese svoga naroda.

Osnovni problemi koji danas stoje pred javnim tužilstvom sastoje se u tome što je tužilački aparat potrebno popuniti, naročito radi osnivanja sreskih tužništava ondje gdje još nisu osnovana.

Dalji zadatak sastoji se u tome da javno tužništvo potpuno obuhvati sve svoje funkcije, a naročito funkciju učestvovanja u građanskim sporovima pred sudovima i upravnim organima, koji je sektor dosad najslabije obuhvaćen.

Treći zadatak sastoji se u tome da kadrovi javnog tužništva savladaju naprednu pravnu nauku. Poznavanje stare pravne nauke nije više dostatno. Šta više, stari zakoni i prakticism sputavaju stare stručne pravnike u razumijevanju i pravilnoj primjeni naših novih zakona i koče razvoj novog pravnog shvatanja.

I pored svih teškoća javno tužništvo pretstavlja značajnu komponentu u našem državnom aparatu, na koji se narod sa sigurnošću može da osloni. Predloženi projekt Zakona o javnom tužništvu ima da unaprijedi ustanovu javnog tužništva kako bi ona još bolje odgovarala svojim zadacima. Tako su taj projekt ocijenili i zakonodavni odbori, pa molim da Vijeće naroda primi izvještaj Zakonodavnog odbora i predloženi projekt Zakona o javnom tužništvu. (Aplauz).

Председник: Има реч Министар правосудја Фране Фрол.

Ministar pravosuda Frane Frol (NR Hrvatska): Drugovi narodni poslanici, s obzirom na obrazloženje koje sam dao projektu Zakona o javnom tužništvu ja ću biti kratak. Od donošenja odluka na istoriskom zasjedanju AVNOJ-a u Jajcu, kojim su odlukama udareni temelji Demokratske Federativne Jugoslavije i u vezi s tim i našem novom ustavnom životu u duhu tekovina narodno-oslobodilačke borbe, naš se novi ustavni život organski razvijao i u svom razvoju zadobivao konkretne oblike. Paralelno sa ustavnim razvijanjem izgrađivao se naš novi pravni poredak, a u tom novom pravnom poretku nicala su naše narodne ustanove na svim područjima društvenog i državnog života kao odraz toga novog pravnog poretka. I tako je, kao što je to spomenuo predgovornik, još mnogo prije nego je donesen Ustav, još u mjesecu februaru 1945 godine Pretsjedništvo AVNOJ-a donijelo odluku o ustanovljenju i nadležnosti javnog tužioca za cijelo pravno područje naše države. Ta odluka sadrži samo osnovne principe, a prepustilo se praksi kako bi se to dalje razvijalo. Naš Ustav u čl. 124 do 127, glava XIV, prihvata osnovne principe te odluke. Naš današnji zakonski projekt ima te principe našeg Ustava da izgrađuje tj. organizaciju, zadatke i pravna sredstva javnog tužništva s jedne strane, a s druge strane ono što je rekao predgovornik, da u zakonodavnom pogledu učvrsti onu praksu koja se razvila od dana donošenja odluke Pretsjedništva AVNOJ-a od 3 februara 1945 godine, pa sve do danas.

Po svom karakteru i djelokrugu rada ustanova javnog tužništva nema nikakve veze sa ustanovom bivšeg državnog tužništva u staroj Jugoslaviji. Državno tužništvo u staroj Jugo-

slaviji bilo je organ protunarodnih režima za ugnjetavanje naroda i svega onoga što je napredno mislilo, bratski osjećalo i borilo se za novo društvo da u njemu osigura bolji i srećniji život naroda. Današnje tužništvo je organ u rukama naroda za zaštitu njegovih prava i interesa. Ono je po svojoj funkciji, kao što je to lijepo obrazložio predgovornik, organ krivičnog gonjenja s jedne strane, a s druge strane, organ čuvanja i zaštite zakonitosti na području državne uprave i na području pravosuđa. Ono je vrhovni organ koji ima zadatak da nadzire ispunjavanje zakona od strane svih ministarstava i saveznih i republikanskih i njima podređenih ustanova, kao i svih službenika i svih građana. I baš to što ono vrši vrhovni nadzor, njemu se daje položaj koji zauzima među najvišim organima državne vlasti, a to izlazi iz značaja koji Ustav daje načelu zakonitosti.

U zapadnim državama organizovano je javno tužništvo po obrascu francuskog tipa i svi službenici javnog tužništva su organi izvršne vlasti. Naš javni tužilac po svom položaju i ulozi nije organ izvršne vlasti. On je, kako to proizlazi iz čl. 1 projekta Zakona o javnom tužništvu, organ Narodne skupštine i kao takav ne dolazi u sastav najviših organa izvršne vlasti, nego ide uporedo s njima a to zato, što mu je dat stanoviti položaj — da vrši osebujnu funkciju tj. da bude čuvar zakonitosti.

Kao što je drug predgovornik lijepo obrazložio, javno tužništvo, iako je u svojoj strukturi centralizovano, ipak je demokratski aparat vlasti i to zato što po svom izvoru dobija svoju vlast od Narodne skupštine koju bira narod opštim i neposrednim pravom glasa sa tajnim glasanjem. S druge strane javno tužništvo je demokratsko, jer je povezano sa narodom kao što su i svi organi naše narodne vlasti s narodom povezani. Tu postoje narodni tužioc i kao njegovi pomagači, koji nisu nikakvi službeni organi nego dobrovoljni saradnici.

Drugovi narodni poslanici, ja sam uvjeren da će ovaj Zakon o javnom tužništvu biti snažna poluga u izgrađivanju našeg novog pravnog poretka i da će biti sredstvo učvršćenja naše zakonitosti, da će štititi opće narodne interese, prava i interese i organizacija i pojedinih građana, a s druge strane da će biti čuvar Ustavom ustanovljenog društvenog i državnog uređenja FNRJ, pa vas zato molim da ovaj nacrt zakona u cijelosti primite. (Aplauz).

Претседник: Чули сте извештај Законодавног одбора и објашњење Министра правосуђа. Реч има друг Душан Васиљевић.

Душан Васиљевић (НР Босна и Херцеговина): Другови и другарице народни посланици, после образложења које је изнео друг Министар правосуђа уз предлог Закона о јавном тужиоштву и после говора друга известиоца и образложења које је он дао и образложења које је поновио и друг Министар, морам признати да је мени врло тешко казати нешто ново о предлогу који је данас на дневном реду. Ако штогод изнесем, ја знам да ћу морати понављати оне мисли које су предговорници изнијели, али вас ипак молим да ми не замерите што ћу поновити, јер мислим да је мање рђаво понављати добре ствари него допустити да се понављају рђаве ствари. Од предговорника, као и у образложењу овог пројекта, истакнут је демократски карактер установе јавног тужиоштва. Тачно је све ово што су другови и концизно и разумљиво изложили. Могло би се можда још додати да овај демократски карактер произлази не само из тога што је јавно тужиоштво претставник јавних интереса, већ стога што је сама Уставотворна скупштина донела одредбу да се оснује установа која ће имати да контролише, да надзире извршавање и праксу закона које ће она донети, то јест које ће народ донети. У овоме што законодавац хоће да контролише сам своје законе такође постоји демократски карактер ове установе, а друга је значајна црта овога закона што није настао из теорије него из потреба практичног живота и то практичног живота у крви и жртвама и врло тешким околностима. Како су предговорници истакли, још 1945 године, у времену када се у нашој земљи крв проливала, када је окупатор био побеђен, али још није напустио нашу земљу, тада су њени ослободиоци затекли земљу разорену и разрушену у сваком погледу, требало је брзо радити, требало је ударнички радити. Ја мислим да ништа боље не карактерише особине и одлике наших народа него то што су они кад је дошло питање како ћемо нашу земљу уредити, у првом реду стали на становиште: путем закона да очувамо законитост. Ову чињеницу виде сви противници демократије, који морају да признају да је овом приликом једна странка показала на каквој висини стоји када се она потпуно изједначила у сваком погледу са народом, осећа са народом и како је заиста заслужила да буде руководилац у нашем народном животу, у изградњи наше земље и наше државе. То је, ми сви признајемо, Комунистичка партија Југославије. Срећом, ми смо имали и добар узор, узор и искуства баш у питању јавног тужиоштва у нашем великом

савезнику и пријатељу, у Совјетском Савезу. Ја мислим да се ова чињеница не сме изгубити из вида када је реч о томе колику важност за нас претставља овај закон. Онај који се ставља на становиште законитости сигурно допушта и другој да на основу законитости заступа своје право, не само у овом опсегу и подручју државе, него такође у подручју оних питања која стоје данас пред нама.

Ми знамо да се данас нама оспоравају права која смо својом крвљу искупили. Нама се оспоравају права самоопредељења, оспорава се право самоопредељења једном делу нашег народа на западним границама, иако се спомиње Атлантска повеља коју смо и ми својом крвљу печатили. И како ми стојимо на становишту закона, наш захтев треба да се усвоји и од свих искрених и разборитих елемената који не припадају етнички нашим народима, а то су они који умеју да цене слободу, да цене вредност овакве организације у нашој држави како ми данас показујемо. С те стране одлука АВНОЈ-а показује најбоље којим темпом иде и развија се наш живот. Од фебруара 1945 године ми смо још једанпут потврдили ове одлуке. Та потврда није била овако кодифицирана као сада, али је то у народу значило оно што и сада значи. Од почетка па до формирања и образовања Уставотворне скупштине непрекидно је лебдела пред народом једна жеља и једна мисао, а то је да се озакони наше право, да га ми направимо између себе законом, па да га можемо онда са законом бранити према другима. Ја мислим да је то такође једна тековина коју је донео Народно-ослободилачки покрет, коју је донела народно-ослободилачка борба.

Иначе овај закон има још једну добру страну, а то је да он у времену ударништва, кад се брзо ради и брзо послови свршавају, не претставља као што претстављају закони и уставни по капиталистичким демократијама, једно зачмало стање, него један покрет живости, идења напред и само напред ка усавршавању, и с те стране управо овај закон и установа јавног тужиоштва имају своју вредност. Данас се сматра одликом у свима крајевима наше земље бити члан јавног тужиоштва. Ако посматрамо делатност јавног тужиоштва, ми видимо, према овоме закону, да оно иде од упутства до упутства, од убеђења до убеђења, од интервенције до тужбе и жалбе итд. до предлога Народној скупштини. Цео његов поступак је у томе да осигурава чистоту у испуњавању и извршавању закона, али кад дође

моменат да се закон тумачи, ту иступа Президијум Народне скупштине, појављује се народни суверенитет претстављен у Народној скупштини.

Вредност овога закона ми не можемо сада довољно оценити. У пракси ћемо видети како ће он изгледати после, али је карактеристично да овај закон управо може да распрши све сумње оних демократа у нашој земљи, који се, поучени рђавим искуством прошлости, непрекидно боје да се не повреди закон, јер, да је боље чувати закон него чувати ствар.

Да не дуљим, да наведем само један пример приликом расправе о пројекту Општег закона о задругама. Има и данас људи који реч надзор државе над задругама перхоресцирају. Они мисле да је то умањење њихове самоуправе. Али кад Народна скупштина, кад суверени народ дозвољава надзор над својим законима, у случају кад јавно тужиоштво врши тачно своју функцију, ја мислим да бољег пријатеља не може народ имати од јавног тужиоштва и да реч надзор не сме бунити никога. Ми живимо у време брзог корачања напред. Реакцији изгледа то револуција, а нама је то радост. Овај закон је један од оних закона који показују пут у будућност и ја мислим да погађам жељу народа у Босни и Херцеговини и нашег Фронта кад кажем да овај закон заслужује да буде једногласно изгласан. (Одобравање и аплауз).

Претседник: Реч има народни посланик Радомир Тодоровић.

Радомир Тодоровић (НР Србија): Другови и другарице народни посланици, пред вама је врло важан законски предлог који даје право и дужност Јавном тужиоштву ФНРЈ и свима њему потчињеним органима да контролишу примену свих закона, њихових одредаба и уредаба и поштовање свих тих прописа, како од народа тако и од власти и друштвених организација. Законитост у једној земљи не цени се само по добро писаним законима, него по њиховој правилној примени и поштовању истих.

Ружно је рећи да народ треба да буде потчињен закону, али је правилно да народ треба да поштује своје законе и да се по њима управља, али зато треба примером да следују они који су одређени да их народу тумаче и примењују.

На извесне примедбе у овом тако важном закону, ако их буде било, осврнућемо се у претресу у појединостима, али у овој начелној дискусији хоћу да се осврнем на однос

јавних тужилаца према грешкама и злоупотребама народних власти, да бих још више подвукао значај овога закона који треба да буде узор и надзор права и законитости у нашој младој држави.

Ради примера осврнућемо се на мало даљу прошлост.

Пре 50 година Народна радикална странка придобила је народ и освојила власт у Србији зато што је прокламовала шири народна права, слободу и законитост и устала противу насиља и безакоња ондашњег ненародног режима и владарева самовоље.

Али она није остала дуго на власти као народна странка са народном вољом и одобрењем. Продужила је владавину силом и насиљем и ми смо њену диктаторску власт скоро сви на својој кожи осетили. „Свака сила за времена”, каже народна пословица и, наравно, таква власт се није могла дуго одржати. Није поштовала грађанска права и слободе, нити законе које је сама доносила. Крало се на све стране, вршене су злоупотребе, а нико никога није контролисао, нити је ко коме одговарао. Режимски су људи били повлашћени а милионске су се афере низале једна за другом. Онај ко би на то указао називан је рушиоцем државе и стављан под закон о заштити државе. Ондашње државно тужиоштво није контролисало тамо где је требало и где су злоупотребе вршене, већ је гонило оне који су на злоупотребе указивали. Народ је све то видео. Он увек први и најбоље види, јер својим инстинктом а и на својој кожи осети. Изгубио је веру у државу и зато се стара Југославија морала распасти. Наше јавно тужиоштво коме се данас поставља темељ не сме бити јавно само по своме називу, него и по своме раду, а народ треба да осети да има неко ко будно мотри на све који законе спроводе, као и на оне који треба да законе извршавају или да се по њима управљају. Много се писало и на конференцијама говорило о грешкама које чини наша млада народна власт. Пословица каже: „Ко ради тај и греши”, али само те грешке не би смеле да се понављају, нарочито треба разликовати грешке од злоупотребе. Ја не бих рекао, као што рече друг известилац, да јавно тужиоштво треба да штити народну власт. Оно би се тиме скоро изједначило са државним тужиоштом у бившој Југославији, јер је државно тужиоштво у бившој Југославији штитило самовољу ненародне власти, среских начелника и свако ко би се појавио да то критикује био би стављен под удар закона о заштити државе, а као што по-

менух, јавно тужиоштво не сме томе да служи. Наше јавно тужиоштво, јавно тужиоштво које се данас озакоњује, мора имати узвишену дужност, оно нема да штити народну власт, јер народну власт, ако је народна, не треба ни од кога штитити. Наше јавно тужиоштво са својим органима има широка права по овоме закону да све благовремено отклања и чисти, а ми смо сви дужни да га у томе помажемо не само доношењем овог закона, него и да на све незаконите радње на време указујемо. Ако се деси некад грешка не смемо рећи да су то ситне грешке кад знамо да и мали поточићи некада у својој бујици наносе штету а нарочито ако се сливају у велику реку, онда долази до поплаве и до огромне штете која се не може отклонити. Ја ћу ради примера да укажем на такве извесне односе јавног тужиоштва из недавне прошлости према тим злоупотребама.

Мислим да је и овде међу вама свако морао понешто запазити у своме крају, у своме срезу — да су се десиле неке злоупотребе под називом ситних грешака али које могу бити крупне. На пример, један чиновник из бивше Југославије, да би регулисао своју пензију, затражио је од среског народног одбора да му изда уверење. И добио је уверење од среског одбора да је за време окупације био у служби код злогласног Вујковића на Бањици. Он то уверење није одмах загледао, метнуо га у џеп па када је дошао кући и погледао имао је шта да види. Отрчао је код месног одбора где је за све време окупације живео и пожалио му се и, наравно, тај месни одбор и месни одбор Фронта издао му је једно сасвим супротно уверење — да је за време окупације — изузев 20 дана када је био постављен у унутрашњости па је то место напустио, видећи шта се он њега тражи — био у селу. Сада он има у џепу та два супротна уверења: једно које му даје право да регулише пензију, а друго по коме треба да изгуби главу. Сада се ја питам, другови и другарице народни посланици, шта ту треба да предузме јавно тужиоштво. Ја сам још пре три-четири месеца о томе обавестио Јавног тужиоца Србије и, како ми пре четири дана рече тај исти, јер се жалио да не може пензију да регулише, ништа није предузето. Ако је он заиста био у служби код злогласног Вујковића, требало је да седи на оптуженичкој клупи поред злогласног крвника Драгог Јовановића, (Један глас: И сешће!) а ако није био у служби код Вујковића, њему треба доделити пензију, али то не може док не добије друго уверење. Друго уверење тај исти срески

одбор, та народна власт не може му дати, јер је издала једно уверење и неће му дати друго. Јавно тужиоштво ту има да одлучи, оно има да расправи целу ствар.

И, рекох вам, овај законски пројекат који смо ми добили ако он не буде потпуно узет у правилно спровођење, остаће и он мртво слово на хартији. Јер, ја мислим, да није вредно само доносити добре законе, потребно је да се ти закони извршавају како треба и баш овај закон који ћемо ми овде изгласати контрола је над свим осталим законима које смо донели и које ћемо донети. И зато што је он тако важан, ја мислим да баш то јавно тужиоштво треба да буде на достојној висини, да води рачуна о томе шта ради, да оно правилно извршава све ове законе, па ће све у земљи ићи како треба и неће се противзаконито радити.

Верујем да ће се доношењем овога закона исправити све досадашње погрешке. Верујем да ће доношењем овога закона и јавно тужиоштво имати мало већу одговорност и да се више неће поновити примери као што малочас наведох. Ја код себе имам преписе тих уверења и кажем вам да ви који сте доле у народу и у вези са народним одборима треба да водите рачуна о тим ситницама, јер нису то ситнице, ако се узме у обзир да су ситнице упропастиле бившу Југославију.

Верујући да ће овај законски пројекат који се доноси све то исправити, изјављујем да ћу гласати за овај законски пројекат. (Аплауз).

Претседник: Пошто се нико више није пријавио за реч у начелној дискусији, закључујем дискусију у начелу и прелазимо на гласање у начелу. Ко је за овај пројекат, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је предлог Закона о јавном тужиоштву изгласан у начелу.

Прелазимо на дискусију у појединостима. Молим друга известиоца да чита члан по члан.

Извештач др Јосип Хрнчевић чита члан I предлога закона према одборском извештају. (Видети прилог на крају књиге).

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме члану? (Не тражи нико). Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Члан први је примљен.

(За овим је Веће народа, гласајући дизањем руку, примило члан 2 према извештају Законодавног одбора).

Известилац чита члан 3.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме члану?

Милан Смиљанић: Ја бих предложио да се место презимена каже породично име.

Известилац: Примам ову примедбу с тим да се достави Редакционом одбору да је спроведе.

Претседник: Тражи ли ко још реч? (Не тражи нико). Ко је за члан 3 са овом исправком према предлогу народног посланика проте Милана Смиљанића, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Члан 3 је са поменутом исправком примљен.

Известилац чита члан 4.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме члану?

Радомир Тодоровић: Ја мислим да би требало додати да јавне тужиоце народних република именује и разрешава Јавни тужилац ФНРЈ у сагласности са Президијумом, јер би то било у сагласности са чланом 7.

Известилац: Не прихватам ову примедбу, јер је и та ствар Уставом регулисана.

Претседник: Тражи ли још ко реч? (Не тражи нико). Ко је за члан 4 онако како је прочитан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 4 примљен.

(За овим је Веће народа гласајући дизањем руку усвојило једногласно све чланове од члана 5 до члана 26 закључно према одборском извештају).

Претседник: Тиме је Закон о јавном тужиоштву изгласан у појединостима.

Прелазимо на гласање у целини и молим друга секретара да изврши прозивку.

Секретар прозива народне посланике да гласају.

(После гласања)

Претседник: Изволите чути резултат гласања. Гласало је 110 народних посланика. Сви су присутни народни посланици гласали за.

Тиме је законски предлог о јавном тужиоштву и у Већу народа усвојен. У смислу члана 45 Пословника Већа народа овај ће предлог бити достављен Савезном већу на поновни претрес.

Пошто је тиме данашњи дневни ред исцрпен, закључујем данашњу седницу, а идућу заказујем за сутра у 17 часова.

(Седница је закључена у 20,15 часова).

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Десета седница

(17 јула 1946)

Почетака рада у 7,15 часова.

Претседавао претседник **Владимир Симић**.

Претседник: Отварам десети редовни састанак I редовног заседања Савезног већа Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије. Записник данашњег састанка водиће секретар Стеван Јовичић.

Молим секретара да изволи прочитати записник прошлог састанка.

Секретар чита записник IX редовног састанка.

Претседник: Да ли има каквих примедба на прочитани записник?

Имро Филаковић: Секретар је прочитао да је члан 1 закона о задругама изгласан са једним гласом *против*. Међутим то не стоји. Нико није гласао против члана 1.

Претседник: Секретар прима ову исправку. Дакле, записник ће се оверити с исправком коју је секретар примио.

Изволите чути молбе народних посланика за отсуства:

Љубо Јанковић моли отсуство до 20 јула о. г., због фамилијарних разлога; Светозар Вејновић моли 10 дана отсуства ради хитних и неодложних послова; Павловић Михајло моли 13 дана отсуства ради хитних и неодложних послова; Фрањо Гажи моли 5 дана отсуства ради хитних и неодложних послова; Симо Комненић моли 10 дана отсуства ради хитних и неодложних послова; Бошко Чакић моли 20 дана отсуства, према лекарском уверењу; Душан Мугоша моли месец дана

отсуства, према лекарском уверењу; Хамдија Омановић моли 5 дана отсуства ради хитних и неодложних послова; Михаило Вујковац моли 5 дана отсуства ради хитних и неодложних послова; Цветко Узуновски моли 10 дана боловања, према лекарском уверењу.

Предлажем Већу да се народним посланицима који су поднели лекарско уверење ради боловања одобри онолико дана отсуства колико су и тражили, а да се народним посланицима који су тражили отсуство због хитних и неодложних послова одобри по 5 дана отсуства. Прима ли Савезно веће овај предлог? (Прима). Објављујем да је овај предлог примљен.

Савезно веће је примило извештај брoј молби и жалби које ће се упутити Одбору за молбе и жалбе.

Веће народа Народне скупштине ФНРЈ, у смислу чл. 63 Устава, доставља Савезном већу на решавање законске предлоге онако како су усвојени у Већу народа, и то:

предлог Основног закона о задругама и предлог Закона о Президијуму Народне скупштине ФНРЈ.

Част ми је извести Веће, као што сам то и раније чинио, да су текстови ова два законска предлога упоређени са текстовима тих истих законских предлога које је Савезно веће јуче коначно изгласало, и да су текстови оба ова законска предлога у свему потпуно идентични.

Стављам овај извештај Претседништва на гласање. Да ли Савезно веће према овај извештај (Прима). Да ли има неко да је против? (Нема). Објављујем да су у Народној скупштини ФНРЈ предлог Основног закона о задругама и предлог Закона о Президијуму Народне скупштине ФНРЈ усвојени и да ће оба ова законска предлога бити упућена Президијуму Народне скупштине ФНРЈ ради проглашења, у смислу чл. 46 Пословника Савезног већа.

Прелазимо на дневни ред: претрес предлога Закона о конверзији предратних унутрашњих државних дугова и обавеза.

Известилац по овом законском предлогу је народни посланик др Јаков Гргурић. Молим известиоца да прочита извештај Законодавног одбора.

Др Макс Шнудерл: Ја бих молио да се овај извештај не чита, пошто га свако од нас има код себе.

Претседник: Да ли Савезно веће прима предлог др Макса Шнудерла? (Прима). Према томе известилац неће читати цео извештај.

Izvestilac dr Jakov Grgurić (*Izborni srez Vitez, NR B. i H.*):
(Čita samo zaključak izveštaja Zakonodavnog odbora. — Ceo izveštaj videti kao prilog na kraju knjige)

Drugovi i drugarice narodni poslanici, pred vas su bili do danas stavljeni različiti državni, politički, ekonomski i društveni zakonski prijedlozi, koje ste sa uspjehom riješavali. Danas je pred vas stavljeno pitanje rješenja Zakona o konverziji predratnih unutrašnjih državnih dugova i obaveza. Dozvolite mi da po ovom predmetu ukratko navedem sljedeće:

Projektom ovog zakona utvrđujemo i regulišemo to pitanje, tj. unutrašnji predratni državni dug i obaveze naše države prema povjericima (vjerovnicima). Priznajemo stvarno u načelu sve obaveze i dugove tih povjerilaca, ali koji su nastali i ostvareni do 18 aprila 1941 godine. Te dugove i obaveze konvertiramo ovim zakonom u naše državne obligacije, tj. u vrijednosne državne papire glaseće na donosioca, sa nominalom od po 500 dinara pa naviše, uz 3% godišnje kamate, koji počimaju teći danom 1 oktobra 1946 godine, uzimajući podlogu ovom konvertiranju 1 (jedan) prema 10 (deset), tj. jedan naš demokratski federativni dinar vrijedi 10 dinara bivše Jugoslavije.

Konverzija ovih predratnih dugova i obaveza izvršiće se u smislu ovog zakona do 31 decembra 1947 godine, i to na temelju prijavljene tražbine najkasnije do 30 juna iste godine, a isplata ovoga duga vršiće se u smislu ovog zakona u gotovom ispod 500, a od 500 dinara u obligacijama, i to amortizacijom u roku od 30 godina (čl. 13 ovog zakona).

Ovo su osnovni principi na kojima je ovaj zakon izrađen.

Bilo bi suvišno da se sada u načelnoj debati upuštamo u pojedinosti i detaljno pretresanje ovog pitanja, kad je ono jakim i izrazitim sadržajem u samom zakonu, a napose u iscrpnom i stručnom obrazloženju saveznog Ministra finansija druga Sretena Žujovića, prikazano, rastumačeno i utvrđeno, — kako ćete se osvjedočiti u specijalnoj debati, kad budemo čitali član po član ovog zakona.

Prema tome, ovaj je zakon važan ne samo sa finansijsko-privredne strane, nego takođe i sa političke, jer naša narodna državna vlast, tj. Savezna vlada, udovoljava demokratskom naprednom principu na taj način da i ovu finansijsko-privrednu granu našeg narodnog života riješi u korist svih naših građana povjerilaca, pa i onih koji nijesu aktivno sudjelovali u narodno-oslobodilačkoj borbi, a nijesu se ogriješili o narodnu borbu, i da upoznaju donošenjem ovog zakona susretljivost i ljubav naše Savezne vlade prema njima, a oni koji iz ovog zakona

crpe koristi treba da iskažu po svojoj patriotskoj dužnosti priznanje i povjerenje, kao što to čine svi naši narodi, prema našoj državnoj vlasti, tj. Saveznoj vladi, na čelu sa Pretsjednikom maršalom Titom.

Zakon je pravedan i opravdan.

Glasam u načelu za ovaj zakonski projekat, što ćete sigurno i vi svi učiniti. (Burno odobravanje).

Претседник: Приступамо претресу у начелу овог законског предлога о конверзији предратних унутрашњих државних дугова и обавеза. Ко жели да узме учешћа у претресу у начелу по овом законском предлогу, нека се јави за реч. (Нико се не јавља). За реч се не јавља нико, те стављам овај законски предлог у начелу на гласање. Ко прима у начелу овај законски предлог, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је предлог Закона о конверзији предратних унутрашњих државних дугова и обавеза у начелу једногласно примљен.

Закон је кратак, има свега 23 одредбе. Није раздјељен на главе и претставља једну целину. Према томе, ко хоће да узме учешћа у дискусији у појединостима, нека се јави за реч. (Нико се не јавља). Не јавља се нико, па молим известиоца да чита наслов закона и члан први, и тако редом и остале чланове.

Известилац чита наслов и члан 1.

Претседник: Ко је за члан 1 заједно са насловом, нека дигне руку. (Сви дужу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 1 са насловом законског предлога једногласно прихваћен.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно усвојило чланове од 2 до 23 закључно, према извештају Законодавног одбора).

Претседник: Тиме је законски предлог прихваћен и у појединостима. Приступа се коначном гласању о законском предлогу у целини. Гласа се по прозивци са *за* и *против*. Молим секретара да чита имена народних посланика, а посланике да гласају.

Секретар прозива народне посланике да гласају.

(После гласања)

Претседник: Изволите чути резултат гласања. Гласала су укупно 232 народна посланика и сви су гласали за. На

овај начин предлог Закона о конверзији предратних унутрашњих државних другова и обавеза у Савезном већу Народне скупштине коначно је усвојен и биће, у смислу Устава и Пословника, послат Већу народа на решавање.

Наредна тачка дневног реда је: претрес предлога Закона о служби у Југословенској армији. (Видети прилог на крају књиге).

Известилац Законодавног одбора по овом законском предлогу је народни посланик Сулејман Филиповић. Молим известиоца да прочита извештај Законодавног одбора.

Известилац Сулејман Филиповић почиње да чита извештај Законодавног одбора. (Видети прилог на крају књиге).

Претседник: Има реч народни посланик Иван Гранђа.

Иван Гранђа: Предлажем да се ове измјене у извештају Законодавног одбора о приједлогу Закона о служби у Југословенској армији не читају, пошто народни посланици те измјене имају пред собом.

Претседник: Да ли Савезно веће прима предлог народног посланика Гранђе, да се не чита овај извештај који већ имају народни посланици? (Прима се). Овај предлог је примљен. Молим известиоца да даље не чита извештај.

Izvestilac Sulejman Filipović: Visoki dome, prije kratkog vremena Narodna skupština donijela je dva zakona, i to: Zakon o vojnoj obavezi i Zakon o popuni oružane sile jahaćom, teglećom i tovarnom stokom i prenosnim sredstvima. Prvi od ova dva zakona rješava pitanje popune Jugoslovenske armije ljudstvom u miru i ratu, a drugi zakon rješava pitanje popune naših oružanih snaga sa prenosnim i prevoznim sredstvima.

Ovaj zakon, koji vi imate pred sobom, nacrt Zakona o službi u Jugoslovenskoj armiji, jeste jedan od osnovnih i neophodnih zakona koji sa spomenuta dva zakona čini jednu cjelinu. Sasvim je jasno da je trebalo ovaj zakon donijeti da bi se i sa formalne strane udarili organizacijski temelji našoj Armiji.

Velim sa formalne strane, jer, kao što je poznato, naša je Armija stvorena i organizirana u narodno-oslobodilačkom ratu na najčvršćim temeljima i u duhu naše stvarnosti, modernizovana na najsavremenijoj osnovi. Ali, ulaskom u redovno stanje bilo je potrebno riješiti i ona pitanja specifične prirode koja

zadiru u mirnodopski život i dati norme i okvir potreban za pravilan život i dalji razvitak naše Armije. Upravo ovaj zakonski nacrt riješava ta pitanja. On će Jugoslovenskoj armiji dati mogućnost da sva goruća pitanja razradi nizom uredaba i propisa i time će joj omogućiti da se posveti svome zadatku. U staroj Jugoslaviji gotovo sva vojna pitanja riješavana su jednim vojnim zakonom, dok ta pitanja naša Armija riješava nizom zakona i zakonskih propisa. Ovaj način je i razumljiv i opravdan. Za to ima više razloga. Treba znati da je stara jugoslovenska vojska svoj zakon o ustrojstvu vojske i mornarice mijenjala ili dopunjavala četiri puta. To je bio slučaj i kod drugih starih armija, a razlog je za to prost: vojska živi i razvija se i taj njen razvitak iziskuje promjene u zakonu. Naša Armija, različita i po duhu i po organizaciji od bivše vojske stare Jugoslavije, ulazi u rješavanje zakonskih problema sa bogatim iskustvom stečenim u ratu. Kada se uzme da ta stečena iskustva treba srediti i obilno iskoristiti, onda je razumljivo i pohvalno što su nadležni faktori izabrali i odlučili da vojne probleme riješavaju baš ovako, nizom propisa, a ne jednim opštim propisom. Ovaj način donošenja niza zakonskih propisa cjelishodniji je, kako zbog raznolike problematike, tako i zbog praktičnijeg rada vojnih rukovodilaca pa i organa narodne vlasti i državne uprave.

Drugovi i drugarice, meni je stalo do toga da vas upozorim na karakteristike ovoga zakona. Njegova karakteristika je u prvom redu što Jugoslovenska armija ostaje vjerna svojim tradicijama iz minulog rata. Ona ostaje narodna armija, onakva kakva je nastala i izrasla u borbi naših naroda za slobodu. Po svom osnovnom zadatku ona je čuvar nepovrjedivosti granica, čuvar nezavisnosti, bezbjednosti i slobode narodne. Ali ne samo to. Ona uzima na sebe jednu od najljepših dužnosti, da bude aktivni nosilac bratstva i jedinstva naših naroda. Koliko god je ovaj zadatak uzvišen i častan, on našoj Armiji neće biti težak, jer je baš ona bila ta koja je u krvavoj borbi u narodno-oslobodilačkom ratu iskovala bratstvo i jedinstvo naših naroda i time udarila temelje novoj Federativnoj Republici Jugoslaviji. Nema sumnje da će ona i u miru biti pravi predstavnik i pravi rasadnik te svoje velike tekovine. Koliko ona ostaje narodna armija, vidi se najbolje iz teksta zakletve koja obavezuje sva vojna lica za sve vrijeme obaveze u operativnoj i rezervnoj vojsci. Svečano datom riječi i putem zakletve, svako vojno lice obavezuje se svojom čašću i životom da će biti hrabro i disciplinovano, da će izvršivati naredenja pretpostavljenih, čuvati vojnu tajnu, učiti

vojnu vještinu i čuvati čast Jugoslovenske armije, da će na poziv Vrhovnog komandanta svakog časa stati na branik otadžbine i braniti je ne žaleći ni svoj život za pobjedu nad neprijateljem. Svako vojno lice obavezuje se još da će budno čuvati tekovine narodno-oslobodilačke borbe — narodnu vlast i bratstvo i jedinstvo naših naroda i da će sve postavljene zadatke u cilju učvršćenja i razvijanja ovih tekovina do posljednjeg daha braniti i biti odano narodu i svojoj otadžbini.

U ovom zakonu Jugoslovenska armija je jedinstvena armija, a sačinjava je suvozemna vojska, Jugoslovenska ratna mornarica i Jugoslovensko ratno vazduhoplovstvo. Jedinstvo Armije ostvaruje se zajedničkim duhom, jedinstvom volje, jedinstvom misli, jedinstvenim zadatkom i putem jedne komande koja je u rukama Vrhovnog komandanta. Podjela na rodove vojske prema naoružanju i taktičkoj upotrebi je savremena i odgovara najmodernijim vojskama. Prema takvom stanju stvari, Jugoslovenska armija biće i čvrsta i sposobna da riješi sve zadatke.

Vojna lica na službi u Jugoslovenskoj armiji jesu vojnici, podoficiri, oficiri, generali, admirali i vojni činovnici. Ovakva podjela vojnih lica je savremena i odgovara našoj Armiji. Za razliku od Zakona o državnim službenicima, u našoj Armiji ostavljen je naziv vojni činovnici. Ovo je potrebno koliko zbog načina organizacije, toliko i zbog naše stvarnosti, jer će se vojni činovnici uzimati iz građanstva i nosiće vojni čin. Za pojedine službe i poslove mogu se uzimati u Jugoslovensku armiju i građanska lica za koja će važiti propisi Zakona o državnim službenicima.

Dužnosti i prava vojnih lica propisana su ovim zakonom, a detaljnija razrada provešće se putem uredaba i drugih vojnih propisa. Glavne obaveze vojnih lica, upravo one obaveze koje Armiju čine snažnom i sposobnom za izvršenje glavnih zadataka, sadržane su u vojničkoj zakletvi.

Vojna lica mogu biti lišena slobode samo od strane vojnih organa, a izuzetno i kada vojno lice učini teže krivično djelo pa postoji sumnja za njegovo bjegstvo, može biti lišeno slobode od strane državnih organa, s tim da se preda najbližoj vojnoj jedinici. Ovakav propis odgovara interesima vojske i države.

Kao i državni službenici, vojna lica mogu u slučaju krivične odgovornosti biti udaljena od dužnosti.

Osnovne prinadležnosti vojnih lica određuju se prema položajima koje zauzimaju, a penzije aktivnih podoficira, ofi-

cira, generala i admirala i vojnih činovnika određuju se uredbom Vlade. Ovo se ne bi moglo drukčije ni riješiti sve dok se ne izvede potpuna mirnodopska organizacija i dok se ne stabilizuju cijene životnim potrebštinama.

Vojna lica kao i službenici imaju pravo na godišnji odmor i besplatno liječenje po istim načelima kao i državni službenici. Uzev uopšte, u odnosu na državne službenike, vojna lica ne uživaju nikakve posebne privilegije, ili neka posebna prava.

Za vrijeme obaveze služenja u rezervi, vojna se lica mogu pozivati na vojnu vježbu, i to oni mlađi koji su obavezni za služenje u operativnoj vojsci mogu biti pozvani na 8 nedjelja, a stariji koji su obavezni za služenje u rezervnom dijelu oružanih snaga mogu se pozivati na 4 nedjelje.

Drugovi, ovo pitanje može biti interesantno i možda će ljude iz naroda naročito interesovati. Kad se uzmu u obzir nagle promjene u savremenom naoružanju i potreba bojne gotovosti i spremnosti naše Armije, za izvršenje zadataka, onda je razumljivo od kolike je važnosti da vojna lica budu u vezi sa kasarnom, i ne samo u vezi sa kasarnom, nego u stalnom kontaktu, u kontinuitetu sa vojnim usavršavanjem i u obuci i usavršavanju vojne vještine. Kratke vježbe, koje su ponegdje prakticirane u drugim državama, od 2 do 3 nedjelje ne vode cilju. One su čak često puta i štetne. Ja sam, drugovi i drugarice, sasvim siguran, da naša narodna Armija neće nikad koristiti ovo pravo koje joj zakon daje bez potrebe i bez opravdanog razloga.

Ovaj zakon predviđa mogućnost proizvodjenja vojnika u podoficirske i oficirske činove po svršenim vojnim školama i kursovima. Uvodj se i jedna olakšica za one koji ispune određene uslove te postanu rezervni oficiri. Takvi vojnici kad polože ispit za rezervnog oficira služe u stalnom kadru najviše dvije godine. Ova odredba ima svoje puno opravdanje. Ona će omogućiti takmičenje u izučavanju vojne vještine, daće se, s druge strane, prilika onima koji imaju potrebno školsko obrazovanje da regulišu svoju vojnu obavezu u svima rodovima vojske u kraćem roku i time će se prije moći vratiti na svoje redovno zanimanje.

Podoficiri se dobivaju iz trupe, odabiranjem najboljih vojnika koji svršavaju škole i kurseve u trupi. Podoficiri koji žele da se potpuno posvete vojnom pozivu mogu se aktivirati i ostati kao aktivni podoficiri u Armiji. Ovaj način dobijanja podoficira s obzirom na dužinu kadrovske roka služenja bolji je od ranijeg načina dobijanja podoficira iz podoficirske škole,

naročito zbog toga što je u stare podoficirske škole dolazio znatan broj onih koji nijesu mogli nigdje na drugoj strani zasnovati svoju egzistenciju, ili pak što su to bila mahom napuštena djeca. Dok se ranije podoficir već u školi naučio batinanju, podoficir Jugoslovenske armije, dolazeći neposredno iz trupe i odgojen u pravilnom drugarskom ophođenju, biće ne samo drug, nego će biti i prijatelj, nastavnik i starešina svojih vojnika. Aktivni podoficiri, kad ispune propisane uslove, mogu postati i oficiri.

Oficirski kadar popunjava se vojnim licima koja svrše vojna učilišta, nadalje, podoficirima koji položaju propisani oficirski ispit i rezervnim oficirima koji se aktiviraju. Za najviše komandovanje treba i najviša sprema i oprobana sposobnost. Prema tome na kakvom su položaju i prema stručnoj spremi, oficirski, generalski i admiralski kadar dijeli se na komandni i vojno-upravni kadar. Oficiri, generali i admirali koji komanduju jedinicama, ili su na položaju za čije je vršenje potreban komandni staž, pripadaju komandnom kadru. Svi ostali pripadaju vojno-upravnom kadru. U sastav komandnog kadra ulazi vojno-politički kadar Jugoslovenske armije.

Proizvođenje u oficirske činove vrši Vrhovni komandant, a u čin generala i admirala Prezidijum Narodne skupštine FNRJ. U tome što proizvodstvo u čin generala i admirala vrši Prezidijum Narodne skupštine vidi se još jednom više narodni karakter Jugoslovenske armije i njene povezanosti sa narodom.

Svima vojnim licima omogućava se najviše školovanje.

Lišenje čina može uslijediti samo po sudskoj presudi, a Vrhovni komandant može sniziti oficirima čin za jedan stepen i to samo po kazni. Aktivni oficiri, generali i admirali mogu biti prevedeni u rezervu i penzionisani pod normalnim uslovima predviđenim u ovom zakonu. Oni koji su lišeni čina skidaju se s evidencije komandnog i vojno-upravnog kadra. Oficiri, generali i admirali mogu se postaviti sa višeg na niži položaj u dva slučaja, i to: pri smanjivanju formacijskih položaja i kad se pokažu nesposobni za vršenje dužnosti. Ova mjera predviđena je u modernijim vojskama, a iziskuje je potreba i gipkost formacije, kao i potstrek na usavršavanje u vojnim znanjima.

Kako se vidi zakonom su regulisani odnosi vojnih lica na jednoj osnovi koja im omogućava nesmetan razvoj, uzdizanje i stalnost, a s druge strane daje se Jugoslovenskoj armiji mogućnost da stvori najbolji komandni element, kako za niže, tako i za najviše komandovanje.

Valja istaći da zakon priznaje provedeno vrijeme i dobivene čine u narodno-oslobodilačkoj vojsci i partizanskim odredima kao i u Jugoslovenskoj armiji, što bez sumnje naši borci i vojni rukovodioci zaslužuju i time im se odaje jedno od dužnih priznanja. Odredbe ovog zakona odnose se i na ona vojna lica bivše jugoslovenske vojske koja se preuzmu u aktivnu službu, ili prevedu u rezervu. Njima se, takode, priznaje vrijeme provedeno u zarobljenštvu, kako u pogledu prava sticanja višeg čina, tako i u pogledu dodatka na godine službe. Oni pak koji ne budu primljeni gube ova prava.

Vrijeme provedeno i činovi dobiveni u savezničkim vojskama i borbenim formacijama narodno-oslobodilačkog pokreta priznaju se.

Ostala pitanja koja po svojoj materiji ne spadaju u zakon i pitanja koja su po svojoj prirodi podložna usavršavanju i izmjenama riješiće se uredbom Savezne vlade i drugim vojnim propisima.

Drugovi i drugarice, donoseći ovaj zakon, mi se ne možemo oteti sjećanju na sramnu kapitulaciju 1941 godine, koju naši narodi nijesu nikada priznali, a koja je plod naopakog vaspitanja, plod izdaje nenarodnih režima i najvišeg komandovanja, koje je bilo daleko od naroda. Ali, isto tako mi se ne možemo oteti osjećaju ponosa na mladu Jugoslovensku armiju, koja je u nadčovečanskoj borbi tako visoko uzdigla zastavu slobode, bratstva i jedinstva naših naroda, koja je oprala ljagu i sramotu koju su nam pripremili stari izdajnici, te koja nam je donijela slobodu i u cijelom svijetu uzdigla slavu Jugoslovenske armije i Jugoslavije i pribavila joj čast i priznanje kod svih slobodoljubivih naroda svijeta.

Donošenjem ovog zakona mi ćemo našoj Armiji još jedanput iskazati priznanje i povjerenje da će pod vođstvom svog Vrhovnog komandanta znati čuvati slavu i čast koju je tako slavno i sjajno u ratu izborila.

Stoga molim ovaj Visoki dom da predloženi zakonski nacrt ozakoni. (Buran aplauz i odobravanje).

Претседник: Приступа се претресу у начелу предлога Закона о служби у Југословенској армији. Ко жели да учествује у овом претресу у начелу, нека се јави за реч. Има реч народни посланик Већеслав Хољевац.

Већеслав Хољевац (*Izborni srez grad Karlovac, NR Hrvatska*): Drugovi narodni poslanici, pred nama je Zakon o službi u Jugoslovenskoj armiji. Taj zakon nužan je i potreban, pomoću

njega reguliše se odnos vojnih lica u Jugoslovenskoj armiji. On donosi niz novih momenata koji našu Armiju stavljaju u red modernih i savremenih armija. Kao i svi zakoni koje mi ovdje donosimo, i ovaj se bitno razlikuje od sličnih koji su donošeni u bivšoj Jugoslaviji. Život u bivšoj jugoslovenskoj vojsci pretstavljao je za vojnike teškoće i mnogo puta postajao je nesnosan; danas, u našoj Armiji život vojnika je, u pravom smislu riječi, vojnički. Dok je nekad vojnik služenje svoga roka smatrao kao poniženje, danas on služenje roka i boravak u Armiji smatra najvećom čašću. U našoj Armiji nema nepametnih i nemogućih izmišljanja o tome kako zagorčati život vojnika, kao što je to bilo u bivšim vojskama. Naš vojnik, pripadnik JA, slobodno čita novine, učestvuje najživlje u političkom životu svoga naroda, učestvuje na izborima, pomaže obnovu zemlje i koristi domovini.

Podoficiri su nekad bili oni ljudi koje je vladajuća klika za svoj račun upotrebljavala da surovim i glupim metodama održavaju disciplinu i tobožnju nacionalnu svijest kod vojnika. Položaj tih podoficira bio je vrlo težak, oni su radili uz mizernu platu i životarili iz dana u dan. Ti ljudi nisu mogli da postanu oficiri, njima su činjene razne smetnje prilikom polaganja ispita samo da ne postanu oficiri. Vladajući krugovi strepili su da mladi i talentovani ljudi napreduju, njima to nije bilo u interesu.

Napredni oficiri u bivšoj jugoslavenskoj vojsci bili su kočeni u svom razvitku. Izvjesni su mogli da se uzdižu, da idu u škole, da budu unapređivani i odlikovani, no ne zbog svoje sposobnosti, ili zbog svojih zasluga za narod i domovinu, već pomoću raznih veza, intriga i smicalica. Ako je koji oficir malo mirisao nalijevo, ili se družio sa komunistima, stavljan je na specijalnu listu, život u vojsci postajao mu je nemoguć, i morao je da leti napolje iz vojske kao nepoćudan elemenat za kralja i monarhiju.

Kako je, međutim, danas u našoj Armiji? Dovoljno je da pogledamo nacrt ovog zakona te da uočimo ogromnu razliku koja postoji, i koja je stvorena u toku velikog oslobodilačkog rata, između bivše jugoslavenske vojske i Jugoslovenske armije. Danas ovaj zakon omogućuje našim podoficirima i oficirima da vrše komandne i vojno-upravne poslove, omogućuje im razvitak po vojnoj, političkoj i općekulturnoj liniji. Ovaj zakon omogućuje našim podoficirima da prelaze u oficirski kadar. Svaki onaj aktivni podoficir koji provede u JA šest godina, a

od toga najmanje dvije godine u najstarijem podoficirskom činu sa položenim propisnim ispitom, može postati oficir.

Našim oficirima, svima podjednako, bez obzira na nacionalnost, omogućen je vojni razvitak, školovanje i razni kursevi. Oficire u našoj Armiji po ovom zakonu proizvodi i unapređuje Vrhovni komandant svojim naredbama. Oni se unapređuju prema svojim sposobnostima i prema svojoj specijalnoj i vojnoj službi. Danas svaki naš oficir smatra svoj život u JA kao vršenje odgovorne i važne dužnosti na korist svoga naroda.

Kakvo je nekad bilo gledanje našeg naroda na vojsku, svi vi dobro znate. Vojsku je veliki dio našeg naroda smatrao nekim nužnim zlom. Takva vojska, vođena od pokvarenih generala, nije ni mogla biti voljena od svoga naroda. Našu Armiju, koja je izrasla u toku rata, koju je narod u toku rata izdržavao, hranio i smatrao je svojom zaštitnicom, naši narodi vole iznad svega. Srbi, Hrvati, Slovenci, Crnogorci i Makedonci smatraju našu Armiju svojom, oni je vole i svjesni su da je jaka i savremena armija najbolje jemstvo za našu sigurnost i nezavisnost.

Baš zato što je naša Armija rasla i razvijala se pod naročito teškim uslovima, što je u tim uslovima bila pravilno i mudro vođena od našeg voljenog maršala Tita, baš zato ona i uživa veliki ugled u našoj zemlji kao i u inostranstvu. Njeni kadrovi tako vođeni izrasli su u dobre vojne rukovodioce. U njoj su stvoreni već u toku rata pravilni i vojnički odnosi mlađih prema starijima i obratno. Već u toku rata disciplina je u Armiji bila na visokom stepenu. Izvršivanje naredjenja u takvoj Armiji najveća je svetinja za svakog borca i rukovodioca.

Vrlo je važno i to što ovaj zakon u svojim završnim odredbama predviđa da će se uredbom propisati:

- 1) odredbe o činovima podoficira, oficira, generala i admirala;
- 2) odredbe o proizvođenju, unapređenju, postavljanju i prestanku službe podoficira i bliže odredbe o proizvođenju i unapređenju oficira, generala i admirala;
- 3) odredbe o uslovima i načinu proizvođenja i unapređenja rezervnih podoficira i oficira;
- 4) odredbe o novčanim prinalležnostima lica na službi u Jugoslovenskoj armiji;
- 5) odredbe o službi vojnih činovnika;
- 6) i ostale odredbe u vezi sa provođenjem u život ovog zakona.

Sve te uredbe vrlo su važne, one imaju naročiti značaj za dalje učvršćenje i jačanje naše Armije. Naši narodi vole svoju Armiju. Oni gledaju u njoj svoju zaštitnicu i jemstvo za razvitak mirnog i pravilnog života. Takva Armija, voljena od svoga naroda, jaćaće i razvijaće se pod pravilnim rukovodstvom svoga Vrhovnog komandanta. Njena uloga u budućnosti je velika. Ona treba da bude siguran oslonac naših naroda i naših prijatelja. Ona treba u budućnosti da odigra veliku ulogu u osiguranju mira u ovom dijelu Evrope.

Zato što je ovaj zakon napredan, zato što je ovaj zakon takav zakon za koji smo se mi borili, zato što on potvrđuje već stvorene i prokušane odnose u Jugoslovenskoj armiji u toku velikog oslobodilačkog rata, zato što omogućuje dalji razvitak i jačanje naše Armije, izjavljujem da ću glasati za njega. (Burno odobravanje i aplauz).

Претседник: Има реч народни посланик Петар Мундрић:

Петар Мундрић (*Изборни срез борско-крајински, НР Србија*): Другови и другарице народни посланици, после предговорника, наших другова народних посланика, који су и један и други војници у сваком погледу, који су овај закон детаљно анализали, члан по члан, ми невојници слабо би шта више имали да говоримо о њему. Али, у односу овога закона на народ, на невојнички народ, који не познаје стратегију и војну вештину, имало би понешто да се каже.

Као резервни официр у старој југословенској војсци имао сам пуно прилика да у старој Југославији и у тој старој војсци, која није ваљала ни себи ни народу, ни држави, видим многе чудновате ствари. Ниједан наш младић који је служио војску није могао да понесе кући, после повратка из војске, ниједну добру успомену. Обично не би прошло ни десет дана од прекорачења касарног прага, а да му се све не опсује. Својим сам ушима чуо, када сам био на вежби, — а мене су често позивали на вежбу, јер су ме сматрали за бунтовника, — да активни официр старе Југославије псује нашим младићима „крмачу која их је опрасила“. Дакле, мајка једног војника, у старој Југославији није била достојна да се зове мајком, него крмачом. Знали су наши војници да немају за шта да се боре када је избио рат, па се нису ни борили.

Нова Југославија је чудновата и несхватљива иностраном свету зато што се ствари у новој Југославији не

дешавају неким старим одређеним редом. У новој Југославији дешава се све новим редом, а тај нови ред буни — да не кажем нови свет, јер од неког времена Запад није више нови свет, већ ми овамо постајемо нови свет — дакле, буни се стари свет. По том старом реду прво су се ствари измишљале, написале, па тек онда остваривале, а по новом реду у Југославији ствари се не измишљају, не пишу, него оно што је већ годинама остваривано у народу ставља се на хартију. Ту не треба имати огроман мозак, него просто напросто оно што већ постоји ставља се на хартију. Ето, тако би могло да се каже да је и створен овај наш закон, о коме данас расправљамо.

Постојање овог новог реда и стављање на хартију онога што је у народу створено види се најбоље у овом закону, у коме нарочито падају у очи први чланови, седми, девети итд., где се тачно описује шта је Југословенска армија, шта је дужност војника у Југословенској армији итд. Нарочито пада у очи понашање између старијих и млађих, где се свакоме тачно одређује како има да се понаша, како ће се понашати млађи према старијем и старији према млађем.

Наши народи за ову нову Југословенску армију кажу народна армија, јер данас како родитељ зна шта се ради у војсци, тако и син зна шта се ради код куће. Раније се тако није радило. Ето, у овом ослободилачком рату, родитељи су стално носили и храну и одећу на фронт и свуда где је требало, и они су видели како живе њихови синови, како се понашају официри са њима а како синови говоре о својим старешинама. Када се има у виду такав поступак нове Југословенске армије, праве народне армије, онда није тешко знати зашто се чуде сви и зашто свима постајемо несхватљиви, па кроз ту несхватљивост многи који би требало да нам буду пријатељи постају нам непријатељи.

Наша Југословенска армија, наша народна војска, по овом закону није никаква тајна, ништа се не скрива од народа. Својим постанком, она заслужује право име народне армије и као таква остаје и кроз овај закон. У старој Југославији није могло никако да се каже да је југословенска војска била народна војска, није могло зато што у старој Југославији није свако могао да постане официр, није свако могао да зна шта се тамо ради. Има и овде што се не може знати — што је сасвим разумљиво — али у старој југословенској војсци и најобичније ствари нису се могле знати, и

ако су се знале, онда су били криви они најнижи, који су били остављени сами себи.

Кад узмемо у оцену овај закон, видећемо да он осигурава да се Југословенској армији ништа од старог не дешава, да ће све снаге Југословенске армије у будућности да се црпе из радног народа села и града и да она тако постаје права слика народног живота, где се ради и ствара, и да ће као таква постати заиста сигуран чувар нове Југославије. Из тих разлога, у своје име и у име другова из Земљорадничке странке, изјављујем да ћу гласати за овај закон у начелу и у појединостима. (Аплауз).

Претседник: Пошто нема више пријављених говорника за претрес у начелу о предлогу Закона о служби у Југословенској армији, то овај предлог закона стављам на гласање у начелу.

Ко је за предлог Закона о служби у Југословенској армији у начелу, нека дигне руку? (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је предлог Закона о служби у Југословенској армији у Савезном већу Народне скупштине прихваћен једногласно.

Прелазимо на претрес у појединостима. Закон је подељен на главе, али су оне кратке, тако да би се дискусија у појединостима могла да протегне на по две главе, све до члана 22. Ко жели да узме учешћа у дискусији у појединостима, нека се јави за реч. (Не јавља се нико). Пошто се нико не јавља, молим известиоца да чита наслов, чл. 1 и остале чланове редом.

Известилац чита наслов главе прве и члан 1 према извештају Одбора.

Претседник: Ко је за чл. 1 заједно са насловом, нека дигне руку? (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је чл. 1 заједно са насловом примљен једногласно.

(Како се на питање Претседника код сваке главе законског предлога, нико није јавио за реч, Савезно веће је, гласајући дизањем руку о сваком члану у смислу свога Пословника, једногласно усвојило све чланове законског предлога од 2 до закључно 72, заједно са насловима и поднасловима дотичних глава законског предлога, према извештају Законодавног одбора).

Претседник: На овај начин је завршен претрес у појединостима о нацрту Закона о служби у Југословенској

армији. Прелазимо на гласање о законском предлогу у целини. Гласаће се са *за* и *против*. Молим секретара да прозива посланике, а посланике да гласају.

Секретар прозива народне посланике да гласају.

(После гласања)

Претседник: Објављујем да је за законски предлог о служби у Југословенској армији гласало 216 народних посланика и да су сви гласали *за*. На овај начин, предлог Закона о служби у Југословенској армији у Савезном већу Народне скупштине коначно је усвојен и, сагласно Уставу и Пословнику, биће упућен Већу народа ради решавања.

Пре него што продужимо рад по следећој тачки дневног реда, дајем 15 минута одмора.

(После одмора)

Претседник: Настављамо рад. На дневном реду је претрес предлога Закона о јавном тужиоштву. (Видети прилог на крају књиге). Известилац Законодавног одбора је народни посланик др Макс Шнудерл.

За реч се јавио народни посланик Мехмед Хоџа.

Мехмед Хоџа: Предлажем да се не чита извештај Законодавног одбора, јер је раздељен народним посланицима.

Претседник: Да ли Веће прима предлог народног посланика Мехмеда Хоџе? (Прима)

Izvestilac dr Maks Šnuderl (Izborni srez Maribor — Desni Breg, NR Slovenija): (Čita završni deo izveštaja. — Videti prilog na kraju knjige)

Другови народни посланици, начела, основе, задаци и организација Јавног тужиоштва исцрпно су расправљени у образложењу које је прикључено тексту предлога Закона о јавном тужиоштву, који лежи пред нама. Због тога нећу да говорим о садржају самог закона, пошто се можете у потпуности информисати из тога образложења. Хтео бих да као извештач нагласим само значај овог закона.

Резултат народно-ослободилачке борбе народа Југославије није био само победа над фашистичким окупатором, него и победа над унутрашњом опsesијом. Народи Југославије извојевали су и своју унутрашњу слободу, постигли су потпуну равноправност, потпуну слободу до самоопредељења, до своје власти, iščупали су своју судбину из руку других и узели је у своје руке,

ostvarili su svoju vlastitu, istinski narodnu državu, državu radnika i seljaka koji sačinjavaju ogromnu većinu naše države. U ovoj državi narodi su izgradili svoju narodnu vlast. Radnička klasa postala je dominirajući faktor. Razbijene su sve ekonomske privilegije i sa domena vlasti izbačeni su protivnarodni vlastodršci. Utvrđena je ravnopravnost svih naroda i svih pojedina. Novoostvareni politički i ekonomski poredak znači pobjedu prave demokracije. Privreda je u rukama naroda. Već godinu dana donosimo zakonske propise za političko, ekonomsko i kulturno uređenje, učvršćivanje, podizanje, usavršavanje života naših naroda i novog državnog poretka. U toj godini postigli smo rezultate na kojima može da nam zavidi svet oko nas; pobjedili smo u prvim fazama obnove i izgradnje.

Sve to što je ostvareno tolikim žrtvama, naporima, radom i tolikom ljubavlju, mi moramo da sačuvamo, kako bi mogli da idemo tim putem dalje u srećniju budućnost. Istina, čuvar svega toga smo isključivo mi sami. Nema opstanka za državu i narod, kad narod sam nije svestan toga da zavisi od njega samog da li će sačuvati ono što je postigao i da li će razviti i podići ostvarene osnove. Nema ni leka ni spasa kad se u narodu gasi svest da je narod i svaki njegov deo jedini čuvar i gospodar sudbine i kad u narodu nestane volje da radi, da se bori i da umre za ono od čega zavisi njegov život i napredak.

Nema sumnje da u našim narodima ova svest i volja postoje. Narodi koji su žrtvom preko 1,500.000 svojih pripadnika ostvarili pobjedu, narodi, koji su neumornim radom i poletom svih svojih snaga počeli obnovu i izgradnju tako teško napaćene zemlje, narodi koji su tako čvrsto prihvatili svoju vlast, ti narodi neće da odustanu od tog rada, neće da odustanu od te borbe i poleta. Oni će nastaviti svoje delo, oni će čuvati svoje tekovine.

Međutim, kao što smo mi sve naše stvarnosti ozakonili, sredili i normirali, tako treba da se ozakoni i sredi i ova najosnovnija dužnost svakog pojedinca svih naroda i svih državnih organa, da se čuva sve ono što je stečeno u borbi, u obnovi i izgradnji. U organizovanoj državi treba da za rukovodstvo čuvanja postignutog poretka, za osiguranje napretka i za učvršćenje zakonitosti postoji naročiti i nezavisni državni organ, koji ima zadatak da sistematski, podjednako za čitavu državu, strogo i nemilosrdno, a pravedno i zakonito izvršava volju naroda da se čuva zakonitost, poredak i red. Ne postoji, kao što sam kazao, u narodima volja da narušavaju ono što su borbom dobili ili da ostavljaju to bez zaštite. Ali mogu postojati slabo-

•sti, katkad zle volje pojedinaca, može biti krivih shvatanja, nerazumevanja i grešaka koje treba otkloniti ili ispraviti, uravnati u tok one linije kojom ide čitav razvitak države. Takav organ jeste — javni tužilac.

Javni tužilac nema, kao što vidite, naročito iz obrazloženja uz zakon, ništa zajedničko sa državnim tužiocem predaprilske Jugoslavije. Državni tužilac je bio podređen ministarstvu za pravosude. Njegov isključivi zadatak bilo je krivično gonjenje prema uputstvima nadređenih organa. Da je time morao biti poslušno oruđe u rukama vladajućeg režima, potpuno je jasno. Međutim, naš javni tužilac je organ same Narodne skupštine, nije podređen ni Ministarstvu, a čak ni Vladi. On odgovara samo Narodnoj skupštini, koja ga bira, odnosno njenom Prezidijumu. Zbog toga je ostao organ samog naroda, kako bi, nezavisan i autoritativan, mogao istinski da štiti isključivo njegove interese. Javni tužilac u Jugoslaviji, izabran od Narodne skupštine, postavlja po načelu organizacionog jedinstva svoje niže organe, pa se time osigurava jedinstveno sprovođenje principa čuvanja zakonitosti u čitavoj državi. Kako bi saradnja javnog tužioca sa narodom postala što tešnja i neposrednija, on se oslanja na narodne tužioce koji nisu njegovi službeni organi, ali su njegove pretstraže, te imaju da signaliziraju svaku nepravilnost koju bi primetili među ljudima u čijoj sredini borave.

Zadatak javnog tužioca bio bi nepotpun ako bi bio iscrpen samo pasivnom reakcijom na utvrđene nedostatke. Javni tužilac ima naprotiv i veoma značajnu aktivnu ulogu u zaštiti interesa naroda. On predlaže Prezidijumu tumačenje zakona; on pokreće krivične postupke; on može da nastupi i u civilnim parnicama kad to traži naročiti interes; on saraduje u narodnim odborima, u disciplinskim postupcima; on daje predloge za zaštitu zakonitosti i protiv pravosnažnih odluka i presuda. Time on duboko i efikasno, aktivno i stvaralački saraduje u pokretanju čitavog javnog života u državi.

Takav organ, snabdeven takvim autoritetom, odgovornošću, tolikim pravima i dužnostima, jeste onaj organ koji je potreban da služi narodima Jugoslavije kao rukovodilac čuvanja njegovih tekovina i sveopšteg napretka naših naroda, koji nose u sebi živu volju za čuvanjem onog za što su se borili, za razvijanjem i ušvrćenjem svoje narodne vlasti, svog ekonomskog i socijalnog poretka. Taj organ odgovara našoj stvarnosti, on je jedan od stubova naše države, nosilac one zakonitosti kojoj je zadatak da štiti interese države, naroda i pojedinaca.

Molim drugove narodne poslanike da prime ovaj zakon. (Odobranje).

Претседник: Приступамо претресу у начелу предлога Закона о јавном тужиоштву. Ко жели да узме учешћа у претресу о овом предлогу у начелу, нека се јави за реч.

Реч има др Драгољуб Јовановић.

Др Драгољуб Јовановић (*Изборни срез нишавски, НР Србија*): Другови народни посланици, установа јавног тужиоштва одговорила је у једном моменту потреби наше народно-ослободилачке борбе. Наши борци на свима теренима нашли су се окружени непријатељима, видљивим и невидљивим, и они су морали да се обезбеде на тај начин што ће све одлуке, ма са које стране пале, подвргнути својој ревизији. Та установа, касније је озакоњена одлуком АВНОЈ-а од 3 фебруара 1945 године и проширена на читаву територију Југославије. Још доцније у нашем Уставу она је постала једна од главних установа новог поретка.

Задатак тужиоштва јесте да брани народне интересе, да чува народну власт, да штити имовину, општеномску, задружну и приватну. Исто тако да штити грађанска права и слободе. Јавно тужиоштво је исто тако заштитник и чувар законитости у нашој земљи. Јавни тужилац интервенише у сваком случају кад налази да је закон повређен. И, најзад, јавно тужиоштво има за циљ да консолидује, да учврсти и да обезбеди правилно функционисање нашег државног апарата. Сви органи дужни су му ставити своје списе на увид ако јавни тужилац то тражи. Сви су му дужни отворити врата сваког надлежства да погледа и види шта се ради.

Код нас, јавно тужиоштво има још једну крупнију и важнију улогу, улогу онога што се у неким земљама зове федерални или савезни суд. Оно има исто тако улогу онога што се у старој Југославији звало Државни савет. Јавно тужиоштво додуше нема право да решава о уставности закона, али има права да даје иницијативу и предлоге за тумачење закона и да доводи у сагласност разне правне прописе. Ми немамо федералног суда, али имамо Президијум. Може бити да је погрешно што је ова функција пренесена унеколико на јавно тужиоштво. Президијум би пре могао да има своје органе за предлагање тумачења закона, онако исто као што ће Президијум (*Моша Пијаде*: Президијум сам тумачи законе) ценити уставност појединих закона и сагласност по-

јединих федералних устава са Уставом Федеративне Народне Републике Југославије. Мени се чини да јавно тужиоштво, бар у данашњем свом саставу, није довољно спремно за све врсте закона, за све ресурсе, за све струке у којима треба по овом закону да узме иницијативу за тумачење закона. Број закона из дана у дан је све већи. Они регулишу најразличитије материје и мислим да би ово значило преоптерећење јавног тужиоштва и скретање његово са оног задатка који је у почетку њему био намењен, кад би му се и ова улога дала.

Јавно тужиоштво у данашњем облику је нова установа, али у свима временима биле су установе сличне њему. Нарочито су се том установом служили режими који су били склони паду. Због тога, ја хоћу да браним наш режим од јавног тужиоштва. Нашем режиму није потребна одбрана, која се одбрана предвиђа у порецима који су доведени у опасност.

При крају Римског царства, постојале су такве установе, које су имале за циљ да грађане сврстају у редове, како би распознале свакога где се налази. То су биле корпорације. Била је друга установа која је била више пословна, а то је установа делатора. Они су достављали власти шта ко ради, шта мисли и куда се креће и како се понаша. Цео Средњи век био је у знаку чврстог цеховског (еснафског) режима, у знаку контроле језуитског реда који строго мотри на рад сваког човека.

Царска Русија имала је разгранату унутрашњу шпијунажу, као што је, изузетно од других држава, имала унутрашње пасоше, без којих није могло да се креће ни по самој земљи без знања власти. Хабсбуршка држава Аустро-Угарска била је шпијунска држава, била је тип полициске државе, држава достављача и шпијуна, држава коју бих ја назвао механизмом неповерења. То је она загушљива атмосфера која одликује феудалне, нарочито католичке државе. Наши народи, словенски народи, тешко су се осећали у квргама тих држава и у тој загушљивој атмосфери. Протестантски покрет унео је промају и више ваздуха у друштвени живот. Иако нису постојале модерне грађанске слободе, о свему се разговарало на јавним местима. У црквама, у храмовима, могао је сваки тумачити Свето писмо а да не буде нарочито миропомазан, као што је у католичкој цркви. Чеси су били претече у протестантизму, јер су дали Јана Хуса и пре него што су Енглези дали Виклифа, пре него што су Немци

дали Лутера, а Французи Калвина. Наши народи који данас живе у федеративној републици такође су се одликовали у прошлости оним либерализмом, оним слободним мишљењем, оним друштвеним животом пуним ваздуха и слободе који их разликује од других народа, који су их окружавали, а нарочито од несловенских народа.

Срби и Црногорци први су се међу свима европским народима ослободили од два велика, може бити два највећа историска зла. Ослободили су се феудализма и клерикализма. Неколико стотина година има, скоро 600 година има откако смо се ослободили тога страха од пакла на небу и страха од пакла на земљи. Пакао на земљи, то је феудализам, пакао на небу, то је клерикализам. Косовску битку, коју су наши историчари, лажни историчари, величали као битку изгубљену због храбрости и честитости кнеза Лазара, ту битку ми имамо разлога такође да величамо, али из сасвим других разлога. Ми величамо Косовску битку због тога што је то била прва велика револуција на Балкану. Тада смо ми изгубили национални феудализам и тада смо ударили глогов колац клерикализму, који је долазио из источне патријаршије.

Хрвати, нарочито у последње време, за последњих 50 година, такође су се еманциповали и од притиска феудализма и од притиска клерикализма, захваљујући нарочито науци браће Радић. Македонци су били под утицајем једног православља врло различитог од оног које је било под св. Синодом у Русији. Имали су једно либерално православље које није затварало мозгове као што је радило клерикализам на западу и као што је радило православље руског типа.

Најзад, Словенци. Они су остали најдуже и под клерикализмом и под феудализмом, али су имали један начин да се ослободе и једног и другог и да добију ону ведрину и слободу душе која их одликује: то је њихово јако национално осећање. Оно их стално чува од тога да се подају германском или талијанском империјализму. Благодаревши свом јаком национализму, они су испод клерикалне коре гажили један дубоки либерализам.

Многи су приметили као једну од одлика нашег народа да воли да се тужака. То су приметили пријатељи и непријатељи. Ја не бих рекао да је тужакање код српског народа последица неповерења које влада у другим државама под пресијом феудализма, клерикализма и монархизма. Наше

тужачање долази више од освете, личне и породичне, него од идејне или верске нетрпељивости. И кад смо лично нетрпељиви, ми смо толерантни на духовном пољу.

Не треба мислити да све ово нема везе са установом јавног тужиоштва. Има везе због тога што то тужиоштво, по моме схатању, није довољно наша народна тековина, хоћу рећи не одговара нашем народном духу. Ја не мислим да тражим укидање јавног тужиоштва. Не мислим да тражим разоружање власти, не тражим разоружање народне власти, као што не тражим ни разоружање народне војске, нити предлажем да се „баци копље у трње“. Али хоћу да се уклони страх (Смех), да се уклони страх власти од народа и страх народа од власти. Кад кажем народ, ја не мислим само на оне који су данас 100% привржени овоме поретку. Кад кажем народ, мислим на један много шири појам него што се то обично у нашим редовима схвата. Народ је много шири појам, јер је мало људи у нашој земљи данас који не би могли да дођу под тај појам народа. Мало је, по моме мишљењу, стварних непријатеља нове власти. И зато треба да се уклони страх. Страх је рђав саветодавац. Наш режим, у својим битним условима, чврст је. Он је много чвршћи него што мисле многи који се сматрају његовим чуварима. (Смех). Снаге које би тежиле прошлости, оном рђавом, негативном делу прошлости, слабе су. Оне су површне и оне су неорганизоване и неповезане. Не треба се бојати тих снага и не треба цео народ држати у страху, у узајамном неповерењу, због тога малог броја људи, који су уствари безопасни.

Ако је непријатељ новог поретка по површини, има нешто што је дубоко у нашем народу, а то је жеља за слободом. Наш народ жуди за спокојством, личним и породичним, жуди за мирним животом, жуди за сном без узнемиравања. (Жагор). Наш народ жели, увек је желео, и у томе је била његова револуционарна снага да га власт остави на миру. (Смех код већине). Од народне власти он тражи да му верује, да га не вија, да га не прогони и да га не тужи на сваком кораку. (Жагор).

Јавно тужиоштво, како је предвиђено Уставом, па и овим законом, и како је постојало у пракси, већ је и сувише преоптерећено. По пракси која данас постоји и по закону који треба да се донесе, све се ставља у питање. Све радње, све одлуке могу бити поништене, све пресуде нападане. Вечито је све подложно тужби и жалби и терању. Нема дужности коју овај закон неће тужиоштву да додели. Хоће

се правда, хоће се законитост, то је добро. Али још стари Римљани су учили: Ко тражи велику правду долази до не правде — *summum jus — summa iniuria*. Министар правосуђа који је овај закон поднео, увидео је да је тужиоштво преоптерећено разним интервенцијама, разним упадањем тужиоца у све могуће гране. Зато је одредио један рок који ограничава могућност интервенција које су иначе по закону могуће; предвиђен је рок од 6 месеци до 1 године дана, и само по изузетку може се тај рок продужити. Министар правосуђа казао је у образложењу једну умну ствар коју је потврдила и пракса: „Не сме се у могућности жаљења против сваке пресуде ићи тако далеко да она пређе у редован правни лек“. Али, док је на овај начин област јавног тужиоштва неколико ограничена, дотле је она са друге стране проширена. Створен је много већи број тужилаца. Сем Јавног тужиоца ФНРЈ постоје тужиоци република, аутономних покрајина, области, округа, срезова па и градских рејона. Поред тога, створена је овим законом и установа тзв. народних тужилаца. Њих има по селима, по предузећима, по заводима, по насељима, по улицама градова и појединих места, по кућама и по школама. То су незванични добровољни сарадници јавног тужиоца. Овај закон отишао је још и даље него правилник који је раније постојао. Он предвиђа да народни тужиоци могу око себе организовати групе грађана које ће их помагати у раду.

Оно што мени нарочито смета у овоме закону, то је што је ислеђење кривица одузето од суда и предато јавном тужиоцу. То је истина један корак унапред према некадашњој пракси када је иследна власт била полиција. Ми који смо били гоњени под старим режимима, знамо шта је значило кад је иследна власт била у рукама полиције, нарочито у оним режимима који су више веровали полицији него иследним судијама. Али, наша народна власт мора учинити један корак даље па целокупно ислеђење кривица предати у надлежност судовима.

У нашем данашњем судовању, тужилац је нешто много више него странка, он је свемоћни орган у суђењу, нарочито у данашњим судовима, са судијама нестручним и неуким, који су под утицајем школованих људи. Јавни тужилац има нарочиту снагу коју му ни Устав, а мислим ни сам овај закон не жели да да.

Јавни тужилац је данас свеприсутан, свестручан. Он је и политичар и привредник, књижевник и уметник, и лекар и

ветеринар. Он све зна, он разуме све, све може и хоће. Овај закон иде још и један корак даље, па јавног тужиоца уводи и у народне одборе. Он улази као пуноправни члан и у сам извршни народни одбор, додуше са саветодавним гласом, али не само присуствује него и учествује у дискусији, а ми знамо шта значи глас једног тако моћног човека као што је јавни тужилац. Он је у местима великим и малим, а нарочито малим, страх и трепет. (Жагор и смех). Многи су власт, али он је права власт у очима народа, са свим ознакама које народ томе појму придаје.

Најзад, има једна особина која није јавна али која је стварна: јавни тужилац, то је партија, државна партија, једина, Партија писана великим словом. Не може се имати ништа противу партије, али под условом да не буде једна. Када се каже партија, то значи део нечега; странка, то значи страна, јасно је да не може бити само једна, јер то је и физичка и психичка немогућност. Код нас је јавни тужилац без изузетка члан Комунистичке партије. То не пише у закону, али тако је у пракси. А у закону је легализована свемоћ коју тужилац има у пракси. Овакав јавни тужилац инкарнира диктатуру једне партије, обезбеђује једнопартиски систем.

Претседник: Господине посланиче, говорите о јавном тужиоштву, а не о партијама.

Др Драгољуб Јовановић: Једнопартиски систем је против живота, а нарочито је противан традицијама, духу и тежњама нашег народа. Из свих тих разлога, ја ћу гласати против овога закона.

Претседник: Има реч народни посланик Милош Минић. (Буран аплауз).

Милош Минић (*Изборни срез љубићки, НР Србија*): Другови, нисам мислио да говорим и нисам унапред припремио говор као предговорник, али сам забележио неке његове изјаве и сматрам да неће бити штетно да се на њих осврнем.

Ми смо овде чули глас оних немирних савести, које стрепе од наших народних власти, па и од јавног тужиоца као органа народне власти. (*Гласови:* Тако је!).

Мој предговорник теши нас да је таквих немирних савести мало, он би хтео да нас успава, он би хтео да наше народне власти не буду будне према ономе што раде непријатељи народа. Има у томе, што он каже да је таквих мало,

једно зрно истине. Њих је заиста мало, у односу на огромну већину нашег народа која је учествовала у борби против окупатора, носила све терете те борбе на својим леђима, дала жртве за слободу и створила народну власт, коју данас та огромна већина народа подупире и потпомаже свим својим снагама. Ако се у томе смислу каже да је народних непријатеља мало, онда их је заиста мало, онда их је свега једна шачица која је у току окупације издавала наше народе и налазила се на страни заклетих непријатеља народа. Кроз уста предговорника проговорила је та мањина. Али, баш зато што је та мањина управљала државом у прошлости или вукла користи од бивших противнародних режима, баш зато што је те људе народ збацио с власти, они су љути непријатељи наше народне власти. И баш зато је потребна будност, а не небудност коју би хтео предговорник да нам препоручи. Будност према непријатељима народа — то је нама потребно, насупрот ономе што нам г. Јовановић препоручује.

Ја ћу одмах да пређем и на последњи став његовог говора. Тај став каже — јавно тужиоштво је орган Комунистичке партије. Мени је жао што ја овде нисам донео напис Лазе Марковића, који се, узгред буди речено, сада налази у казненом заводу, напис на једном од страних језика, напис који је управо потпуно идентичан са ставом господина Драгољуба Јовановића. Ја сам тај напис имао у рукама у току процеса и отуда ми је пала у очи потпуна идентичност оцене јавног тужиоца као органа партије како од Лазара Марковића, тако и од Драгољуба Јовановића. Ја о томе желим само да кажем ово: јавно тужиоштво, као орган наших народних власти, као непосредни орган Народне скупштине ФНРЈ, као државни орган, као орган државне власти, није орган једне партије. Ја нећу да улазим у то питање да ли постоји диктатура једне партије или не. То је свакоме јасно, изузев, можда, господину Драгољубу Јовановићу. (Чују се гласови: Јасно је и њему...). Вероватно да је њему јасно, као што говоре примедбе другова посланика. Али, ако је и њему то јасно, онда постоји извесна намера за извртање чињеница, кад се зна да је основица наше власти — Народни фронт који обухвата најшире народне масе, па се зато не може да говори о диктатури једне партије.

Према томе откуда једна обична инсинуација да је јавно тужиоштво орган једне партије. . .

Др Драгољуб Јовановић: Нисам рекао да је орган једне партије...

Милош Минић: Молим, ја сам дословно записао ваше речи, ту не можете да ме демантујете...

Др Драгољуб Јовановић: Има стенографских белешака...

Милош Минић: Има, али неће ме демантовати...

Моша Пијаде: Он је рекао да тужиоштво обезбеђује једнопартиски систем...

Милош Минић: Ако се овај закон пажљиво проучи, онда ће се видети да је јавно тужиоштво централизован орган потчињен само Народној скупштини, орган који има задатак да обезбеди једнообразну примену свих закона које та Скупштина доноси, на читавој територији, наиме, то значи да се један те исти закон на једној територији не може примењивати на један начин, а на другој територији на други начин, односно јавно тужиоштво не може да допусти да сваки орган народне власти тумачи поједине законе на различите начине. У томе смислу, ја мислим, да је јавно тужиоштво један од неопходних саставних делова читавог апарата државне власти. Мислим да овако постављено — на овој основи — као орган контроле примењивања закона на читавој територији, а не како је то био случај пре рата и како постоји у већини земаља као обичан полицијски орган за гоњење кривичних дела, овако постављено јавно тужиоштво претставља једну од најдемократскијих установа наше народне власти. (Буран аплауз).

Ја не видим ништа негативно у томе што и после правоснажне одлуке управних органа власти, та одлука може бити нападнута од јавног тужиоца, ако је она незаконита. Ја мислим да је то баш позитивно, то значи да јавно тужиоштво може да отклони ту незаконитост. Тачно је, међутим, да је закон водио рачуна о томе да се тиме не оде у правну несигурност и да се не доведе до тога да се људи не могу осећати сигурни када им се извесна права загарантују правоснажним одлукама органа власти. Зато закон тачно прецизира и каже да се у грађанским стварима могу правоснажне одлуке побијати у року од шест месеци, у другим стварима, у року од годину дана, а у крулним стварима од општедржавног значаја, где незаконитост не сме никако да остане, онда може и преко годину дана, али у тим случајевима самс по оцени Јавног тужиоца ФНРЈ.

Став господина Драгољуба Јовановића у овом конкретном случају није став према јавном тужиоштву, већ је принципијелан став по питању народне власти уопште. Када се суштина јавног тужиоштва погледа објективно, онда се види да је то једна демократска установа. Ако неко устаје противу те установе, онда он устаје противу стриктне примене закона које доноси наше претставничко тело.

Изгледа да би г. Јовановићу конвенирало да се наши закони не примењују тако строго као што се жели и хоће да се овим законом обезбеди.

Ја ћу, другови, да се још задржим на неким примедбама г. Јовановића. Ја не знам какве су то, по моме мишљењу, непријатељске алузије које говоре о томе да је јавно тужиоштво потребно само режимима који су склони паду. Г. Јовановићу се може десити да овај поредак који је створен четворогодишњом борбом народа Југославије надживи и њега и све оне који прижељкују да буде кратког века. Зато нека он у овом закону не тражи никакве симптоме за остварење неких његових жеља. Напротив, сваки поштени човек који уистини воли ову земљу, може да поздрави доношење Закона о јавном тужиоштву. (*Др Драгољуб Јовановић*: Нисам ја против јавног тужиоштва!) Ви демантујете самога себе. Читав је ваш говор уперен против јавног тужиоштва. (*Др Драгољуб Јовановић*: Ја нисам против целог закона, ја сам против извесних одредаба у њему, а не противу читавог закона, зашто ми подмећете?!). Овде нема никаквог подметања, него ви сами себе демантујете.

Господин Јовановић, исто тако, каже да тужиоштво није наша народна тековина. Ако је народна власт наша народна тековина, онда је и тужиоштво наша народна тековина, јер је оно саставни део наше народне власти. Ја не знам шта је хтео г. Јовановић да каже овим, али ми се чини да је ово само један део његовог принципијелног става према народној власти уопште.

Исто тако овде чули смо речи које смо чули и пре годину дана, тј. слобода од страха. Ми смо то чули од г. Грола, па смо онда имали прилике да видимо како је г. Јоксимовић предложио закон о слободи од страха. (*Др Драгољуб Јовановић*: Па то је тражио и Рузвелт и Атлантска повеља!) Ви немате никаквог права да се позивате на Рузвелта а још мање на Атлантску повељу, за чије су остварење лили крв наши народи. (Аплауз).

У овој земљи има људи код којих постоји извештај страх. Ја сам о њима мало пре рекао што мислим, и ја мислим да нашим народима нимало није стало да те немирне савести, да те зле савести ослобађају од страха. Они живе у страху или зато што су остали дужни нашим народима у време рата и окупације, или зато што данас развијају подмуклу противнародну делатност, против које морамо бити будни. (Др Драгољуб Јовановић: Ја не бих овде говорио да имам немирну савест, него бих ћутао!) Кроз ваша уста су проговориле све немирне савести у нашој земљи.

Г. Јовановић хтео би да начини алузију односно страха нашега народа, јер „наш народ хоће да га власт не дира, хоће да мирно спава“. Ја сам очекивао да он каже да „наш народ хоће да му власт не улази ноћу да врши претрес“. (Др Драгољуб Јовановић: И не треба). Тачно говорите, г. Јовановићу, тако, како конвенира једној групи која је спрема-ла атентате у Београду (Аплауз). Кад је реч о томе шта наш народ жели, ја мислим, другови народни посланици, да наш народ збиља има довољно својих људи и својих претставника који су с њим крвно повезани у току ове ослободилачке борбе, који познају његове мисли, његова осећања, његове жеље, и у току борбе и данас, и који заиста могу говорити овде у име тога народа, па чак и критиковати погрешке наше народне власти, којих има; ја мислим да нема таквих људи који би тврдили да су ове наше народне власти, од врха до дна, чисте као свеци, да не греше. Зато је потребно да јавно тужиоштво помаже и отклања грешке. Али, другови, ако се хоће да се реч „народ“ употреби за извесну шачицу људи који би желели да наше власти не смеју ништа учинити што би их спречило у развијању њихове противнародне делатности, онда ја мислим, другови, да се на тај начин само злоупотребава реч „народ“.

Ми смо дошли у ситуацију да морамо водити рачуна ко употребава реч „народ“, ко изговара реч „народ“, ко у име тога народа хоће да говори. Сви су говорили у име народа. Говорили су Цветковић и Стојадиновић, па чак и Дража Михаиловић у име народа. У току наше политичке историје и у току наше четворогодишње борбе против окупатора, видело се који су били верни и одани народу и који су заиста тумачили жеље и осећања народа. (Аплауз). И кад тако стоје ствари, онда ја морам да кажем да кад је г. Јовановић говорио о томе да народ жели да „мирно спава, да га нико не

дира“, да је он ту реч злоупотребио и да је употребио за ону шачицу непријатеља народа који заиста не спавају мирно зато што кују подле планове против нашег народа. (Аплауз).

Видите, другови, г. Јовановић није хтео ни наше народне тужиоце да остави на миру. Да остави на миру оне који мирно у својој средини, у својој улици, у своме селу, притичу у помоћ контролним органима наших народних власти да би се што успешније гониле незаконитости и обезбедила примена закона. Наша народна власт је таква да њу не врши само један бирократски чиновнички апарат него у вршење власти улазе широке народне масе. Видите, народни тужиоци су спона између јавног тужиоца и широких народних маса, форма учешћа широких народних маса у контроли правилне примене закона.

И када овај закон иде даље па каже да народни тужиоци треба да успоставе групице грађана да им помажу у томе раду, то је само још дубља демократизација читавог апарата наше народне власти, а не оно што би г. Јовановић хтео да прикаже. (Аплауз). Г. Јовановић је био до крајности искрен, па је рекао: да му највише смета овакав систем ислеђивања као што је постављен у овом закону. Наиме, прерата истражне судије биле су органи суда. Сада је иследник орган јавног тужиоштва. Г. Јовановић не види у томе извештан напредак. Он у томе гледа извештан назад. Наши судови нису данас оптерећени једном функцијом која нема никакве везе са суђењем, као што је ислеђење. То је функција извршне власти. Ми смо учинили један корак напред, ослобађајући наше судство од једне функције извршне власти, од ислеђивања, истраживања, испитивања, и претворили смо наше судове у оно што суд треба да буде, а то је суд који треба да суди и пресуђује, који увек има пред собом две странке, саслуша и једну и другу, и онда хладно и објективно донесе одлуку. Тиме смо заиста учинили један корак напред. Правна теорија г. Јовановића је мало застарела. Изгледа уствари да је он заостао за ово време од напретка правне науке. Али, овде се не ради о правним питањима него о чисто политичким питањима. Он каже: тужиоштво је орган Комунистичке партије. Иследник је орган тужиоштва. То је све у рукама једне партије. Иследник може ухапсити и тужилац извести човека пред суд; у судовима су неуки грађани, тужилац је свемоћан, може се ма коме, па можда г. Јовановић стрепи и за себе, десити једног дана да неко покрене против њега поступак, да се

ствар иследи, да га изведу пред суд, а у суду су неуки људи, док је тужилац свемоћан, и може човек да оде на робију — само ако се то прохте партији, чији је орган тужилац. (Аплауз). Видите ли, колико је подлости и неверице у наше народне власти, када ви повежете све те ставове. Г. Јовановић би требало да се научи да отворено говори, да га сви разумеју, а ја мислим да сте га сви разумели. То је суштина ствари. „Ја сам за јавно тужиоштво — каже г. Јовановић — али сам против овог закона“. Из овог закона, како он каже, треба да отпадне ислеђивање, треба да отпадне то да се тужилац може да меша и да контролише рад свих власти. На крају крајева, испада то да кад иследни судија извиди неки случај и преда тужиоцу списе, он има да иде на суд и да тамо заступа оптужницу. Таква улога јавног тужиоца била би у супротности са улогом коју он има као орган народне контроле, као орган контроле одоздо, из маса, јер је он повезан са народним тужиоцима и са масама. Ми имамо и контролу одозго, а то је контролна комисија, која води контролу о томе како се спроводе закони. Ја не знам да ли је г. Јовановић имао стварних разлога да се толико обори против народних тужилаца, али ја сам баш као јавни тужилац одушевљен оном помоћи коју нам дају народни тужиоци. Народни тужиоци су у неким случајевима баш његове најближе пријатеље оптужили јавном тужиоцу са конкретним чињеницама да су се бавили црном берзом и шпекулантством. (Др Драгољуб Јовановић: Сад сте пронашли разлог). Ја сам поменуо околност, а она је тачна, и може се проверити и на суду. Имам још доста забележених примедба поводом говора г. Јовановића, али не желим да све то овде износим. У појединим ставовима његова говора види се једна иронија, један притајени сарказам који он испољава, а који треба да буде разголићен. Хтео сам да кажем ових неколико речи зато што сматрам да је од стране г. Јовановића овај закон нападнут сасвим неоправдано, неправедно и са непријатељском намером, и у намери да допринесем да се став г. Јовановића рашчисти.

На крају, ја изјављујем да ћу гласати за овај законски предлог, и молим све другове посланике да гласају такође за овај предлог закона, упркос свих неоправданих напада које је учинио г. Јовановић. (Аплауз).

Претседник: Реч има народни посланик Јаков Блажевић. (Аплауз).

Jakov Blažević (*Izborni srez Gospić, NR Hrvatska*): Drugovi narodni poslanici, mi smo jučer imali prilike čuti g. Dragoljuba Jovanovića, kad je ustao da govori u vezi sa zakonom o zadrugama. Tu smo vidjeli njegov pokušaj da se prikaže kao narodni prijatelj, kao ekonomski stručnjak, da se prikaže kao stručnjak u pitanjima zadrugarstva. Sa tih pozicija i sa pretenzijom većeg znanja od znanja i iskustva cjelokupnog naroda pokušao je napasti i gotovim neistinama podmuklo i neiskreno izobličiti jedan od osnovnih i najboljih zakona u reorganizaciji naše privrede. Koliko je on stručnjak i koliko ima dobre volje i iskrenih namjera vidjeli smo iz jučerašnje diskusije. On je pokazao da ne brani narod, da nije narodni prijatelj niti da poznaje zadrugarstvo i zakone ekonomskog razvitka u društvu. Prema tome se pokazalo da g. Jovanović ne govori iz naučnih razloga, da brani istinu i što voli narod, nego da govori iz posebnih razloga, iz razloga koje je vrlo vješto pokušao da sakrije iza svojih riječi. Taj napad na rad i organizaciju naših narodnih vlasti g. Jovanović je proširio danas na drugi domen. Jučerašnji ekonomski i zadružni stručnjak pretvorio se danas u historika, u naučenjaka, koji nama docira iz historije i pravne povijesti starih Slavena, iz najstarije historije, iz historije Rimskog carstva itd. i držeći nam jednu pravno-povjesnu lekciju htio dokazati, kako »historija« pravno ne dopušta instituciju javnog tužništva u našim republikama.

Jasno je da sistemi koje on navodi i koji su nekada bili u primjeni ne mogu danas naći opravdanja.

Jasno je da ti njegovi argumenti mogu biti upotrebljivi za neku drugu državu, za neku drugu vlast u nekoj drugoj zemlji, ali nikako za našu narodnu državu, narodnu republiku i narodnu vlast.

Pitanje prava i zakona kao i sva druga istaknuta pitanja g. Jovanović tretira van prostora i mjesta, van historijskih okvira njihovog razvitka, pa tako pokušava i ovdje, gdje se govori i radi o jednoj konkretnoj organizaciji, državi — o organizaciji narodne vlasti.

Sve ono što je ovdje govorio g. Jovanović lišeno je svake naučne osnove, sve su to pseudonaučne pretpostavke, koje kontradikiraju nauci, istini, iskustvu našeg naroda i njegove borbe, napokon tekovinama naše narodne revolucije. Sve što je govorio zasniva se na lažnoj pretpostavci da naš narod od početka stvaranja javnog tužništva ratuje protiv toga tužništva i neće ga. Međutim to je neistina.

Iskustvo je pokazalo drukčije. Dokazalo se i dokazuje se da je naš narod i te kako prihvatio i prihvaća instituciju javnog tužništva, da ju je prihvatio i prije ovog formalnog osnivanja, jer se već osvjedočio i duboko osjeća što je javno tužništvo u organizaciji narodne države i koju funkciju ima. Naš narod je od prvih dana uspostave javnog tužništva prihvatio tu instituciju kao svoju, saradivao je i saraduje sa njenim organima, počam odozdo od narodnih tužilaca — pa do gore — do Javnog tužništva FNRJ, jer tako pazi da mu se ništa štetno ne dogodi.

Nas je Dragoljub Jovanović svojim pseudonaučnim izrazima i prikazivanjem htio kapacitirati (s »visoka« dokazati) htijući nam nametnuti svoje »pojmove« o državi, pravu, kako su ti pojmovi vječiti principi — država i pravo — koji se ne mijenjaju, ne podliježu historijskim promjenama, da na njih ne utiče ni razvoj ni događaji, jednom riječju, da sve to ostaje vječito jedno te isto. U tom je on smislu navodio rimske službenike delatore (špijune), špijune carske Rusije, prizivao se na pravdu cara Lazara na Kosovu itd., samo da bi dokazao kako država, pravo, nasilne institucije jedne društvene manjine vječito ostaju.

Govorio je g. Dragoljub Jovanović o američkim federalnim sudovima, o nekadašnjim, u staroj Jugoslaviji, upravnim sudovima itd. U Americi, odnosno u staroj državi, oni su imali svoju ulogu. Danas je u tim pitanjima, međutim, teorija o državi i pravu drukčija, ona se promijenila, jer se promijenila i mijenja osnova na kojoj se ta teorija temelji. Mi smo s tim načisto, jer u tom imamo jedinstven razvoj, što naš narod danas vrlo dobro zna i duboko osjeća što je država i pravo, kao i čije je ono, za koga i protiv koga.

Izvesni sudovi u SAD cene ustavnost zakona i zakonitost upravnih akata, a i u staroj Jugoslaviji upravni sudovi cenili su zakonitost upravnih akata. Ti su sudovi najreakcionarnije ustanove u sistemu reakcionarnih država. Mi znamo da je najviše bezakonja i korupcije bilo baš kod tih sudova.

Ti su sudovi punktovi preko kojih su bogataši i bogataške klike protiv svih formalnih propisa ostvarivali svoje ciljeve.

Nama su danas jasna pitanja države i prava, govoreći o našoj državi i pravu znamo čija je to država i pravo. Prema tome govoreći o rimskim delatorima, o špijunima carske Rusije i Austro-Ugarske, mi znamo koga su oni predstavljali i kakove su države bile organi, znamo da su bili organi eksploatatorske države, nasilne organizacije jedne klike.

Mi znamo, da su te države kroz historiju mijenjale svoju formu i da je u svakoj takvoj državi bila uređjena vlast onako, kako je to vlastodršcima konveniralo radi zaštite njihovih interesa.

Danas su narodi FNRJ srušili takovu staru državu i pravo, jer je to bila nasilna organizacija manjine nad ogromnom većinom, koja je eksploatirana — nad našim radnim narodom.

Skršena je ta stara država i pravo, i pristupilo se organizaciji naših narodnih vlasti i prava, što znači organizaciji onoga što narod hoće i što je na liniji njegovih interesa. Ja sam htio samo da kažem da se danas raščišćavaju pojmovi i da se danas vodi računa o svim eventualnim »neznanjima« izvjesnih činjenica i stručnih pitanja, da se danas »učenim« frazama ne može zavesti narod, istinska narodna politika i da se danas ne može »dokazati« da ljudi i narod ne prave zakone i pravo i da naš narod u ime neke historije i nauke mora daleko stajati od svog zakonodavstva. Koliko g. Jovanović zna i koliko je stručno, naučno i znanstveno njegovo znanje o političkim i gospodarskim pitanjima mi smo to jučer vidjeli. Baš drugovi narodni poslanici seljaci su ga demantirali svojim životnim iskustvom, govoreći javno da je sve neistina ono što je g. Jovanović govorio o zadrugarstvu.

Tako će isto i u pitanju naučnih rasprava o državi, pravu, sudstvu i uopće društvu, svaki naš čovjek koji voli svoju zemlju i narod, koji je svjestan velike pobjede, znati i osjetiti, što je to prava narodna država i pravo narodno zakonodavstvo. (Buran i dugotrajan aplauz).

Претседник: Има реч народни посланик Горољуб Поповић.

Горољуб Поповић (*Изборни срез гњилански II, НР Србија*): Другови народни посланици, какав је Закон о јавном тужиоштву и колико он одговара нашој стварности и интересима наших народа, ви ћете показати вечерас гласањем. То је једна ствар, а друга ствар су измишљотине, клевете и лажи господина Драгољуба Јовановића. (*Драгољуб Јовановић: Да ли то чује Претседник? — Претседник: Чујем...*). Па иако чује Претседник, сматрам да су ово мање увреде од оних што сте ви рекли пред овим домом, вређајући све наше народе. И данас, кад се говори о Закону о јавном тужиоштву, ми смо принуђени да истовремено говоримо и о једном човеку као што је господин Драгољуб Јовановић. (*Драгољуб Јовановић: Господа су на Дедињу, а ја сам про-*

летер. — Смех). Драгољуб Јовановић је и јуче и данас показао да не познаје основне ствари. Он је, како је јуче констатовано, током овог рата спавао, и спава и данас. Он не може да схвати да су се у нашој земљи десиле велике промене и да те велике промене траже и нове форме рада, нове форме организације и да је јавно тужиоштво установа која одговара нашој новој држави, која одговара нашој стварности. И кад он говори да брани наш данашњи режим, који је добар, од тужиоштва, он тиме не напада тужиоштво као установу, него напада данашњи режим као такав, а наш режим и тужиоштво су ствари које су међусобно повезане и које се не могу раздвајати. Међутим, то су фразе које може да употреби само Драгољуб Јовановић.

Он даље каже да је наше јавно тужиоштво опремљено тако да не може одговорити свима својим задацима. Тачно је то да не може одговорити оним задацима какве поставља Драгољуб Јовановић. Он каже да се јавном тужиоштву дају велике функције и да ми у Југославији немамо људи које можемо да поставимо на такве положаје који могу да одговоре тим задацима. Нема таквих људи који су школовани, каже он. Међутим, ми имамо способних људи из народа који знају шта је право, а шта није право, и ти ће људи, ако устреба, да чувају и да тумаче наше законе боље него што их тумачи Драгољуб Јовановић. Колико он има везе са оним што говори најбоље се види по томе што он узима у помоћ чак и Косовску битку, па феудализам, клерикализам итд. За време Косовске битке и у време феудализма установе јавног тужиоштва нису могле да постоје. Јавно тужиоштво је нова установа која одговара новоме времену, и нашим интересима.

Даље, он говори да треба да се уклони страх. Драгољуб Јовановић треба да пође у народ и да види какво поверење имају наши народи у јавно тужиоштво. Тамо Драгољуб Јовановић не сме да оде, јер свакако страхује.

Он говори о слободи наших народа, о томе да они желе да их власт остави на миру. Тиме он клевета, нашу народну власт. Ако је наша народна власт — народна, онда то не одговара истини да наши народи траже да их власт остави на миру. То би могао да каже кад би говорио о полицијском режиму бивше Југославије, кад су наши народи заиста желели да их власт остави на миру.

Он је у своме говору изнео неистине и ствари је претставио погрешно. Каже, на пример, да Министар правосуђа

у свом образложењу страхује да се захтев за заштиту закона не претвори у једно редовно средство, у један редован правни лек. Он то није разумео, или је хтео намерно да погрешно претстави. То што је Министар у свом образложењу рекао, рекао је зато да се то средство употреби у том случају да не би било изигравања закона, да се захтев за заштиту законитости и закона не изиграва, да се примењује по закону и онда кад му је време и кад му је место.

Он даље говори да у нашим судовима има судија нестручњака. Он говори исто онако како говоре непријатељи данашњег народног судства. Тачно је да у нашим судовима има судија лаика, али, наши су судови до данас праксом показали да баш судије лаици могу да одговоре много боље него судије правници. Ми смо имали случајева да судија правник не признаје правну способност једном младићу од 18 година. То судија лаик не би никад учинио, јер сви знамо да данас младићи са 18 година имају правну способност. Имали смо исто тако случајева да судија стручњак каже да жена нема право да врши неки правни посао док не добије одобрење од свога мужа, онако исто како је било у бившој Југославији, кад жена није била равноправна. То судија лаик не би никад учинио.

Он даље каже да на овај начин тужилац улази и у наше народне одборе. То је тачно. Али, он заборавља да су наши народни одбори и јавни тужиоци једно те исто. Јавног тужиоца ФНРЈ бира Народна скупштина, бира га народ. Народне одборе исто тако бира народ. И народни одбори и јавни тужилац су једно те исто: органи које бира народ. Јавни тужилац је тај који треба да заштити закон, уколико се закон правилно не примењује. Да је јавно тужиоштво установа која штити наше законе, која тражи да се примењују наши закони, то се данас најбоље одражава на терену, где је заиста јавно тужиоштво установа која ужива велики ауторитет, али такав ауторитет извесни не желе. Они би хтели да у нашој земљи можда буде један онакав орган какво је било државно тужиоштво у бившој Југославији. И такви људи морају да страхују и да се изражавају против овакве једне установе и да тиме вређају основне тековине наших народа.

И на крају, другови, уколико је Драгољуб Јовановић имао право, и уколико кроз њега говоре непријатељи наших народа, то ћемо ми данас најбоље видети кад својим гла-

сањем покажемо да овај закон одговара нашим интересима и нашој стварности. Изјављујем да ћу гласати за овај закон. (Аплауз).

Претседник: Има реч народни посланик Радован Мијушковић.

Радован Мијушковић (*Изборни срез тамнавски, НР Србија*): Другови народни посланици, нисам имао намеру да говорим о овом закону, али су ме на то изазвале речи Драгољуба Јовановића. Нека вас ништа не буну што увек у овоме дому мора да буде по једна труба, по један барјак реакције. Прво је био Грол — па оде, загим Шубашић, и онда барјак реакције је остављен Дражи, Дража је ухапшен и стрељан, а, на жалост, сада је прихватио барјак реакције мој некадашњи једномишљеник Драгољуб Јовановић. Само, ја мислим, а ви то врло добро знате, а и Драгољуб ће се сам уверити, да је то тако велики терет за њега овако малог, да га он неће моћи издржати. (Смех). Да је жив мој професор Љуба Матић, који ми је предавао српски језик у гимназији, он би рекао једну своју стару изреку за Драгољуба и његове пријатеље који покушавају да воде борбу против овог данашњег поретка: „Кључа пиле у гвоздене виле”. (Одобравање). Ето то је рад Драгољуба и његових пријатеља против наше народне власти. Необавештени верују да Драгољуб говори у име Народне сељачке странке. Ја то поричем, јер Драгољуб је изгубио и формално и стварно право да говори у име Народне сељачке странке. Пре извесног времена он је чак одлучио да не долази ни на седнице Извршног одбора странке, те је основао неки посебан одбор, дивљи одбор, састављен од антинародних елемената те је, према томе, изгубио потпуно формално право да говори у име Народне сељачке странке, јер се отцепио од странке, а фактично право он је изгубио још у почетку устанка кад су се присталице Народне сељачке странке и сви странкини прваци, прави прваци, придружили народно-ослободилачком устанку, а Драгољуб је остао у Београду и, како се видело на оном процесу, придружио се Дражи. Војска је отишла у борбу против непријатеља а генерал је остао код куће. Ето, какав је био вођа Драгољуб Јовановић. Ја сам прошле године говорио, а и овде је неко рекао да је за то време био у мишјој рупи. Међутим, он није био у мишјој рупи, као што је установљено на претресу који се ових дана водио, него је комотно живео код своје

куће, па су чак и нека дрва слата његовој породици да не би озебла а вероватно се и он њима грејао. Драгољуб Јовановић је са муком ушао у Народни фронт. Али он је ушао само формално, а стварно никада није ушао и ми смо се са њим дуго борили док је он ушао у Народни фронт. Он каже јуче да говори у име сељаштва. Међутим, ја му не могу порећи право да говори у име једног дела сељаштва, али он није говорио у име сељаштва које је припадало Сељачкој народној странци, јер то сељаштво које је припадало Народној сељачкој странци, то је бисер сељаштва и оно је у Народном фронту. И ја верујем, а нарочито после оног јучерашњег и данашњег говора Драгољуба Јовановића, да ниједан припадник Народне сељачке странке неће остати уз Драгољуба Јовановића. Али, Драгољуб има својих нових присталица и то оних који су припадали Јерези, ЈНС и сличним странкама. То су његови данашњи пријатељи. Али не сви. И тамо има поштеносг света. Сада са Драгољубом иду они који су изгубили земљу путем аграрне реформе, они који су као издајници своје земље изгубили право гласа, шпекуланти и остала реакција. Ето то су данашње присталице Драгољуба Јовановића и у њихово име Драгољуб говори. Са ким су данас банкари против којих су се сељаци борили, са ким су данас зеленаши против којих се борио сељачки народ, са ким су данас бивши фабриканти, који му пљескају: „Драгољуб се добро држи“? На нашим скуповима ми смо се борили са њим и мислили смо да Драгољуб не зна шта ради.

Али, у последње време, ми смо се уверили да он иде својом линијом, својом смишљеном линијом, а то је борба против данашње власти и данашњег државног поретка. Прошле године на једном нашем скупу он је упоређивао ово данашње време и старо са једном баштом у којој су две крушке. Тада је рекао: „Југославија је једна башта у којој су две крушке: једна стара крушка на којој има лепих и укусних плодова и једна нова крушка — дивљака, чији су плодови опори“. Шта је тиме хтео да каже? Хтео је да каже да је у старој Југославији било људи добрих политичара и народњака, а да смо ми нови ова опора крушка, која ће, кад се окалеми питомом гранчицом бити добра. Кад је држао конференције у селима, он је увек указивао на то да сељаци не добијају карту ни пакете од УНРЕ, а да радници добијају. Питао је сељаке: „Јесте ли ви тешки радници?“ Одговорили су: „Јесмо“. „А где су вам пакети,

да ли добијате пакете од УНРЕ као ваше комшије?“ па је показивао на раднике. Тиме је хтео да прави јаз између радника и сељака. То је тенденција Драгољуба Јовановића.

Затим је даље Драгољуб Јовановић говорио, да је Устав маљ којим треба бити комунисте. Увек је пред сељацима, пред нашим пријатељима и познаницима као и на састанцима члановима Главног одбора доказивао, како он хоће да ради у Народном фронту, да је он његов мили дом — али да комунисти са њим неће, а одмах после тога каже како је Устав маљ којим треба бити комунисте и Комунистичку партију. Затим даље у борби против народне власти Драгољуб се није стидео да каже јавно да је ово најомрзнутија и најнепопуларнија власт од 1918 године до данас. Замислите једнога човека који је у Фронту а који каже да је наша народна власт гора од власти краља Александра, да је гора од власти Петра Живковића, Драгише Цветковића, Мачека и осталих. Ето, видите, докле је дотерао Драгољуб Јовановић, у кога се надала сиротиња и радни свет.

У своме данашњем говору Драгољуб Јовановић ништа ново није казао, већ је продужио свој стари посао. Он срањује наш данашњи режим и наше тужиоштво са режимом царске Русије и бивше Аустро-Угарске, и онда каже да су тако радили режими који су склони паду. Драгољуб вара, као и увек, и нити ће он, нити ма ко од његових нових пријатеља, доживети да овај режим падне. На њега би се могла применити она народна пословица: „Баби се снило што јој је мило“.

Затим Драгољуб Јовановић каже да тужиоштво није народна тековина. То је народна тековина, само то Драгољуб Јовановић не може да види и не може да зна, јер он не зна шта су народне тековине. То могу знати само људи који су крв лили и који су се борили за народне тековине. Драгољуб Јовановић, ма да се 4 пута ратовало од његовог пунолетства, никад није био војник, увек је бежао од барута и не може знати шта су народне тековине, а нарочито народно-ослободилачке тековине. (Буран аплауз).

Драгољуб Јовановић каже: „Не треба се бојати реакције, она није велика“. Ми знамо да реакција није велика, али ми морамо бити будни. На ову његову изјаву да се не треба бојати реакције, ја бих му ипак одговорио по оној народној пословици: „Опогани, али не превари“. Многи народни непријатељи кажу да се не треба бојати реакције.

И ми се стварно не бојимо реакције, али мормо бити будни, јер реакције има како код нас, тако и у иностранству, и ја верујем да је она сва повезана и на њеном челу код нас налази се, на жалост, мој бивши пријатељ Драгољуб Јовановић. (Смех).

Затим, он предлаже исто што су предлагали Грол и његова група да се донесе закон против страха. Има људи који се боје, има људи који би се бојали и кад би се донело сто закона против страха, и кад би се свако вече поставила стража пред њиховом кућом, они би се опет бојали. Али то су немирне савести, то су људи који знају да су тешка дела учинили и они се због тога морају бојати. То су људи који се боје правде и народног суда.

Драгољуб Јовановић каже даље да је тужиоштво у малим местима страх и трепет. Ја то признајем, али је страх и трепет за лопове, за црноберзијанце, за издајнице, за непоштене људе, али за поштене људе никад није било нити ће бити страх и трепет.

Драгољуб Јовановић је, као што рекох, против наше државне власти. Какву би власт хтео Драгољуб? Проучавајући га, дошао сам до убеђења да би само хтео једну власт а то је Драгољубову власт. (Буран смех). Јер, кад би он био на власти, не само што би тврдио да је то најбоља власт, него би чак и веровао да је то најбоља власт, иако би била најгора. Засада само оволико о Драгољубу а други пут ћу наставити. (Аплауз).

Претседник: Пошто се више нико није јавио за реч, стављам на гласање у начелу предлог Закона о јавном тужиоштву. Ко је за овај предлог у начелу, нека дигне руку. (Сви посланици дижу руке, осим једнога). Има ли ко *против*? (Један посланик диже руку). Објављујем да је предлог Закона о јавном тужиоштву у Савезном већу у начелу прихваћен, са једним гласом *против*. Да ли се Веће слаже да данашњу седницу закључим? (Слаже се.) Онда данашњу седницу закључујем, а другу заказујем за сутра, 18 јула, у 17 часова, са продужењем данашњег дневног реда.

(Седница је закључена у 21,45 часова).

ВЕЋЕ НАРОДА

Једанаеста седница

(18 јула 1946)

Почетак у 17,20 часова.

Претседавао председник **Јосип Видмар**.

Претседник: Отварам једанаести редовни састанак у I редовном заседању Већа народа Народне скупштине ФНРЈ. Записник данашње седнице водиће секретар Нинко Петровић. Молим друга секретара да прочита записник прошле седнице.

Секретар Нинко Петровић чита записник седнице од 17 јула 1946.

Претседник: Има ли примедба на овај записник? (Нема). Пошто примедба нема записник се оверава. Молим вас да саслушате следећа саопштења:

Савезно веће Народне скупштине доставило је предлог Закона о уговору о пријатељству и узајамној помоћи између Федеративне Народне Републике Југославије и Народне Републике Албаније, закљученом у Тирани 9 јуна 1946 године, који је Влада ФНРЈ доставила Народној скупштини ФНРЈ.

Савезно веће је исто тако доставило Већу народа на решавање коначно усвојене текстове предлога Основног закона о задругама; предлога Закона о Президијуму Народне скупштине ФНРЈ и предлога Закона о конверзији предатних унутрашњих државних дугова и обавеза.

Пошто су текстови ових законских предлога истоветни са предлозима закона које је Веће народа усвојило, стављам ове законске предлоге на гласање. Гласаћемо акламацијом.

Најпре ћемо гласати о предлогу Основног закона о задругама. Ко је за овај предлог, нека дигне руку. (Сви дижу руке осим једног). Има ли ко *против*? (Један глас *против*). Према томе Основни закон о задругама коначно је изгласан са једним гласом *против*.

Сада ћемо гласати о предлогу Закона о Президијуму Народне скупштине ФНРЈ. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Према томе, овај закон примљен је коначно и једногласно.

Најзад ћемо гласати о предлогу Закона о конверзији предатних унутрашњих државних дугова и обавеза. Ко је за овај закон, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). И овај закон примљен је једногласно.

Пошто је Веће народа примило све ове законске предлоге, исти ће у смислу члана 74 Устава бити упућени Президијуму Народне скупштине на проглашење.

Ладо Амброжич, Фрањо Херљевић, Зора Николић, Фрањо Борић и Вуко Радовић моле по 3 дана одсуства ради неодложних службених послова. Предлажем Већу народа да се ова одсуства одобре. (Прима се). Према томе, овим народним посланицима одобрено је по три дана одсуства.

Прелазимо на дневни ред: претрес Основног закона о државним службеницима. У вези с тим Претседништво је примило два акта:

ПРЕТСЕДНИКУ ВЕЋА НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

На основу Пословника Вашег дома, по овлашћењу Претседника Владе ФНРЈ као предлагача предлога Закона о државним службеницима, изјављујем да се слажем са изменама и допунама које су учињене у Законодавном одбору.

У исто време слободан сам да Вас известим да, по овлашћењу Претседника Владе ФНРЈ, предлажем неколико амандмана уз предлог овог закона у којима су прихваћене измене и допуне које су учињене у Законодавном одбору, са извесним изменама и допунама уз поједине чланове које су се показале као неопходне.

Молим Вас да приликом расправљања предлога Закона о државним службеницима саопштите Вашем дому уз

сваки одговарајући члан и предложени амандман, а повереници Владе даваће потребна обавештења.

Списак амандмана прилажем уз ово писмо.

Смрт фашизму — Слобода народу!

По овлашћењу Претседника Владе ФНРЈ
и Министра народне одбране,
Потпретседник Владе ФНРЈ

Јаша М. Продановић, с. р.

Истовремено Веће је обавештено да су за поверенике Владе при претресу предлога Закона о државним службеницима одређени др Леон Гершковић, начелник и др Александар Балтић, референт Комитета за законодавство и изградњу народне власти Владе ФНРЈ.

А сада молим друга известиоца др Душана Братића да поднесе извештај Законодавног одбора.

Известилац др Душан Братић: (Чита извештај Законодавног одбора. — Видети прилог на крају књиге)

Другови и другарице, из писменог образложења овог законског предлога, који је дао претседник Владе друг маршал Тито, видели сте основне принципе на којима је заснован овај закон. Видели сте сав његов значај који он има за даљу изградњу наше државе.

Циљ овог закона је да донесе нове правне норме које ће остварити један нови систем у службеничким односима у нашој држави и положај државних службеника регулисати на новој основи, која одговара промењеним социјално-политичким условима у нашој земљи. Предлог овог закона уноси у службенички систем један низ нових и оригиналних одредаба које носе обележје наше нове политичке и друштвено-економске стварности. Та оригиналност огледа се нарочито у новом схватању улоге државног службеника у народној држави, у својственом стављању односа и положаја службеника према држави, у систему напредовања и награђивања службеника, у социјалном обезбеђењу и заштити као и у праву отказа службе било од стране службеника или државе.

Овај закон је врло важан и врло потребан, јер ми на подручју службеничких односа нисмо досад имали један свој систем, који треба и мора да буде изграђен на основним принципима и организационим формама које су израз

наше нове државне и друштвене организације. Он тежи да се прилагоди новим принципима наше државне организације и да пренесе у нови службенички режим све оно наше искуство које смо стекли у изградњи наше државе и да примени оне наше уставне принципе који леже у организацији наше државе.

У нашој држави сва власт припада народу који ту власт врши преко изабраних и од њега контролисаних претставничких органа. Нема никакве друге власти осим народне. Отуда је сасвим измењен смисао државног службеника, он је постао у новој држави и стручни и административни сарадник у извођењу поверених задатака под руководством органа који врше власт у нашој земљи.

Државни службеници су народни службеници и морају бити повезани са радним народом. Они су његов део и не смеју претстављати издвојен и посебан апарат, него морају бити сарадници претставничких и њима одговорних државних органа на заједничком делу изградње државе и општем подизању народног благостања. Они су дужни да свом народу и држави посвете све своје стручно знање и стваралачке способности, да развију пуну личну иницијативу, да приме пуну личну одговорност за свој рад. Према својим способностима и оствареном раду за заједницу сваки државни службеник мора бити постављен на место које одговара његовој правој вредности.

Да би се државни службеници што јаче саживели са начином рада претставничких органа и потребама народа и да би им се дала могућност пуног развијања њихове иницијативе и до највећег степена развио смисао за личну одговорност они су непосредно везани уз орган код кога раде и по правилу њему су и одговорни.

Тако је појам државног службеника потпуно измењен према ранијем државном чиновнику, измењен у том смислу што је потпуно разбијан и у појму и у структури чиновнички апарат који је био примењиван у старој Југославији, а који је почивао на старим принципима бирократије. Овим законом разбијен је и бирократски централизам који је био једна важна позиција за противнародну политику свих реакционарних режима старе Југославије.

Овим се јасно показује да државни службеници нису никакви органи власти него су они извршиоци, стручни и административни помагачи у служби извршења задатака

које им поверавају органи државне власти и државне управе.

Наша држава са дубоким променама у друштвеној и економској структури, са појачавањем државног сектора у привреди, са завођењем планске привреде има сада потребу за једним широким апаратом и широком администрацијом на привредном пољу. Досадашње разликовање административног апарата привредних предузећа од службеника код државних органа не одговара систему наше државе. Државна привредна предузећа су органи помоћу којих држава на привредном сектору остварује своју политику, па се службеници код тих предузећа не могу ни по свом задатку ни по свом положају одвојити од осталих државних службеника.

Зато овај закон полази са становишта да се државним службеницима имају сматрати сва она лица која се налазе на раду у народним скупштинама и њиховим президијумима, министарствима и другим органима владе, народним одборима и њиховим органима, јавним тужиоштвима, судовима, државним и јавним установама као и у руководству и у административно-стручном апарату државних предузећа.

Државни службеници добијају много већи значај него што су га досад имали, али с тим заједно расту и њихови задаци и њихова одговорност. Мењају се дакле права и дужности службеника. Према томе, овај закон ствара један нов тип државног службеника способног, активног и оданог народу са могућношћу да све своје стручне и стваралачке способности унесе у поверени посао, а исто тако да му држава даје плату, награду, погодности и друге потстицаје које он услед нових задатака, функција и одговорности заслужује.

Оно што је у овом појму службеника најбитније то је нови службенички режим заснован на негацији свих оних крутих и бирократских права механичког унапређивања. Цела логика нашег новог закона лежи у томе да се службенички апарат издиференцира према природи службе и посла, према функцијама и одговорности. Закон напушта категорије и групе, аутоматско напредовање, положаје и права заснована на пасивним факторима, инерцији и административном фаворитизму. Закон предвиђа уређење службеничких односа на принципу струка које се формирају према врстама службе, у оквиру струке постоје звања према природи посла и према функцијама које службеници врше у

организационим јединицама. Обзиром на функције које врше у одређеној организационој јединици, службеници се деле на четири врсте: руководне, самосталне административне и самосталне стручне службенике, административне и стручне службенике и помоћне и извршне службенике.

Распоређивање у врсте врши се према природи, значају и важности функција у државној служби, као и према обиму одговорности. Подела на врсте није учињена према школским квалификацијама, тако да би службеник одређен по школској квалификацији за једну врсту у њој стално морао остати. Не! Границе између појединих врста отворене су за све оне службенике који у току службовања буду развијали и усавршавали своју стручну способност и показивали залагање за службу и успех у раду.

На овај начин ми смо омогућили да се наше струке, да се разни сектори наше државне управе развијају према својим принципима, према својој природи и да се омогући ангажовање и напредовање службеника с једне стране према специфичним потребама појединих сектора државне управе, а с друге стране према стручној способности, личној вредности, квантитету и квалитету уложеног рада и степену одговорности. Тиме су уједно разбијени они механички елементи који су лежали у старом чиновничком праву и дата је могућност да свака струка постави оне услове и оне границе за напредовање, награђивање и стављање у поједина звања према сопственим потребама, према значају који ће у изграђивању наше државе играти овај или онај сектор као и према природи саме службе.

Закон уводи једно објективно диференцирање и еластичност у постављању звања по струкама и у постављању у врсте по функцијама коју појединци врше у организационој јединици.

Плата се одређује према струци и према звању у тој струци. Службенички однос и припадности неће према томе бити у свим струкама једнаки. Стога се предвиђа доношење прописа за сваку струку да би се на тај начин дала могућност да се у свакој струци одреди посебни систем службеничких односа.

Осим плате службеници прве и друге врсте имају функционални додатак, а службеници који се нарочито истакну својим радом имају лични додатак. Предвиђене су премије за лични рад, ударничке награде, посебне похвале

и сл. Усвојено је начело да се напрѣдовање врши према стручној способности и личној вредности.

Овако издиференциран и еластичан систем који је израз наших потреба мора бити чврсто постављен и контролисан. Зато закон уводи нову установу — систематизацију. Систематизацију спроводи Влада преко нарочито зато одређеног органа. Систематизација има за циљ да одреди унутрашњу административну и службеничку структуру сваког надлештва, установа и предузећа, да правилно изврши распоред звања и да рационално расподели службеничка места по звањима. Овај орган за систематизацију омогућује да се овај наш нови службенички систем спроведе што више једнообразно, што више наслоњен на стварне потребе једног надлештва, установе и предузећа. Он ће спречавати сваки покушај злоупотребе, пренатрпавања, неекономичности, нерационалне употребе места људи и неправилног награђивања у свим организационим јединицама.

Систематизацију савезних државних службеника у смислу одредаба овог закона врши Влада ФНРЈ преко Комитета за законодавство и изградњу народне власти. Тај Комитет утврђује опште називе свих звања у организационим јединицама савезне државне управе, утврђује типску и појединачну систематизацију за све организационе јединице савезне државне управе и даје основна начела о систематизацији органа за систематизацију при владама народних република, предлаже Влади прописе о припадностима савезних државних службеника на основу утврђене систематизације, одређује број службеничких места у појединим организационим јединицама и њихов распоред у поједине врсте, проверава извршење прописа о систематизацији места и припадностима.

У погледу постављања државних службеника наш закон поставља принцип да одговорни руководиоци највиших организационих јединица имају право постављања и друга права која проистичу из службеничког односа. Услед принципа одговорности коју имају руководиоци и услед тога што су службеници, уствари, службеници код дотичног органа, постављење је дато у надлежност руководиоцима највиших организационих јединица односно по њиховом овлашћењу старешинама њима непосредно подређених надлештава. Овакав принцип у систему наше организације не значи самовољу појединих руководилаца, јер они одговарају за целокупан свој рад па и за постављање службеника.

Службеник има право жалбе вишем старешини, а затим против другостепеног решења право тужбе радном суду ако сматра да је повређено неко његово право које проистиче из службеничког односа.

Услед велике важности и значаја који имају државни службеници, закон је ишао прилично детаљно у постављању принципа одговорности. Државни службеници, услед важности функција које им држава поверава, морају бити за свој рад више одговорни него обични грађани. Одговорност је трострука: кривична, дисциплинска и материјална.

Закон тачно детерминише појам дисциплинске неуредности и дисциплинског преступа, доноси детаљне одредбе о дисциплинском поступку и санкцијама.

Нови систем дисциплинске одговорности тежи с једне стране да заведе, учврсти и развије службеничку дисциплину, а с друге стране даје службенику све могућности да се обезбеде правичне и објективне одлуке у дисциплинском поступку.

Правило је да службеник одговара за штету коју причини грађанима незаконитим и неправилним вршењем службе, а за ту штету одговара и држава под извесним условима процесуалне природе.

Наш нови службенички систем напушта онај стари систем пензија после 10 година службе, па се државни службеници укључују у погледу пензионог и социјалног осигурања у прописе Закона о социјалном осигурању радника, намештеника и службеника.

Службеници имају право и држава им гарантује социјално осигурање за случај изнемоглости, старости и смрти (пензионо осигурање) као и осигурање за случај болести, трудноће, порођаја и несреће у послу. Дакле, у погледу социјалног осигурања државни службеници се изједначају са осталим намештеницима и радницима.

То је разумљиво, јер у погледу на радне односе нема разлике између државних службеника и осталих намештеника и радника.

Висина пензије која буде одређена по прописима социјалног осигурања за државне службенике не може бити нижа од досадашњих пензија државних службеника. Док државни службеници не буду преведени на буџет социјалног осигурања, држава ће и даље плаћати пензије државним службеницима који буду у току службе пензионисани.

Овај систем социјалног осигурања је не само правилнији него и правичнији од досадашњег, јер свака година рада службеника, па ма у којој служби радио, улази као основ за његово пензионо осигурање. Омогућује се службеницима да прелазе из једне службе у другу, из државне у задружну, у приватну и обратно, где настављају са својим доприносима и чувају, задржавају све оно што су обезбедили у социјалном осигурању. Закон о социјалном осигурању који је већ поднет овом дому на озакоњење, доноси детаљне прописе о овој материји.

У погледу на престанак службе наш закон има новина. Он предвиђа три случаја престанка службе: отказом, по сили закона тј. на основу законом одређених узрока и пресудом редовног или дисциплинског суда. Отказ је једна новина у нашем службеничком праву, а ова новина је изазвана новом структуром службеничких односа и потребама државе.

По систему отказа, како се предвиђа у предлогу овога закона, држава и службеник могу отказати службенички однос уз претходни отказни рок. Отказни рок одређује се према врсти службеника, звању и годинама provedеним у државној служби. Службеник коме је држава отказала службу има право на отпремнину под условима одређеним у самом закону. Ова отпремнина није иста за све службенике него се њена висина одређује према годинама provedеним у служби, тако да ће службеник који је дуже радио у државној служби и према томе више дао рада држави и заједници, примати и већу отпремнину. Полазећи од овог начела предвиђа се највећа отпремнина у висини четвороструке месечне плате коју је службеник примио у последњем месецу службе, док најмања отпремнина износи једноструку плату. На тај се начин службенику обезбеђује потребан минимум за егзистенцију док не добије неку другу државну службу или запослење у задружној односно приватној служби. Отказ се може вршити само првог у месецу било да се чини од стране службеника или државе. У случају отказа од стране државе, службеник се може разрешити дужности и пре отказног рока с тим што му припадају принадлежности до краја овог рока, значи службеник ће примити пуну отпремнину иако је разрешен дужности и пре рока.

То су углавном одредбе отказа. Међутим, да би се ове одредбе правилно разумеле и одредио њихов прави до-

машај у примени, потребно је овде учинити извесне напомене, нарочито је корисно подвући разлику између система отказа и старог начина престанка службе на основу оставке или отпуштања. По старом систему престанка, службеник је своју вољу за раскидање службеничких односа изражавао у писменој оставци на службу, а држава у једностраној одлуци отпуштања из службе. Али треба нагласити да отказ од стране службеника у новом систему престанка службе није оставка на државну службу, нити је отказ од стране државе отпуштање из државне службе, јер отказ и у једном и у другом случају не значи дефинитивно раскидање службеничког односа него само има значај привременог прекида овог односа и то према одређеном државном органу, тако да службеник има законске могућности да оде у другу државну, задружну или приватну службу према своме избору па да се и поново врати у ранију државну службу. Уз то, отказ има за циљ да омогући правилну селекцију службеника и већу еластичност у начину избора службеника за одговарајуће место, док за службеника претставља широку слободу да нађе место које одговара његовим разним способностима, спреми и наклоностима. Укратко, отказ је замишљен као једно средство за правилно одабирање и распоређивање службеника у општем систему државне службе. То значи да ће се отказ вршити из разлога који не прелазе границе радне способности односно неспособности, те се има схватити, како је истакао у своме образложењу председник Владе друг Тито, као „регулатив за изградњу способног државног апарата и мора се спроводити са пуно такта и обазривости”. Ово је утолико лакше спроводити у пракси, јер је појам радне способности односно неспособности у радном праву јасно одређен, тако да нема бојазни за његово друкчије тумачење. Ту нису у питању разлози неподобности или „интереса службе” из старог система, којима су давали широке могућности злоупотребе тзв. дискреционог права код престанка службе путем отпуштања, што је уствари значило административно-казнену меру — избацивање службеника из државне службе.

И по својим последицама за службеника отказ има сасвим други значај од престанка службе оставком или отпуштањем у старом систему. У случају оставке службеник је губио сва права државног службеника. Губио је право на пензију иако је већ био испунио услове за ово право, а при доцнијем враћању у службу, од времена проведеног пре

оставке рачунало му се у рок за стицање права на пензију као и за одређивање количине личне пензије само једна половина овог времена. Поред овога постојала су још и многа друга ограничења за повратак у службу. У случају тзв. административног отпуштања из службе, службеник је такође губио сва права из државне службе ако на дан престанка није имао 10 година ефективне државне службе. О неком праву на отпремнину или какву другу помоћ није могло бити ни говора. Поред тога такви службеници остављани су без икакве заштите, јер нису имали право жалбе против решења о отпуштању, будући да се оно доносило на основу дискреционог права против којег је у старом бирократском систему управно-судске заштите била искључена жалба. Напротив, у новом систему службеничких односа службеник има право жалбе против свих решења о службеничким односима па и против решења о отказу вишем старешини, а против другостепеног решења овог старешине може подићи тужбу код окружног као и радног суда. На тај начин службенику се пружа пуна гаранција да ће отказивање бити увек правилно и да ће се кретати у границама његове намене.

Код отказа службеник задржава сва своја ранија права из државне службе, било да он отказује службу или држава. Отказ дакле по својим последицама не претставља никаву опасност за службеника у погледу времена које је провео дотада у служби ни у погледу његових права на социјално осигурање. Службенику се признаје за социјално осигурање сваки дан рада био тај рад у државној или задружној односно приватној служби, што је сасвим разумљиво када се схвати да је службенички однос у основи један радни однос као и сваки други радни однос.

Из овог кратког упоређења старог система престанка службе отпуштањем или оставком и новог система отказа јасно се види ово: док је стари систем био вештачки, произвољан, крут и несоцијалан, нови систем престанка службе отказом је природан, елестичан, објективан, реалан и социјалан. То је једино могућан систем који најбоље одговара не само интересима државне службе него и интересима самог службеника. Тако је овај систем замишљен и тако ће се он спроводити у пракси.

Предлог овог закона одговара нашем Уставу, федерацији и јединству демократског поретка. Он је за савезне државне службенике потпун закон, он доноси детаљне про-

писе за службенике савезних органа државних власти и државне управе, а у исто време он оставља у надлежност народним републикама да путем својих закона базираних на заједничким нормама овог закона донесу законе за своје службенике. Овај ће закон помоћи нашим републикама да што је могуће више једнообразно реше питање својих службеника у својој надлежности. Дакле, на основу и у оквиру одредаба овог закона донеће се посебни закони о државним службеницима у народним републикама.

У року од 6 месеци по ступању на снагу овог закона Влада ФНРЈ донеће посебне уредбе за сваку струку у оквиру овог закона. Те уредбе донеће ближе прописе о појму сваке струке, о стручној спреми, о звањима у свакој струци, о стручним испитима, програму ових испита и начину полагања, о року приправничке службе као и о свему осталом што је у вези са струком, а Влада ће донети и потребне уредбе за спровођење у живот овог закона у погледу савезних службеника. Нема никакве сумње у то да ће и владе народних република аналогно садржини прописа ових уредаба донети такве уредбе за своје службенике.

До спровођења систематизације по овом закону примењиваће се у погледу припадности и напредовања службеника досадашњи прописи.

Као што видите, цео овај нови систем државних службеника по предложеном пројекту закона тежи да створи нови тип државног службеника који одговара новим принципима наше друштвене и државне организације. Он је небирократски, противан сваком аутоматизму, свакој пасивности и рентијерству, дакле, тежи да створи тип државног службеника који ће бити одан народу и доказати своју стваралачку иницијативу, радну способност и све залагање за остварење великих задатака који ће му бити поверени.

Несумњиво да ми нећемо моћи остварити одмах овај закон. Ово је почетак, излазимо из једног система службеничког режима и улазимо у потпуно нови. Немогуће је тако брзо створити овако један истински нови службенички систем. Зато закон предвиђа да у оквиру ове буџетске године буде само једна постепена систематизација у оквиру буџетских граница, а истовремено се даје могућност за студију и боље, правилније и чвршће организовање наших установа, предузећа и државних органа.

Овај закон претставља један значајан корак унапред, како у уношењу новог демократског и стваралачког прин-

ципа у службенички режим, тако и једног новог средства за демократизацију и учвршћивање нашег државног апарата и целе наше друштвене и државне организације.

Из наведених разлога Законодавни одбор Већа народа предлаже пленуму Већа народа да овај законски предлог изволи усвојити. (Аплауз).

Претседник: Чули сте извештај Законодавног одбора. Отварам начелну дискусију о предлогу овог закона. Као први пријављени говорник говориће Вуко Радовић.

Вуко Радовић (НР Црна Гора): Другови и другарице народни посланици, свај предлог Закона о државним службеницима, имајући у виду нови однос према новој народној држави, иде за тим да појача наш државни организам, наш државни апарат и да омогући даље његово развијање. Ти нови односи наших државних службеника потпуно су у духу и потпуно су у сагласности са оним основним промјенама које су се у току народно-ослободилачког рата појавиле код нас, а то су социјалне, политичке и економске промјене. То говори и о томе да су наши државни службеници у једном потпуно новом положају, за разлику од оног положаја који су заузимали у старој ненагодној Југославији. Док су раније на својим положајима радили за рачун једне друштвене класе, која, уствари, управља државом и читавом народном привредом и угњетава све радне људе и радне слојеве, дотле су данас наши државни службеници помагачи и стручњаци наших претставничких органа, наших политичких претставника у нашем новом државном организму, а то је наше ново друштвено уређење преко кога наш народ управља својом народном државом. И због тога што интереси државе као цјелине, што интереси наше читаве државне политике и привредне политике иду за тим да омогуће свим појединцима а у првом реду радним људима један бољи социјални положај, један бољи живот, утолико прије за наше државне службенике имамо нову ситуацију, гдје они, радећи и водећи рачуна о својим личним интересима истовремено воде рачуна и о интересима државе као цјелине. То значи да су интереси наших државних службеника у потпуности истовјетни са интересима цјелине. Према томе, они не могу имати нити заузимати онај став који су имали у предратној Југославији.

Баш због тога што се код нас ради с невиђеним полетом, једним заиста невиђеним хероизмом у нашој обнови,

у нашој привредној изградњи, на стварању благостања нашег народа, на стварању нових услова економског, социјалног и културног живота за даљи наш друштвени развитак, ми видимо да државни службеници, радећи у нашем државном апарату, помажући наше претставничке органе, уствари помажу себе и раде за себе, јер су наши државни службеници такође радници који стварају не више као што је то било прије рата за ствар једне потпуно противнародне и реакционарне клике, која је била стално у вези са назадним снагама не само наше земље него са назадним снагама у иностранству — а што смо ми добро и најјасније видјели сада на процесу Драже Михаиловића — него су заиста у служби свога народа, своје народне државе.

Отуда и награда нашим службеницима, нашим чиновницима према уложеном труду, према уложеној способности, према љубави за посао, долази као награда за све оно што они постижу. Нема више аутоматских чиновника који су радили и спроводили наређења било у интересу широких народних маса или не, него имамо људе који размишљају о своме послу, који раде на усавршавању свога посла, који раде на стручном оспособљавању и који иду за тим да се заиста створе много повољније могућности него што сада постоје.

И однос према државној својини, према народном добру сад је сасвим друкчији. Док се у предратној Југославији та својина сматрала као туђа и често се њоме није управљало како треба, па су се појављивале и злоупотребе, данас је према држави сасвим друкчији однос наших државних службеника. Наши државни службеници су схватили да је народно добро и њихово, захваљујући раду јаког државног сектора као и задружног сектора, да сада држава управља народном имовином и да, према томе, имају посебан однос. И отуда и велика одговорност наших чиновника, којима држава повјерава задатак спровођења извјесних државних послова.

И док су се раније категорије људи укалупљавале и не радећи мислиле само да се укључе у аутоматске функције, дотле данас наша народна држава даје пуну могућност за потребну иницијативу државних службеника, за њихово развијање како на стручном тако и на културном пољу, како би што већим стварањем са више могућности постали органи нашег даљег културног и привредног развитака.

То су ти нови услови за наше државне службенике у новој заиста народној држави, који су настали њеним развојем, и овај пројекат закона омогућава један повољан развој државног апарата, омогућава да се наша нова држава, која је постигла огромањ успех за релативно кратко вријеме послератног периода под условима који су били врло тешки, да у даљем развоју пружи много повољније прилике и цуну могућност за стварање и оспособљавање нашег државног живота.

Из свих тих основних разлога који провејавају кроз овај предлог, изјављујем да ћу гласати за предложени закон. (Аплауз).

Претседник: Следећи говорник је секретар Већа народа Јоза Миливојевић.

Јоза Миливојевић (NR Hrvatska): Drugovi i drugarice narodni poslanici, pitanje državnih službenika, pitanje sistema državnog službeničkog aparata veoma je krupno pitanje naše nove države. Za to pitanje državni službenici zainteresovani su najviše kao svojim staleškim pitanjem, što je sasvim razumljivo, ali su danas za to pitanje, za njegovo pravilno riješenje životno zainteresovani prvenstveno naši narodi, milionske radne mase i njihova narodna država.

Novi sistem naše državne organizacije izvojevan i izgrađivan u oslobodilačkom ratu, sistem države narodnih odbora koji je u osnovi svojoj različit od sistema stare propale države, odnosno njene centralističke, birokratske državne organizacije, koju su naši narodi kao preživjelu, dotrajalu i za svoje osnovne životne interese neprijateljsku u ovom oslobodilačkom ratu uništili i uklonili, jasno da traži u cilju svog daljnjeg demokratskog izgrađivanja i kao svoje životno pitanje — nove demokratske osnove za uređenje službeničkog državnog aparata i sistema službeničkih odnosa u samoj državnoj službi.

Stara država eksploatatora, bankara, fabrikanta, kartela, velikoposjeda, krune, dvorske kliке и sličnog — bila je država osnovnih interesa te klase. Ona se je izgradila na ruševinama feudalne države kao napredni oblik, ali prema potrebama i osnovnim ciljevima svojih vlastodržaca i klase, pa tako i po pitanju sistema državnog službeničkog aparata i službenika.

Taj proces razvitka izgrađivanja takozvanog modernog službeničkog aparata, u krilu građanske države starog tipa, ustalio se je, pa tako i kod nas, na sistemu birokratskih »kategorija«, »grupa«, administrativnog favorizma, automatskog unapređivanja i na sličnim dekadentnim formama.

Po strukturi stare države državni službenik bio je u službi osnovnih interesa njenih vlastodržaca a ne u službi životnih interesa milionskih masa radnog naroda, ne u službi ostvarivanja izgradnje istinske socijalne države, već u službi države imperijalizma.

Klasna suština te države i poretka eksploatacije, tijekom izgradnje i razvoja od demokratskog liberalizma do reakcionarne epohe imperijalizma, sadanje njegove forme, nužno ja tražila i danas još nužnije traži da bi se održala protiv svojih vlastitih radnih masa, protiv kolonijalnih i polukolonijalnih podjarmljenih naroda, takav državni birokratski aparat i u njemu takovog službenika koji će biti prvenstveno čuvar i izvršilac eksploatatorskih interesa.

Jasno je da je takav državni službenički aparat nužno postao u toku tog i takvog svog razvoja nešto odvojeno i zasebno — kao neka posebna kasta, pogotovu u visokim rangovima, od živog tijela istinskih demokratskih snaga vlastitog naroda. On je došao u objektivnu nemogućnost da služi životnim interesima svoga naroda, tj. ostvarivanju i izgrađivanju neizrabljivačke demokracije i socijalno narodne države.

Stoga je i razumljivo da se takav moderni birokratski aparat kapitalističke države u prošla dva rata lako uklopio u službu imperijalističkih osvajača — okupatora — i omogućio u okupiranim državama širom Evrope kvislinške činovničke vlade (Francuska, Češka, Norveška, Jugoslavija itd.). Nisu bile činovničke vlade u evropskim državama samo pojave rata, one su česte pojave i u miru. Klasična država činovničkih vlada u Evropi bila je propala Austro-Ugarska. Na primjer kod nas u Hrvatskoj za vrijeme Austro-Ugarske vladali su banovi koje je postavljala Pešta. Oni su bili stvarno visoki činovnici peštanskog ministarstva. I bivša Jugoslavija je to kopirala, samo u jednom pogoršanom izdanju, — njezini banovi bili su obični policiski činovnici. Vlade šestojanuarskog režima u svojoj osnovi maskirane su činovničke vlade i diktatura je vršila vlast i teror, ugnjetavanje nacionalno naprednih snaga naših naroda pomoću činovničkog birokratskog aparata.

U kojoj je konsekvenciji i temeljitosti izgrađivan državni službenički aparat u protivnarodnom duhu, najdrastičnije je razotkrio proces protiv izdajnika i ratnog zločinca Draže Mihailovića. U velikoj nesreći naših naroda njegovi bivši vlastodršci u zemlji i u emigraciji stavljaju se na stranu okupatora i svjetske reakcije a protiv svog vlastitog naroda koji se je digao goloruk u borbu za svoju nacionalnu slobodu, za poli-

tička i socijalna prava i protiv okupatora i svakog stranog porobljavanja. Oni čak putem kvislinških vlada stavljaju okupatoru u službu i svoj bivši državni aparat i službenike aparata — s jedinom brigom da bi tim putem sačuvali nakon rata svoju vlast i svoje pozicije u strahu pred narodom i njegovom oslobodilačkom revolucijom, pomažući samog okupatora da satre revolucionarni otpor vlastitog naroda. To je žalosna stvarnost starog državnog službeničkog aparata predratnog i ratnog koji su kvislinzi kao Nedić, Pavelić, Rupnik ili slični stavili u službu protiv vlastitog naroda. Slična je situacija i u ostalim kvislinškim zemljama Evrope.

Jedino državno-službenički aparat i novi tip iz naroda izraslog službenika države radnika i seljaka, Sovjetskog Saveza, nije poklekao fašističkom okupatoru. Okupatori ga nisu mogli uklopiti u svoj ratni stroj. Naprotiv, on je stajao u frontu otvorene borbe protiv fašističkog osvajača skupa sa svim trudbenicima Sovjetske zemlje vjeran i odan narodu i državi. Ta pojava, jedinstvena u historiji ovog prošlog rata, velika je tekovina Oktobarske revolucije koja je učinila istoriski prelom i po tom pitanju. U Oktobarskoj revoluciji nastala je nova država radnika i seljaka, država sovjeta koja je uništila stari carski birokratski službenički sistem i protunarodni birokratski državni aparat izgrađivši i aparat i državnog službenika novog tipa — državnog službenika radnog naroda.

Iz naših naroda nikao je i izgrađuje se novi tip državnog službenika.

Oslobodilačka borba naših naroda razvila je i uništila staru državu i njezin centralističko-birokratski aparat koji je stajao u službi okupatora i stranih imperijalista. U jeku te velike borbe pošteno dio inteligencije naših naroda stao je na stranu naroda i njegove borbe, dijelio sudbinu naroda, izvršivao zadaće koje je rat nametnuo u toku velike borbe. Tako se je u toku same borbe razvijao i dobivao svoju sve određeniju fizionomiju i naš novi revolucionarni tip službenika narodne države, službenika u odanoj i samoprijegornoj službi svoga naroda i njegove nove države narodnih odbora.

Svršetkom rata i uspostavljanjem narodne države na cijelom teritoriju, brzim tempom, iskustvom iz svakidneživota naše nove države oformljavao se i izgrađivao naš novi sistem državnog aparata. On se izgrađuje na velikim tekovinama narodne revolucije, na principima demokratskog centralizma i narodnog samoupravljanja i toliko je sazeo da je naša Savezna vlada FNRJ u mogućnosti — godinu dana od svršetka rata, da Narodnoj

skupštini podnese ovaj zakonski prijedlog na pretres i ozakonjenje, zakon koji znači za naše narode, za našu narodnu državu veliki i važan korak naprijed. On našim narodima, njegovoj narodnoj državi, našoj budućnosti otvara perspektive sigurnosti po primjeru sovjetske zemlje u ovom prošlom ratu da se neće više moći opetovati izdaja naroda u služenju tudinu — protiv svoga vlastitog naroda.

U načelnim odredbama (čl. 1 do 10) javno se kaže našim narodima ko je sve taj njegov službenik u državnoj službi, koja je njegova osnovna funkcija i kakav mu je odnos spram njegovih predstavničkih organa državne vlasti i njima odgovornih organa, koje je narod izabrao i poslao da vrše državnu vlast. Naglašena je dužnost službenika da se u vršenju službe moraju pridržavati Ustava i zakona a naročito čuvati ustavni demokratski poredak FNRJ, da moraju biti predusretljivi, usrdni prema narodu i pomagati ga potrebnim savjetima.

U prvom dijelu ovog zakonskog prijedloga koji nosi naslov »Zajedničke odredbe za sve državne službenike« (čl. 11 do 45) ustanovljavaju se opće norme koje važe za sve državne službenike. Najznačajnije je da se uređenje službeničkih odnosa temelji na principu struka u okviru kojih postoje — prema raznolikosti posla — zvanja (službena mjesta), koja se raspoređuju dalje u vrste za svaku organizacionu jedinicu. Nadalje da se prema funkcijama koje službenik vrši u pojedinim organizacionim jedinicama službenici dijele u četiri vrste (čl. 12). Drugo, ustanovljene su opće zasade o osnivanju službeničkog odnosa, treće, o dužnostima i pravima službenika, četvrto, o kretanju službenika u službi, peto, o odgovornosti službenika i šesto, o prestanku službeničkog odnosa.

U drugom dijelu ovog zakonskog prijedloga (čl. 46 do 92) razrađene su detaljne odredbe za savezne službenike i to prema općim zasadama iz prvog dijela ovog zakonskog prijedloga — tako glede određivanja plaća, funkcionog dodatka, ličnih dodataka, premija, pohvala, udarničkih nagrada, glede socijalnog osiguranja, raspodjele mjesta i zvanja, o izboru kadrova, o odgovornosti službenika i prestanku službeničkog odnosa.

Konačno u trećem dijelu (čl. 93 do 102) donesene su nužne prelazne i završne odredbe. Ovdje je najznačajnija odredba u čl. 93 kojom se određuje narodnim skupštinama republika da donose na osnovu i u okviru odredaba ovoga zakona posebne zakonske propise, o svojim državnim službenicima.

I tako je u zaokruženoj cjelini, u jasnim postavama i određenim linijama — izgrađen novi sistem državnih službenika

izrastao iz prakse novog narodnog državnog života kao sastavni dio naše revolucionarne stvarnosti. Na nama je da ovaj važni zakonski prijedlog usvojimo i ozakonimo na dobro države, radnog naroda i zaštite njegovih životnih interesa (Aplauz).

Претседник: Има реч народни посланик Нинко Петровић.

Нинко Петровић (НР Србија): Другови и другарице народни посланици, у току народне борбе апарат старе Југославије је срушен и ми смо се после ослобођења нашли у положају да организујемо службу наше нове државе и да успоставимо нов апарат државних службеника. Природно је да у таквој ситуацији нисмо били у могућности да одмах организујемо све службе нити да потпуно комплетирамо наш апарат државних службеника. При таквој ситуацији ми смо организовали службу, попуњаван је апарат како су прилике захтевале, али ми нисмо били у могућности да то плански учинимо, да обухватимо све.

И тако све до данас поједини проблеми у вези са државним службеницима нису били повезани и плански решавани. Током времена организација појединих служба и службенички апарат попуњавани су и усавршавани и ево тек данас овим законом ми први пут тај проблем организовања постављамо повезано, на планској основи. Овај закон није решио све проблеме у вези са државним службеницима, него је оставио изван број крупних проблема да се реше посебним законима, као што је, на пример, питање пензионог и социјалног осигурања службеника или питање скала плате службеника, али он је поставио принцип за решавање тих проблема.

Интересантно је погледати нова начела која овај закон уноси, а којих нисмо видели у старој Југославији, нити су она могла наћи примене у старој Југославији. Ако погледамо члан I овог закона, видимо да нам он одмах доноси нешто сасвим ново. Ту се каже: „Државни службеници су административни и стручни сарадници претставничких органа државне власти”. У старој Југославији државни чиновници су били такође органи власти, али је та власт била у рукама једне клике горе на врху и, према томе, они су били органи те клике. Међутим, у нашој народној држави власт припада народу, коју он врши преко својих претставничких органа.

У члану 1 каже се да су државни службеници административни и стручни сарадници претставничких органа државне власти. Према томе, данас су чиновници органи народа, органи народне власти, док су у старој Југославији они били органи оне клике која је имала у рукама власт. И у томе је разлика између чиновника старе и данашње Југославије.

У члан 9 овог закона уноси се такође нешто ново. Он омогућава организовање државних службеника у синдикате са задатком, између осталих задатака које синдикати имају, самоизграђивања службеника, подизања стручног нивоа а преко тога и утицања на побољшање службе.

Што се тиче категорисања самих државних чиновника, и ту је наш закон усвојио нешто сасвим ново. Овај закон предвиђа систематизацију самих места, звања у поједине групе државних службеника. Према тој систематизацији се дели и прилагођава организација државних службеника. И уместо ранијих група, категорија, он, уствари, предвиђа четири врсте државних службеника. И тако ми на челу имамо претставничку власт и као њене помагаче имамо државне службенике подељене у четири врсте. У прву врсту долазе службеници руководиоци, у другу самостални административни и самостални стручни службеници, у трећу административни и стручни службеници и најзад помоћни и извршни службеници. По овом закону долази до изражаја способност појединог службеника. Он може само према својој способности да добије положај и према његовом положају одређује му се и плата. Кроз цео закон, а нарочито кроз чланове 13, 16 и 30, провејава тенденција да се развије што већа утакмица у служби код државних службеника. И тако овај закон у члану 13 предвиђа извесне додатке за службенике прве и друге врсте који се истакну у своме раду. За све друге службенике без разлике закон предвиђа посебне награде за изванредне радне заслуге. У свим областима државне службе закон установљава могућност, установљава норме по којима ће се оцењивати заслуге појединца.

Члан 30 предвиђа извесне премије за уштеду у материјалу и на тај начин се омогућава службеницима да буду посебно награђени за свој рад. Надаље је интересантан члан 25 који отступа од оног начела које је било у чиновничком закону старе Југославије. Док је стара Југославија желела чиновника аутомата који ће безусловно и бесвесно извршавати наредбе, дотле наш Закон о државним служба-

ницима у члану 25 поставља службеника не више као аутомата него као свесно биће, службеника који сам процењује поједине наредбе свог претпостављеног и даје му не само право него и дужност да процењује наредбе свог претпостављеног и могућност да одреди да ли ће извршити наредбу или не, и под којим условима може да је изврши а под којим не, унесећи пуну одговорност и за један и за други случај, да изврши или да не изврши наредбе свог претпостављеног.

Овај наш закон има неколико нових социјалних одредаба. Тако, на пример, у члану 32 предвиђа се за породице посебно отсуство и посебна помоћ. Даље, оно што је ново овде то је не само што овај закон предвиђа пензије него и све врсте социјалног осигурања државних службеника. Најзад, доследно принципу који је постављен у погледу утакмице самих чиновника, овај закон оставља могућност руководиоцима и старешинама да службеницима могу отказати службу уколико се покажу неподобни или неспособни, наравно уз једну социјалну одредбу из чл. 42 који предвиђа отпремнину за такве случајеве. И најзад у погледу дисциплинске одговорности овај закон предвиђа дисциплинску одговорност паред кривичне одговорности. Док је ранији чиновнички закон био усвојио начело да кривична одговорност апсорбује дисциплинску одговорност, те да за кривично дело за које службеник одговара по кривичном закону не може и дисциплински да одговара, дотле наш Закон о државним службеницима успоставља и једну и другу одговорност упоредно.

Из обих разлога, другови народни посланици, ја поздрављам овај Закон о државним службеницима и гласаћу за њега. (Аплауз).

Претседник: Реч има др Милош Поповић.

Др Милош Поповић (НР Србија): Другови и другарице народни посланици, један од најважнијих закона је свакако и Закон о државним службеницима, јер он има да реши судбину неколико стотина хиљада упослених у државној служби, на коју су они упућени и без које би били лишени можда сваке могућности за свој опстанак и опстанак својих породица.

Као што је у рату војска играла најважнију улогу, тако и у миру државни службеници имају необично важну улогу и дужности, од чије моралне и стручне ваљаности зависи и здраво и правилно функционисање државног апа-

рата, који се све више оптерећује новим и најважнијим уставима и пословима на државном сектору и на контроли друга два сектора — задружног и приватног, и има тенденцију да обухвати готово цео народни живот и његову привреду. Није дакле нимало необично што у редовима државних службеника влада највеће интересовање за овај закон и можемо слободно рећи и велика забринутост због извесних одредаба у овом пројекту које могу бити врло фаталне за многе од њих.

Налазим да је овоме закону требало дати већи публицитет и чути мишљење из свих организација и синдиката државних службеника пре него што се донесе дефинитивни текст.

И зато сматрам за своју дужност да узмем учешћа у начелној дебати о овоме закону и да се тиме одужим својој савести и оним државним службеницима чија судбина зависи од овог закона.

Ја сам служио државу и народ пуних 45 година и у свима ратовима, и у цивилној и у војној служби, те због тога имам довољно искуства да могу објективно да проценим предложени закон. Напомињем да нисам никад служио за каријеру, а доказ је да сам једанпут давао оставку на државну службу, и три пута био пензионисан као непоћудан бившим ненародним режимима и да сам пре неколико месеци и поред мојих највиших квалификација, и по трећи пут пензионисан као в. д. шефа једног отсека министарства Србије, иако сам 1919 године био начелник истог министарства. Толико о мом чиновничком статусу. Доказ да сам и са државом био увек на ратној нози.

Желим да се само са неколико речи осврнем на извесне важне чињенице.

Структура држава и њихово уређење захтевало је да се створи један врло сложен административни апарат — чиновништво, односно државни функционери. Оно се временом све више компликовало и проширивало уколико је државна администрација предузимала све више и више функција. Тако је постала моћна бирократија која не само што није олакшавала администрацију — живот и односе људи, већ се све више утапала у формалности које су, као и многи реакционарни закони, више задовољавали форму и параграфе, а мање суштину, дух правичности, целисходност и општу корист.

Тај гломазни државни апарат увек је служио режимима, целокупно чиновништво и функционери били су више или мање у зависности од режима и само су се извесне струке могле донекле еманциповати и стећи и извојевати своју пуну независност. Уколико су демократска начела била остваривана, утолико се и могла од утицаја режима ослободити пре свега наука и научне истине и њени највиши претставници — универзитети и више школе, добивши у свима демократским земљама своју пуну аутономију. Исто је тако и судство могло да доспе до достојне висине и дели истинску правду и стекне пуно поверење тек кад је стекло пуну самосталност и независност.

Далеко би нас одвело ако бисмо о свему овоме детаљније говорили и наводили примере. Довољно је да нагласимо да је у нашој земљи судство, док су судије имале сталност, било на достојној висини, као и наша највиша научна тела, универзитети, и да су се, губећи своју независност за време ненародних и диктаторских режима и поставши зависни од њих и њихових влада, срозавали на обичне слуге и извршиоце наредаба режима и владајућих партија. То се најбоље видело у свима диктаторским и фашистичким земљама.

Према томе, јасно је да државни службеници не смеју служити режимима ни партијама, већ народу и његовим интересима. Зато Закон о државним службеницима мора имати такве одредбе, да с једне стране народ непосредним или посредним слободним избором добије савесне, стручно спремне и марљиве службенике у које ће имати пуно поверење да ће штитити све његове виталне интересе и да ће му помоћи да без тешкоћа и компликација, без бирократије и формалности свршава све његове послове, уколико они буду у вези са државним органима, било чисто административне природе или привредне и социјалне.

С друге стране, ако се од тих државних, управо народних службеника све ово захтева, њима се мора обезбедити пуна езгистенција као и свакоме раднику, како не би долазили у искушење да буду ма на који начин корумпирани, да им се обезбеди сталност и социјално осигурање све докле док и они врше исправно своје дужности. А што је најважније, за оцену њиховог рада мора се обезбедити пуна гаранција и непристрасност и отклонити сваки утицај и притисак ма са које стране долазио.

Други важан принцип је да се од свих државних службеника има тражити поред савесности и марљивости и стручна спрема, која се може стицати како претходном редовном школском спремом и проверавати прописаним испитима, тако и искуством у служби, које се може само довољним временом стећи, и да се при оцени, напредовању и систематизацији не смеју узимати у обзир никакви други фактори и заслуге које немају никакве везе са службом и местом које државни службеник заузима, јер без осећања сигурности и правичности, као и уверења да службеник одговара само својој савести, да врши само законске одредбе и да не зависи ни од добре ни од зле воље својих претпостављених, и да ће се за оцену његовога рада узимати у обзир само његова спрема — стварне квалификације и способности, дакле, пуно осећање сталности, без чега се неће моћи захтевати од службеника да у пуној мери одговоре свима својим дужностима. И уколико је један положај виши и одговорнији, утолико морају они који га заузимају имати услове, одговарајуће квалификације, способности и искуство стечено дужим радом у струкама којима стоје на челу и којима треба да управљају или донесе важне одлуке и да бар толико знају колико и они који су придодати као помоћни органи, ако се хоће да руководиоци имају ауторитета и успеха, а не само поверење оних који су их поставили и чије наредбе имају да извршују. Досадашња пракса је доказала да се радило сасвим противно овом истакнутом основном начелу. На највише руководеће положаје, а редовно на положаје где су се одлучивала чисто персонална питања и давале такозване карактеристике, које су биле од свега најважније и често давале по личном нахођењу које није могло да буде увек и тачно и непристрасно, долазили су људи без икакве стручне спреме, исувише млади и неискусни, и место да иду у школу и да завршавају своје учење или, у најбољем случају да буду приправници, заузимали су високе положаје и одговарајуће плате које у редовним приликама ни после 20 година не би могли да заузму. (Један глас: Доста је било што су крв давали!) Ја говорим само оно што осећам и што је право. Сва част и хвала омладини која је показала и највеће херојство у борбама, али то није довољно да и на другом пољу покаже исте успехе. То ни њој ни општој ствари не може да буде од користи. Шта треба да буде онај ко је, на пример, у 22 години начелник кад му буде 42 године, или онда већ треба да буде пензионер?

На жалост, генија је врло мало и ретко се рађају, и због врло ретких изузетака не сме се правити правило које може имати само фаталне последице. Зато се не сме овим законом легализовати оваква пракса, јер је време да свако буде на свом правом месту, а доста је било експеримента. (*Један глас: А где си ти био за четири године?*) Ја нисам био ни министар у разним режимима, нисам био ни у каквој служби за време окупације, а у своје сам време 8 година био у рату.

Ако се дакле не траже у првом реду квалификације, школска спрема, искуство, десиће се да ће млади људи кад виде да се све то мало цени, радије гледати да на други лакши и бржи начин праве каријеру, него да се муче и свршавају многе школе и да у њима и помоћу њих обезбеђују свој опстанак. Таква пракса значила би негирање сваког озбиљног образовања и уназађење научне спреме која на против свим средствима треба да се потстиче и унапређује.

Не може се спорити да у овом пројекту има врло напредних и корисних новина као о одговорности и државних службеника и државе уопште према учињеним неправдама или погрешкама којима се појединци оштете, о праву жалбе против извесних решења која би била незаконита, о давању могућности да се награђује савестан рад и постигнути изванредни успеси. Али има одредаба које баш многе од ових добрих и корисних одредаба у великој мери онемогућују. Навешћемо само неке од њих. Један је од најтежих и најнеправичнијих, и потпуно одговара ранијим реакционарним одредбама чиновничког закона, параграф о дискреционом праву министра о отпуштању чиновника из државне службе. То су у овом закону чл. 41 и 42 по којима, без икаквог даљег разлога и без правног лека, може држава односно сваки старшина да раскине службени однос сваком чиновнику — државном службенику не само после 3 године већ и после 10 и више година и да му да отпремнину од неколико месеци! Зар није ово Дамоклов мач који ће лебдети над сваким државним службеником и да се по том члану и после 20 и више година нађе на улици и да тражи не знам какво и где упослење! Нарочито ако му се још прилепи и одговарајућа карактеристика, која ће неизоставно да га прати и да онемогући и упослење на другом месту. И без тог параграфа већ има пуно таквих случајева. С каквом вољом могу да раде државни службеници ако овај параграф буде остао на снази. Зар није овај параграф само средство режима да се уклоне сви они који иначе исправно раде али на неки други начин

нису у вољи старешини или коме другоме? Исто тако и чл. 62, 68, 87, 91 и 96 дају мало гаранције за сталност и обезбеђење, а пуно могућности да се исправни службеници нађу на улици или буду уназађени и са смањеним припадљеношћима.

Рећи ћете, може се жалити. Коме? Дисциплинском суду који по чл. 71 суди не по неким правилима и законима већ по слободном уверењу!

Исто тако је јасно несавремена одредба о акордном раду, о осмочасовном радном дану и прековременом раду који пре може да од службеника направи аутомате него људе од иницијативе. Држава не сме да постане нови експлоататор и да само замени старе капиталистичке експлоататоре рада. Не постоје грађани ради државе или какве фиктивне идеје већ држава ради грађана и народа.

У целом закону нигде се тачно не види какве квалификације, мислим опште, треба да имају они који заузимају одговарајуће положаје, а нарочито највише, ни какви су услови за напредовање. Без тих основних оквира отвара се велика могућност пристрасности и нарочитом повлађивању и из других разлога који не би смели да буду претежни.

Члан 22 говори да постављање службеника врше одговорни руководиоци, односно извршни народни одбори. Може бити само једно или само друго. И тај члан је неодређен и нејасан као и многи други. Ако је усвојен систем избора од стране народних одбора и путем конкурса, онда то треба скроз спроводити, или се задржава стари систем централистички кад све долази посредно или непосредно одозго, а за то се свакако нисмо борили нити то сме да буде дух новог законодавства.

Чл. 53 говори о додатку само на децу, досад је тај додатак био тако мизеран да није нимало давао потстрека и храбрости да људи стварају веће породице са већим бројем деце.

Нови закон требало би да реши и питање велике незапослености интелектуалаца који или немају запослења и не могу да се уклопе или још као млади и способни уживају пензије и тиме само оптерећују државни буџет.

Други би задатак био да се упрости администрација и бирократски начин вођења послова. Место да се редуцира број чиновника, видимо да се тај број два до три пута увећао. Зашто?

Налазим да би расправа и дискусија о овом закону требало да се сврши не за 2 сата, већ да траје више седница, ако хоћемо озбиљно да радимо, а и да се да временска могућност да се могу поднети и амандмани и да се све то узме у разматрање, јер свакако и ван Законодавног одбора има искуства и код других људи.

Ограничено време, дакле, не допушта ми да о свему подробно изнесем своје мишљење, зато предлажем да се овај закон врати Законодавном одбору и да се његово стављање на дневни ред одложи све дотле док се не добију мишљења и предлози свих организација државних службеника, свих њихових синдиката, не само савеза, већ и подружница и појединаца и да се то темељно проучи — онако као што се чинило кад је доношен Устав а ја мислим да после Устава овај закон иде одмах за њим по својој важности. Такав поступак био би потпуно демократски. Ако то не учинимо, брзо ћемо га морати мењати кад се покажу све његове мане и недостаци. Изјављујем да ћу гласати против овако предложеног Закона ако се овај мој предлог не прими, јер не желим да узмем одговорности за неповољне последице које може имати због многих његових одредаба.

Претседник: Има реч народни посланик друг Милош Царевић.

Милош Царевић (НР Србија): Другови народни посланици, нисам мислио заиста да после дискусије која је данима вођена о Закону о службеницима у Законодавном одбору, чији сам члан, узимам реч у начелној дискусији о овоме закону, али говор посланика Поповића наводи ме да кажем неколико речи.

Прво, Закону о службеницима и изради његовој дат је доста велики публицитет, јер је пројекат Закона о службеницима, ако се сада не варам, био дошао још у прошлом заседању на дискусију, дошао чак и пред Скупштину, па је враћен поново у Законодавни одбор, а сада поново у Законодавном одбору детаљно претресен и, овога пута преко обичаја, израђени нацрт заједно са примедбама Законодавног одбора стављен на расположење народним посланицима већ читавих 10 дана пре заседања, пре овога скупштинског састанка. (*Гласови:* И више). У дневној штампи је било објављено да народни посланици који су у Београду дођу и узму пројекат закона, где је нарочито било наглашено — Закона о службеницима — ради проучавања за идуће заседање Народне скупштине. Поповић је био у Београду и био

је у могућности, ако га је такође интересовао Закон о службеницима, да га узме и проучи. Али, изгледа, да га је почео да интересује тек од дана пензионисања, а могао је да га има и да се не позива сада ни на краткоћу времена ни на, тобоже, ускраћивање дискусије о њему.

Да би показао колико је нацрт овог закона рђав, посланик Поповић нам каже да су у бившој држави били судови и наука стављени ван утицаја режима и да је то била некаква велика демократска тековина у прошлој држави што су судови имали независност а наука своју аутономију. И једно и друго је у својој основи нетачно. Наука је била у служби, у потпуној служби не режиму него систему који је владао до 1941 године. И не само да није имала никакву слободу, него кад је реч о претставницима науке у бившој држави, ја ћу да поменем само Београдски универзитет, где се од теткића, синоваца и рођака није могло да привири и где су једино привилеговани могли да предају и да се баве науком. Част изузецима, тамо су дириговали они који су уживали не само поверење него су били у најужим пријатељским и рођачким везама са претставницима режима који је владао до 1941 године.

Што се тиче судова и њихове независности, та независност судова у бившој Југославији није никада дошла уопште до израза, јер су судови, од првог до последњег, разним државним ударима увек довођени у ту ситуацију да зависе од управне власти каква је била, а не да зависе од министра правосуђа који би водио поштenu правосудну политику, него су зависили потпуно од ђефова и партиских кортеша, од извесних људи који су седели на министарским столицама у бившој Југославији.

Према томе, независност је с једне стране била само формална, а с друге стране, кад је реч о независности судова, каква је то независност суђења била када су они судили по законима начињеним да служе привилегијама једне мањине, једне шаке људи на власти, док је тим законом била угрожена егзистенција огромних широких народних маса. Према томе, и кад би они формалну независност у том смислу имали да нису могли бити пензионисани, то не би била никаква независност духовна или у суђењу, јер су они били подложни да суде по слову закона који је унапред осигуравао преимућство тој мањини а не интересима широких народних слојева.

Ја сам већ јуче видео и врло је интересантно да се напомене да, док се овде хоће да говори са оваквим ауторитетом, у моменту кад посланик Поповић узима реч долази његов Драгољуб Јовановић да га као Кербер или као полицајац прати од почетка до краја како ће и шта да каже. А то он није учинио без разлога, другови, јер јуче је један његов друг, који је можда требало овако да говори против, изневерио, јер је говорио напола против а напола за, али кад је дошло до гласања, дошао је опет Кербер да га извуче напоље да не гласа за тај закон. (Аплауз). Сада је Драгољуб дошао да се то не понови.

Ово је смишљен и заверенички препад који група око Драгољуба Јовановића чини на Народну скупштину и покушава да је спречи у њеном хитном и неодложном послу за народне интересе. Ја мислим да се и друг Поповић открио у том завереничком послу и ми можемо само то да констатујемо и да знамо за убудуће с ким имамо посла. (Аплауз). Ја мислим да је прича како долазе људи од 20 година на положаје и све ово друго потпуно неважно и да не би заслуживало одговора, јер то и није нека озбиљна замерка или критика учињена овом закону, све то речено је једним језиком који је преживео, који нема ослонца ако се води рачуна о систему, о начину на који је ова држава поникла, о организацији народне власти у њој и о спровођењу народних одлука у живот у интересу широких народних слојева. И због тога што је речено све тобож поводом одредаба у члану 42 и 22 закона не може уопште да се одржи. Аргументи изнети у овоме речени су тако, да онај који их је изнео у најмању руку нема везе са стварним животом, нема везе са овом народном државом, да не кажем и тежу реч, да јој није пријатељ. (Аплауз).

Претседник: Реч има министар без ресора Кирило Савић.

Министар без ресора Кирило Савић (НР Србија): Говором мога партиског друга Милоша Поповића изазван сам и ја да кажем неколико речи.

Др Поповић и нас неколико овде дошли смо у овај дом као претставници Српске сељачке странке и дошли смо као повереници нашег сељаштва да претстављамо сељаке у овоме дому. На жалост, дата нам је прилика, управо принуђени смо били да се у тој нашој заједници, у нашој Сељачкој странци поделимо. Ми смо досад ту околност крили од света, нисмо је износили на јавност, него смо гледали унутра,

међу нама, да то некако расправимо. Међутим, јуче у оној другој половини нашег дома, а данас ево овде, дала нам се не само прилика него смо принуђени да то изнесемо и на јавност.

Ја сам принуђен да у име већине Извршног одбора Сељачке странке — а мислим да смем казати и у име сељаштва — кажем да се ми не слажемо са оваквим поступком, како јуче оним тамо, тако и овим сада овде. (Буран и дуготрајан аплауз).

Немам потребе да реагирам на критике појединих одредаба овога закона. Има овде позванијих који ће на то одговорити, а друг Царевић је већ дао свој одговор. Ја хоћу само да обратим пажњу и да се оградим од оне критике коју је друг Поповић учинио у погледу способности ових младих људи који данас воде судбину ове државе. Према томе, ја морам да се у име странке и својих другова са којима делим једнако мишљење оградим и да протестујем против тога, јер на то имам право, пошто сам ја не данас, него већ одавно пре рата јасно изјавио пред одговорним лицем, пред председником Министарског савета пок. Маринковићем, да је једина срећа што ми имамо те младе људе, мислећи на студенте који су правили бунтове и са којима сам и ја ишао. Ја се нисам преварио, јер су ти млади људи после неколико година преузели судбину земље у своје руке. (Буран аплауз). Није то било лако тим младим људима, али су они то учинили по својој историској дужности и они су потпуно ту дужност оправдали. Ја знам да ти млади људи имају да се уче, али ја могу да кажем и то да и ми стари имамо да се учимо од тих младих људи. Ми видимо да данашњи режим и да ти данашњи млади људи који држе судбину земље у својим рукама цене знање и науку много више него што је то до данас чињено. Они дају исто тако свакоме да знање и науку негује више него икад до данас.

Овом приликом хоћу да одговорим и другу Царевићу на питање каква је била независност науке. Ја као професор Универзитета могу да кажем да те независности није било, јер ми који смо на Универзитету били ту независност нисмо осећали и ја сам био један од оних који је био истеран напоље због тога што се нисам допадао томе режиму. Тако исто три моја друга избачена су са Универзитета нередовним путем.

Ја мислим да је ипак овај прекор који је учинио друг Царевић у погледу Универзитета, нећу казати сасвим неосно-

ван, али треба да се каже права истина. Јесте да је и тамо, може бити, било трулог и рђавог, али је то дошло због тога што је време било такво, али је ипак то била средина у којој је било људи који су се и у ондашњим приликама показали најбоље у погледу морала.

Ја немам потребе да више говорим, Ја сам само имао потребу да се оградим од говора др Поповића не само у име моје и у име странке, него и у име сељаштва. (Аплауз).

Претседник: Реч има Родољуб Чолаковић.

Родољуб Чолаковић (НР Босна и Херцеговина): Другови народни посланици, ја бих у начелној дискусији имао да учиним две примедбе поводом излагања др Поповића.

Слушајући почетак говора др Поповића човек би могао стећи утисак да је то човек необавештен, који не може схватити суштину оних дубоких социјалних промена које су произашле у нашој земљи, па, према томе, ни нови положај наших државних службеника. Овај законски предлог, који се налази пред нама, регулише важно питање у нашој земљи и сваки иоле честит службеник може њиме да буде задовољан и да га оберучке прихвати. Човек би могао помислити да г. Поповић то не разуме. Међутим, слушајући га даље, човеку се намеће апсолутно друга мисао, то јест да је његов говор саставни део оне подмукле работе која се почиње практиковати и у нашем дому и у Савезном већу. Људи који су пришли нашем Фронту и које смо ми примили широкогрудо да заједно градимо државу, да заједно лечимо ране које је нанео рат и да идемо даље оним путем који је обележен Уставом, путем демократије и великог историског развитка, ти људи, велим, у почетку су се притајили, а данас почињу да нападају на наш демократски поредак.

У другом делу свог говора г. Поповић је говорио о младим људима који су заузели положаје без квалификација или година службе. Ја мислим да је то у вези са оним што нас је Драгић Јаксимовић напао да смо нелегално започели нашу народну револуцију. Али ми смо ту револуцију почели зато што смо били верни синови народа и претставници нових друштвених снага које су дошле до изражаја у току наше борбе. Ти млади људи о којима говори г. Поповић ступили су у рат против свемоћне Хитлерове машине без икаквих академија, па су у току борбе стигли да створе нашу Армију и изграђују нашу власт и наш државни апарат, а после ослобођења дошли на командна места, можда без

школа и свих прописа по старом закону о државним службеницима.

Да ли су ти људи дошли на положај и остали као људи због неких заслуга као „солунци“? Не, него зато што су они у току рата показали да су знали да руководе важним државним пословима. Јер ми смо имали државу. Мењала се наша територија, али је тамо постојала наша Армија, постојала је наша власт. И ти наши другови решавали су читав низ државних проблема, и то са успехом, јер је то довело рат до победе. И сада, после рата, г. Поповић се жали што су ти људи дошли сада на положаје, и што ми хоћемо то да озаконимо. Годину и по дана ми решавамо разне проблеме у нашој земљи, и ти људи руководе тим пословима. Они се нису показали само као храбри борци у току рата, него и као добри организатори нашег државног живота. Они су показали далеко више и боље способности него многи други са којекаквим дипломама. (Аплауз). И било би тешко нама да није тих људи у нашем државном апарату на разним руководећим местима. Они су ту доказали своју способност да руководе новом државном машином. Ми смо у тешким приликама после ослобођења решили са успехом, да се много не хвалимо, читав низ проблема, да се можемо мерити са свим земљама које су биле окупиране од фашизма и то у погледу срећености, у погледу правилности решења крупних и свакодневних питања нашег државног живота, као питања снабдевања, транспорта, исхране итд. То показује да ти млади људи не седе ту само тако, него они решавају са успехом многа животна питања народа. Даље, они ударничким радом и својим залагањем на послу надокнађују оно што нису могли да науче у школи, они уче и теориски и практично. То нису људи који седе на положајима и држе се тих положаја као „солунци“ који хоће неку награду за своје ратне заслуге. Они осећају велику одговорност пред народом и пред својом савешћу. Они се боје своје савести и осуде свог народа више од писаних параграфа и закона. Нико њих није 1941 године гонио да се ухвате у коштац са непријатељем, него њихова савест и осећање дуга према своме народу, њихов патриотизам. Другови, вама је то излишно доказивати, али ето, ударајући на те људе господин Поповић је открио своје реакционарне папке. Није он необавештен човек. Он зна, и остао је на страни наших непријатеља, (Аплауз) јер само они тако говоре о тим младим људима који су сада заузели те положаје. Г. Поповић неће да

види шта ти млади људи, не знајући за радно време, дају да би се правилно решила сва питања која стоје пред нама и земља што пре средила. Није лако тим младим људима. Сувише је тежак терет на њиховим плећима, али они тај терет носе са чашћу, као што су са чашћу носили кроз четири године терет рата, и ја сам уверен да ће они тај терет са чашћу изнети до краја. То сам имао да кажем. (Буран и друготрајан аплауз).

Претседник: Тражи ли још ко реч у дискусији о овоме Закону? Реч има Дон Анте Салацан.

Don Ante Salacan (NR Hrvatska): Gospodo narodni poslanici, nisam mislio uopšte da uzmem riječ u diskusiji o ovome zakonskom prijedlogu, ali u vezi govora druga Carevića i druga Čolakovića moram da odbranim svoju čast.

Ako je ovaj parlament slobodna tribina sa koje se može slobodno da govori i diskutuje, onda je čudno da se upotrebljavaju ovi izrazi za one ljude, za one sinove naše zemlje kojima je narod dao povjerenje da dođu u ovaj visoki dom i da u njemu slobodno izražavaju svoju misao i svoje ideje.

I još je teža kleveta kad se kaže da je podmukla rabota ako se govori ono što se misli. Nije podmukla rabota ako se ovdje govori ono što se ima da kaže, a račun će se podnijeti narodu koji nas je birao.

Drug Čolaković kazao je još jednu riječ. On je rekao: »Primili smo ih«. Narod je onaj koji je suveren u ovoj zemlji i ja sam od prvog dana narodno-oslobodilačke borbe pristupio antifašističkom bloku. Ja sam se od svojih mladih dana pripremao za ovu borbu i mene niko nije primio, jer me niko nije pozvao u šumu, nisam dobio poziv da tamo idem, nego sam se, izvršujući svoju nacionalnu dužnost, odužio glasu naroda, da branim njegovu slobodu i zato ja sada imam pravo da govorim u ovome domu i hoću slobodno da govorim i nemam nikome drugome da dajem računa sem narodu, čije sam povjerenje zaslužio, jer i ja sam zajedno sa ostalim borcima uzeo pušku i borio se za slobodu svoga naroda.

Drugovi narodni poslanici, još čudnije zvuči kad se kaže »podmukla rabota«. Zar se ne može slobodno u ovome domu da diskutuje i govori a da se ne čuje ona famozna otrcana reč »fašizam«, »fašista« i »reakcija«. (Glasovi: To je! To je). Jeste, drugovi, te su reči otrcane. Ko je fašista zna se, šta je fašizam zna se, ko je reakcionar zna se, šta je reakcija i to se zna. Ne bi se neki dan. drugovi, neko očešao i sa rečju »pop« da nisam

nosio svećeničko odijelo i već je dovoljno da se sumnja i da se misli na reakciju i fašizam. (*Josip Rus*: Jeste, dovoljno je. — *Jedan glas*: U čije ime vi govorite?). Ja govorim u svoje ime. Drugovi narodni poslanici, je li slobodno govoriti? (*Jedan glas*: Nijel). Kad nije, onda hvala lijepo, ja neću više da govorim.

Претседник: Тражи ли још ко од народних посланика реч? Реч има друг Мато Петровић.

Мато Петровић (*НР Црна Гора*): Другови народни посланици, ја нијесам имао намјеру данас да говорим. Од бирања ове Скупштине и од свога доласка овдје нијесам говорио, али данас осјећам потребу да говорим.

Заиста говорили су добро и лијепо другови Царевић и Чолаковић, али сматрам, пошто је овдје заиста по сриједи урота, да је потребно да што више нас изађемо овдје да кажемо овима који су изабрали овај моменат, можда зато што је ту Мировна конференција, да покажу да овај наш дом није хомоген, као што је то био до јуче и прекјуче, потребно је да им кажемо да је њих овдје шака јада. А што каже Дон Анте Салацан, „господин поп“, да их је народ овдје послао, ја сам убијеђен да ће их народ вратити одавде, ако наставе овим путем којим иду сад. (Узвици одобравања и аплауз).

Другови, ако бих покушао да анализирам шта је господин Поповић казао, као и господин Салацан, морао бих да поновим оно што су казали другови Чолаковић и Царевић, а сматрам да су они то много боље казали него што бих ја умио да кажем. Само бих једно хтио да кажем: да ми који смо прије рата били радници и сељаци, који смо ишли у рат по зову своје савјести, као што је лијепо рекао друг Чолаковић, и по зову Комунистичке партије, која је заиста била једина у оном моменту која је могла да поведе ослободилачки рат, партија општенародна, партија општејугословенска, партија која је окупила око себе све друштвене слојеве, — ја нијесам крив што смо прије рата били радници и што нијесмо имали прилике да будемо школовани и због те наше несреће ми, по господину Поповићу, не бисмо имали право да дамо све што можемо за домовину. Ми дајемо све што можемо, дајемо прековремене часове итд. Ми се трудимо да учимо, ми учимо колико можемо и дајемо све од себе и сматрамо да ћемо дати више за ову земљу него што су дали господин Поповић и господин Салацан. Зато кажем да је потребно да изађе што више нас на говорницу и да сви кажемо ко су и шта су они, да кажемо ко су им и где господари

у земљи и ван земље. Конкретно за господина Салацана— Степинец у земљи и Папа, управо црна интернационала, а овоме другоме сви они који су подржавали Дражу Михаиловића и читаву његову банду. (Др Милоша Поповића: Нисам имао никакве везе са Дражом Михаиловићем). Ако нисте имали стварне везе, имали сте духовне везе. И баш због тога ми морамо да ударимо чвршће по саботерима овога високог дома, по саботерима његове хомогености код доношења закона. Они су се приликом питања републике и приликом питања Устава били прикрили — онда када је утврђиван пут наше будућности — и изабрали су овај моменат. Чему и зашто? Ми видимо да су они јединствени и да су врло вјешти, али ми знамо да они неће моћи дуго да саботирају рад овога дома. (Дуготрајно одобравање).

Сувишно је да кажем да ћу гласати за нацрт овога закона.

Претседник: Тражи ли још ко од народних посланика реч? Не тражи нико. Закључујем начелну дебату поводом овог закона и прелазимо на гласање у начелу. Ко је за овај закон у начелу, нека дигне руку. (Народни посланици дижу руке). Ко је *против*? (Три посланика дижу руке). Тиме је Закон о државним службеницима у начелу изгласан.

Дајем одмор од 20 минута.

(После одмора)

Претседник: Настављамо рад. Прелазимо на гласање у појединостима. Молим друга известиоца да прочита наслов и члан 1.

Извештач др Душан Братић чита наслов и члан 1 предлога Основног закона о државним службеницима, према извештају Законодавног одбора.

Претседник: Тражи ли ко реч за чл. 1? Не тражи нико. Ко је за, нека дигне руку. Хвала. Има ли ко *против*? Нема. Члан 1 је примљен.

(За овим је Веће народа, гласајући о сваком члану дизањем руку, усвојило све чланове од 2 до 13 закључно).

Извештач: Уз члан 14 предложен је амандман.

Повереник Владе др Леон Гершкович: Други став члана 14 мења се и гласи:

„За систематизацију места и звања службеника народних скупштина и њихових президијума као и јавног тужиоштва важе посебни прописи“.

У овом ставу додато је да и за систематизацију места службеника јавног тужиоштва важе посебни прописи из разлога што ову систематизацију не може да врши Влада ФНРЈ, пошто је јавно тужиоштво орган Народне скупштине ФНРЈ (члан 124 Устава).

Претседник: Прима ли известилац овај амандман?

Известилац: Примам предложени амандман.

Претседник: Тражи ли ко реч о овом амандману и члану? (Не тражи нико). Стављам на гласање члан 14 са амандманом. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Члан 14 примљен је са амандманом. Изволите чути члан 15.

Известилац: Код члана 15 има амандман.

Др Леон Гершковић: Овде се предлаже само једна мала промена. У трећем ставу, 2 и 3 ред, место речи „накнаду“ ставити реч „награду“.

Замењена је реч „накнада“ речју „награда“, јер боље одговара идеји коју садржи ова одредба.

Претседник: Тражи ли ко реч о члану 15 и амандману? (Не тражи нико). Прелазимо на гласање. Ко је за члан 15 са предложеним амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Члан 15 је примљен са предложеним амандманом. Прелазимо на члан 16.

Известилац: Код члана 16 има такође амандман.

Др Леон Гершковић: Предлажем да се после трећег става члану 16 дода нови, четврти став, који гласи:

„У погледу дужности и одговорности хонорарних службеника примењиваће се сходно прописи овог закона о дужностима и одговорностима државних службеника“.

Та је одредба сама по себи јасна, али је потребно да се види да су односи хонорарних службеника у свему као и односи осталих службеника.

После овог четвртог става додаје се нови, пети став, који гласи:

„Прописима за поједине струке донеће се ближе одредбе о хонорарним службеницима“.

И ова допуна била је потребна ради тога да се овласти орган који ће доносити прописе о појединим струкама.

Садашњи четврти став постаје шести став, мења се и гласи:

„Службеницима који врше посебне радове ван њихове редовне службе (рад у комисијама, израда нарочитих реферата и елабората и сл.), може се одредити нарочита награда за овакав рад. Висину награде одређује надлежни старешина односно орган надлежан за постављење службеника према природи и значају самог рада“.

Нова стилизација садашњег четвртог става, који постаје шести став, боље одговара природи службе службеника који врше посебне радове ван редовне државне службе. Додато је једино да висину награде одређује надлежни орган односно старешина за постављање према значају и природи самог посла, што је у духу службеничког система који поставља овај закон.

Претседник: Прима ли известилац овај амандман?

Известилац: Примам предложени амандман уз члан 16.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме члану и амандману? (Не тражи нико). Прелазимо на гласање. Ко је за нови члан 16 са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Члан 16 је примљен. Прелазимо на члан 17.

Известилац чита члан 17.

Претседник: Тражи ли ко реч по овом члану? (Не тражи нико). Има ли ко *против*? (Нема). Члан 17 је примљен. Прелазимо на члан 18.

Известилац чита члан 18 са напоменом да уз овај члан постоји Владин амандман.

Др Леон Гершковић: Први став мења се и гласи:

„Против решења о службеничким односима службеник се може жалити једанпут, и то непосредно вишем органу односно старешини. Ако је решење донео члан владе, претседник комитета односно комисије владе, генерални секретар владе, службеник се може жалити влади. Жалба се изјављује у року од 15 дана од дана пријема решења, а предаје се органу односно старешини који је донео првостепено решење“.

Други став мења се и гласи:

„Ако је другостепеним решењем повређено какво његово на закону основано право, службеник може против тога решења подићи тужбу у року од месец дана од дана пријема решења код надлежног окружног суда као радног суда Одлука овог суда је коначна“.

У измењеној формулацији првога става унете су речи „вишем органу“ из разлога што решења о службеничким односима доносе и извршни народни одбори. Према томе, не ради се само о старешинама. О њима се ради само онда ако је у питању једно предузеће или надлештво. Али код народног одбора ради се о једном органу власти и ради тога је овде била нужна ова промена. Поред тога у ранијем тексту био је изостављен рок за подношење жалбе и ради тога се овде предлаже ова допуна према којој тај рок треба да буде 15 дана.

У другом ставу прецизирано је да службеник може подићи тужбу суду. Према томе, у нашем систему службеничких односа доследно је проведено то да се против решења органа који су надлежни за постављење у првом и другом степену, изјављује жалба суду и, према томе, онај приговор са техничке стране, који је био изнео посланик Поповић, како се види из овога текста, не одговара самом тексту закона, где се говори о томе како у нашем службеничком систему нема жалбе суду. Напротив, овде се ради о томе да се жалба упути суду као редовном суду. Према томе, у овом ставу је додато то да се он жали суду ако је повређено његово какво право из службеничких односа, а не ради се о решењима која проистичу из дискреционог права, као, на пример, премештање с једног рада на други. У таквом случају се не може жалити, него само кад је у питању право које је основано на закону.

У смислу Закона о решавању радних спорова овде је допуњено да је одлука окружног суда као редовног суда коначна због тога да се овакви спорови не би превише дуго повлачили и не би могли бити решени, утолико пре што је службеник већ имао један степен жалбе у самом административном поступку. Из ових разлога потребно је да одлука суда буде коначна.

Претседник: Прима ли известилац овај амандман? (Прима). Тражи ли ко реч по овом члану и амандману? (Нико). Прелазимо на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви). Ко је против? (Нико), Објављујем да је овај члан примљен.

(За овим је Веће народа, гласајући дизањем руку, једногласно и без измена усвојило чланове од 19 до закључно 25, према извештају Одбора).

Известилац чита члан 26 према извештају Одбора.

Претседник: Овде има амандман.

Др Леон Гершковић: Предлажем да се трећи став овог члана промени и да гласи:

„У изузетним случајевима, орган односно старешина који је службеника поставио може га ослободити од дужности чувања службене тајне“.

Ту се додају само речи „односно старешина“, које су биле омашком изостављене.

Претседник: Примате ли амандман?

Известилац: Примам.

Претседник: Тражи ли ко реч о овом члану и амандману? (Не јавља се нико). Гласамо. Ко је за нека дигне руку. (Сви посланици дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Примљен је члан 26 са прочитаним амандманом.

(За овим је Веће народа, гласајући дизањем руку, једногласно усвојило чланове од 27 до 31 закључно, према извештају Одбора).

Известилац чита члан 32 према извештају Одбора.

Претседник: Изволите чути амандман код овога члана.

Др Леон Гершковић: Овде предлажем да се у првом ставу, испред речи „отсуство“, дода реч „плаћено“, будући да је то уставна одредба.

Претседник: Прима ли известилац прочитани амандман?

Известилац: Примам.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме амандману и члану? (Нико). Не тражи нико. Ко је за овај члан са прочитаним амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Хвала. Има ли ко *против*? (Нема). Нема. Члан 32 са амандманом је примљен.

(За овим је Веће народа, гласајући дизањем руку о сваком прочитаном члану, једногласно примило чланове од 33 до 46 закључно, према предлогу и извештају Законодавног одбора).

Известилац: (Чита члан 47) Овде има амандман Владе.

Др Леон Гершковић: У првом ставу тачка 1 мења се и гласи:

„За руководне службенике (став 2, тачка 1, члан 12) надлежан је члан Владе, претседник комитета односно комисије и генерални секретар Владе ФНРЈ, у сагласности са Претседником Владе ФНРЈ“.

Ту се ради о извесној редакционој грешци. Ради се о томе да је од почетка Претседник Владе давао само сагласност, а постављења су вршили министри, претседник комитета итд.

Други став мења се и гласи:

„Чланови Владе ФНРЈ и претседник комитета односно комисије Владе ФНРЈ могу овластити своје помоћнике, потпретседнике, секретаре и старешине главних управа и управа, као и старешине овима непосредно подређених организационих јединица, да донесе решења о службеничким односима за све савезне службенике, осим за руководне службенике“.

Ту је додато да чланови Владе, претседник комитета односно комисије, могу овластити не само старешине непосредно подређених главних управа и управа, већ и старешине које су непосредно подређене овим старешинама. Ова је допуна учињена у циљу правилног, брзог и несметаног функционисања службе код нижих старешина.

Претседник: Прима ли известилац ове амандмане?

Известилац: Примам.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме члану са овим амандманом? (Нико). Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви). Има ли ко *против*? (Нико). Члан 47 је примљен са горњим амандманима.

Известилац чита члан 48 према извештају Одбора.

Претседник: Тражи ли ко реч? (Нико). Прелазимо на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви). Има ли ко *против*? (Нико). Члан 48 је примљен.

Известилац: (Чита члан 49) Овде има амандман.

Др Леон Гершковић: У другом ставу, шести ред, испред свезе „и“ ставити реч „службенике“, а испред речи „стручно“ ставити реч „самосталне“; у трећем реду одздо, испред речи „административне“ ставити „службенике“.

Ове допуне учињене су да би се овај члан ускладио са чланом 12 који говори о врстама службеника.

Претседник: Примате ли предложени амандман?

Известилац: Примам.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме члану? (Нико). Прелазимо на гласање. Ко је за; нека дигне руку. (Сви). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 49 са предложеним амандманом примљен. Изволите чути члан 50.

Известилац: (Чита члан 50) И овде има амандман.

Др Леон Гершковић: У првом ставу тачка 6) мења се и гласи:

„да му није судском пресудом одузето право заузимања државне или ма које јавне службе, док ова сметња траје по пресуди;“

У другом ставу, на крају, брисати речи „и извршењу казне“.

Тачка 6) допуњена је речима „док ова сметња траје по пресуди“ што је и у ранијем тексту било, пошто је губитак права заузимања државне или ма које јавне службе временска казна, изузев случајева казне смрти (члан 5 у вези тачке 1 чл. 6 Закона о врсти казне), тако да по извршењу ове казне престаје и сметња за ступање у службу.

У другом ставу брисане су речи „и извршењу казне“, јер је престанак службе услед лишења слободе по тачки 4 члана 87 у законодавним одборима изостављен.

Претседник: Примате ли предложени амандман?

Известилац: Примам.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме члану са амандманом? (Нико). Ко је за, нека дигне руку. (Сви). Има ли ко *против*? (Нико). Објављујем да је члан 50 са предложеним амандманом примљен.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку, једногласно и без измена усвојило чланове од 51 до 63 закључно, према извештају Одбора).

Претседник: Реч има повереник Владе др Леон Гершковић.

Др Леон Гершковић: После чл. 63 додаје се нови члан 64, који гласи:

„Службеник може бити премештен односно постављен на другу дужност по службеној потреби или по молби.

У случају премештаја односно постављења по претходном ставу, службеник се мора разрешити од дужности најдаље у року од 15 дана. На нову дужност се мора јавити у року од 24 часа по разрешењу ако је премештај односно постављење у истом месту, а најкасније у року од 3 дана по разрешењу од дужности ако је премештај односно постављење у које друго место, не урачунавајући у овај рок време потребно за путовање“.

Члан 64, према извештају Одбора, постаје члан 65, а нумерација наредних чланова помера се за један број напред.

У пређашњем предлогу закона није била ова установа, а премештање је било разумљиво. Због тога, а и с обзиром на практичну потребу и навике службеника да такви односи буду нормирани, дошло је до овога амандмана, па вас молим да га изволите усвојити.

Уношење овог члана било је потребно да би се цео систем кретања у служби државних службеника употпунио. С друге стране, одређени су рокови за јављање на нову дужност. Одређивање ових рокова је нужно, јер се једино на основу њих може утврдити самовласно напуштање службе у случају нејављања на нову дужност, у коме случају престаје служба по сили закона. (Тач. 2 чл. 87 овог закона).

Претседник: Тражи ли ко реч? (Нико). Прелазимо на гласање. Ко је за нови члан 64, нека дигне руку. (Сви). Ко је против? (Нико). Објављујем да је нови члан 64 примљен.

(Веће је затим једногласно и без измена, гласајући о сваком члану дизањем руку, усвојило чланове од 65 до 71 закључно, према извештају Одбора).

Известилац: Код члана 72 има амандман, тако да први став овога члана гласи:

„Дисциплински поступак започиње дисциплински тужилац на основу писменог и образложеног предлога надлежног старешине, јавног тужиоца или органа опште државне контроле“.

Др Леон Гершковић: Овде је дометнуто: „јавни тужилац и орган опште државне контроле“ а у складу са Законом о јавном тужиоштву и Законом о општој државној контроли, јер је тамо предвиђено да и они имају права да предузму дисциплински поступак.

Претседник: Жели ли ко реч о члану 72 и амандману? (Нико). Стављам на гласање члан 72 са амандманом. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је *против*? (Нико). Објављујем да је члан 72 примљен са амандманом.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку, једногласно и без измена усвојило све чланове од 73 до 87 закључно, према извештају Одбора).

Известилац чита члан 88.

Претседник: Има реч др Леон Гершкович да предложи амандман.

Др Леон Гершкович: У првом ставу додаје се нова тачка 8, која гласи: „Кад буде позван на отслужење обавезног војног рока у кадру“, јер је потпуно јасно да самим тим престаје државна служба.

У другом ставу, иза броја 3, брисати свезу „и“, ставити запету, а у исто време у последњем реду место „4“ ставити „и 3“. Ова промена се своди на то да нема отпремнине у случају кад престаје служба услед позивања у кадар, јер је замишљено да отпремнина траје за време док намештеник тражи ново намештење.

Претседник: Тражи ли ко реч о члану 88 са амандманом? Не тражи. Ко је за члан 88 са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 88 примљен са амандманом. Изволите чути члан 89.

Известилац чита члан 89.

Претседник: Тражи ли ко реч о чл. 89? (Нико). Не тражи нико. Стављам члан 89 на гласање. Ко је за члан 89 према извештају Одбора? (Сви). Ко је *против*? (Нико). Објављујем да је члан 89 примљен према извештају Законодавног одбора.

Изволите чути члан 90.

Известилац: Код овога члана има амандман.

Др Леон Гершкович: Додаје се нови, други став, који гласи:

„У случају престанка службе по тачки 8 чл. 87 овог закона службеник се по отслужењу обавезног војног рока може вратити у ранију службу“.

Овом се одредбом жели да омогући повратак у ранију службу лицу коме је служба престала услед отслужења војног рока. То значи да ће се такав службеник првенствено примити у ранију службу у којој је радио. То је засад једино могућно решење.

Претседник: Прима ли известилац овај амандман?

Известилац: Примам.

Претседник: Тражи ли ко реч о овом члану и амандману? (Не тражи нико). Прелазимо на гласање. Ко је за овај члан са амандманом, нека дигне руку. (Посланици дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 90 примљен са амандманом. Изволите чути члан 91.

Известилац чита члан 91.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме члану? (Не тражи нико). Прелазимо на гласање. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Посланици дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Члан 91 је примљен. Прелазимо на члан 92.

Известилац: Члан 92 је нов према амандману.

Др Леон Гершковић: После члана 91 додаје се нови члан 92, који гласи:

„Службеника коме се укине звање које има или организациона јединица у којој служи, може старешина више организационе јединице, односно старешина надлежан за постављање, распоредити у другу одговарајуће звање, односно поставити у другу организациону јединицу према његовој стручној спреми и способностима, или му може отказати службу према прописима из овог закона“.

У пракси се могу десити и дешавају се случајеви да се услед реорганизације државне службе, односно државне управе, укине једно звање које службеник има или и цела организациона јединица у којој ради. У таквим случајевима потребно је законски регулисати питање положаја службеника који је изгубио звање, односно чија је организациона јединица укинута. Пошто у овом закону постоји празнина у овом погледу, то је ово питање регулисано на најбољи могући начин.

Претседник: Прихватате ли амандман?

Известилац: Примам.

Претседник: Тражи ли ко реч о овом члану и амандману? (Не тражи нико). Прелазимо на гласање. Ко је за

овај члан са предложеним амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Члан 92 је примљен. Прелазимо на члан 93.

Известилац: Уз овај члан има амандман.

Др Леон Гершковић: Уз члан 91, у новој нумерацији члан 93, има амандман. После првог става додаје се нови, други став, који гласи:

„Президијуми народних скупштина република могу одлучити да се прописи о савезним службеницима сходно примењују и на државне службенике у народним републикама, док не буду донети закони о државним службеницима народних република“.

Ова допуна била је потребна пошто положај државних службеника у народним републикама још није законом регулисан. Да би се овај недостатак привремено отклонио било је потребно дати допуну како је формулисана у новом другом ставу, док не буду донети закони о државним службеницима у народним републикама.

Претседник: Примате ли предложени амандман?

Известилац: Примам.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме члану и амандману? (Не тражи нико). Прелазимо на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је примљен члан 93 са амандманом.

Известилац чита чл. 94 са напоменом да уз овај члан постоји амандман Владе.

Др Леон Гершковић: Трећи став мења се и гласи:

„Влада ФНРЈ посебном уредбом донеће прописе о положају претседника и чланова комитета односно комисија Владе ФНРЈ“.

Четврти став мења се и гласи:

„Прописе о струкама за службенике већа Народне скупштине ФНРЈ и Президијума Народне скупштине ФНРЈ донеће претседници већа односно Претседништво Президијума Народне скупштине ФНРЈ“.

Додаје се нов, пети став, који гласи:

„Прописе о уређењу јавно-тужилачке струке донеће Президијум Народне скупштине ФНРЈ“.

Овај став је промењен утолико што се ту прецизира ко ће донети ове прописе за службенике код Президијума Народне скупштине и њених већа.

Затим се предлаже да се дода нов пети став који садржи пропис о уређењу јавно-тужилачке струке, према коме ће Президијум Народне скупштине ФНРЈ донети те прописе. Ми смо пре предложили амандман у коме је речено да ће бити посебни прописи о јавном тужиоштву, а сада се прецизира да ће те прописе донети Президијум Народне скупштине ФНРЈ.

Претседник: Прихвата ли известилац предложени амандман? (*Известилац:* Прихватам). Тражи ли ко реч о овоме члану и предложеном амандману? (Не тражи). Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Објављујем да је члан 94 примљен.

Известилац чита чл. 95.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме члану? Има реч народни посланик друг Александар Стојановић.

Александар Стојановић (*НР Србија*): Мени није довољно јасан овај члан у вези са чланом 44 истог закона, јер по овоме члану стоји и то да данас службенику, који има 20 или више година службе, а нема 50 година, које су предвиђене уредбом о пензионисању, може да се откаже служба без отпремнине. По овоме члану негира се члан 44 закона где се даје службенику отказ, а до превођења на нови закон. Значи да данас службеник који има више од 20 година службе нема права на отпремнину, него може да се отпусти у року од месец дана без права на исту.

Др Леон Гершкович: Овде се ради о томе да лицима којима се служба отказује пре превођења отказни рок траје месец дана без права на отпремнину. Смисао је овог члана у томе да до утврђења систематизације, која ће доћи након овог закона, може бити већих померања службених односа, већих реорганизација у појединим јединицама, и према томе није потребно да у таквој једној реорганизацији буде речи о праву на отпремнину. То је стварно једно прелазно наређење.

Известилац: То је стварно једна прелазна одредба која нема везе са основним одредбама.

Александар Стојановић: Значи да може да буде отпуштен без права на отпремнину.

Претседник: Тражи ли ко још реч? (Не јавља се нико). Гласамо. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Александар Стојановић диже руку). Један *против*. Објављујем да је члан 96 примљен.

(Затим је Веће народа дизањем руку једногласно усвојило чланове од 97 до 100 закључно, без измена).

Претседник: Постоји амандман за нови члан 101.

Др Леон Гершковић: Предлажем да се унесе нов члан 101, који гласи:

„Док се не донесу закони народних република о државним службеницима (чл. 93 овог закона), окружни извршни одбори и извршни одбори градова са степеном округа, могу овластити претседника и секретара да заједнички доносе решења о службеничким односима, осим за службенике прве и друге врсте из чл. 12 ст. 2 овог закона“.

Ради се о томе да је Закон о народним одборима остављао као искључиву надлежност за ово постављење извршним одборима. Међутим, у пракси се већ показало да извршни одбор може овластити свога претседника и секретара за постављање административних и помоћних службеника. Према томе, предлажем да се унесе ово прелазно наређење.

Известилац чита поново нови члан 101 према амандману.

Претседник: Прима ли веће овај нови члан 101 како је прочитан? (Прима). Ко је *против*, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Члан 101 је примљен.

Известилац чита члан 102 према одборском извештају.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме члану? (Нико). Не тражи нико. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Члан 102 је примљен.

Известилац чита члан 103 према одборском извештају.

Претседник: Тражи ли ко реч? (Нико). Не тражи нико. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Члан 103 је примљен.

Тиме је претрес Закона о државним службеницима изгласан у појединостима. Прелазимо на гласање у целини. Молим друга секретара да изврши прозивку.

Секретар Јоза Миливојевић прозива народне посланике на гласају.

(После гласања)

Претседник: Изволите саслушати резултат гласања. Гласало је свега 112 посланика и то 110 за а два *против*. Тиме је законски предлог о државним службеницима у целини изгласан. Овај законски предлог упутиће се Савезном већу на поновни претрес.

Тиме смо завршили данашњи дневни ред, па данашњу седницу закључујем, а другу заказујем за сутра у 17 часова.

(Седница је закључена у 21,30).

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Једанаеста седница

(18 јула 1946)

Почетак у 17,25 часова.

Претседавао потпретседник **Авдо Хумо**.

Потпретседник Авдо Хумо (*Изборни срез Сарајево I, НР Б. и Х.*): Отварам једанаести редовни састанак I редовног засиједања Савезног вијећа Народне скупштине ФНРЈ. Записник данашњег састанка водиће секретар Воја Лековић. Изволите саслушати записник прошлог састанка.

Секретар Стеван Јовичић чита записник десетог редовног састанка.

Потпретседник: Има ли примједаба на прочитани записник? (Нема). Пошто примједаба нема, записник се овјерава. Изволите чути саопштења.

Министар иностраних послова подноси Савезном вијећу на рјешење приједлог Закона о уговору о пријатељству и узајамној помоћи између Федеративне Народне Републике Југославије и Народне Републике Албаније закљученом у Тирани 9 јула 1946 године. Овај је приједног штампан, раздат народним посланицима и сгавиће се на дневни ред кад Савезно вијеће о томе донесе одлуку.

Изволите саслушати молбе народних посланика за отсуства: Василије Смајовић моли два мјесеца боловања, према љекарском увјерењу; Франц Кочевар моли отсуство са сједница Савезног вијећа, према љекарском увјерењу; Цвијетин Мијатовић моли отсуство са сједница због смртног случаја у породици.

Одобрава ли Савезно вијеће тражена одсуства народних посланика? (Одобрава). Објављујем да су тражена одсуства и боловања одобрена.

Вијеће народа, у смислу члана 63 Устава, доставља Савезном вијећу на рјешавање приједлог Закона о конверзији предатних унутрашњих државних дугова и обавеза и приједлог Закона о служби у Југословенској армији.

Част ми је обавијестити Савезно вијеће да сам ове пројекте закона који су усвојени у Вијећу народа упоредио са пројектима закона усвојеним у Савезном вијећу и да сам утврдио да су текстови потпуно истовјетни. Стављам Вијећу на гласање овај извјештај. Прима ли Вијеће овај извјештај о идентичности поменутих закона? (Прима). Објављујем да је тиме Народна скупштина ФНРЈ коначно усвојила Закон о конверзији предатних унутрашњих државних дугова и обавеза и Закон о служби у Југословенској армији. Оба ова закона, у смислу Пословника, биће достављена Президијуму Народне скупштине ради прокламовања.

Прелазимо на дневни ред: претрес приједлога Закона о јавном тужиоштву у појединостима. Ко жели од народних посланика да узме ријеч у претресу приједлога Закона о јавном тужиоштву у појединостима? (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља, прелазимо на читање законског текста. Молим извјестиоца Законодавног одбора, народног посланика др Макса Шнудерла да чита наслов и чл. 1.

Известилац др Макс Шнудерл чита наслов и чл. 1.

Потпретседник: Ко је за члан 1 са насловом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је чл. 1 са насловом примљен једногласно.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно усвојило чланове: од 2 до 7, од 9 до 21 и чланове 24 до 26 а чланове 8, 22 и 23 са једним гласом *против*, — према извјештају Законодавног одбора).

Потпретседник: Тиме је законски приједлог примљен и у појединостима. Приступа се коначом гласању о законском приједлогу у цјелини. Молим друга секретара да изврши прозивку посланика, а другове посланике да гласају.

Секретар прозива народне посланике да гласају.

Потпретседник: Објављујем да су за приједлог Закона о јавном тужиоштву гласала 244 народна посланика, и то:

243 за и 1 против. Овим је приједлог Закона о јавном тужиштву у Савезном вијећу коначно усвојен, па ће у смислу чл. 63 Устава и чл. 45 Пословника Савезног вијећа, бити упућен Вијећу народа на рјешавање.

Дајем четврт часа одмора.

(После одмора)

Потпретседник: Прелазимо на даљу тачку дневног реда: претрес приједлога Закона о државним службеницима.

Изволите саслушати акт потпретсједника Владе у вези са амандманима које предлаже Савезна влада у приједлогу Закона о државним службеницима. Акт гласи:

ПРЕТСЕДНИКУ САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ
СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

На основу Пословника Вашег дома, по овлашћењу Претседника Владе ФНРЈ као предлагача предлога Закона о државним службеницима, изјављујем да се слажем са изменама и допунама које су учињене у Законодавном одбору.

У исто време слободан сам да Вас известим да по овлашћењу Претседника Владе ФНРЈ предлажем неколико амандмана уз предлог овог Закона, у којима су прихваћене измене и допуне које су учињене у Законодавном одбору, са извесним изменама и допунама уз поједине чланове, које су се показале као неопходне.

Молим Вас да приликом расправљања предлога Закона о државним службеницима саопштите Вашем дому уз сваки одговарајући члан и предложени амандман, а повереник Владе даће потребна обавештења.

Списак амандмана прилажем уз ово писмо.

Смрт фашизму — Слобода народу!

По овлашћењу Претседника Владе ФНРЈ
и Министра народне одбране,
Потпретседник Владе ФНРЈ

Јаша М. Продановић, с. р.

Другим актом Вијеће је извјештено да је за повјереника Владе приликом претреса овог законског приједлога одређен др Јован Ђорђевић, секретар Комитета за законодавство и изградњу народне власти.

Извјестилац Законодавног одбора Савезног вијећа по приједлогу Закона о државним службеницима је народни посланик Моша Пијаде.

Молим народног посланика Мошу Пијаде да прочита извјештај Законодавног одбора. (Аплауз).

Извјестилац Моша Пијаде (*Изборни срез Београд I, НР Србија*): (Чита извештај Законодавног одбора. — Видети прилог на крају књиге)

Другови народни посланици, желим да будем кратак. Као што видите из извештаја, Законодавни одбор радио је темељно на претресу овог закона и извршио је у њему низ измена и допуна, које, међутим, нису у начелу измениле закон, јер је Законодавни одбор Савезног већа, као и Већа народа, у потпуности у начелу прихватио законски пројекат онако како га је Влада поднела. Све учињене измене и допуне од стране Законодавног одбора тичу се углавном јасније формулације. Оба законодавна одбора са великим задовољством прихватила су овај закон. Напомињем да је првобитни пројекат Закона о државним службеницима био израђен већ скоро пре годину дана и био већ тада пред Законодавним одбором; била је одређена и једна комисија која га је претресала и усвојила. Међутим, ипак се показало да је потребно још извесно време да прође док се тај закон донесе, те је тај пројекат био повучен из Законодавног одбора и од онда целе године дана радило се на томе пројекту; прикупљена су мишљења влада свих народних република, мишљења из службеничких кругова итд. Према томе, овај закон, како сад излази пред Скупштину, плод је дугих студија, и са оним што су још законодавни одбори додали томе закону, сматрам да он овакав какав сад излази пред Скупштину одговара у пуној мери своме задатку.

За овај закон може се казати да је један од најзначајнијих закона које смо досада донели. Основно је у њему то што је створена потпуно нова основица на коју се стављају односи између службеника и државе, једна нова основица која потпуно одговара промењеним политичким и социјалним условима у нашој земљи. Наша нова држава раскинула је у овом погледу са старим бирократским системом уређења државне службе и службеничких односа који су постојали у наслеђеном бирократском систему. Овај закон доноси корените реформе. Као свака велика и коренита промена он ће можда у нечему узнемирити духове службе-

ника који су се били уживели у старе односе. Многима ће се можда учинити да је то један експеримент за који се не може казати како ће у пракси проћи. По својим новинама према старом схватању овај закон придружује се нашем новом Уставу и Закону о народним одборима, он мења садржину и изглед државне службе и мења садржину и изглед државних службеника, мења тип досадашњег „чиновника“ у толикој мери да и сам тај израз нестаје. Губи се тип онога бирократе који је раније постојао, губи се она хијерархија која је ишла од практиканта до министра, нешто што је имало дубоких трагова некадашње феудалне хијерархије, у којој је наш чиновник стрепио, дрхтао, прегибао кичму пред вишим чиновником. Ми хоћемо у томе погледу да створимо сасвим друкчије, сасвим нове односе. Па ипак овај закон неће бити експеримент. Ма да он доноси много новог чега до данас није било, он се ипак није родио у кабинету, није проистекао из неких догми. Систем нашег новог поретка, нова организациона структура државе, њена нова садржина, улога државног сектора у народној привреди — све то захтева да се питање државне службе реши на одговарајући начин. Државни службеници добијају овим законом такав карактер какав одговара новој структури наше нове државе. Сам живот ставио је на дневни ред то питање. Поред свега тога што у овом закону има нечега новог што нисмо досада опробали, има и новог што смо већ у досадашњој пракси испробали а сада треба само то још и да се озакони. Државни службеници немају разлога да се плаше ни онога што је најсмелије у погледу измене старих односа и схватања. Узмимо, на пример, питање престанка службе путем отказа. Држава има са своје стране право, као и сам службеник, да службу откаже. Ту се ствара један слободан однос. Тај однос тако слободан потребан је и за државу, потребан је и за самога службеника. Треба да нестане стари бирократизам, треба да чиновништво изгуби онај стари карактер једне касте, и сада државни службеник по овом закону постаје стручан административни сарадник народне власти, он постаје у пуном смислу речи народни службеник. Чиновник, сада службеник, треба да дође до свести о својој сопственој вредности као радника који своје знање и своје способности ставља у службу народа. Он се у условима овога закона неће запарложити, неће помислити: е, сада сам се угурао у државну службу, бићу унапређиван, после десет година имам пензију, имам сталност, а друго

ме се не тиче, идем у кафану да одиграм партију таблета... Сада ће то престати, и овај закон, читава промена коју он врши у односима службеника према држави и државе према службенику, све ће то службенику давати потстицај да се даље развија.

Неки се жале да се губи стара сигурност, сталност. Неко вели: одувек су чиновници људи који су улазећи у државну службу говорили: радије ићи у државну службу са мањом платом него у приватну с већом, зато што ми је у државној служби за цео век осигурана сталност. Сада, увођењем отказа и слободног односа између службеника и државе, одиста та сталност не стоји тако, бар нема оне круте форме као некада. То ће бити један велики потстрек људима који уђу у државну службу да — имајући све погодности закона за стицање већег положаја и веће плате — чине све да се и даље развијају и оспособљавају, да стичу нова знања, а не да се задовоље са оним што су у службу донели са својом дипломом.

Читав закон подиже државног службеника, и ја мислим да неће проћи дуго па ће сви државни службеници стећи пуно уверење да им овај закон доноси слободу, односно да их он ослобађа оних бирократских стега и окова и оне запардожености и учмалости на које их је осуђивао стари бирократски систем. Државни службеник улази са овим законом у велику породицу радничке класе, изједначен са њом у социјалном осигурању и у свима правима, као и са обезбеђењем свога права синдикалног организовања, тако ће синдикална организација — моћна заштитница интереса свих радника — бити и на бранџу интереса државних службеника и припомоћи ће државним службеницима да се снађу што боље у овим новим односима.

При спровођењу овог закона — и то треба казати са пар речи — треба сви да се труде да се коначно ослободимо старих схватања и старих навика у том питању. Треба да се труде у том правцу како стари службеници, који су највише оптерећени старим навикама и схватањима, тако и многи нови службеници који су дошли из народно-ослободилачког покрета први пут у државну службу при крају рата или после ослобођења, а међу којима је ипак многе захватио дух који је вејао по старим канцеларијама. Нарочито велика одговорност у правилном спровођењу овога закона, у остваривању његовог демократског духа, јер он значи демократизацију државне службе, припада стареши-

нама, које ће решавати о службеничким односима, које ће имати да покажу велику љубав према држави, велико разумевање и схватање за проблеме и за личне особине, својства и способности појединих службеника. Њама, старешинама, припашће зато највећа одговорност за спровођење овог закона, а исто ће тако и државни контролни органи морати да буду будни, да прате спровођење овог закона, како би се обезбедило да он и у пракси постигне оно што је у њему записано и што је, читајући тај закон, очигледно демократско и напредно, што једино обезбеђује напредак наше државне организације у складу са основним принципима на којима почива наша народна држава.

Зато, у име Законодавног одбора, молим Веће да овај закон прихватити у целости. (Аплауз).

Потпредседник: Приступамо претресу у начелу приједлога Закона о државним службеницима. Ко од народних посланика жели да узме ријеч у претресу у начелу, нека се јави. Досада се јавио др Јаков Гргурић. Ријеч има др Јаков Гргурић.

Dr Jakov Grgurić (Izborni srez Vitez, NR Bosna i Hercegovina): Drugovi i drugarice narodni poslanici, u svom iscrpnom izvještaju, drug pretsjednik Zakonodavnog odbora Moša Pijade detaljno nam je prikazao moralno, pravno i materijalno stanje državnih službenika, te njihov odnos prema državi i državnim vlastima, i obratno.

Drugovi, da nijesam bio dugogodišnji sudija, ja po ovom predmetu ne bih uzeo riječ. Kao dugogodišnjem sudiji koji poznaje činovnički kadar i njegov život, dozvoilte mi da sa ovog mjesta kažem svoje mišljenje.

Zakonski projekat o državnim službenicima je u svojim općim i načelnim odredbama dobar. On obuhvata i po pojedinim partijama razraduje prava i dužnosti državnih službenika, njihov međusobni odnos, te odnos prema državi i državnim vlastima. Drugim riječima, on je osnov na kojem se izgrađuje i usavršava državna služba službeničkog aparata. On sadržava u svojim propisima prava i dužnosti državnih službenika, koji su pozvani da svoju službu savjesno, marljivo i pošteno vrše, kako bi svojim službeničkim radom udovoljili u dužnost im datim zadacima i uskladili svoj rad sa interesima naroda i države. S druge strane, pak, ekvivalenat rada državnih službenika, koji se sastoji u njihovoj plaći i nagradi, kao i njihova egzistencija zagarantovane su ovim zakonom prema sposobnosti, vrijedno-

sti, kvalifikaciji, obimu i ekspeditivnosti rada državnih službenika. Jednom riječi, služba državnih službenika nije služba birokratske i autokratske vlasti, služba dokona, služba samovolje, površnog ili sporog rada, kao što je to bilo u staroj Jugoslaviji. Državni su službenici u staroj Jugoslaviji bili prosti aparat režima i onog organa koji ih je namjestio. Oni su odgovali samo njemu i nikom drugom. Oni su bili izvršiocci zakona, uredba, ne polažući računa narodu. Danas je služba državnih službenika u smislu ovog zakona narodna služba. Državni službenik radi po direktivama i zadacima svoga pretpostavljenog organa tj. izvršnog odbora, koji opet odgovara narodnom odboru, a ovaj samom narodu. Dakle, prema tome, državni službenik je samo činilac, tj. ostvaruje zadatke po direktivama svog izvršnog odbora. Dosljedno ovome, državni službenik služi svojoj novoj narodnoj državi, svome narodu, njegovim potrebama koje ima na vrijeme riješavati i istima udovoljavati u smislu propisa postojećih zakona, uredba itd.

Iz ovoga se jasno vidi da je ovaj zakon obuhvatio sve principe na temelju kojih je i izraden i doveden u sklad, ne samo sa propisima našeg Ustava, nego i sa interesima naroda, države i postojećeg državno-pravnog uređenja, odnosno poretka koji je stvoren u narodno-oslobodilačkoj borbi naših naroda.

Prema tome, pri sastavu i izradbi ovog zakona, koji u sebi sadržaje novi pravac, novi sistem života i rada državnih službenika, dirigirao je novi duh, novi život, koji danas u našoj zajedničkoj državi, Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji postoji i vlada.

Pored ovih moralnih i materijalnih obaveza, odnosno dužnosti i prava, koja su u samom zakonu navedena, kako za državnu vlast, tako i za državne službenike, postoji nepobitan zahtjev da su državni službenici u svom zvaničnom poslu dužni također i politički, ekonomski i društveno izgrađivati i obnavljati Federativnu Narodnu Republiku Jugoslaviju kao svoju vlastitu državu. Time će oni dokazati i pred svojom savjesti i pred samim narodom da su vjerni, odani i lojalni sinovi svoje zemlje.

Još ću vam reći: svi naši zakoni koji se donošaju ne moraju biti vjekovječni. Zakoni se mijenjaju prema prilikama i potrebama. Donošajući ovaj zakon, mišljenja smo da će se njegovim sprovođenjem u praksi pokazati sve ono što je u samom zakonu, eventualno, nepotrebno i suvišno za pravilno izvršavanje službe državnih službenika. U tome pravcu zakonodavac ima pravo da ovaj zakon ispravi, odnosno nadopuni posebnom zakonskom novelom. Time hoću na kažem, drugovi i drugarice, da ovaj

zakon nije manjkav. Ovaj je zakon potpun, ovaj je zakon cjelovit, ovaj zakon sadrži sve forme, sva prava, sve dužnosti državnih službenika. Ali se može dogoditi, nadodajem, kao što sam maloprije rekao, da eventualno u nekim stvarima može on biti još bolji, ako zakonodavac nade za shodno da je potrebno prema životu i prilikama, promijeniti nešto, dodati nešto ovom zakonu.

Ovim zakonom, pored ostalih do danas donesenih naših zakona, dokazujemo svakom i svagdje, u zemlji i van zemlje, da naše zakonodavstvo shvaća i u život provada istinska napredno-demokratska načela, koja su vezana sa životom i interesima naših naroda i države, a koja su stvorena u ovom teškom, krvavom ali slavnom oslobodilačkom ratu na čelu sa maršalom Titom.

Zakon je ispravan i opravdan. Glasam u načelu za ovaj zakonski projekat i pozivam sve drugove da svi glasaju za ovaj Zakon. (Aplauz).

Potpredsednik: Ima riječ narodni poslanik Imro Filaković.

Imro Filaković (*Izborni srez Valpovo — Donji Miholjac, NR Hrvatska*): Drugovi i drugarice narodni poslanici, prije nego predem na analizu prijedloga novog Zakona o državnim službenicima, htio bih se osvrnuti sa nekoliko riječi na bivši činovnički zakon u bivšoj Jugoslaviji. Kakva je bila Jugoslavija, takav je bio i činovnički zakon. Bilo je puno birokratizma, ali oni koji su se borili za istinsku demokratiju u bivšoj Jugoslaviji, bili su bez milosti otpušteni i njihova je egzistencija bila upropašćena. Međutim, oni, pristalice režima, ti ljudi mogli su biti penzionisani i uz penziju ponovo namješteni i za takve ljude u bivšoj Jugoslaviji bilo je dobro. I ako se uzme još ono pojedinačno politikanstvo bivših političkih stranaka i one promjene prilikom mijenjanja režima i bacanje i čišćenje državnih službenika svim metlama, onda ćemo vidjeti da je u bivšoj Jugoslaviji činovništvo živjelo loše. Bilo je kod namještanja činovnika mita, bilo je korupcije, a bilo je i još nešto, a to je ovo. Ako bismo rekli da činovništvo koje je bilo u bivšoj Jugoslaviji nije dobrim dijelom volelo svoj narod, mi bismo pogriješili. Bez obzira na to kakav je bio zakon, dobar dio činovništva, voleći svoj narod, radio je pod uvjetima kakvi su onda bili. Ali donijet je još za vrijeme ovog rata još jedan zakon, a to je zakon u nezavisnom nedonoščetu, u zavisnoj „Endehaziji”. Kakvi su bili upravljači u NDH, takav je bio i taj zakon. Taj zakon je bio isti onakav kakvi su bili i njegovi gospodari i njihove sluge, kakvi su bili

fašisti. Tamo gde je dolazila narodno-oslobodilačka vojska, u krajevima koji su bili oslobođeni, činovnici koji nisu htjeli da stupe u narodno-oslobodilački pokret, bježali su u gradove i tamo su se skrivali, a ako tamo gdje su pobjegli nisu bili zaposleni, oni su bili premještanj u razne finansiske uprave i njima su dijeljene plaće i davan im je gradski dodatak. Ali ima nešto još gore. Državni službenik u NDH mogao je biti član zadruga državnih službenika i saveza, i tu se dogadalo ovo. Dok je cijeli narod dobijao na svaku osobu po 24 dkg šećera, dotle je državni službenik u toj zadruzi dobijao 1 kg šećera, išlo se za tim da se neutrališe narodno-oslobodilački pokret. Sam zakon je podmićivao i korumpirao činovništvo da ne prilazi narodno-oslobodilačkom pokretu i da ne ide s onima koji su oslobađali i oslobodili ovu zemlju. Dok se njima davao taj šećer, na oslobođenoj teritoriji nije bilo ni soli, ni šećera. Njima se davao šećer našeg naroda sa oslobođene teritorije, davao se šećer onih porodica naših koje su ginule u Jasenovcu i drugim logorima. Taj šećer se davao državnim službenicima koji su bježali ispred nas u gradove.

Htio bih govoriti o još jednom zakonu, o zakonu o državnim službenicima koji nije nigdje napisan, ali je nošen u srcima državnih službenika koji su službovali na oslobođenoj teritoriji naše zemlje. Oni su bili takvi da mi je drago da ih mogu danas ovdje pohvaliti. Iako nisu imali pisanog zakona, oni su, goli, bos i gladni, izvršivali sve svoje dužnosti, a nisu tražili nikakve plaće. Nagrada im je bila čežnja za slobodom našeg naroda. Nagrada im je bila mnogo puta slušanje radio stanica i veseljenje kada su savezničke armije napredovale, a osobito kada je napredovala bratska Crvena armija. U to vrijeme na oslobođenoj teritoriji bio sam pročelnik Oblasnog odbora za prosvjetu. Pod tim prosvjetnim odjelom bilo je tada 450 učitelja i profesora. Oni su dolazili u Prosvjetni odjel, ali nikada nisu spominjali nikakve plaće, nikakva osiguranja, nego su pitali: „Ima li, druže, kakav stari šinjel, kakva zakrpa da mogu zakrpiti svoje hlače“, a cipele nisu ni pominjali tako dugo dok je bilo u našoj vojsci bosih drugova koji su se borili za oslobođenje naše zemlje. Pošto među činovništvom ima mnogo njih koji su bili u naredno-oslobodilačkom pokretu, a takođe ima ih mnogo koji su naši ratni invalidi i borci, koji su došli u činovnički kadar, htio bih da njih sa ovog mjesta naročito pohvalim.

Novi okvirni Zakon o državnim službenicima ima svoje prednosti, ali ima i svojih mana. Da je ovaj zakon bolji od onoga u bivšoj Jugoslaviji, to je sasvim razumljivo samo po sebi.

Jer kakvi su bili oni koji su ga onda stvarali, takav je bio i zakon. A ovaj zakon napravljen je pod novim društveno-političkim i ekonomskim uslovima, i on je sigurno nešto novo, nešto progresivno; on je sigurno socijalniji, moderniji, pravedniji i napredniji od ranijih zakona. Ali, unatoč toga što je on takav, on ima i svojih mana, a jedna od njegovih mana bila bi, po mom ličnom mišljenju, razdioba zvanja po ovom zakonu na: 1) rukovodne službenike; 2) samostalne administrativne službenike i samostalne stručne službenike; 3) administrativne službenike i stručne službenike; i 4) pomoćne službenike i izvršne službenike. Ova razdioba na rukovodne službenike i sve ove druge službenike, prema praksi koju mi već imamo po svima našim drugim zakonima koje smo donijeli, meni se ne dopada, i to iz ovih razloga. Mi smo donijeli nekoliko zakona: Zakon o narodnim odborima, Zakon o javnom tužioštvu i druge neke zakone. U našem Ustavu i zakonu piše da je državna služba dostupna svima i svakome u našoj državi. To piše doslovno u Ustavu. Ali, mi smo primijetili da su načelnici upravnih odjeljenja, šefovi personalnih odsjeka, javni tužioci, inspektori i šefovi odjela za izgradnju narodne vlasti, da su svi ti ljudi, koliko ih ja poznajem i koliko znam, dobri frontovci, članovi Narodnog fronta, ali da su svi oni namješteni iz jedne partije, i to iz redova Komunističke partije. (Smeh). Ne mislim time reći da Komunistička partija ne bi trebalo da ima u tim odjelima svoje činovništvo. Ne! Pa ona je bila rukovodilac naše narodno-oslobodilačke borbe. Ona ima prava na to, ali mi je čudno da su svi ti službenici regrutovani samo iz jedne partije, iako mi u Narodnom frontu imamo više partija.

Ali sada bi možda kad to znamo još kazali: pa dobro, to znamo i neka tako bude. Ali ima još nešto, a to je ovo. Moglo bi se dogoditi da dode na te položaje i neko iz drugih stranaka. (Smeh). To nije nemoguće. (*Jedan glas: Misliš na Pavelića*). Ne, to nisam kazao. Na sjednici Izvršnog odbora naše HRSS naš pretsjednik, potpretsjednik i drugi tajnik rekli su da član Izvršnog odbora može biti i član Komunističke stranke i tako bi se moglo dogoditi da budu namješteni ljudi koji će biti i jedno i drugo i opet da budu sve. Ali drugovi, vidite to je ono što sam kazao da se meni ne dopada. Vidite, moje je mišljenje i ja vjerujem da bi demokratiju trebalo više podržavati, da bi i te položaje kao i sve druge položaje trebalo podeliti da bi mogli i mi naše drugove isprobavati i na zadacima, a ne da se zadaci isprobavaju na njima. Drugim riječima, mi tražimo demokratski centralizam, a to nam je osigurano i u statutu Narodnog fronta

da svaka stranka koja prilazi u Narodni front treba da zadrži svoj individualitet. Kod posljednjih izbora mi smo istupili kao članovi Narodnog fronta. Ja govorim u ime svojih birača. Drugovi i drugarice, ljudi su htjeli da se govori o državnim službenicima, jer kad smo mi slušali ovdje pripovjedanje i o konoplji i o bundevama i o svemu drugom, ja mislim onda da se može nešto progovoriti i o državnim službenicima i o sprovođenju ovog Zakona o državnim službenicima. To će sve imati odjeka u našem narodu koji je o tome svemu već razmišljao. Ja govorim ovdje u ime svojih birača. Možda će me demantovati drugovi, jedna do dvije stotine članova Komunističke partije i pojedine njihove pristalice — jedna do dvije tisuće — ali ja vjerujem da me pristalice iz moja dva kotara, i to velika većina, neće demantovati, jer ima preko dvadeset pet tisuća birača, jer su oni sa mnom razgovarali o tome da se u Narodnoj skupštini čuje riječ kako mislim ja i moji birači. I ja evo govorim. Individualitet HRSS se ne osjeća i mi u praksi možemo da izbacimo naše ljude, da se provedu izbori Glavnog odbora, ali mi ga nemamo i mi to žalimo. Ako neko misli da vrši monopol na Radićev pokret i Seljačku stranku, on se ljuto vara. Drugovi i drugarice, govorili su mi neki od mojih prijatelja: »Nemoj govoriti, zato što bi ludo mogao izgubiti glavu, a ništa se neće promijeniti«. (Smeh). A ja vam kažem ovo. Ja sam jedanput žrtvovao svoj život u narodno-oslobodilačkom pokretu i ako je potrebno žrtvovaću ga još jedanput za istinu. Ja ovo ne govorim da bi Narodni front cijepao, nego da bih iznio težnje da bi se Front što više učvrstio. Jer, evo, ovih dana, za mjesec do dva dana, mi ćemo imati kongres u Zagrebu i birati se — na svakih 50 stanovnika jedan delegat. Ali, kod nas postoje tri vrste ljudi i to: čvrsti frontovci, koji možda nisu zabilježeni u Frontu, ali koji teže dobru i vole našu državu, žatim ljudi koji progresivno stvaraju ovu novu državu, koji vole Front, a ima i trećih ljudi a to su oni koji su dosada živjeli od izrabljivanja.

Потпретседник: Опомињем народног посланика да се држи предмета.

Imro Filaković: Drugovi i drugarice, ja ću završiti. Ja se nadam da će do individualiteta naše stranke faktično doći, da će do toga doći, i zato, analizirajući ovaj zakon, izjavljujem da ću u načelu glasati protiv njega.

Потпретседник: Има ријеч народни посланик Драго Гиздић.

Drago Gizdić (Izborni srez splitski, NR Hrvatska): Drugovi narodni poslanici, ja ću se samo sa nekoliko riječi osvrnuti

na destruktivan govor i podatske gospodina Filakovića. Ne bih želeo na tome dugo da se zadržavam jer bi bilo šteta da gubimo dragoceno vrijeme, kao što smo ga sigurno izgubili slušajući juče g. Jovanovića i danas Imra Filakovića. Ako se uporedi govor predgovornika sa jučerašnjim govorom g. Jovanovića vidi se da stvarno tu nema nikakve razlike, da oni iz istog izvora potiču. (Aplauz). A svrha je da se kleveta naša narodna vlast i da se kleveta slavna Komunistička partija. (Aplauz). Nakon svega onoga što su dosad pokušavali da cijepaju Narodni front, pa to nisu uspjeli, oni sad ponovo gledaju da nastave sa svojom starom politikom cjepanja. Ali ja vjerujem da će požnjati iste rezultate kao što su i dosada požnjeli.

Gospodin predgovornik se žali da nema demokracije. Ja mislim da u našoj zemlji, Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji, ima i previše demokracije za gospodina Filakovića, ustaškog tabornika koga je naša Armija zarobila, a koji je i danas u svojoj duši ostao onakav kakav je bio do 1943 godine. (Aplauz). Držim da ima dovoljno demokracije za naše narodne mase grada i sela, a da je nema, i da je neće biti, i da ne treba da je bude za izdajice i neprijatelje naših naroda. (Živo odblavanje i aplauz).

Toliko, drugovi, o govoru gospodina Filakovića, koji i nije ovdje došao da kritikuje, niti ima argumenata da kritikuje nacrt predloženog zakona. Zato ću ja sada da predem na sam nacrt Osnovnog zakona o državnim službenicima. Ovaj zakon je po svom značaju i po svom sadržaju jedan od najznačajnijih zakona u životu državnih službenika.

Donošenjem ovog zakona ostvariće se nov sistem službeničkih odnosa koji će uticati na daljnje jačanje našeg državnog aparata i na pravilan rad svih državnih organa. Svi zakoni o činovnicima, u osnovi, u staroj Jugoslaviji, bili su, u većoj ili manjoj mjeri, kombinacija stranih građanskih činovničkih zakona. Prijedlog ovoga zakona prekida sa tom tradicijom i utvrđuje nove odnose koji nose obilježje naše nove političke i društveno-ekonomske stvarnosti. To se ogleda u novom shvatanju uloge državnog službenika u narodnoj državi, kao i u njegovim pravima i dužnostima.

Ovaj zakon koji se nalazi pred nama odraz je korjenitih promjena koje su se zbile u državnom i društveno-ekonomskom uređenju naše zemlje i koje se sada odražavaju u reguliranju odnosa između narodne države i njenih službenika.

Činovnički sistem predratne Jugoslavije, od kojeg smo do danas bili prisiljeni zadržati izvjesne norme u reguliranju slu-

žbeničkih odnosa, iako nijesu bile u skladu sa novim sistemom državne organizacije, moramo sada odbaciti, jer to traži daljnji razvoj i zamijeniti ga novim. Stari činovnički sistem bio je zasnovan na birokratskim kategorijama i grupama sa administrativnim favoriziranjem pojedinih vjernih čuvara vladajućeg režima, dok je u isto vrijeme sputavao ličnu i stvaralačku inicijativu narodnih službenika. Projekat predloženog Osnovnog zakona o državnim službenicima prekida s tim sistemom i reguliše položaj državnih službenika na osnovu naše nove društvene stvarnosti.

Državni službenici su danas narodni službenici i kao takvi moraju biti čvrsto povezani sa radnim masama, čiji su sastavni dio.

Protunarodni režimi stare Jugoslavije, dosljedni svoje reakcionarne politike razjedinjavanja naših naroda, trudili su se da raznim činovničkim zakonima državne službenike što više udalje od naroda. Znamo da je državnim službenicima bilo zabranjeno sindikalno organizovanje sa ostalim radnicima i namještenicima kako bi zajednički branili svoje interese. Na razne načine onemogućavao im se pristup u narodna udruženja. Međutim, naš prijedlog Zakona o državnim službenicima ne samo što im priznaje već ostvareno pravo sindikalnog organizovanja, već i predviđa da se državni službenici udružuju u sindikate radi podizanja svijesti, radne discipline, poboljšanja radnih i životnih uslova, uklanjanja birokratizma itd. To je danas sasvim i razumljivo, jer narodna država ne može odvojiti od naroda njegove službenike. Za razliku od državnih službenika stare Jugoslavije, državni službenici Federativne Narodne Republike Jugoslavije ne pretstavljaju izdvojeni i posebni aparat, već su oni, prema ovom zakonskom prijedlogu, stručni i administrativni saradnici organa državne vlasti. Budući da su svi organi naše državne vlasti izabrani slobodnom voljom naroda, i državni službenici treba da budu pravi narodni službenici.

Prijedlog našeg zakona polazi sa stanovišta da se državnim službenicima smatraju službenici svih organa državne vlasti i državnih ustanova, a takode i oni službenici koji su u tehničkom i administrativnom aparatu državnih poduzeća. Pomoću državnih privrednih poduzeća naša država ostvaruje svoju politiku na privrednom sektoru, pa se ni po svom zadatku a ni po svom položaju službenici takvih poduzeća ne mogu odvojiti od ostalih državnih službenika.

Ovaj zakonski prijedlog radikalno napušta stare šablone razvrstavanja državnih službenika po grupama zajedničkim za

sve državne službenike i predviđa uredenje službeničkih odnosa na principu struka. Struke se formiraju prema prirodi posla i stručnoj spremi službenika, a u okviru struke postoje pojedina zvanja prema različitosti posla. Podjela funkcije u četiri vrste nije učinjena u smislu kategorisanja službenika prema školskim kvalifikacijama, niti tako da bi službenik koji je određen u jednu vrstu morao stalno u njoj ostati. Naprotiv, nema zakonskih smetnji za prelaz državnog službenika iz jedne vrste u drugu. To zavisi od njegove stručne spremlje, sposobnosti i predanosti sa kojom obavlja posao.

Polazeći od osnovnog principa da plate, kao i ostale prinađležnosti državnih službenika, zavise u prvom redu od njihovog rada, ovaj prijedlog stvorio je potpuno nov sistem službeničkih odnosa. On naglašava da službenički odnos kao i prinađležnosti ne moraju i neće biti u svim strukama i granama državne službe jednaki, nego će se donijeti posebni propisi za svaku pojedinu struku. Da bi se državnim službenicima dala mogućnost što šireg takmičenja i da bi njihov rad bio što pravilnije nagrađen, ovaj zakonski prijedlog predviđa zavedenje akordnog rada, gdje je god to moguće. Takođe predviđa za sve one službenike koji se naročito istaknu svojim radom premije, pohvale, udarničke nagrade itsl. Novim sistemom nagrađivanja službenika stavljaju se na objektivnu i realnu osnovu stručne sposobnosti, kvaliteta i kvantiteta uloženog rada, kao i stepen odgovornosti za rad. Na taj način potstiče se lična inicijativa i vrši se pravilno nagrađivanje službenika.

Novi zakonski prijedlog predviđa da državni službenici za slučaj bolesti, nesreće u poslu, starosti i invalidnosti budu socijalno osigurani; prema tome, socijalno osiguranje radnika i namještenika proširuje se i na državne službenike, s tim da se ne smanjuje njihovo dosadašnje penziono osiguranje.

Iz svega iznesenog jasno se vidi da državni službenik dolazi u sasvim nove, daleko povoljnije radne odnose nego što je to bilo ranije. Pružene su mu široke mogućnosti za usavršavanje u svojoj struci i razvijanje svoje sposobnosti, kako bi u radu mogao postići što bolji uspjeh, a u vezi s tim i veću nagradu.

U vezi sa značajem državnih službenika u sistemu naše narodne vlasti u prijedlogu su isto tako jasno i pravilno postavljene principi odgovornosti. Službenici kojima se povjerala obavljanje državnih poslova moraju za svoj rad snositi i odgovornost, i zato su i predviđene materijalne, krivične i disciplinske kazne za sve one koji bi se nesavjesno odnosili prema povjerenom zadatku i time štetili interesima naroda i države.

Pošto je danas državni službenik ustvari trudbenik, kao i svaki drugi radnik, prijedlog postavlja drugojačije pitanje otkaza, nego što je to bilo ranije. Pored ostalog, stari buržujski sistem prestanka službe bio je kočnica za pravilno razvijanje jednog sposobnog, nebirokratiziranog službeničkog aparata. Raskidanjem službeničkog odnosa putem otkaza omogućuje se pravilnije odabiranje službeničkog kadra. S jedne strane, država će moći osloboditi svoj aparat od nekorisnih službenika na izvjesnom poslu, a isto tako službeniku omogućava i daje široku slobodu da traži službu prema svojim radnim sposobnostima, spremi i naklonostima. Pri otkazu po ovom prijedlogu službenik zadržava svoje ranije pravo iz državne službe, bilo da otkazuje on ili se njemu otkazuje, za razliku od predratnog, kada je službenik u slučaju ostavke gubio sva prava državnog službenika i kada su se mnogi spremni i napredni službenici otkazima bacali na ulicu par dana prije nego što bi trebalo da steknu neka prava. Po ovom zakonskom prijedlogu svaki službenik ima pravo žalbe protiv svih rješenja službeničkog odnosa, pa prema tome i protiv rješenja po otkazu, ako smatra da nije pravilan, što ranije nije mogao. Nadalje, službenik u slučaju otkaza od strane državnog organa kod koga radi ima pravo na otpremninu, ako prilikom prestanka službe ne ispunjava uslove za penziju. Time se službeniku obezbjeđuje potreban minimum za egzistenciju dok ne dobije neku drugu službu. Iz ovoga se jasno vidi da otkaz nije otpust sa strane države ni ostavka na službu od strane službenika u smislu starog činovničkog sistema, nego samo prekid službeničkog odnosa između službenika i određenog službenog organa.

Vodeći računa o federativnom uređenju naše države i jedinstvu demokratskog poretka, ovaj prijedlog sadrži samo načelne i osnovne odredbe o položaju državnih službenika u cijeloj zemlji. Konkretnija izrada službeničkog sistema za službenike narodnih republika stavlja se u nadležnost republikanskim zakonima.

Vjerujući da ovaj zakonski prijedlog najbolje odgovara današnjem stanju i potrebama kako naših državnih službenika, za koje rad nije samo dužnost već i čast, tako i sveg ostalog radnog naroda, ja ću glasati za ovaj zakonski prijedlog, uvjeren da ćete i vi, drugovi narodni poslanici, isto tako postupiti. (Aplauz).

Потрeседник: Рижеч има народни посланик др Златан Сремец.

Dr Zlatan Sremec (*Izborni srez Vinkovci, NR Hrvatska*):
Dozvolite mi, drugovi, nekoliko riječi o našem Zakonu o državnim službenicima. I ja sam bio u staroj Jugoslaviji dugo godina činovnik i uvjerio sam se ne jedanput šta znači birokratija. Naš današnji projekat razbiće u paramparčad staru birokratiju. Birokratije, drugovi i drugarice, ima još i danas. Još nije prekinuto sve korjenje onoga što smo naslijedili iz stare trule Jugoslavije. A birokratija, kao jedna otrovna biljka, pustila je prilično dugačko korjenje, pa je često sretamo.

Mi ćemo ovim zakonom mnogo učiniti i odmah na početku se izjašnjavam da ću glasati za njega. (Aplauz).

Stari činovnički zakon u Jugoslaviji davao je prilike dangubama i lijenštinama da po zakonu istrajnosti, avanziraju, da se popnu i na najveće položaje, ako otsluže stanoviti broj godina. Po novom zakonu to neće biti moguće. Ovo je zakon države radnika i seljaka; ovo je zakon radnika, a ne zakon danguba.

Drugovi, kao nasljeđe iz stare Jugoslavije imamo ne samo birokratiju, nego i šovinizam. Osim šovinizma i netrpeljivosti imamo i ostataka mržnje prema najnaprednijoj progresivnoj partiji radnog naroda — prema Komunističkoj partiji.

Ja, kao radićevac, hoću da upozorim na govor koji je iznio gospodin Filaković, koji je, ako ste pažljivo slušali njegov govor ispočetka, počeo slično kao što smo čuli juče, o istorijatu starog činovničkog aparata u Jugoslaviji, koji, naravno, ništa nije valjao. Istina, mi smo se borili, i baš mi radićevci smo se borili protiv svega nevaljalog u staroj Jugoslaviji i ušli smo baš kao najbolji i najnapredniji sa najboljim sinovima svih naših naroda, sa komunistima, u borbu za bolju i sretniju budućnost naših naroda. Međutim, ima ljudi koji su se pritajili, koji su se, kako drug kaže, prošvercovali. Ima ljudi koji govore o Radiću, a ne sjećaju se, a možda i ne znaju, da je baš Radić rekao da su seljak i radnik dva velika mučenika i patnika, i da moraju biti i dva nerazdruživa saveznika. (Odobranje i usklici: Tako je! — *Dr Dragoljub Jovanović*: Tu se svi slažemo sa Radićem). Na žalost, danas Radića hvale mnogi koji su ga ranije napadali. (*Dr Dragoljub Jovanović*: Nikada ja Radića nisam napadao). Vi ste ovdje čuli kako se prvo iznaša istorijat i kaže se: pa ima i dobrih i negativnih strana. Ali, drugovi, mi nismo čuli iscrpnu analizu ovog zakona. Ovdje se ne radi o analizi Zakona o državnim službenicima, nego se radi o nekakvom napadu na Narodni front (Aplauz); jer ako se kaže da na istaknute

položaje ne može doći jedan ili drugi, onda oni tu misle da ne može doći onaj njihov, i u tome imaju pravo. (Aplauz).

Mi smo se u toku narodno-oslobodilačke borbe, plativši to ogromnim žrtvama, naučili pameti, i prošli smo kroz dobru školu te razlikujemo čovjeka koji samo govori i čovjeka koji djela. I mi sada vidimo da se ljute drugovi radi toga ako su se neki prošvercovali u narodno-oslobodilačku vlast, ja ne znam detalje, ali su se prošvercovali u Narodni front i misle preko Fronta prošvercovati se na najodgovornija mjesta. Na najodgovornija mjesta dolaze ljudi koji ne govore nego rade. Na radu se svaki poznaje. Mi vidimo Ministra pomorstva, radićevca, na najodgovornijem položaju, na položaju prvog ministra pomorstva u Jugoslaviji. Vidimo druga Vrkljana, i on je radićevac. Eto i ministra pravosuda Froša. Svi ovi naši drugovi, koji su bili pristaše Radića, bili su u borbi i u Frontu su, ali su ustali ljudi od djela, a ne od riječi. To je jedno. I drugo, to su ljudi koji mogu da razlikuju šta znači, na pr., jedan Stepinac i jedan Pavelić, pa jedan Maček, Šubašić i drugi, ali da ih ne ređam dalje.

Ljudi pokušavaju, dalje, zaogrnuvši se jagnjećom kožom, da miniraju Narodni front. Kako u Hrvatskoj da miniraju nerazdruživ savez radnika i seljaka, koji je oličen u Narodnoj fronti! Ne može njega niko razbiti, pa ni pojedinci koji to pokušavaju na ovaj način.

Ali, drugovi, ja moram odbiti jednu laž. Kažem laž ako neko tvrdi da je pretsjednik Izvršnog odbora, a on je odsutan, rekao da samo komunista može biti član Izvršnog odbora. Drugovi, vi ste čuli u ovome domu već niz kleveta, a među drugima nalazi se i ova. Mene to ne čudi. Ja sam imao prilike da govorim prije mjesec dana sa gospodinom Filakovićem, pa sam vidio da on uopšte nije frontovac. Ja sam se začudio da je ponovo ušao na visoki položaj u narodnu vlast, i to prepuštam ocjeni naroda, na koji se on poziva.

Pošto je pomenut neki papirnatih odbor, ja ne znam da li ima papirnatih odbora. Kod nas nema. Frontovci rade. Ako postoje neki papirnatih odbori u Zagrebu i u inozemstvu koji pokušavaju da papirima tuku Narodni front, ja tu ne mislim na one reakcionarne elemente koji imaju nešto drugo osim papira.

Kad se govori o Narodnoj skupštini i kad neko ima kuraži da govori i citira: izgubiti glavu i ne izgubiti, meni se čini da je to obična demagogija. Narodna fronta je široka narodna organizacija i nikad nije nikoga kaznila koji nije kriv. Isto tako

mi živimo u ozbiljnim vremenima, gdje se izdaja domovine i protivnarodni rad plaća po zaslugi. (Aplauz).

Ovaj pokušaj unošenja smutnje, to je doduše pojedinačno, insceniran je sa strane i, kao i svi slični pokušaji, odbiće se o čvrstu hridinu koja se zove Narodni front i koja se zove Federativna Narodna Republika Jugoslavija. (Buran i dugotrajan aplauz).

Потпретседник: Има реч народни посланик Имро Филаговић ради личног објашњења.

Имро Филаговић: Другови народни посланици, оvdje је пала једна клевета да сам ја био таборник усташки. Никада ја нисам био таборник усташки, јер у том покрету нисам био, и то је једна проста измишљотина. Друга је клевета да сам ја говорио неку лаж, како је министар Сремec овде казао; међутим, овде има присутан човек Првчић који може да посвједочи да је друг Шкаре то казао. Нека они то кажу је ли истина, а не да говори онај који тамо није био.

Потпретседник: Има реч народни посланик Иван Гранђа.

Иван Гранђа (Изборни срез Св. Иван Зелина, NR Хрватска): Господо народни заступници, ја нисам мислио узимати ријеч о овом Закону о државним службеницима, али сам изазван, и као стари радићевac и борац под барјакoм блажене успомене браће Антуна и Степана Радића морам да одговорим на ријечи које се оvdje говоре кроз прозор. Time хоће неки људи да се популаришу, али то им неће поћи за руком. У Хрватској сељачкој странци било је много тога, а ја могу само да кажем да Филаговић никада није ни био радићевac, он је био маћековac. (Одобравање и аплауз. — *Dr Dragoljub Jovanović:* Сви сте ви били маћековци кад је Маћек био на власти). Иван Гранђа никада није био маћековac, нити се борио за власт, само ми је жао што не могу тако филозофски да говорим као господин Јовановић, али он и други знали су да нас старе борце радићевце могу да оклеветати.

Имро Филаговић: Молим за ријеч ради личног објашњења.

Потпретседник: Не можете двапут добити ријеч ради личног објашњења.

Има ријеч народни посланик Станко Шкаре.

Станко Шкаре (Изборни срез Имотски — Шестановac, NR Босна и Херцеговина): Другови и другарice народни посланици,

vi ste ovdje čuli šta su g. Dragoljub Jovanović i njegov šegrt Filaković... (Smeh. — *Dr Dragoljub Jovanović*: Učenik, a ne šegrt!) ... govorili protiv Narodnog fronta. Vi, drugovi, znate da smo mi radićevci, držeći se nauke braće Radića, uvijek bili na strani sloge radnika i seljaka. (*Dr Dragoljub Jovanović*: Seljaka i radnika). Ali istina je da su se mnogi poslije Radićeve smrti prošvercovali u naše redove, koji su imali demagoški cilj, da Radićevu stranku upropaste i unište. Jedan od tih je i Filaković. On je došao u Radićevu stranku sa namjerom da pomuti slogu radnika i seljaka i da je razbije, misleći da će hrvatski seljak poći protivu svoje domovine i protivu svoje slobode, koju je tako skupo platio u ovome ratu. (Odobranje). Nije istina da sam ja kazao, ovdje nema pretsjednika Gažija, da samo komunista može biti član izvršnog odbora. To je laž kojom su se i ranije i sad mnogi služili protivu seljačkog naroda i ja to odbijam od sebe. Mi radićevci znamo kome je mjesto među nama a kome nije, i taj kome nije mjesto među nama više neće ni biti.

Потпретседник: Пошто се нико није више јавио за ријеч, стављам на гласање приједлог Закона о државним службеницима у начелу. Ко је за овај законски приједлог у начелу, нека дигне руку. (Сви дижу руке осим два народна посланика). Објављујем да је овај законски приједлог усвојен од свих народних посланика, осим двојице.

Прелазимо на претрес у појединостима. Овај законски приједлог подијељен је на дијелове. Први дио садржи чланове од 1—43. Жели ли ко да говори о првом дијелу овога закона? (Нико се не јавља за реч). Пошто се нико не јавља за ријеч, молим извјестиоца да чита члан 1 заједно са насловом.

Известилац Моша Пијаде чита наслов предлога закона са уводним делом и чл. 1 по предлогу Законодавног одбора.

Потпретседник: Ко је за чл. 1 заједно са насловом и уводним дијелом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Објављује се да је члан 1 са насловом и уводним дијелом једногласно примљен.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно прихватило чланове од 2 до закључно 11, а чл. 12 са два гласа *против* — према извештају Законодавног одбора).

Известилац: Ја мислим да посланици који су у начелу гласали противу једног законског предлога не могу да гла-

сају у појединостима за или *против* појединх чланова. Такав је узус увек био. То је сасвим смешно да неко ко је гласао у начелу *против* у појединости бира...

Др Драгољуб Јовановић: Зашто се онда гласа у појединостима?

Известилац: Зато да онај који је у начелу гласао за законски предлог има право да гласа за овај или онај члан у појединостима, док онај ко је у начелу гласао *против*, тај не може да бира у појединостима.

Др Драгољуб Јовановић: То не пише у Пословнику...

Известилац: То је узус. (Затим чита члан 13).

Потпретседник: Ко је за члан 13, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је чл. 13 једногласно примљен.

Известилац чита чл. 14.

Потпретседник: Код члана 14 постоји Владин амандман. Молим повјереника Владе да га образложи.

Повереник Владе др Јован Ђорђевић: Амандман се односи на други став који се мења и гласи:

„За систематизацију места и звања службеника народних скупштина и њихових президијума, као и јавног тужиоштва, важе посебни прописи“.

У овом ставу додато је да и за систематизацију места службеника јавног тужиоштва важе посебни прописи, из разлога што ову систематизацију не може да врши Влада ФНРЈ, пошто је јавно тужиоштво орган Народне скупштине ФНРЈ (чл. 124 Устава).

Известилац: Као известилац Законодавног одбора прихватам овај амандман.

Потпретседник: Ко је за чл. 14 са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је чл. 14 заједно са амандманом једногласно прихваћен.

Известилац чита члан 15.

Потпретседник: Код овога члана постоји амандман Владе. Молим повереника Владе да га образложи.

Повереник Владе: У трећем ставу, други и трећи ред, место речи „накнаду“ треба ставити „награду“. Ова реч више одговара самој идеји коју садржи ова одредба.

Известилац: Као известилац Законодавног одбора прихватам овај амандман.

Потпретседник: Ко је за чл. 15 заједно са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема) Објављујем да је чл. 15 заједно са амандманом једногласно примљен.

Известилац чита члан 16.

Потпретседник: Код овог члана постоји Владин амандман.

Повереник Владе: После трећег става, додаје се нов, четврти став, који гласи:

„У погледу дужности и одговорности хонорарних службеника примењиваће се сходно прописи овог Закона о дужностима и одговорностима државних службеника”.

После новог четвртог става, додаје се нов пети став који гласи:

„Прописима за поједине струке донеће се ближе одредбе о хонорарним службеницима”.

Садашњи четврти став постаје шести став, мења се и гласи:

„Службеницима који врше посебне радове ван њихове редовне службе (рад у комисијама, израда нарочитих реферата и елабората и сл.), може се одредити нарочита награда за овакав рад. Висину награде одређује надлежни старешина односно орган надлежан за постављање службеника према природи и значају самог рада”.

У новом четвртом ставу било је потребно да се истакне да се и хонорарни службеници налазе према старешини односно органу код кога раде у односу службеничке подређености, те су и они дужни да извршују обавезе службе и да сnose одговорност за свој рад.

Нов пети став унет је с обзиром да положај хонорарних службеника неће бити исти у свим струкама, јер су и струке по својој природи различите. Отуда је и остављено струкама да донесу посебне одредбе о специфичности положаја хонорарних службеника у свакој струци.

Нова стилизација садашњег четвртог става, који постаје шести став, боље одговара природи службе службеника који врше посебне радове ван редовне државне службе. Додато је једино да висину награде одређује надлежни орган, односно старешина за постављање, према значају и природи

самог посла, што је у духу службеничког система који поставља овај закон.

Известилац: Усвајам овај амандман.

Потпретседник: Ко је за чл. 16 са амандманом Владе, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 16 с амандманом једногласно примљен.

(Веће је затим једногласно примило члан 17, према извештају Законодавног одбора).

Известилац чита чл. 18.

Потпретседник: И код чл. 18 постоји амандман Владе

Повереник Владе: Први став мења се и гласи:

„Против решења о службеничким односима службеник се може жалити једанпут, и то непосредно вишем органу односно старешини. Ако је решење донео члан Владе, претседник комитета односно комисије Владе или генерални секретар Владе, службеник се може жалити Влади.

Жалба се изјављује у року од 15 дана од дана пријема решења, а предаје се органу односно старешини који је донео првостепено решење”.

Други став мења се и гласи:

„Ако је другостепеним решењем повређено какво његово на закону основано право, службеник може противу тога решења подићи тужбу у року од месец дана од дана пријема решења код надлежног окружног суда као радног суда. Одлука овог суда је коначна”.

У измењеној формулацији првог става унете су речи „вишем органу” из разлога што решења о службеничким односима доносе и извршни народни одбори. Поред тога, у ранијем тексту омашком је био изостављен рок за подношење жалбе, а недостајала је и одредба о томе коме се предаје жалба. У овом смислу учињене су допуне у овом ставу, те је на тај начин поступак по жалби употпуњен.

У другом ставу прецизирано је да службеник може подићи тужбу суду ако је другостепеним решењем повређено какво његово право из службеног односа, чиме се усклађује ова одредба са начелима заснивања радног спора. Уз то, предвиђен је рок за тужбу од месец дана да би се извршним решењима о службеничким односима обезбедила потпуна правна важност у најкраћем року. У смислу Закона о решењу радних спорова, допуњено је да је одлука окружног

суда као радног суда коначна, јер је окружни суд као радни суд коначни суд у решавању радних спорова.

Известилац: Усвајам овај амандман.

Потпретседник: Ко је за члан 18 са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 18 са амандманом једногласно примљен.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно прихватило чланове од 19 до закључно 25, према извештају Законодавног одбора).

Известилац чита чл. 26.

Потпретседник: И код овога члана постоји Владин амандман.

Повереник Владе: Трећи став мења се и гласи:

„У изузетним случајевима, орган односно старешина који је службеника поставио, може га ослободити од дужности чувања службене тајне“.

Уметнуте су једино речи, омашком изостављене, „односно старешина“.

Потпретседник: Ко је за члан 26 с амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 26 с амандманом једногласно примљен.

(За овим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно примило чланове 27, 28, 29, 30 и 31 према извештају Законодавног одбора).

Известилац чита члан 32.

Потпретседник: Код овог члана постоји Владин амандман.

Повереник Владе: У првом ставу, први ред, испред речи „отсуство“ ставити реч „плаћено“.

Ова је допуна извршена у смислу одредбе става 3 члана 24 Устава.

Известилац: Примам овај амандман.

Потпретседник: Ко је за члан 32 са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 32 са амандманом једногласно примљен.

(За овим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно прихватило чланове од 32 до 43 закључно).

Известилац чита члан 44.

Потпретседник: Ко је за члан 44, нека дигне руку. (Посланици дижу руке). Има ли ко *против*?

Др Драгољуб Јовановић: Ја гласам *против*.

Потпретседник: Објављујем да је члан 44 примљен с једним гласом *против*.

Известилац чита члан 45.

Потпретседник: Ко је за члан 45, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 45 једногласно примљен.

Жели ли ко да узме учешћа у дискусији о другом дијелу законског приједлога? (Нико се не јавља за реч). Пошто се нико не јавља, прелазимо на претрес другог дијела. На реду је члан 46.

Известилац чита наслов другог дела и члан 46.

Потпретседник: Ко је за члан 46 са насловом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 46 заједно са насловом другог дијела једногласно примљен.

Известилац чита члан 47.

Потпретседник: Код овог члана постоји Влади́н аманман.

Повереник Владе: У првом ставу, тач. 1) мења се и гласи:

„за руководне службенике (став 2 тач. 1, чл. 12), надлежан члан Владе, претседник комитета односно комисије и генерални секретар Владе ФНРЈ, у сагласности са Претседником Владе ФНРЈ”.

Други став мења се и гласи:

„Чланови Владе ФНРЈ и претседник комитета односно комисије Владе ФНРЈ могу овласти́ти своје помоћнике, потпретседнике, секретаре и старешине главних управа и управа, као и старешине овима непосредно подређених организационих јединица да доносе решења о службеничким односима за све савезне службенике осим за руководне службенике”.

Редакциском омашком у садашњем тексту било је стављено да Претседник Владе ФНРЈ доноси решења о службеничким односима руководних службеника, ма да се хтело,

и то је била намера предлагача, да Претседник Владе даје само сагласност на ова решења. У том смислу је учињена измена у првом ставу чл. 47.

У другом ставу додато је да чланови Владе, претседници комитета односно комисија могу овластити не само старешине непосредно подређених главних управа и управа, већ и старешине које су непосредно подређене овим старешинама, да доносе потребна решења. Ова је допуна учињена из разлога правилног, брзог и несметаног функционирања службе код нижих старешина.

Известилац: Примам овај амандман.

Потпретседник: Ко је за то да се чл. 47 прими заједно са Владиним амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је чл. 47, заједно са Владиним амандманом једногласно прихваћен.

Известилац чита чл. 48 по одборском извештају.

Потпретседник: Ко је за прочитани члан 48, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је прочитани чл. 48 једногласно примљен.

Известилац чита чл. 49.

Потпретседник: И код чл. 49 постоји амандман.

Повереник Владе : Код чл. 49, у другом ставу, 6 ред, испред свезе „и“ ставити реч „службенике“, а испред речи „стручне“ ставити реч „самосталне“. У трећем реду одоздо, испред речи „административне“ ставити реч „службеничке“.

Ове допуне учињене су да би се овај члан ускладио са чл. 12 овог закона у погледу назива разних врста службеника и да би се терминологија свуда доследно спровела.

Известилац: Примам овај амандман.

Потпретседник: Ко је за чл. 49 са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је чл. 49 са амандманом једногласно примљен.

Известилац чита чл. 50.

Потпретседник: И код овог члана постоји амандман.

Повереник Владе: Код чл. 50, у првом ставу, тач. 6 мења се и гласи:

„Да му није судском пресудом одузето право заузимања државне или ма које јавне службе, док ова сметња траје по пресуди“.

У другом ставу, на крају, брисати речи „и извршењу казне“.

Тач. 6 допуњена је речима „док ова сметња траје по пресуди“, што је и у ранијем тексту било, пошто је губитак права заузимања државне или ма које друге јавне службе временска казна, изузев случаја казне смрти (чл. 5 у вези тач. 1 чл. 6 Закона о врстама казни), тако да по извршењу ове казне престаје и сметња за ступање у службу.

У другом ставу брисане су речи „и извршењу казне“, јер је престанак службе услед лишења слободе под тач. 4 чл. 87 у законодавним одборима изостављен.

Известилац: Примам овај амандман.

Потпретседник: Ко је за прочитани чл. 50 са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је чл. 50 са амандманом једногласно примљен.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно усвојило чланове 51 до закључно 63, према извештају Законодавног одбора).

Потпретседник: Постоји Владин амандман за нови чл. 64.

Повереник Владе: После чл. 63 додаје се нов члан 64 који гласи:

„Службеник може бити премештен односно постављен на другу дужност по службеној потреби или по молби.

У случају премештаја односно постављења по претходном ставу, службеник се мора разрешити од дужности најдаље у року од 15 дана. На нову дужност се мора јавити у року од 24 часа по разрешењу, ако је премештај односно постављење у истом месту, а најкасније у року од три дана по разрешењу од дужности ако је премештај односно постављење у које друго место, не урачунавајући у овај рок време потребно за путовање“.

Садашњи чл. 64 постаје чл. 65, нумерације наредних чланова померају се за један.

Уношење овога члана било је потребно да би се цео систем кретања у служби државних службеника употпунио. С друге стране, одређени су рокови за јављање на нову

дужност. Одређивање ових рокова је нужно, јер се једино на основу њих може утврдити самовласно напуштање службе у случају нејављања на нову дужност, у коме случају престаје служба по сили закона. (Тач. 2 чл. 87 овог закона).

Известилац: Примам овај амандман.

Потпретседник: Ко је за нови члан 64, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 64 једногласно примљен.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно прихватило чланове од 65 до 71 закључно, према извештају Законодавног одбора).

Известилац чита члан 72.

Потпретседник: Код овога члана постоји амандман. Има ријеч повјереник Владе др Јован Ђорђевић.

Повереник Владе: У члану 71, сада 72, први став мења се и гласи:

„Дисциплински поступак започиње дисциплински ту-жилац на основу писменог и образложеног предлога надлежног старешине, јавног тужиоца или органа опште државне контроле“.

Допуне су учињене у смислу члана 13 Закона о општој државној контроли и члана 9, став 2, предлога Закона о јавном тужиоштву.

Потпретседник: Ко је за члан 72 са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 72 са амандманом једногласно примљен.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно прихватило чланове од 73 до 87 закључно, према предлогу Законодавног одбора).

Известилац чита чл. 88.

Потпретседник: Код овог члана постоји амандман Владе. Има ријеч повјереник Владе др Јован Ђорђевић да да образложење.

Повереник Владе: Члан 87, односно нови 88. У првом ставу додаје се нова тачка 8 која гласи:

„Кад буде позван на отслужење обавезног војног рока у кадру“.

У другом ставу, други ред, иза броја „3“ брисати свезу „и“, па ставити запету, и у истом реду после броја „4“ ставити речи „и 8“.

Образложење. Као основ престанка службе унета је одредба тачке 8 из разлога што позивање на отслужење обавезног војног рока повлачи само по себи престанак службе, пошто за време овог отслужења службеник не може фактички да врши службу, нити да буде службеник.

У другом ставу додато је да службеник у случају престанка службе услед отслужења редовног рока нема право на отпемнину, будући да ово право има сврху да службенику материјално обезбеди минимум док не нађе нову службу, што у овом случају не стоји.

Потпретседник: Ко је за члан 88 са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 88 са амандманом једногласно прихваћен.

Известилац чита члан 89.

Потпретседник: Ко је за члан 89, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 89 једногласно прихваћен.

Известилац чита члан 90.

Потпретседник: Код овог члана постоји Владин амандман. Има ријеч повјереник Владе др Јован Ђорђевић да да образложење.

Повереник Владе: У члану 89, односно новом 90, додаје се нов други став који гласи:

„У случају престанка службе по тачки 8 чл. 87 овог закона службеник се по отслужењу обавезног војног рока може вратити у ранију службу“.

Образложење. Овом се одредбом жели да омогући повратак у ранију службу лицу коме је служба престала услед отслужења војног рока. То значи да ће се такав службеник првенствено примати у ранију службу у којој је радио. То је једино могуће решење засада.

Известилац: Примам амандман.

Потпретседник: Ко је за члан 90 са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 90 заједно са амандманом једногласно примљен.

Известилац чита члан 91.

Потпретседник: Ко је за члан 91, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 91 једногласно примљен.

Известилац чита члан 92.

Потпретседник: И код овог члана постоји Владин амандман.

Повереник Владе: После члана 90, односно новог 91, додаје се нов члан 91, односно сада 92, који гласи:

„Службеника коме се укине звање које има или организациона јединица у којој служи, може старешина више организационе јединице односно старешина надлежан за постављење распоредити у друго одговарајуће звање, односно поставити у другу организациону јединицу према његовој стручној спреми и способности, или му може отказати службу према прописима овог закона“.

Образложење. У пракси се могу десити и дешавају се случајеви да се услед реорганизације државне службе, односно државне управе, укине једно звање које службеник има или и цела организациона јединица у којој ради. У таквим случајевима потребно је законски регулисати питање положаја службеника који је изгубио звање, односно чија је организациона јединица укинута. Пошто у овом закону постоји празнина у овом погледу, то је ово питање регулисано на најбољи могући начин.

Известилац: Примам Владин амандман.

Потпретседник: Ко је за члан 92, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је чл. 92 једногласно примљен.

Прелазимо на трећи дио. Ко жели да учествује у дискусији, нека се јави за ријеч. (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља за ријеч прелазимо на читање чланова.

Известилац чита члан 93.

Потпретседник: Код овог члана постоји амандман.

Повереник Владе: Члан 91 (у новој нумерацији 93). После првог става додаје се нов, други став, који гласи:

„Президијуми народних скупштина република могу одлучити да се прописи о савезним службеницима сходно примењују и на државне службенике у народним републи-

кама док не буду донети закони о државним службеницима народних република“.

Пошто положај државних службеника у народним републикама није још законски регулисан, то се указује потреба да се овај недостатак привремено отклони на начин како је формулисан у новом, другом ставу, док не буду донети закони о државним службеницима у народним републикама.

Известилац: Примам амандман.

Потпретседник: Ко је за члан 93 са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је чл. 93 са амандманом Владе једногласно примљен.

Известилац чита члан 94.

Потпретседник: Код овога члана постоји Влади амандман. Има ријеч повјереник Владе др Јован Ђорђевић да га образложи.

Повереник Владе: Члан 92 (у новој нумерацији члан 94). Трећи став мења се и гласи:

„Влада ФНРЈ посебном уредбом донеће прописе о положају претседника и чланова комитета односно комисија Владе ФНРЈ“.

Четврти став мења се и гласи:

„Прописе о струкама за службенике већа Народне скупштине ФНРЈ и Президијума Народне скупштине ФНРЈ донеће претседници већа односно Претседништво Президијума Народне скупштине ФНРЈ“.

Додаје се нови, пети став, који гласи:

„Прописе о уређењу јавно-тужилачке струке донеће Президијум Народне скупштине ФНРЈ“.

У трећем ставу брисане су једино речи „и систематизација“, које су погрешно унете у овај став, јер се о систематизацији већ говори у чл. 46 овог закона.

Четврти став измењен је само утолико што је прецизирано ко ће донети прописе о струкама.

С обзиром да је јавно тужиоштво орган Народне скупштине ФНРЈ, то је у новом петом ставу предвиђено да ће Президијум донети прописе о уређењу јавно-тужилачке струке.

Известилац: Примам овај амандман.

Потпретседник: Ко је за члан 92 са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 94 једногласно примљен.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно прихватило чланове 95 до 101 закључно, према извештају Законодавног одбора).

Известилац чита члан 102.

Потпретседник: Ко је за члан 102, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 102 једногласно прихваћен. (Бурно одобравање).

Тиме је овај законски приједлог и у појединостима примљен.

Приступамо коначном гласању о законском приједлогу у цјелини. Молим друга секретара да чита имена народних посланика, а народне посланике да гласају са *за* и *против*.

Секретар прозива народне посланике да гласају.

(После гласања)

Потпретседник: Објављујем резултат гласања. Гласала су укупно 223 народна посланика, од тога 221 *за* и 2 *против*. Овим је приједлог Закона о државним службеницима у Савезном вијећу коначно усвојен, па ће, у смислу чл. 63 Устава и чл. 45 Пословника Савезног вијећа, бити упућен Вијећу народа на рјешавање.

Пристаје ли Савезно вијеће да данашњу сједницу закључимо? (Пристаје). Пошто Вијеће пристаје, данашњу сједницу закључујем, а идућу заказујем за сјутра, 19 о. м., у 17 часова, са продужењем данашњег дневног реда.

(Седница је закључена у 21,40 часова).

VEĆE NARODA

Dvanaesta sednica

(19 jula 1946)

Početak u 17,20 časova.

Pretsedavao predsednik **Josip Vidmar**.

Pretsednik: Otvaram dvanaestu redovnu sednicu I redovnog zasedanja Veća naroda Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije.

Zapisnik današnje sednice vodiće sekretar Joza Milivojević. Molim druga sekretara da pročita zapisnik prošle sednice.

Sekretar Joza Milivojević čita zapisnik jedanaeste redovne sednice od 18 jula 1946 godine.

Pretsednik: Čuli ste zapisnik. Ima li primedaba na ovaj zapisnik? (Nema). Pošto nema primedaba, zapisnik se overava.

Izvolite čuti saopštenja pre dnevnog reda:

Vlada FNRJ dostavlja Veću naroda na potvrdu sve uredbe koje je Vlada FNRJ donela na osnovu Zakona o ovlašćenju Vladi FNRJ za donošenje uredaba po pitanjima iz narodne privrede, za vreme od 8 februara 1946 godine do danas.

Spisak svih ovih uredaba je otštampan i razdeljen narodnim poslanicima. Stavljam ove uredbe na glasanje. Ako želi Veće da se uredbe ovde pročitaju, neka izrazi želju. (Niko ne želi). Znači, svi ste pročitali. Onda ih stavljam na glasanje. Glasa se aklamacijom. Dakle, ko je za potvrdu ovih uredaba, neka digne ruku. (Svi poslanici dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Nema niko).

Sve su uredbe primljene i potvrđene i to od br. 1—26 zaključno. (Videti prilog na kraju knjige).

Savezno veće dostavilo je Veću naroda na rešavanje konačno usvojene tekstove predloga Zakona o službi u Jugoslovenskoj armiji i predloga Zakona o javnom tužioštvu. Pošto su tekstovi ovih zakonskih predloga istovetni sa tekstovima koje je primilo Veće naroda, stavljam ih na glasanje aklamacijom. Najpre će se glasati o Zakonu o službi u Jugoslovenskoj armiji. Ko je za ovaj već primljen zakon, neka digne ruku. (Svi poslanici dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Nema).

Sada ćemo glasati za Zakon o javnom tužioštvu. Ko je za ovaj zakon, neka digne ruku. (Poslanici dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (*Protiv* su dvojica). Dvojica su *protiv*. Time je konačno izglasan Zakon o službi u Jugoslovenskoj armiji kao i Zakon o javnom tužioštvu. Oba ova zakona biće upućena, u smislu člana 45 Poslovnika, Prezidijumu na proglašenje.

Veće naroda dobilo je od Predsedništva Vlade FNRJ amandman uz predlog Osnovnog zakona o državnim privrednim preduzećima i izveštaj da su za poverenike Vlade u Veću naroda određeni za vreme pretresa ovog zakonskog predloga dr Leon Geršković i dr Nikola Balog.

Na redu su odsustva narodnih poslanika. Narodni poslanici Šefket Maglajlić, Pavel Vrbovski i Tone Dolinšek mole tri dana odsustva radi službenog posla. Predlažem Veću naroda da ova odsustva odobri. Prima li Veće ovaj moj predlog? (Prima). Odsustva su odobrena.

Prelazimo na dnevni red: pretres i usvajanje predloga Osnovnog zakona o državnim privrednim preduzećima. Molim izvestioca druga Božidara Maslarića da podnese izveštaj Zakonodavnog odbora.

Известилац Божидар Масларић: Нећу читати извештај Законодавног одбора, пошто је он уможен и раздељен народним посланицима. (Видети прилог на крају књиге).

Са своје стране хоћу да кажем неколико речи. После исцрпног и прецизног образложења које је дао министар Борис Кидрич не може се ништа ново рећи о Закону о државним привредним предузећима. Зато ћу се задржати на свега једној тачки из образложења, а то је питање управљања државним предузећима, јер то претставља новину у нашем закону.

Опште је познато да је наша држава нова држава у којој су први пут на власти радне масе града и села. Оне због тога немају у том погледу никаква искуства, а у старом

друштву нису по свом социјалном положају могле да дођу ни до каквог општег образовања. Наслеђе прошлости их притиска као мора, моћ традиција и старих навика скреће их често с правилног пута који им диктује њихова природна интелигенција. Питања са којима се срећемо за нас су сасвим нова, јер на њих нисмо навикли. Зато ту има много недостатака. И као год што су наши народи у отвореној и неравној борби против фашизма изашли као победници, кад је многим људима изгледало немогуће и бесмислено проливање крви, тако ће наши народи изићи и из ових тешкоћа. Шта нам даје основа да тако мислимо?

Кад погледамо на успехе у нашој земљи у сравњењу с осталим земљама које су мање страдале од нас, онда констатујемо код нас знатније успехе. Ти се успеси објашњавају тиме што су наши народи елан из борбе против фашистичких окупатора после победе над фашизмом пренели на борбу за обнову и изградњу наше земље. Тај се елан, сасвим природно, пренео и на изградњу наше државе. У питањима изградње народне државе и стварања сопствене економике највише греше народне масе кад дођу на власт. Овај пројект Закона о државним привредним предузећима говори да су наши народи и на том пољу тукли светски рекорд. Ни у једној демократској и народној држави није се за тако релативно кратко време нашао тако брзо и правилно пут. То говори о животној способности наших народа, о животној способности и стваралачкој моћи наше народне демократије.

Закон о државним привредним предузећима са гледишта њиховог управљања, како је постављено у пројекту закона, показује како се наша млада држава бори против наслеђа прошлости, а тако и против својих сопствених рђавих навика. Колективни начин управљања — каже се у образложењу — јесте капиталистички начин управљања у којем су се бориле разне финансиске и власничке групе ради заштите својих саможивих интереса. Ту смо навикли и ми примили у првом периоду организације државних предузећа. Међутим, наше искуство у досадашњем управљању државним предузећима показало је да је то погрешно. И сада се место колективног управљања прелази на принцип индивидуалне одговорности директора.

Увођење тога принципа поставља наша предузећа на сасвим нову и здраву основу а то је показало и искуство и у другим земљама. Тај нови принцип управљања државним предузећима довешће на своје право место и све организа-

ције, радничке поверенике итд. које они треба да заузму у процесу производње. Сада ће се тачно и јасно видети ко претставља кочницу, а ко стимул у процесу производње. Зато се у образложењу каже да се са увођењем овог принципа не може да расплине одговорност у раду предузећа. Тако разграничене функције у раду предузећа повећаће код човека и осећање одговорности за поверени посао. То је врло важно за све наше људе у нашој држави и то ће утицати на стварање и васпитавање новог човека. Овако организован рад показаће право лице сваког човека и сву његову вредност у процесу производње. Сада се неће моћи незналица да покрива зналцем, а то ће са своје стране да гони људе на усавршавање, на подизање своје квалификације. Поред тога, овакво постављање питања управе у државним привредним предузећима отвориће пут напредним, спремним, иницијативним људима да нађу своје право место.

Ја вас молим да законски предлог у начелу и у појединостима примите. (Аплауз).

Pretsednik: Čuli ste izveštaj i objašnjenije izveštioца Zakonodavnog odbora. Prelazimo na diskusiju u načelu. Dajem reč prvom prijavljenom govorniku dr Obrenu Blagojeviću.

Др Обрен Благојевић (НР Црна Гора): Другови и другарице народни посланици, и у старој Југославији било је државних привредних предузећа. Али тих државних предузећа било је врло мало; она су се такорећи губила у огромном мору приватно-капиталистичке привреде и нијесу играла нимало значајну улогу нити у производњи, нити у размјени. Но, оно што је важније, то је да су и та државна привредна предузећа морала бити потчињена свима законима капиталистичке економике. Она су пословала по свима принципима капиталистичке привреде, принципима од којих је био главни тежња за постизањем што већег профита. Уз то, у тим државним предузећима старе Југославије била се, више ваљда него и у којој другој грани јавнога живота, зацарила бирократија и корупција. Управо та предузећа у свима привредним гранама била су, као што нам је врло добро познато, главно средство наглог богаћења највиших државних функционера и њихових фаворита. Бирократско, пак, управљање предузећима чинило је да су и она врло често завршавала са дефицитом, као што је, на пример, скоро редовно био случај са огромним државним добром „Беље“. А откривене и заташкане афере у тим предузећима не могу се избројити.

Наравно да је сасвим друкчије у новој Југославији. У току ослободилачког рата и у току послеријатног изграђивања наше земље промијенила се њена друштвено-економска структура. Наша земља није више земља велепосједника и капиталиста, него земља раднога народа села и града. Аграрном реформом и колонизацијом огромне површине земље прешле су из руку крупних посједника и припадника њемачких агресора у руке ситних сељака. С друге стране, огромна већина капиталистичких елемената компромитовала се у току овог ослободилачког рата сарађујући са окупатором и на привредном и на политичком пољу. По тим основима, односно из тих разлога, одузет је из руку капиталиста у свима гранама привреде и пренесен у општенародну тј. државну својину велики број важних привредних предузећа. Наша народна држава има данас у својим рукама око 1500 разних значајних предузећа. Ослободилачки рат народа наше земље завршио се не само националним ослобођењем и политичком демократизацијом земље, него и крупним помјерањем у нашој економији, помјерањем у корист широких народних маса.

Но, државни сектор у нашој народној привреди промијенио се према сном предратном не само у томе што је повећан по своме обиму. Оно што је још важније јесте то да се промијенио и његов карактер.

То је у нераздвојној вези са питањем политичке власти. Државна предузећа у капиталистичкој држави, каква је била предратна Југославија, нијесу ни могла да служе ником другом до баш носиоцима те власти, реакционарним владајућим кликама и њиховом противнародном апарату. Насупрот томе у држави радног народа, у држави гдје су саме народне масе носиоци власти, као што је то у новој Југославији, државна имовина није друго до општенародна имовина. Државни сектор привреде најмоћнији је ослонац власти маса и најбоља гаранција за побољшање њиховог еластичког материјалног положаја. Државна предузећа нове Југославије служе непосредно народу задовољавајући разноврсне потребе маса. Из тога даље слиједи да би било погрешно посматрати наш државни привредни сектор као државно-капиталистички сектор. Он је уствари општенародни социјалистички сектор у нашој економији, а никако државно-капиталистички.

Имајући у виду тај огромни значај државних привредних предузећа, и наш Устав у своме члану 16 прогла-

шује да је: „општенародна имовина главни ослонац државе у развоју народне привреде“ и да „општенародна имовина стоји под нарочитом заштитом државе“. Отуда и јесте наш главни економски задатак да стално и свима мјерама наше привредне политике проширујемо, повећавамо општенародну имовину, јер се тиме богати држава радног народа, јер се тиме побољшавају услови рада, услови живота маса радног народа. Поред те саме бриге за пожељавањем, упоредо је и брига за даљим учвршћивањем, ојачавањем, организирањем постојеће општенародне имовине.

Наравно, другови и другарице, да наше настојање за ојачавањем, за проширивањем тог државног сектора, тог материјалног ослонаца народне власти, јесте и те како борбено настојање, јесте и те како питање борбе, исто онако као што је било питање борбе ослобођења наше земље. Ти непријатељи народа, не само унутар наше земље него и ван ње, сва домаћа и страна реакција, сачињавају заједно један борбени фронт против материјалног подизања нашег народа, конкретно баш против општенародне имовине. Сви домаћи капиталисти и сви страни капиталисти, власници крупних предузећа у нашој земљи, настоје свим силама да сачувају своје позиције, настоје свим силама да поткопају баш нашу државна предузећа, да измакну физички ослонац живота нашег народа. Слобода приватне делатности, приватне иницијативе, поштене сарадње на своме и општенародном добру, зајемчена је нашим Уставом. Али не треба заборавити да се у новој Југославији не могу неограничено и до миле воље збирати и односити огромни профити са грбаче радника и сељака.

Прекјуче смо развили и једним добрим законом разрадили један од најважнијих чланова нашег Устава, онај који говори о државној помоћи народним задружним организацијама. Ја се нећу враћати на тај закон који је овдје са једне стране био нападнут баш због сарадње државног и задружног сектора, државног и задружног фактора у нашој привреди. Рећи ћу баш поводом овога Закона о државним привредним предузећима само то да они који одбацују ту сарадњу, они који су сад тобоже за „слободне“ задруге, уствари су против задруга, против интереса свих „малих“ људи, против радника, против ситних и средњих сељака. Против су просто зато што су без помоћи праве народне власти, без подршке државног сектора привреде, задруге

као организације економски слабих осуђене на пропаст. Оне ће или пропасти као такве или неминовно прерасти у права капиталистичка предузећа. Искуство свих земаља то нам је доказало, а по законима економике не може бити друкчије. Насупрот томе, јак државни сектор у привреди, повезан преко задруга са милионима ситних газдинстава, и обједињен државним привредним планом зајемчује, гарантује наш привредни напредак.

Овај законски приједлог има за циљ управо да ојача, да организује, да омогући најбоље пословање најважнијег дијела наше привреде, дијела који спада у општенародну имовину. Заједно са Законом о државном привредном плану и Законом о државном буџету, он претставља основни закон, такођећи устав наше привреде. Он је база на којој и по којој треба да се организују сва државна привредна предузећа, бавила се она производњом, прометом робе, банкарством или другим пословима. Овај закон ће омогућити, прије свега, да се uvede пун ред у нашу привреду, пуна законитост у пословању предузећа, да се спроведе потребна дисциплина у раду, организација рада, да се омогући планирање у привреди, да се евидентира народна имовина, да се контролише рад свих наших предузећа и свих радника у њима, да се оствари рационалније пословање, интензивнији рад и штедња. Овај законски приједлог, другови и другарице, рађен је дуго и савјесно. Он је као ријетко који од наших нових закона тако сажет, тако пун садржаја, тако нанизан одредбама судбоносним за наша државна предузећа. Ја ћу се осврнути на свега двије — три од тих начелних одредаба.

По приједлогу закона, сва државна предузећа дијеле се по своје значају на предузећа општенародног, предузећа републиканског односно покрајинског и предузећа локалног значаја. То је веома важна одредба. Наш Устав прописује да ће Президијум Народне скупштине одлучити о томе која су предузећа општенародног значаја, а президијуми народних скупштина народних република која су предузећа, од осталих, републиканског значаја. Управо се сада налази пред Президијумом ове Скупштине предлог такве одлуке. Она ће омогућити боље планирање и већу одговорност и омогућити бољу контролу над радом предузећа. Огроман број наших државних предузећа остаће под непосредним руководством народних одбора, који ће као ближи и више заинтересовани, боље унаприједити та предузећа. Али ово раз-

граничење не значи и неку строгу подвојеност предузећа, у томе смислу, на примјер, да би савез имао интереса само у предузећима савезног значаја а републике у предузећима републиканског значаја. У једној народној држави као што је наша, у држави братства и јединства њених народа, у држави демократског централизма не може бити тако. Јединством привредног плана и јединством путем општег државног буџета биће обједињена сва предузећа, била она локалног, републиканског или општедржавног значаја.

Нарочито бих хтио да нагласим значај евиденције у нашој привреди. Да би се могло планирати, да би се правилно могли постављати привредни задаци и састављати финансиски планови, неопходно је имати у виду оно што имамо и какво је то што имамо. У овом законском приједлогу то се постиже регистрацијом свих државних привредних предузећа, и то не просто регистрацијом само по имену, већ уношењем у регистар свих оних законом наведених елемената, који су потребни да би се добила и имала јасна слика наших предузећа. То уствари није друго до инвентарисање општенародне имовине. Законски прописи у овом приједлогу безмало су препис специјалне уредбе Владе ФНРЈ о истој материји, уредбе коју је потребно овим путем и озакоњити.

Исто тако, да би могло бити ријечи о планирању, да би се прешло на планирање у правом смислу, неопходно је имати податке не само о броју и врсти наших предузећа, већ и о њиховом капацитету и њиховој финансиској ситуацији. Овом последњем финансиском фактору, овај законски приједлог посвећује особиту пажњу. Он јасно дијели сва средства предузећа на основна средства, обртна средства, амортизациони фонд и фонд особља предузећа прецизирајући намјену свих тих дијелова. Тиме овај законски приједлог задовољава једно од горућих питања наше привреде. Пракса нам је особито указала на неопходност да се обртна средства у нашој привреди правилно распореде. Има, наиме, предузећа која немају довољно властитих обртних средстава већ су стално упућена на кредит, док их с друге стране има са вишком својих обртних средстава. Биће потребно да се у том правцу изврши једна темељита ревизија, да се обртна средства наше привреде правилно распореде међу поједине привредне гране и поједина предузећа према њиховим потребама и саобразно нашем привредном плану.

С тим у вези, другови и другарице, да напоменем врло кратко тијесну везу између овог законског приједлога и три од основних смјерница наше финансиске политике.

Најприје се то тиче нашег државног буџета. Наш садашњи државни буџет не обухвата у себи цјеловитост нашег државног привредног сектора. У њему, другим ријечима, нијесу потпуно садржани приходи од државних привредних предузећа, као што кроз њега не пролазе сви издаци за нашу народну привреду. То досад и није било могућно, баш усљед немања јасне слике наше привреде, њених вишкова и њених потреба. Међутим, ми морамо од нашег државног буџета направити централни фонд свих државних прихода, фонд из кога ће се покривати све потребе државе, баш првенствено све потребе наше привреде. Овај закон, који налаже састављање финансиских планова привредних предузећа, омогућава нам да створимо буџет привреде.

Друго, то се тиче наше кредитне политике. У капиталистичким земљама привреда долази до кредита на анархичном тржишту капитала. У нашој привреди тако не смије и не може да буде. Инвестициона средства, средства за проширење база наших привредних грана морају се давати из државног буџета. Банке ту треба да играју улогу посредника; оне ће користити извршење оних задатака ради којих држава и даје средства својим предузећима. Предузећа ће бити упућена на банке само за обртне, сезонске кредите. То битно мијења карактер наше кредитне политике и изазива и омогућава даље усавршавање нашег кредитног система.

Треће, то се тиче наше пореске политике. Наша државна привредна предузећа плаћају данас порез од свог чистог прихода и то по једној законом утврђеној прогресивној скали. Овај законски приједлог обавезује ова предузећа да извјесни дио својих чистих прихода сваке године уплаћују непосредно у државни буџет. С обзиром на то убудуће неће бити потребно да се то плаћа у виду пореза на доходак, који ће остати само за приватни и задружни привредни сектор.

Једном ријечју, овај законски приједлог омогућава нам крупне кораке напријед, не само у погледу организације управљања и пословања самих државних привредних предузећа, него и у домену наше финансиске политике. Особита одговорност, особито тежак задатак пасти ће на руководиоце наших предузећа, њихове директоре и њихове

«струčne savjete. Zakon se bazira na principu što šire slobode poslovaња у границама привредног и финасиског плана, на principu индивидуалног руководства, али и личне одговорности и самоиницијативе, које су са тим руководством скопчане. Нашим привредним предузећима, њиховим руководиоцима потребна је, особито данас у доба толиких napora на обнови, пуна дисциплина, дисциплина у састављању и извршењу плана, дисциплина у финансиском пословању, потребно им је осећање одговорности и самоиницијативе. Дисциплина, одговорност и самоиницијатива директора неопходне су исто онако као што су те одлике биле неопходне нашим командирима у ослободилачком рату.

Овај закон, другови и другарице посланици, значи један крупан корак напријед у правцу даље мобилизације свих наших привредних могућности, у циљу што брже и потпуније обнове наше земље и што бољег снабдијевања народних маса. Том мобилизацијом наших властитих снага, уз тијесну сарадњу са братским Совјетским Савезом, уз што бољу размјену добара са осталим словенским и другим земљама, уз наше сталне напоре за повећањем нашег извоза — ми ћемо успјети да пребродимо све тешкоће и обновимо своју земљу. Из тих разлога гласаћу и у начелу и у појединостима за овај законски приједлог. (Аплауз).

Pretsednik: Reč ima narodni poslanik Ivan Novak.

Ivan Novak (LjR Slovenija): Tovariši in tovarišice! V diskusiji o Zakonu o državnih in gospodarskih podjetjih bi podčrtal par misli, ki se mi zdijo izrednega pomena tako za naše novo gospodarstvo kakor tudi za položaj delovnega ljudstva v naši državi.

Zakon daje osnovo za organizacijo državnih gospodarskih podjetij torej državnega gospodarskega sektorja. Državni sektor je v naši ljudski državi mogočna opora ljudske oblasti za učvrstitev njene moči in za neprestano izboljševanje življenja širokih ljudskih množic.

Zakon o državnih gospodarskih podjetjih ureja njihovo organizacijo, da je možnost načrtnega izkoriščanja vseh vej našega gospodarstva kot celote, istočasno pa zahteva vlaganje vseh sil v vsako posamezno državno podjetje. Ta zakon bo zato pomenil večji napredek državnega gospodarstva v posameznih podjetjih in omogočil, da čim prej pridemo do načrtnosti v celotnem gospodarstvu.

Glede organizacije državnog gospodarskog podjetja bi poudaril dve načeli, ki sta zelo važni in ki jih bomo morali vsepovsod uveljaviti. To je načelo enotnega vodstva tovarne po direktorju na eni strani in načelo, da ima sindikalna organizacija pravico in dolžnost predlagati direktorju izboljšanje organizacije dela in opozoriti odgovorne organe na pomanjkljivosti v delu tovarne. Tako je končno jasno formulirana osnovna odgovornost direktorja za tovarno, ki jo vodi, in mobilizirana inicijativa vsakega delavca za izboljšanje dela in odpravljanje napak. Tako je zakon izrazil tisto, kar čutimo mi delovni ljudje do državnega sektorja: To je naše gospodarstvo, naše podjetje, zaradi dela in odgovornosti nas vseh bo delo boljše teklo. Zaman govore nekateri, ki žele staro, da bo naše gospodarstvo propadlo, ker ni na njem nihče zainteresiran. Obratno! Na napredku našega gospodarstva smo zainteresirani vsi, a to naš zakon tudi pravno ureja.

Smatram da je predloženi zakon važen korak naprej v izgradnji našega gospodarstva in zato izjavljam, da bom glasoval za ta zakonski predlog. (Aplauz).

Претседник: Реч има народни посланик Павел Врбовски.

Павел Врбовски (НР Србија): Другови народни посланици, говорим у своје име и то као припадник Народног фронта.

Пред нама је Основни закон о државним привредним предузећима. То је један од најважнијих закона за привредни развитак наше државе, а привредни развитак је основица за општи развитак наше друштвене заједнице.

Према нашем Уставу, нашим стремљењима, а већ и према нашој данашњој стварности, државни је сектор први по реду важности од сектора нашег привредног живота. Држава и државни привредни сектор нису више друштвене и привредне организације ради искоришћавања обесправљеног народа, широких радних маса од групе експлоататора, него су уређење за стварање најбољих услова живота велике већине народа, радних слојева града и села. Ненародну државу народ није могао осећати као своју и државна предузећа ненародне државе није сматрао својим, јер нису радила у његову корист, те није чудо ако је на основу оваквог стања у прошлости код једног дела народа остала предрасуда против државних привредних предузећа. Међутим, сада је стање из основа измењено. У нашој народној, истин-

ски демократској држави све је народно, све има да служи народу, нашој друштвеној заједници а тако и државна привредна предузећа, она управо понајпре.

Да је такво постављање ствари — стављање државног сектора у први ред нашег привредног развоја — правилно, то најбоље доказује наша стварност.

Наша је земља у овом рату претрпела тешка разарања и страховито је оштећена и опустошена иако смо победничка земља, помоћи осим Унрине нисмо добили ни од кога, захваљујући доследном ставу наших западних савезника. Упркос таквом стању ствари, у првој години после најтежег рата наш привредни живот оживљава, наше се привредно стање консолидује и животни услови су већ сношљиви за сваког радног члана наше заједнице. Наше привредно стање, обнова земље, снабдевање народа, валута, ниво цена, знатно су бољи од стања у многим суседним земљама биле оне побеђене или победнице. Такво стање постигнуто је захваљујући правилно постављеној и вођеној привредној политици на основу планске привреде, ослањајући се на државни сектор и захваљујући радном елану широких слојева наших народа.

Нема сумње, профитерском приватном привредом ми не бисмо постигли данашњи степен срећености наших привредних прилика.

Нашу привреду чине, наш привредни развој остварују наше привредне организационе јединице, наша привредна предузећа. Када је реч о државном привредном сектору, наша државна привредна предузећа су се развијала а и била стављена на нове темеље одмах по ослобођењу наше земље. Али то је био досад тек њихов почетни развој, који је наметала неопходност најнужнијих потреба.

Прописи за развој наших државних привредних предузећа нису били уједначени и одређени а поготово није постојала систематика у обухватању најважнијих питања привредних предузећа. Предложени закон треба управо да овај недостатак отклони. Он је основ за оснивање, организацију, руковођење, рад, те контролу и ревизију државних привредних предузећа.

Закон је брижљиво припремљен. У њему је, између осталог, добро разрађено начело општег руковођења и непосредног управљања државним привредним предузећима, тако да у управљању предузеће има пуних могућности за развој стваралачке иницијативе. Такође су у пројекту врло

важне и одредбе о одговорности радника и службеника, о чувању државне имовине и о њиховој одговорности за штету коју причине својом кривицом или нехатом. Општенародна имовина треба да буде под нарочитом заштитом закона и овим прописом треба да се потстакне осећај одговорности у руковођењу овом имовином.

Образложење овога закона је исцрпно и прегледно.

Уверен сам да ће предложени Основни закон о државним привредним предузећима значити крупан прилог развоју нашег државног привредног сектора и његових јединица — државних привредних предузећа. Стога ћу са задовољством гласати за овај закон.

Pretsednik: Traži li još ko reč od narodnih poslanika? (Niko se ne javlja). Ne traži niko. Time je diskusija u načelu završena. Prelazimo na glasanje u načelu. Ko je u načelu za ovaj zakon, neka digne ruku, (Svi dižu ruke). Ko je *protiv*? (Niko). Objavljujem da je ovaj zakon primljen u načelu.

Prelazimo na diskusiju i glasanje u pojedinostima. Molim drugu izvestioca da čita član po član.

Izvestilac Božidar Maslarić čita naslov i član 1.

Pretsednik: Traži li ko reč? (Niko). Stavljam na glasanje član 1. Ko je za, neka digne ruku. (Svi). Ima li ko *protiv*? (Niko). Objavljujem da je član 1 primljen.

(Za ovim je Veće naroda, glasajući dizanjem ruku, jednoglasno usvojilo članove 2 i 3).

Izvestilac: (Čita član 4 prema izveštaju Odbora) Kod ovoga člana ima amandman.

Poverenik Vlade dr Leon Geršković: Predlažem da se članu 4 doda nov stav, treći, koji glasi:

»Do donošenja zakona narodne republike u pogledu osnivanja, udruživanja i prestanka preduzeća primenjivaće se za državna privredna preduzeća republikanskog, pokrajinskog, oblasnog značaja shodno propisi ovog zakona, a za preduzeća narodnih odbora u tom pogledu važe propisi Opšteg zakona o narodnim odborima«.

Napred predložena dopuna stavu trećem dodaje se radi toga da bi se otklonila praznina u pogledu osnovnih organizacionih pitanja kao što su osnivanje, udruživanje i prestanak preduzeća. Sva preduzeća treba da budu registrovana do 1 sep-

tembra o. g. pa je za regulisanje odnosa postojećih preduzeća republikanskog, pokrajinskog, oblasnog i lokalnog značaja naročito potreban ovaj propis.

Izvestilac: Primam ovaj amandman.

Pretsednik: Traži li ko reč o ovome članu i amandmanu? (Ne traži niko). Ko je za ovaj član i amandman, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Nema). Član četvrti sa amandmanom jednoglasno je usvojen.

Izvestilac čita član 5 prema izveštaju Odbora.

Pretsednik: Traži li ko reč? (Niko). Prelazimo na glasanje. Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Niko). Član 5 je primljen.

(Za ovim je Veće naroda, glasajući dizanjem ruku, jednoglasno usvojilo članove od 6 do 16 zaključno, prema izveštaju Odbora).

Izvestilac: Kod člana 17 postoji amandman.

Dr Leon Geršković: Predlažem da se stav treći člana 17 promeni i da glasi:

»Po izvršenom upisu u registar objavljuje se u Službenom listu da je preduzeće osnovano, njegova firma i ukratko predmet poslovanja, naziv organa koji je preduzeće osnovao, kao i porodično i rođeno ime direktora preduzeća«.

U odnosu na stari tekst izvršena je dopuna utoliko što se objavljuje i firma preduzeća i ukratko predmet poslovanja. Sama činjenica osnivanja, koja je imala da bude objavljena u Službenom listu, ne bi se donosila kao ni firma preduzeća pod kojom ono posluje i pod kojom se potpisuje, a to je za privredni promet veoma važno. Predmet poslovanja daje tačnu sliku o preduzeću i stoga se predlažu obe dopune.

Izvestilac: Primam amandman.

Pretsednik: Traži li ko reč o ovome amandmanu? (Niko se ne javlja za reč). Pošto niko ne traži reč, prelazimo na glasanje. Ko je za, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ko je *protiv*, neka digne ruku. (Niko ne diže ruku). Pošto niko nije *protiv*, objavljujem da je ovaj član sa predloženim amandmanom jednoglasno primljen.

• (Za ovim je Veće naroda, glasajući dizanjem ruku, jednoglasno usvojilo članove od 17 do 62 zaključno, prema izveštaju Zakonodavnog odbora).

Pretsednik: Reč ima poverenik Vlade dr Leon Geršković.

Dr Leon Geršković: Član 63 menja se i glasi:

»Medusobni sporovi državnih privrednih preduzeća rešavaju se putem arbitraže.

Odluke donete putem arbitraže imaju pravosnažne presude redovnog suda.

Bliže propise o arbitraži donosi Vlada FNRJ«.

Izmenom ovog člana, odnosno izmenom naziva ustanove izabranih sudova upotrebom izraza arbitraže dat je pravilar. smisao mogućim sporovima između državnih privrednih preduzeća, kod kojih osnovni interes ne može da dođe u pitanje, jer su sva opštenarodna imovina. Stoga je potrebno na najjednostavniji način rešavati pitanje medusobnih sporova ne izabranim sudovima, već arbitražom, koja na taj način može imati razne forme rada.

Pretsednik: Primate li član 63 u predloženoj redakciji? Ko je za ovu redakciju, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko protiv? (Nema). Član 63 je primljen.

(Za ovim je Veće naroda, glasajući dizanjem ruku, jednoglasno primilo članove od 64 do zaključno 71).

Pretsednik: Time je Zakon o državnim privrednim preduzećima izglasan u pojedinostima.

Prelazimo na glasanje u celini i molim druga sekretara da izvrši prozivku. Glasaće se za i protiv.

Sekretar Joza Milivojević proziva narodne poslanike da glasaju.

(Posle glasanja)

Pretsednik: Za predlog Zakona o državnim privrednim preduzećima u celini glasalo je 115 narodnih poslanika, i to svi za. Time je Zakon o državnim privrednim preduzećima definitivno izglasan u Veću naroda i biće dostavljen Saveznom veću na dalji pretres.

Dajem 20 minuta odmora.

(Posle odmora).

Pretsednik: Nastavljamo rad. Na dnevnom redu je pretres izveštaja Zakonodavnog odbora o predlogu Zakona o postupku sa eksproprisanim šumskim posedima. Molim druga izvestioca Tomu Čikovića da pročita izveštaj Zakonodavnog odbora.

Izvestilac Tomo Čiković (NR Hrvatska): (Čita izveštaj Zakonodavnog odbora. — Videti prilog na kraju knjige)

Drugovi i drugarice narodni poslanici, u cilju sprovođenja potpune agrarne reforme u našoj državi, pridržavajući se načela da zemlja pripada onome ko je obrađuje, Ministar poljoprivrede i šumarstva Savezne vlade podnio je ovaj zakonski prijedlog o postupku sa eksproprisanim šumskim posjedima koji su pomenuti u Zakonu o agrarnoj reformi i čl. 3 tačka a) i čl. 26 stav prvi, drugi i treći od 23 avgusta 1945 godine.

Provjereno je i dokazano da racionalno gospodarenje šumskim posjedima može provesti samo država na velikim kompleksima, jer na jedan hektar šumske površine na bazi racionalnog gospodarenja sa velikim površinama imamo godišnji prirast od 4 kubna metra, a na malim privatnim površinama imamo upola manji prirast tj. po jednom hektaru dva kubna metra. Međutim, ipak je ovim zakonskim prijedlogom predviđeno da se one površine koje se nalaze usred obradivih oranica i polja, a nemaju uslova da se pripoje većim šumskim površinama, mogu davati i u individualno vlasništvo, dok će se površine koje se nalaze na periferiji većih površina uz državne šume pripojiti istima da sačinjavaju jednu cjelinu radi racionalnijeg šumskog gospodarenja, a u onim krajevima naše države gdje postoje zadruge, te površine može vlada republike dodijeliti zadrugama, koje imaju svrhu da unapređuju šumsko gospodarstvo i da ga racionalno iskorišćavaju.

Dalje je predviđeno da se površine koje se nalaze u blizini državnih lječilišta, oporavilišta, invalidskih, dječjih, omladinskih i sindikalnih kolonija i domova mogu dodjeljivati istima uz obaveznu da dodijeljene površine dalje uzgajaju kao prirodne parkove. Dalje se formiraju okružne komisije, u drugom stepenu zemaljske, za dodjeljivanje tih šuma i šumskih površina, da se tako izbjegnu eventualne zloupotrebe, a u koje ulaze stručnjaci i predstavnici narodnih vlasti; prvostepena komisija mora donijeti jednoglasan zaključak, a u protivnom rješava zemaljska komisija.

Pretsednik: Čuli ste izveštaj i obrazloženje izvestioca Zakonodavnog odbora. Otvaram načelnu diskusiju. Pošto se dosad nije javio ni jedan poslanik, pitam da li se ko prijavljuje za reč u načelnoj diskusiji. (Niko). Ne javlja se niko.

Stavljam ovaj zakonski predlog na glasanje u načelu. Ko je za ovaj zakonski predlog, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je predlog Zakona o postupku sa eksproprisanim šumskim posjedima u načelu primljen.

Prelazimo na diskusiju i glasanje u pojedinostima. Molim druga izvestioca da čita član po član.

Izvestilac čita naslov i član 1 predloga Zakona o postupku sa eksproprisanim šumskim posedima, prema odborskom izveštaju.

Pretsednik: Ko je za naslov i član 1, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ko je *protiv*? (Niko). Naslov i član 1 primljeni su.

(Zatim je Veće naroda, glasajući dizanjem ruku o svakom pročitanim članu, jednoglasno primilo članove 2 do 20 zaključno, prema izveštaju Odbora).

Pretsednik: Time je izglasan predlog Zakona o postupku sa eksproprisanim šumskim posedima u pojedinostima.

Prelazimo na glasanje u celini. Molim druga sekretara da izvrši prozivku.

Sekretar Joza Milivojević proziva narodne poslanike da glasaju.

Pretsednik: Izvolite čuti rezultat glasanja. Za ovaj zakonski predlog glasalo je 106 narodnih poslanika. Svi su glasali za. Time je zakonski predlog o postupku sa eksproprisanim šumskim posedima definitivno usvojen u Veću naroda i dostaviće se na dalji pretres Saveznom veću.

Pre svršetka današnje sednice saopštavam Veću naroda ovaj dopis Prezidijuma:

PREZIDIJUM NARODNE SKUPŠTINE
FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE
Br. 10674

PRETSEDNIKU VEĆA NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ
BEOGRAD

Izveštavate se da je Prezidijum Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije sazvaao za 20 juli 1946 godine u 10.30 časova zajedničku sednicu Saveznog veća i Veća naroda sa dnevnim redom:

Predlog Zakona o ugovoru o prijateljstvu i uzajamnoj pomoći između Federativne Narodne Republike Jugoslavije i Narodne Republike Albanije, zaključenom u Tirani 9 jula 1946 godine.

Molimo da se ovo dostavi članovima Vašeg Veća na prvoj sednici.

19 jula 1946 godine
u Beogradu

**Prezidijum Narodne skupštine
Federativne Narodne Republike Jugoslavije**

Sekretar
M. Peruničić, s. r.

Pretsednik
Dr I. Ribar, s. r.

Današnju sednicu zaključujem, a iduću zakazujem za sutra u 17 časova.

(Sednica je zaključena u 20,30 časova).